

УДК 930.85
ББК 74.04(2)
О 34

Книга ілюстрована світлинами авторів.
Використані також світлини В. Гіржова, О. Кічатого.

Оформлення обкладинки *А. Козаченко*

Овсянникова А. О., Безкровний Ю. О.

О 34 Національний культурний центр у Москві та духовна еліта України. — М.: ОЛМА Медиа Групп, 2011. — 240 стор.

ISBN 978-5-373-03748-8

Це п'ята книга про діяльність Національного культурного центру України в Москві. Вона охоплює період з травня 2008 р., коли Центр відзначив своє 15-річчя, до Дня незалежності України у 2010 р. Складена з інтерв'ю і статей співробітників Центру Ассоль Овсянникової та Юрія Безкровного, опублікованих за цей час у понад двадцяти українських і російських газетах, журналах та електронних ЗМІ. Авторам вдалося показати системність і масштабність, розмаїтість і багатобарвність діяльності Українського дому в Москві. Сподіваємося, що книга зацікавить його друзів і прихильників, а також стане у пригоді культурологам, історикам і всім, хто виявляє інтерес до роботи Національного культурного центру.

Дуже важливо, що автори дають зрозуміти — у розвитку й зміцненні двосторонніх зв'язків між Україною і Росією зараз уже не можна не враховувати феномен Національного культурного центру України в Москві, його значні й ще не затребувані повною мірою можливості.

УДК 930.85
ББК 74.04(2)

© ЗАО «ОЛМА Медиа Групп»,
2011

© Овсянникова А. О., 2011

© Безкровний Ю. О., 2011

ISBN 978-5-373-03748-8

Передслово від генерального директора

Передовсім про назву. Вона найповніше відображає історичне призначення Національного культурного центру України в Москві — пропагувати в російській столиці та в усій Росії українську мову, культуру, духовність через найкращих українських майстрів, духовну еліту України.

З книг про діяльність Центру ця — п'ята. Перші дві написав сам невдовзі після того, як очолив колектив¹. У нас тоді не було іншого журналістського чи письменницького пера, адже незабутній Олександр Руденко-Десняк був повністю поглинений виданням журналу «Український огляд». Наступні дві книги були частково складені з публікацій українських та російських журналістів, але лівова частка тексту знову-таки вимушено належала мені².

Нині ситуація, на щастя, кардинально змінилася. У нас працюють два молодих талановитих журналіста — Юрій Безкровний та Ассоль Овсянникова, які й стали авторами нової книги.

Весь трудовий стаж Юрія пов'язаний з Культурним центром, в якому він працює з 2003 р. — різноробочий, спеціаліст I категорії, головний спеціаліст, завідувач інформаційно-довідковою бібліотекою. За цей час він успішно закінчив факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, став магістром журналістики. У 2008 р. Юрія Безкровного нагороджено відзнакою Міністерства культури і туризму України «За досягнення в розвитку культури і мистецтв». Він є автором цілого ряду статей про роботу Центру, частина з яких уже публікувалася в книзі «Культурний центр України в Москві». Юрій успішно веде Інтернет-сайт, щодня наповнюючи його цікавими інформаційними матеріалами й яскравими фотографіями про заходи, що відбуваються у Центрі, та про життя української діаспори в Росії (ukrcenter.org).

¹ Мельниченко В. Україна на Арбаті, 9. — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2003. — 255 стор.; Мельниченко В. Прапор України на Арбаті. — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2004. — 448 стор.

² Слово про Культурний центр. — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2005. — 201 стор.; Культурний центр України в Москві. — М., 2008. — 384 стор.

Ассоль працює в Центрі один рік, але вона прийшла до нас із двома вищими освітами — факультет української філології та мистецтвознавства Дніпропетровського державного університету і факультет театрального мистецтва Київського державного інституту театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого. Крім того, пізніше навчалася у своїй alma mater ще й на факультеті післядипломної освіти за спеціальністю «Журналістика», де їй була присвоєна кваліфікація журналіста. Ассоль працювала завідуючою літературної частини Дніпропетровського російського драматичного театру імені М. Горького та кореспондентом відділу культури Дніпропетровської газети «Наше місто». Зараз — головний спеціаліст відділу культури і мистецтв.

За такими, як Ассоль і Юрій — майбутнє Національного культурного центру України в Москві.

У згаданих попередніх чотирьох виданнях розповідалось про роботу Центру у 2001–2008 рр. Книга, яку читає тримає в руках, охоплює період з травня 2008 р., коли Культурний центр відзначав своє 15-річчя, до літа 2010 р. Вона складена з тих інтерв'ю і статей, які за цей час Юрій Безкровний та Ассоль Овсянникова опублікували у понад 20-ти українських і російських газетах, журналах та електронних ЗМІ, а саме: «Голос України», «День», «Зовнішні справи», «Іные берега», «Літературна Україна», «Освіта України», «Сільські вісті», «Слово Просвіти», «Українська культура і життя», «Українська літературна газета», «Український театр», «Етносфера»; Незалежний сайт діаспори «Кобза — українці Росії» (kobza.com.ua), сайт інформантства «Укрінформ», сайт «Національний культурний центр України в Москві» (ukrcenter.org), Портал Об'єднання українців Росії «Укрросінфо» (ukrros.info), он-лайн журнал «Український огляд» (ukrgvye.ucoz.ua), Інтернет-сайт zik.com.ua (Львів), сайт Української Всесвітньої Координаційної Ради (uvkr.com.ua).

Звичайно, автори не могли заторкнути всі наші проекти й написати вичерпні статті про всі заходи, які проходять у Центрі, адже їх упродовж року налічується близько трьохсот. Але ж навіть апостоли, навіть про Христа не розповіли все: «Коли б написати про все, зокрема про кожне, то й сам світ не вмістив би написаних книг!» Чимало цікавого додає окремий розділ, зітканий із відзивів та привітань на нашу адресу. У результаті молодим авторам вдалося найголовніше — показати системність і масштабність, розмаїтість і багатобарвність діяльності Національного культурного центру України у Москві. Юрій і Ассоль зуміли відобразити, як в Українському домі в Москві на Арбаті нарешті

щодня здійснюються мудрі й пророчі Шевченкові слова: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля». А ще вони, здається, повсякчас тримали в голові велику максиму Михайла Грушевського, сказану ніби спеціально стосовно нашої роботи: «Ми повинні пам'ятати, що представляємо великий народ і зобов'язані представляти його з достоїнством».

У кожному розділі читачу легко буде переконатися, що нашу державу в Москві справді достойно представляють кращі уми нації, найталановитіші майстри, найкращі творчі колективи. У цьому контексті особливе смислове навантаження має розділ «Духовні вершини українськості», в якому вміщено інтерв'ю з великими українцями, лауреатами Національної премії України імені Тараса Шевченка — Борисом Олійником, Богданом Ступкою, Дмитром Павличком, Павлом Мовчаном, Богданом Козаком. Усі вони неодноразово бували в Центрі! Ми готуємося до інтерв'ю з Ніною Матвієнко, Марією Стеф'юк, Ларисою Кадочниковою, Анатолієм Паламаренком, які з величезним успіхом виступали на нашій сцені. Нам є ким пишатися в сусідній державі — Росії!

Сподіваюся, що книга Ассоль Овсянникової та Юрія Безкровного зацікавить наших друзів і прихильників, а також стане в пригоді культурологам, історикам і всім, хто виявляє інтерес до роботи Національного культурного центру.

Разом з авторами приходимо до висновку, що Центр є унікальною, насправді вивіреною на конкретних справах моделлю для подальшого розгортання цивілізованого діалогу культур — української і російської. Його постійна робота в самому серці Москви значною мірою компенсує історичну несправедливість, за якою українська культура в Росії представлена незрівнянно менше, ніж російська в Україні.

Дуже важливо, що автори дають зрозуміти — далеко не всі двосторонні зв'язки між Україною і Росією пролягають через Національний культурний центр України в Москві, але в їх розвитку й зміцненні **зараз уже не можна не враховувати феномен Центру**, його значні й ще не затребувані повною мірою можливості.

Володимир Мельниченко

РОЗДІЛ І

«Ідея створення Культурного центру України в Москві була геніальною» (інтерв'ю з генеральним директором Володимиром Мельниченком)

Юрій Безкровний

Культурний центр України в Москві відзначив своє 15-річчя

Чотирнадцятого травня Культурний центр України в Москві відзначив своє 15-річчя. Відповідну постанову було ухвалено Кабінетом Міністрів України 1993 р., а вже 27 листопада 1998 р. Український дім на Арбаті вітав перших гостей. Про відзначення цієї знаменної дати ми розмовляли з генеральним директором Центру, доктором історичних наук, заслуженим діячем науки України Володимиром Мельниченком.

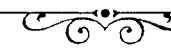
— **Володимире Юхимовичу, як розпочали ви цей святковий день?**

— Вдень разом із працівниками Центру та гостями з Державного управління справами Президента України ми поклали квіти до пам'ятника Тарасові Шевченку й меморіальної дошки Михайлові Грушевському. А ввечері, розпочинаючи урочистий вечір, у доповіді, присвяченій діяльності Центру, я відзначив, що тут, на Арбаті, в Українському домі, особливо гостро відчуваєш і розумієш Шевченкове: «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля». І саме Шевченкова духовна присутність додає нам енергії й надихає на працю в ім'я України.

Ми дуже вдячні всім, хто був причетний до створення Культурного центру України в Москві, який уперше дав Україні можливість стверджувати себе за кордоном справді самостійною культурною політикою.

Тепер ми стоїмо перед потребою створення в Центрі Інституту українознавства на громадських засадах, аби у майбутньому він став повноцінною науковою структурою. А це стане можливим лише за умови цільової державної фінансової підтримки.

«Ідея створення Культурного центру України в Москві була геніальною»

— **Хто привітав вас із ювілеєм?**

— На вечорі було зачитано привітання Президента України Віктора Ющенка: «Шановні друзі! Щиро вітаю Вас із 15-річчям Культурного центру України в Москві. Слова сердечної вдячності адресую кожному, хто доклав зусиль до збереження нашої рідної мови, культурних традицій, національної пам'яті в осередку українського життя у Москві.

Завдяки вашій відданій праці Культурний центр України в Москві став унікальним культурним, інформаційним, науковим, освітнім закладом, який щоденно зміцнює авторитет нашої держави, пропагуючи в Росії українську мову, культуру й духовність. Вагомою є Ваша заслуга у розвитку традиційно добрих відносин між братніми народами України і Російської Федерації.

Від усього серця зичу вам творчої наснаги, міцного здоров'я, родинного щастя».

Заступники секретаря Державного управління справами Президента України Валентина Крук і Олег Дробинський відзначили працівників Культурного центру почесними нагородами від імені Керівника Державного управління справами Ігора Тарасюка. Було також вручено почесні відзнаки й грамоти Міністерства культури і туризму України за підписом міністра Василя Вовкуна.

Надзвичайний і Повноважний Посол України в Російській Федерації Олег Дьомін подякував Культурному центру за тісну співпрацю, високо оцінивши проведення спільних заходів на державному рівні, поміж яких — прийом з нагоди 15-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною та Росією. Він, зокрема, звернув увагу присутніх на роботу Інформаційно-довідкової бібліотеки, загальний фонд якої значною мірою складається з унікальних та рідкісних в Україні видань, що користуються великим попитом серед російських науковців та студентів.

— **Чи були присутніми на вечорі представники української громади Росії?**

— Так. Було приємно почути слова вдячності від доктора філософічних наук, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Юрія Барабаша, який влучно схарактеризував атмосферу, що панує в Центрі: «Сьогодні, вітаючи наших друзів із ювілеєм, ми висловлюємо велику радість, бо все те українське, що сконцентрував у собі Тарас Шевченко, продовжує своє життя і розвивається далі тут, на Арбаті, в нашому рідному Українському домі».

Від численної української діаспори в Росії виступив наш давній друг, двічі Герой Радянського Союзу, льотчик-космонавт Павло

Романович Попович, який згадав історію заснування Культурного центру та роль у цьому процесі очолюваного ним Товариства української культури «Славутич».

Нас привітав почесний голова Ради українських земляцтв у Москві Микола Челомбитько, голова Регіональної громадської організації «Українці Москви» Вікторія Скопенко, голова Правління Регіональної громадської організації вихідців із Хмельницької області Валентин Косарик, президент Регіональної громадської організації «Земляцтво Донбасівців» Микола Луньов та інші.

На нашу адресу було сказано багато теплих слів, і кожен, хто виступав, говорив про Центр як про гостинну, українську за духом установу.

— **Ви напевно отримали безліч вітань поштою?**

— Із України та різних регіонів Росії надійшло близько сотні вітань — від Міністерства культури і туризму України, Міністерства закордонних справ України, Національної спілки письменників України, Інституту історії та Інституту літератури Національної академії наук України, Національної парламентської бібліотеки України, Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Академії педагогічних наук України, Київської дитячої академії мистецтв, Державного центрального театрального музею імені Олександра Бахрушина, Московського державного лінгвістичного університету, українських та російських наукових, освітніх, громадських організацій, культурних центрів іноземних держав у Москві. Вітальні слова надіслали українські діаспоряни з різних куточків Росії, серед яких Республіканський національно-культурний центр українців Башкортостану «Кобзар», Товариство української культури «Калина» (Карелія), Національно-культурна автономія українців Мурманської області, Ярославська регіональна громадська організація української культури, Оренбурзька обласна українська культурно-просвітницька громадська організація імені Тараса Шевченка та інші.

Прочитую лише привітальні слова Товариства української культури Хабаровського краю «Зелений клин»: «Центр став справжнім островом культури держави Україна в російському морі. Ми у Хабаровську високо оцінюємо діяльність Центру і зв'язок нашого товариства з ним».

— **Хто з московських друзів Центру завітав на ювілейний вечір?**

— На святкування дня народження Культурного центру зібрання численні російські шанувальники українського слова та пісні, для яких наш український осередок на Арбаті став традиційним місцем відпочинку в неповторній українській атмосфері. Завітали також

представники наукової й творчої інтелігенції, українських ділових кіл, культурних центрів іноземних держав, зокрема, директор Польського інституту в Москві, радник Посольства Республіки Польща Херонім Граля, директор Болгарського центру Белла Цонева.

— **А якою була концертна програма?**

— На гостей Культурного центру чекав святковий концерт, який вів народний артист Росії, заслужений артист України Олександр Голобородько, і в основу якого було покладено виступ Міжнародної хорової капели «Славутич». Цей відомий у Росії та поза її межами колектив під орудою заслуженого артиста України та Росії Олександра Сьомаки виконав кращі українські пісні — «Ой, діброво, темний гаю», «Діброво зелена», «Ой, на Івана, на Купала», «Закувала та сива зозуля», «Утоптала стежечку», «Іхав козак за Дунай», «Розпрягайте, хлопці, коні», арія Андрія з опери «Запорожець за Дунаєм». А розпочала концерт пісня «Люблю я свою Україну» на слова Володимира Матвієнка у виконанні солістки хору Ганни Альт. Протягом вечора звучали вірші Тараса Шевченка й Володимира Сосюри, а танцювальний колектив «Славутич» виконав український гопак. Завершилося свято гімном Культурного центру України в Москві на слова Віталія Крикуненка.

— **Протягом останніх років Центром видано низку наукових монографій та збірок статей. Чи підготували щось до ювілею?**

— На цьому вечорі кожен присутній мав можливість отримати в подарунок щойновидану й чудово оформлену книгу «Культурний центр України в Москві», в якій систематизовано й узагальнено інформацію про діяльність Культурного центру України в Москві на початку XXI століття.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 16 травня 2008 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Володимир Мельниченко: «Павло Попович був наймасштабнішою постаттю української діаспори в Москві»

За кілька днів до свого 79-річчя пішов від нас Павло Романович Попович — легендарний льотчик-космонавт, соратник Юрія Гагаріна, двічі Герой Радянського Союзу. Таким його знають в Україні, Росії та в усьому світі. Але сьогодні мова буде про іншого Павла Романовича — про нашого великого співвітчизника, який впродовж шести

десятиліть уособлював у Москві щирю й щедрю, совісну й талановиту, теплу й добру, красиву й співочу українську душу, про дружбу Павла Поповича з Культурним центром України в Москві.

— **Володимире Юхимовичу, в одній з перших російських Інтернет-публікацій після смерті Павла Романовича було визнано, що в московських інтерв'ю він «обов'язково згадував про Український культурний центр на Арбаті». З чим це пов'язано?**

— Павло Романович — один із засновників першого в Москві Товариства української культури «Славутич» і тепер уже довічний його почесний президент. Саме він стояв біля колиски Культурного центру України в Москві наприкінці минулого століття. Він пишався цим і постійно цікавився його роботою. У книзі почесних гостей Центру якось залишив такий запис: «Вже багато років я живу в Москві, але ніколи, ні на мить не забував про Батьківщину, про те, що я найперший український космонавт. З роками ностальгія за рідною землею зростає, тому все частіше буваю в Культурному центрі. Тут особливо гостро відчуваю свою причетність до України, тут український дух, тут звучить українська мова, слово Сковороди, Котляревського і Шевченка. У Центрі завжди зустрінеш людей, які люблять Україну і якими вона гордиться. Сюди тягнуться й наші друзі — російські діячі культури і науки.

Особлива, тепла атмосфера, яку відчуваєш, як тільки переступаєш поріг, створюється Вами — колективом Центру... Ви — подвижники важливої справи, яку Вам доручила Українська держава. Ви справді добилися того, що Україна постійно й гідно представлена на Арбаті, 9.

З любов'ю. Ваш П. Попович, льотчик-космонавт, двічі Герой Радянського Союзу».

— **Що мав на увазі Павло Романович, коли говорив, що він перший український космонавт?**

— Павло Попович говорив: «Я все життя пишаюся, що я українець. З Леонідом Каденюком у нас немає ніяких розбіжностей: він — перший космонавт незалежної України, а я — перший український космонавт».

— **Як часто він бував у Центрі?**

— Приходив завжди, коли ми його запрошували. Траплялося, що для цього навіть утікав зі шпиталю. Він нас підтримував, обєригав, допомагав, навчав. І дуже важко переоцінити реальну підтримку Павла Поповича в той час, коли мали місце зазіхання на перетворення Культурного центру на комерційну установу.

— **А просто так заходив?**

— Часто телефонував мені сам і говорив: «Дядьку, я заїду!» Приїжджав, ми пили чай, каву та й не тільки, говорили годинами (чому не записував?!). Цей час — щасливий у моєму житті. Поруч із Павлом Романовичем не могло бути інакше. Він добре знав історію України, вмів користуватися фактами в доведенні своєї позиції, мав унікальне відчуття гумору. У нього виходило, що винахідниками підводного човна й космічного корабля були запорізькі козаки. Знав безліч українських пісень, охоче й красиво співав. Говорив справжньою, соковитою українською мовою. Дуже переживав за міждержавні негаразди у відносинах України і Росії.

Заходили мої заступники, працівники Центру, він усіх знав на імена, з усіма був у дружніх стосунках: Попович у Центрі! Він мав дивовижно теплу ауру, всіх об'єднував, згуртовував навколо себе. Ніколи не зустрічав іншої людини з таким оптимізмом і такою життєрадісністю.

— **Скільки ви були знайомі?**

— Лише вісім років. Але за той час він став мені рідним. Як старший брат. І він знав про це. Бачив, що на моєму робочому столі стоять дві фотографії — його (він любив її і сам подарував) і Богдана Ступки. Таке сусідство йому подобалося. Багато віддав би для того, щоб він жив. Але що я міг зробити?

— **Павло Романович був поруч і під час візитів високих гостей з України?**

— Обов'язково. Наприклад, 12 лютого 2008 р. в Центрі побував Президент України Віктор Ющенко. Тоді великий українець Павло Попович сказав у своєму виступі: «Ми зібралися з вами в Культурному центрі України в Москві, який для нас уже став рідним домом. Я знаю, що колектив Українського дому огортає теплом і гостинністю кожного, хто справді бажає з ним співпрацювати». Тоді ж Павло Попович акцентував, здається, найголовніше в державній роботі з українською діаспорою в Росії: «Необхідно повною мірою усвідомити, що багатомільйонна українська діаспора в Росії є величезним політичним, культурним, інтелектуальним ресурсом української держави.

Вже давно назріла необхідність створення федеральної програми розвитку української культури в Російській Федерації. Лише на державному рівні можна розв'язати серйозні проблеми, зокрема: створення системи української освіти в Росії з повноцінним методичним забезпеченням; створення на федеральному рівні українських засобів масової інформації; цільове державне фінансування Культурного центру України для здійснення культурологічних програм».

— **Безперечно, Павло Попович був наймасштабнішою постаттю української діаспори в Москві.**

— Навіть в Росії не було постаті масштабнішої, значнішої, впливовішої, світлішої. Не всі це визнавали і далеко не всі величезні його таланти та можливості були задіяні в ім'я України. Тепер, коли маємо вчитися жити без Павла Поповича, час навчити і переконати всіх.

Він дихав Україною на повні груди, марив нею, ніколи не відмовлявся від поїздки на Батьківщину. Його часто запрошували, з щирою радістю зустрічали, його любили в Україні. Проте за вісімнадцять років незалежної України влада так і не зрозуміла, не визнала, що справжній герой України, який підняв українську мову до космічної висоти, живе в Москві. Та що там... Кілька разів, не без відомого Павла Поповича, звертався до високих державних установ, щоб Музей космонавтики його імені, діючий на громадських засадах у Білій Церкві, набув статусу загальнодержавного або хоча б обласного. Павло Романович був готовий передати в музей чимало безцінних речей. У відповідь — формальні відписки.

Четвертого радянського і першого українського космонавта визнано на всій Землі, його іменем названо гірський хребет в Антарктиді і мала планета, а, головне, що його ім'я завжди було і вже назавжди невіддільне від України. Та що це значить для чиновників... Знаю, точно знаю, що Павло Попович переживав від недоданої уваги з боку українських можновладців¹.

Насправді, то були житейські дрібниці. Ще за життя Павла Поповича було ясно, що він навечно посів місце в першому ряду українців, які впродовж століть працювали в Росії, в Москві, як говорив Тарас Шевченко «на славу нашої преславної України». Не могло бути інакше! Павло Попович тільки мудро посміхався, коли я говорив йому, що він плідно працює в російській столиці значно довше, ніж будь-хто з них.

— **Яким було ваше останнє спілкування?**

— За кілька днів до несподіваної смерті він зателефонував і сказав, що хоче з дружиною, Аллою Федорівною, поїхати в Коломию і Яремче. Чи немає в мене знайомого, який посприяв би в цьому?

¹ Під час верстки книги стало відомо про Постанову Верховної Ради України від 15.06.2010 р. «Про відзначення 80-річчя з дня народження першого українського космонавта, двічі Героя Радянського Союзу Поповича П. Р.», в якій, зокрема, мова йшла про проведення в Національному культурному центрі України в Москві урочистого заходу, присвяченого цій події, а також забезпечення оновлення експозиції і належне функціонування музею космонавтики імені П. Поповича в м. Узині Білоцерківського району Київської області.

Вирішив це питання швидко і вже через півгодини набрав його мобільний телефон, але відповіла Алла Федорівна. Сказала, що Павло Романович не може взяти трубку, бо... чистить рибу після вдалої рибалки (був фанатичним і неперевершеним рибарем!), його захоплюючи розповіді можна було слухати безкінечно. Невдовзі Павло Романович зателефонував, і ми коротко поговорили про їхню поїздку на Івано-Франківщину.

— **Як буде вшановуватись пам'ять Павла Романовича у Національному культурному центрі України в Москві?**

— Щороку 5 жовтня, у свій день народження, Павло Попович обов'язково приходив до Культурного центру України. Перед від'їздом із Москви, до якої він повернувся в труні, Павло Романович доволі докладно говорив зі мною про відзначення в Культурному центрі його 80-річчя в 2010 р. Так само в Культурному центрі України в Москві він збирався презентувати свою книгу «Не могло бути інакше», що готується до друку в Києві в Державному спеціалізованому видавництві «Либідь». Це зробимо! У квітні наступного року, до Дня космонавтики, відкриємо виставку, присвячену Павлу Романовичу, а в жовтні до його 80-річчя проведемо ювілейний вечір. Я хотів би, щоб ім'я Павла Романовича носила Українська недільна школа Культурного центру України в Москві. Бо не може бути інакше!

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 14 жовтня 2009 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Нова сторінка українського життя за кордоном

На початку лютого 2010 р. відбулася подія, варта того, аби про неї не просто знали, але й говорили. Мова йде про Указ Президента України «Про надання Культурному центру України в Москві статусу національного».

Саме про нові можливості Центру, його перспективи та сьогодні ми говорили з генеральним директором Володимиром Мельниченком.

— **Володимире Юхимовичу, що є для колективу новий статус Культурного центру?**

— Передусім, визнання загальнонаціонального і міжнародного значення результатів діяльності колективу на початку ХХІ століття. Визнання того, що концепція роботи Центру повністю відпо-

відає найважливішим національним пріоритетам України у між-державній культурній політиці.

— **А для Вас особисто?**

— Не відділяю себе від колективу. Положення про національну установу передбачає наявність у ній фахівців та спеціалістів із високим рівнем професійної кваліфікації та значним досвідом практичної роботи. Наш колектив відповідає цим вимогам. Сподіваюся, що і його керівник.

— **Певно, так, якщо враховувати, що минулого року Ви стали лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка.**

— Ця найвища державна нагорода в галузі літератури і мистецтв також значною мірою належить усьому колективу Центру. Адже Національної премії були удостоєні праці з московського шевченкознавства, а стратегічний проект «Тарас Шевченко» взагалі лежить в основі нашої діяльності. Та й саме масштабні проекти складають суть успішної роботи колективу.

— **Крім згаданого Вами, знаю, що є проекти «Україна театральна», «Українське кіно»...**

— А ще «Григорій Сковорода», «Микола Гоголь», «Михайло Грушевський», «Лесь Курбас», «Василь Стус», «Діти в Національному культурному центрі України в Москві», «Прем'єра», «Презентація», «Діалог культур», «Відомі українці в Росії» та інші. Ці назви самі говорять за себе.

— **Не можу не торкнутися фінансового питання. Тепер, згідно з Положенням про національні заклади, фінансування Центру буде проводитись за окремими нормативами, встановленими Кабінетом Міністрів України.**

— Практично всі наші друзі й прихильники найперше радіють саме з цього приводу. Проте насправді саме тут жодних змін автоматично не передбачається, бо нас держава взагалі не фінансує. Може нарешті новий статус дозволить розв'язати це перезріле питання?

Утім, якби це сталося, то передусім необхідно виділити державні гроші на фінансування важливих культурних проектів, які б у Москві вийшли далеко за межі Центру. Мова йде про дні української культури, фестивалі національних театрів, розширення «Української книгарні» на Арбаті тощо.

Так само вимагає фінансового забезпечення проект «Діаспора», у рамках якого ми презентуємо регіональні українські організації. Запрошення великої кількості учасників мистецьких колективів, представників української діаспори, їх розміщення і харчування в Москві — все це проблеми, що стають іноді непереборними. Зви-

чайно, лівову частку витрат має взяти на себе російська сторона, але й Культурний центр хотів би почуватися вільніше у фінансовому плані у таких екстремальних ситуаціях. Створення фінансово забезпеченого механізму реалізації проекту «Діаспора» могло б найближчими роками суттєво змінити на краще ситуацію в роботі з українською діаспорою в Росії.

— **Можна зробити якийсь кардинальний крок аби активізувати українську діаспору в Росії?**

— Необхідно не тільки ефективніше використовувати потенційні можливості Національного культурного центру України в Москві, але й створювати його філіали в регіонах. Незначні в масштабах держави й глибоко продумані, цільові затрати окупляться сторицею та матеріалізуються в активізації українських культурних, просвітницьких, освітніх організацій. Не забуваймо, що мова йде про багатомільйонний прошарок українців у Росії, який є частиною нашого народу і поки-що залишається значною мірою неосвоєним культурним, інтелектуальним ресурсом України.

— **Які б Ви виокремили досягнення Центру?**

— Найвищим досягненням вважаю надання Центру статусу національного.

— **Зараз ми говорили про стратегічні плани. А який напрямок розвитку Центру найцікавіший для Вас особисто?**

— Настав час якісно підняти рівень інформаційного забезпечення роботи Національного культурного центру, що в свою чергу розширить коло й віртуальних відвідувачів Центру на десятки тисяч. І, повірте, вони будуть задоволені.

Потужні перспективи має й науково-дослідна робота, що немиче збиратиме навколо себе творчі сили з усіх мистецьких жанрів.

— **Мабуть, доцільною була б державна підтримка наукової роботи в Центрі.**

— Безперечно, можна було б значно розширити науково-пошукову роботу з проблем українознавства в Москві. У рамках Центру міг би працювати спеціальний підрозділ науково-дослідної та архівної роботи. У спокійному режимі ми могли б зібрати у російських архівах величезну кількість документів, які офіційним шляхом нам ніколи не передадуть. І чому б за участі Культурного центру не проводити стажування молодих науковців, які займаються проблематикою україно-російських відносин? У нас є можливість допомогти в цьому плані державі. Але самі гроші на все це виділити не можемо. У нас все ж таки 4,5 тисячі квадратних метрів площі, які потрібно утримувати й забезпечувати належним чином.

І всі заходи (а їх близько трьохсот на рік), які ми проводимо, фінансуємо також власним коштом.

— **Кого з артистів Ви хотіли б бачити найближчим часом на сцені Центру?**

— У наших планах творчий вечір Богдана Ступки «Концерт для Ступки з оркестром». Сподіваюся, що у нас знову побувають Ніна Матвієнко, Марія Стеф'юк, Анатолій Паламаренко, Раїса Недашківська. Передбачено творчі зустрічі з Борисом Олійником, Іваном Драчем, Павлом Мовчаном, Марією Матіос, Лесею Дичко.

До речі, 15 березня у Центрі відбудеться урочистий вечір, присвячений 196-й річниці з дня народження Тараса Шевченка, у виконанні цьогорічного лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, актора Національного академічного українсько-го драматичного театру ім. Марії Заньковецької Богдана Козака.

Хотіли б бачити у нас й інших цьогорічних лауреатів Шевченківської премії. Наприклад, провести в Центрі презентацію книги Оксани Пахльовської або послухати музичні твори Левка Колодуба. Пропонуємо Степану Ганжі показати у нас свої чудові килими. Готові провести в Москві презентацію монографії Миколи Бабака та Олександра Найдена «Народна ікона Середньої Наддніпряни». До речі, нинішній лауреат Шевченківської премії Віктор Ковтун кілька років тому вже виставляв свої твори у нашому Центрі, і ми з радістю запрошуємо його знову.

— **На початку березня відбудеться заключний тур Всеросійського конкурсу на краще читання поетичних творів Тараса Шевченка серед дітей і молоді, який Центр проводить впродовж кількох років. Що очікуєте від нього цього разу?**

— Прогнозую зростання інтересу до творчості Шевченка серед російськомовних школярів і студентів. З року в рік покращується якість вивчення ними української мови, проникнення в її духовні глибини. Про це, до речі, свідчить успішна робота нашої Української недільної школи. Взагалі, залучення дітей та молоді до національно-культурної роботи — це одна з головних проблем української діаспори в Росії. На мій погляд, найперше можна об'єднати зусилля на вселенській любові українців до Кобзаря.

— **Ви — доктор історичних наук, письменник. Над чим працюєте сьогодні?**

— У березні виходить у світ книга «Українська душа Москви (Михайло Максимович. Михайло Щепкін. Осип Бодянянський. Микола Гоголь)». Зараз завершую роботу над книгою «Українські наголоси московських храмів», присвяченою маловивченій та недостатньо висвітленій темі причетності великих українців до ба-

гатьох московських церков і українського впливу на московську храмову.

— **Залишається лише побажати успіхів у здійсненні всіх намічених планів!**

«Слово Провіти». — 2010. — № 7. — 18-24 лютого.

Юрій Безкровний

Владимир Мельниченко: «Я убежден, что идея создания Культурного центра Украины в Москве была гениальной»

Культурный центр Украины в Москве, расположенный в самом сердце России, на улице Арбат, в 2010 г. указом Президента Украины получил высокий статус национального. О деятельности и значении Центра в культурной жизни двух стран рассказал генеральный директор учреждения, доктор исторических наук, член-корреспондент АПН Украины, заслуженный деятель науки Украины, лауреат Национальной премии Украины имени Тараса Шевченко Владимир Мельниченко.

— **Владимир Ефимович, возглавляемый Вами Культурный центр Украины в Москве перешел в этом году на высший уровень деятельности — он стал национальным. Что для Вас и для коллектива значит этот статус?**

— Присвоение статуса национального — это, безусловно, не только высокая оценка нашей работы, но и признание Центра одним из ведущих учреждений культуры Украины.

Я убежден, что идея создания Культурного центра Украины здесь, в самом сердце Москвы, на Старом Арбате, была гениальной, а ее реализация стала действительно выдающимся событием в духовной жизни современной Украины. Сегодня мы делаем все возможное для популяризации в России украинского языка, культуры и духовности, укрепления дружеских связей украинского и российского народов.

Национальный культурный центр Украины, как полномочный духовный представитель нашего государства в России, постепенно переходит на новый, качественно более высокий уровень своей деятельности. Сейчас он уже стал мощнейшим культурологическим объектом Украины за границей, который может быть моделью для дальнейшего развертывания диалога между украинской и другими мировыми культурами.

— **Расскажите, пожалуйста, о приоритетных направлениях работы Центра.**

— Основными в нашей работе являются крупномасштабные проекты: «Тарас Шевченко», «Николай Гоголь», «Диаспора», «Украинские землячества в Национальном культурном центре Украины в Москве», «Диалог культур», «Украина сквозь века», «Дети в Национальном культурном центре Украины в Москве», «Украинское кино», «Украина театральная», «Презентация», «Премьера», «Золотые голоса Украины» и другие. В Центре выступают выдающиеся мастера украинской и российской сцены, прославленные музыкальные и хореографические коллективы. У нас можно посмотреть спектакли ведущих театров Украины, ознакомиться с произведениями лучших украинских художников и скульпторов.

В течение года в Культурном центре проходит около трехсот мероприятий — концертов, выставок, спектаклей, кинопоказов, презентаций, творческих вечеров, конференций, встреч, которые посещают пятнадцать-двадцать тысяч человек.

При Центре работает информационно-справочная библиотека, которая подписывает из Украины почти семьдесят периодических изданий. Здесь можно найти самую разнообразную литературу об Украине, в том числе издания Института истории Украины, Института литературы Национальной академии наук Украины. И единственный книжный магазин на Старом Арбате — это книжный магазин Национального культурного центра Украины.

— **Пользуется ли Центр популярностью у москвичей неукраинского происхождения?**

— Не меньше, чем у московских украинцев. Москвичи знают наши концертный и выставочный залы, любят украинские слово, песню, танец, живопись.

Популяризируя украинскую культуру и духовность, мы хотим, чтобы у новых поколений россиян, да и у украинцев России была возможность понять культурные и социальные процессы, которыми живет современная Украина.

— **Вы сотрудничаете с украинской диаспорой России?**

— Мы стараемся всесторонне поддерживать связи с украинскими организациями России. С 2002 г. Национальный культурный центр Украины осуществляет проект «Диаспора», в рамках которого проводятся презентации региональных украинских организаций в России, проходят совместные культурные и научные мероприятия.

На сцене Центра проходил Фестиваль им. Александра Кошица, а в 2009 г. у нас открылся Первый фестиваль украинской культуры «Сорочинская ярмарка в Москве».

Отмечу, что с приходом на должность начальника отдела информации и диаспоры Центра заслуженного работника культуры России и Украины Виктории Скопенко, существенно улучшилась работа с украинской диаспорой.

— **Какие организации побывали у вас в последнее время?**

— В этом году состоялись творческие концерты-презентации Усинской национально-культурной организации «Дніпро» (Республика Коми), Лазаревского центра украинской культуры. Совместно с Нижнекамской национально-культурной автономией «Украинское общество „Вербиченька“» (Республика Татарстан) был проведен круглый стол, посвященный творчеству футуриста Давида Бурлюка.

Мы тесно сотрудничаем с Советом украинских землячеств Москвы. Ежемесячно в стенах Центра проходят встречи и вечера с участием представителей областей. Например, в этом году состоялись вечера Луганского землячества «Московская ассоциация „Лугань“», Региональной общественной организации «Землячество киевлян», «Землячества Полтавчан», Региональной общественной организации «Севастопольское землячество», Кировоградского землячества «Елисаветград» и других.

Скажем, севастопольцы провели у нас выставку документальных фотографий «Легендарный Севастополь», посвященную 65-летию Великой Победы. Луганчане собрали своих земляков на концерт к 95-летию Михаила Матусовского. Полтавчане организовали несколько больших музыкальных мероприятий, а также приезд Полтавского академического украинского музыкально-драматического театра им. Николая Гоголя. Киевляне провели презентацию книги Валерия Лозицкого «Мамины письма» и творческий вечер поэтессы Ольги Кубяк «Лицом к природе». Кировоградцы порадовали наших гостей концертом солистов Театрально-оперного содружества «„Киевская Русь“ имени братьев Тобилевичей» и т. д. Примеров не счесть.

Кроме того, в Центре работает творческая мастерская Украинской народной хоровой капеллы Москвы и традиционно проводится Украинский музыкальный салон.

С большим успехом прошел у нас показ первого спектакля Театра-антрепризы «Эней», созданного в Москве лауреатами международных конкурсов Николаем Решетняком и Ларисой Билан.

— **Кто из выдающихся украинцев в России бывает у вас?**

— Много лет у нас существует проект «Известные украинцы в России», в рамках которого бывали Владимир Бортко, Василий Лановой, Иосиф Кобзон, Александр Морозов, Александр Голобородько, Элина Быстрицкая, Роман Виктюк и многие другие. Скажем, в 2002 г. у нас прошел творческий вечер Клары Лучко с ее участием. «Как будто побывала на Украине», — сказала она мне тогда. В июне этого года у нас состоялся вечер памяти выдающейся актрисы, на котором был показан новый документальный фильм «Клара», снятый режиссером Валентиной Владиславлевой.

— **Занимается ли Центр научной работой?**

— Семь лет назад в Устав Центра мы специально внесли изменения, предусматривающие осуществление научно-исследовательской работы в области истории и культуры Украины. За эти годы в Москве на украинском языке было издано 15 книг, в том числе монографии о пребывании в городе Тараса Шевченко и его дружбе с Михаилом Щепкиным, Осипом Бодянским, Михаилом Максимовичем, семьей Аксаковых. Увидели свет авторская энциклопедия «Шевченковская Москва» и монография «Украинская душа Москвы», вскоре выходит книга «Украинские акценты московских храмов». Во всех изданиях идет речь о духовном присутствии украинцев в российской столице. Несколько лет назад при нашем участии в Киеве был издан однотомный сборник избранных поэзий Тараса Шевченко на украинском и русском языках.

В наших стенах ежегодно проходят совместные российско-украинские научные конференции и круглые столы. В конце прошлого года состоялась конференция «Украинистика в России», собравшая ведущих украинистов из России и Украины, а в начале этого года встречались российские, украинские и японские искусствоведы.

Думаю, что Центр мог бы стать координирующим органом в реализации многих масштабных российско-украинских образовательно-информационных, научных и культурологических программ.

Мы считаем необходимым создание в Центре Института украиноведения на общественных началах, который в будущем станет полноценной научной структурой.

— **Какие образовательные проекты осуществляет Центр?**

— При центре работает Украинская воскресная школа и двухгодичные Курсы украинского языка, количество слушателей и учеников которых растет с каждым годом. Особенностью нового учебного года в Школе стало значительное увеличение числа

учащихся из русскоговорящих и неукраинских семей, а также качественно новый уровень преподавания предметов. Историю Украины, например, читает известный ученый, кандидат исторических наук, руководитель Центра украинских исследований Института Европы РАН Виктор Мироненко.

С 2002 г. ежегодно мы проводим Всероссийский конкурс на лучшее чтение поэтических произведений Тараса Шевченко, в котором принимают участие дети и подростки из разных уголков России.

В книжном магазине Центра открыта мемориальная комната Тараса Шевченко и Михаила Грушевского, где проходят открытые уроки для учеников московских школ и высших учебных заведений.

В 2009 г. были организованы культурно-образовательные мероприятия, посвященные 200-летию Николая Гоголя. Огромный интерес вызвала выставка художественных работ студентов Киевской детской академии искусств «Мой Гоголь», которую посетили многие московские дети, в частности, ученики общеобразовательной школы № 59 имени Н. В. Гоголя. Теплые слова о нашем сотрудничестве сказала тогда директор школы Виктория Филькина.

Вот уже девять лет в сотрудничестве с Департаментом культуры Правительства Москвы осуществляется проект «Юные таланты нового столетия», благодаря которому у московских детей и детей из украинских семей есть возможность знакомиться с достижениями украинской и русской музыкальной культуры.

— **Сотрудничаете ли вы с культурными центрами других стран в Москве?**

— Да, мы поддерживаем тесные связи с культурными центрами других государств, прежде всего, славянских. И всегда рады видеть их руководителей в нашем Доме на Арбате. Традиционно совместными усилиями отмечаем День славянской письменности и культуры, проводим международные книжные и художественные выставки, в которых принимают участие культурные центры Польши, Болгарии, Словакии, Чехии и другие.

По случаю пятнадцатилетнего юбилея Центра в 2008 г. мы получили множество поздравлений из Украины и России. Например, в письме от Болгарского культурного института в Москве написано: «За эти годы вы успели утвердиться как настоящий центр для ознакомления с богатой культурой, наукой и образованием Украины. Мы счастливы нашей совместной работой и сотрудничеством на благо славянских народов».

В этом году у нас состоялось открытие большой художественной выставки «Славянский мир», на которой были представлены работы известных украинских и русских живописцев.

— А с какими российскими организациями и учреждениями поддерживаете контакты?

— Мы тесно сотрудничаем с Центром украинских исследований Института Европы РАН, Институтом славяноведения и другими институтами РАН, Московским государственным университетом им. М. Ломоносова, Московским государственным лингвистическим университетом, Московским государственным гуманитарным университетом им. М. Шолохова, Московским государственным лингвистическим лицеем № 1555.

Центр всячески содействует развитию контактов между образовательными и научными учреждениями двух стран. Один из ярких примеров — научно-теоретическая конференция «Россия и Украина: история и образ истории», на которую в Центре собрались ведущие украинские и российские ученые.

Хотелось бы также отметить нашу давнюю дружбу с Мемориальным музеем и научной библиотекой «Дом Гоголя», с которыми мы реализовали несколько проектов. Среди них и издание компакт-диска «Последние дни Николая Гоголя». А в этом году в Центре состоялась презентация книги «Родословие Н. В. Гоголя» с участием директора музея Веры Викуловой.

Неоднократно поддерживала наши идеи директор Мемориального музея-квартиры Андрея Белого Моника Спивак. Известно, что музей находится в доме, где в 1916–1917 гг. полгода жил выдающийся украинский историк Михаил Грушевский. В частности, к юбилею Грушевского здесь на время появился стенд, посвященный его пребыванию в Москве.

Совсем недавно у нас состоялось торжественное открытие Первого фестиваля украинской и русской академической музыки «Vivere temento», посвященного памяти Ивана Карабица, в котором приняла участие супруга композитора Марианна Копица-Карабиц. На вечер пришли многие известные московские музыковеды и любители украинской музыки.

Работа Национального культурного центра Украины получила высокую оценку не только в Украине, но и в России. Российская академия наук наградила Центр памятной медалью «За выдающийся вклад в развитие культуры России», от серьезной общественной организации мы получили Орден Ломоносова «За значительный вклад в укрепление дружбы и сотрудничества между Россией и Украиной».

Впрочем, эта работа только набирает обороты. Мы существенно расширяем возможности наших проектов и надеемся на более тесное сотрудничество с российскими коллегами.

Историческая справка: Важным поводом для создания Национального культурного центра Украины в Москве стало существование в доме по улице Арбат, 9, строение 1, магазина «Украинская книга», который работал здесь еще с начала 1930-х годов.

Учитывая этот факт Кабинет Министров Украины поднял вопрос о передаче здания для реконструкции под Культурный центр Украины. Уже в сентябре 1992 г. правительство Москвы передало этот дом в аренду Постоянному представительству Украины в Российской Федерации.

14 мая 1993 г. было принято постановление Кабинета Министров Украины «О создании Культурного центра Украины в г. Москве». Реконструкция дома проводилась с мая 1994 г. по июль 1998 г. за счет бюджетных средств Украины. Открылся Культурный центр 27 ноября 1998 г. С 2002 г. здание Центра стало собственностью Украины. Сегодня Национальный культурный центр Украины в Москве находится в ведении Государственного управления делами Президента Украины.

В начале XXI века была создана научная концепция деятельности Центра, благодаря реализации которой он стал одним из ведущих учреждений культуры Украины. 8 февраля 2010 г. Указом Президента Украины Культурному центру Украины в Москве был присвоен высокий статус национального, за «весомый вклад в развитие украинско-российского сотрудничества в сфере культуры, образования, науки, популяризацию национального культурного наследия Украины, ее истории, удовлетворение национально-культурных и языковых запросов украинцев, которые проживают в Российской Федерации...»

«Этносфера». — 2010. — № 10.

РОЗДІЛ II

Московські стежки Тараса Шевченка (проект «Тарас Шевченко»)

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Володимир Мельниченко: «Святкування річниць Тараса Шевченка у нас завжди особливі»

Проект «Тарас Шевченко», спрямований на підготовку до 200-річного ювілею з дня народження поета, здійснюється в Національному культурному центрі України в Москві з початку XXI століття. А тому московський сегмент системної пропаганди життя і творчості Шевченка заслуговує на окрему увагу і подальшого розвитку, вимагає нових підходів і щоденного наповнення. Все це і стало окремою нагодою поговорити з генеральним директором Національного культурного центру України в Москві Володимиром Мельниченком.

— Володимире Юхимовичу, щороку в березні у Центрі проходять урочисті вечори й концерти, присвячені Шевченкові, на які запрошуюються відомі артисти, діячі науки і культури. Назвіть найвизначніші з них протягом останніх кількох років.

— Виокремити когось одного неможливо, бо всі учасники урочистих заходів заслуговують на слова вдячності. Скажімо, у 2002 р. до Центру із Санкт-Петербурга приїжджав народний артист України і Росії Валерій Івченко. Тоді ж Шевченкові поезії читав відомий українець, народний артист Росії Олексій Петренко, а українські пісні виконувало тріо бандуристок «Росава».

Одним з наймасштабніших за кількістю урочистих заходів був рік 190-річчя Кобзаря. Тоді до нас приїжджав директор Національного музею Тараса Шевченка Сергій Гальченко. В урочистому вечорі взяли участь Надзвичайний і Повноважний Посол України в Російській Федерації Микола Білоблещкий і народний депутат України, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної Академії наук України, академік Микола Жулинський. У святковому концерті твори поета читав народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Анатолій Паламаренко, співали тріо бандуристок «Намісто» Цент-

рального народного дому м. Івано-Франківська та Міжнародна хорова капела «Славутич» Культурного центру України в Москві, чоловічий квартет «Явір» у складі народних артистів України, лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка Олексія Харченка, Євгена Пруткіна, Володимира Дідуха, Валентина Реуса.

— Але це далеко не все, чим тоді відзначили ювілей Кобзаря у вашому Центрі.

— У рамках проекту «Тарас Шевченко» того року, раніше ніж в Україні, відбулася презентація перших томів Повного дванадцятитомного зібрання творів Кобзаря. Також у нас пройшла презентація документального телефільму «Мій Шевченко», знятого на «Студії 1+1», під час якої глядачі зустрілися з авторами фільму Юрієм Макаровим та Оленою Чекан. Тоді ж було відкрито художню виставку творів народних майстрів України з шевченківської тематики, показано кіносеріал «Тарас Шевченко. Заповіт», пройшла презентація монографії лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, доктора філологічних наук Юрія Барабаша «Коли забуду тебе, Єрусалиме...»

А найголовнішим нашим подарунком став вихід у світ збірки вибраних поетичних творів Кобзаря українською і російською мовами, упорядкованої в Культурному центрі за підтримки Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України, Національного музею Тараса Шевченка та виданої Державним видавництвом «Либідь». Щедро ілюстрована малюнками, офортами та малярськими творами Шевченка, які віддзеркалюють ще одну яскраву грань його могутнього таланту, збірка наочно підтвердила його неосяжний мистецький потенціал. Глибоку передмову до неї написав академік Микола Жулинський.

Продовжуючи тему заходів, присвячених шевченківським дням, скажу, що у 2005 р. на свята до Культурного центру приїжджав народний депутат України, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка, поет Павло Мовчан. Того року у святковому концерті взяв участь ансамбль солістів «Благовіст» Українського академічного фольклорно-етнографічного ансамблю «Калина». Поетичну композицію «Не питайте свою долю» за баладами і думами Тараса Шевченка тоді блискуче виконала народна артистка України Раїса Недашківська. І дуже важливим кроком, який обов'язково матиме добре продовження в майбутньому, стало відкриття в Центрі 27 квітня 2005 р. Меморіальної кімнати, присвяченої Тарасу Шевченку й Михайлу Грушевському.

У 2006 р. з доповіддю про національного генія виступив доктор філологічних наук, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Юрій Барабаш, а у святковому концерті взяв участь Чер-

нігівський народний хор під керівництвом Володимира Коцура. Такі пронизливі миттєвості духовно об'єднують українців і наших гостей усіх національностей. Наступного дня в Центрі відбулася моновистава «Сон» Львівського «Театру у кошику» за мотивами однойменної поеми Тараса Шевченка у виконанні заслуженої артистки України Лідії Данильчук. У відеопрограмі було показано фільм-оперу М. Вериківського «Наймичка» за однойменною поемою Кобзаря (автор сценарію та режисер Ірина Молостова). Було також відкрито книжкову виставку «На вічному шляху до Шевченка».

У тому ж році особливий резонанс викликав круглий стіл «Тарас Шевченко і Олександр Пушкін — наші сучасники». Його учасників привітали заступник голови Національної спілки письменників України Василь Шкляр і секретар Правління Спілки письменників Росії, випускник Київського університету Володимир Середін. З доповідями виступили проректор Літературного інституту ім. М. Горького, доктор філологічних наук Олександр Ужанков, провідний науковий співробітник Шевченківського національного заповідника в м. Каневі, кандидат філологічних наук Зінаїда Тарахан-Бережа, завідувач відділу теорії літератури XXI століття Інституту світової літератури ім. О. М. Горького Російської Академії наук, доктор філологічних наук Сергій Небольсін. У розмові взяли участь заступник голови Кіровоградського земляцтва в Москві, член Спілки письменників Росії Владислав Чуканов, голова Житомирського земляцтва в Москві, заслужений художник Росії Віктор Дем'янюк, старший науковий співробітник Державного музею О. С. Пушкіна Тетяна Євстаф'єва, поетеси Ірина Ланова й Ірина Панченко та інші. Поезії Шевченка і Пушкіна читав народний артист Росії Микола Дупак, пісні й ромansi на їх вірші виконувала солістка Большого театру, полтавчанка Лариса Білан.

На початку 2007 р. до Культурного центру України завітав відомий український письменник, поет і перекладач, голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка Роман Лубківський, який у доповіді наголосив на значення українства в розвитку російської культури й державності: «Неподалік цього будинку зупинялися, зустрічалися з друзями Тарас Шевченко, Михайло Грушевський, Симон Петлюра, Володимир Винниченко... Українська присутність у Росії і внесок російських українців у розбудову демократії, збагачення російської культури — це аксіома. І жити нам треба вірою в те, що больові пороги минулого не розділятимуть нас, не позбавлятимуть можливості, яку нам дає демократія, політична толерантність, взаємоповага й спільне бажання творити добро на великому європейському та світовому просторі».

Головною особливістю концерту стало те, що Центр провів його самотужки, із залученням лише своїх колективів та відомих московських солістів. У програмі центральне місце належало Міжнародній хорovій капелі «Славутич» Культурного центру України в Москві.

Приємною несподіванкою для гостей вечора стала презентація гімну Культурного центру України у виконанні хору та соліста Сергія Джемелінського. Автор музики — Олександр Сьомака, текст — український поет і перекладач із Москви, упорядник кількох антологій української поезії, член Національної спілки письменників України Віталій Крикуненко.

У концерті взяв участь хореографічний ансамбль «Щедрик», лауреат VI Міжнародного фестивалю фольклору «Московський хоровод» і Міжнародного фестивалю дитячої та юнацької творчості «Казкова Ялта», яким керувала головний спеціаліст Центру Тетяна Кузьмічова. Концерт завершився молитвою за Україну — піснею Миколи Лисенка «Боже, великий, єдиний...»

Наступний концерт, присвячений Тарасу Шевченку, відбувся в березні 2007 р. Тоді на сцену вийшли Національна заслужена академічна капела України «Думка» (художній керівник та головний диригент — народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Євген Савчук), народний артист Росії Микола Олійник, соліст Музичного театру «Нова опера», лауреат міжнародних конкурсів Сергій Шеремет, заслужений артист України Олександр Круш, солістка Міжнародної хорovої капели «Славутич» Юлія Сьомака, які виконали українські народні пісні та твори української класики. Музику Б. Лятошинського та М. Лисенка виконав Камерний оркестр Олександра Неронова, а кульмінацією свята став виступ актора театру ім. Моссовета, народного артиста України та Росії Олександра Голобородька, який блискуче прочитав поему «Кавказ» та уривок із поеми «Сон» Тараса Шевченка. Святкова програма завершилася незабутніми словами Шевченкового «Заповіту» у виконанні хорovої капели «Славутич», соло на бандурі — головний спеціаліст Культурного центру Лариса Бондарук.

Важливою подією стала панахида за Тарасом Шевченком, організована Центром у квітні 2007 р. в храмі Успіння Божої Матері, що в Газетному провулку. У квітні 1861 р. в цьому храмі вперше в Москві відбулася панахида за Кобзарем на сороковини його смерті. До речі, цю традицію ми продовжуємо підтримувати.

Серед заходів, проведених у рамках проекту «Тарас Шевченко» у 2007 р., запам'яталися також презентація монографії «Тарас Шевченко: „Моє перебування в Москві“», підготовленої в Центрі, та літературно-мистецький вечір, в якому взяли участь народний

депутат України, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, поет Павло Мовчан, головний редактор тижневика «Слово Просвіти», заслужений працівник культури України, письменниця Любов Голота, народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Анатолій Паламаренко, Театр української пісні «Славія».

У 2008 р. день народження Кобзаря відзначили святковим концертом «Великий син великого народу — через віки і серця». У ньому взяли участь фольклорний гурт «Козаки» Національної заслуженої капели бандуристів України ім. Г. Майбороди (художній керівник — народний артист України Дмитро Попічук); солісти капели — заслужені артисти України Віктор Діденко, Олег Юхименко, солісти Руслан Шевченко, Сергій Захарець; заслужена артистка України Наталія Шелепницька; група дзвонарів Київського ансамблю «Арс-Нова».

Того березня відбулася презентація книги про дружбу Шевченка з Осипом Бодянським, підготовленої в Центрі, засідання Товариства української культури «Славутич», присвячене поетовому дню народження, а також літературно-музичний вечір «Тарас Шевченко і Василь Жуковський». З московського боку в ньому взяли участь наукові співробітники Державного літературного музею м. Москви Світлана Бойко та Григорій Зобін, скульптор-кераміст Іван Іванов, солістка Московської філармонії, заслужена артистка Росії Наталія Полянїнова. Багато цікавого дізналися про дружбу Тараса Шевченка й Сергія Аксакова на зустрічі зі старшим науковим співробітником Музею-заповідника «Абрамцево» Ганною Кузнецовою.

2009 рік запам'ятався виставкою художників «Шевченківська Україна», приуроченою до 195-річчя Тараса Шевченка. У той день мені пощастило виступити на урочистому зібранні з доповіддю, присвяченою увічненню пам'яті Тараса Шевченка у Москві до 200-річчя з дня його народження.

Як завжди, у квітні місяці відбулася панахида за Тарасом Шевченком у Храмі Успіння Божої Матері в Газетному провулку.

А в цьому, 2010 р., на святкові дні ми запросили до Центру лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, народного артиста України, актора Національного академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької Богдана Козака, який виконав поетично-музичну композицію за творами Кобзаря «Послання...»

— **Окремим напрямком проекту «Тарас Шевченко» є наукова розробка теми поетового перебування в Москві та його дружби з українськими москвичами Михайлом Щепкіним і Осипом Бодянським.**

— З цієї проблематики щороку виходять у Москві українською мовою мої монографії: «Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті» (2006); «Тарас Шевченко: „Моє перебування в Москві“» (2007); «„На славу нашої преславної України“ (Тарас Шевченко і Осип Бодянський)» (2008); «Тарас Шевченко: „Мій великий друг Щепкін“» (2009), «Шевченківська Москва» (2009).

— **І не може обійти увагою ще один важливий напрямок проекту — Всеросійський конкурс на краще читання поетичних творів Тараса Шевченка серед школярів і студентів, започаткований у 2002 році.**

— Головне його завдання — залучення молоді з усіх регіонів Російської Федерації, переважно українського походження, до вивчення поетичної спадщини Кобзаря.

Згідно з Положенням, переможці визначаються в трьох вікових категоріях: молодша — діти дошкільного віку, учні недільних шкіл, учні 1-4 класів загальноосвітніх шкіл; середня — учні 5-9 класів загальноосвітніх шкіл; старша — учні 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, студенти коледжів, училищ і вищих навчальних закладів, слухачі курсів української мови (до 22 років). Проходить він у два тури. Перший, відбірковий, проводиться безпосередньо в навчальних закладах під керівництвом викладачів, а фінальний — у Національному культурному центрі України в Москві. Пройшов конкурс і в цьому, 2010 році.

Від столиці виступали учні Української недільної школи Національного культурного центру України в Москві, Московського лінгвістичного лицейу № 1555, а також студенти Московського державного університету ім. М. Ломоносова (МДУ) та Московської державної юридичної академії ім. О. Є. Кутафіна (МДЮА).

Дуже важливо, що кожного року на конкурс приїжджають нові учасники. Це означає, що ми досягли головної мети — заохочення молоді до вивчення творів Кобзаря. Отже, переможцями цього року стали: у молодшій віковій категорії (3–10 років): перша премія — Андріанова Любов (3 роки, Москва), Федорова Дарина (Нижньокамськ, Республіка Татарстан); друга — Петрова Юлія (Пушкінський р-н, Московська обл.), Кучма Ганна (Москва); третя — Фоменко Марія (Москва), Абрамов Андрій (Нижньокамськ, Республіка Татарстан). У середній (11–15 років): перша премія — Сіренко Софія (Уфа, Республіка Башкортостан), Зублевська Діана (Пушкінський р-н, Московська обл.); друга — Полішук Олександр (Пушкінський р-н, Московська обл.), Ситніков Дориня (Твер); третя — Бондарук Максим (Москва), Атаманенко Алевтина (Пушкінський р-н, Московська обл.). У старшій (16–22 роки): перша премія — Мироненко Андрій (МДУ ім. М. Ломоносова); друга — Політика Марія (Іваново), Черненко Ольга (МДУ

ім. М. Ломоносова); третя — Юрчук Юлія (Москва), Бомштейн Станіслав (Нижньокамськ, Республіка Татарстан).

Крім того, було ще три спеціальні грамоти журі, якими нагороджено Камінську Марту (Москва), Міргасімова Руслана (Нижньокамськ, Республіка Татарстан) та дитячий колектив з Твері.

Переможці конкурсу одержали грамоти лауреатів Національного культурного центру України в Москві, грошові премії та книгу «Шевченківська Москва», а всім учасникам було вручено грамоти та набір навчальної літератури.

— **До Центру постійно приїздять і Шевченківські лауреати.**

— Богдан Ступка вже став його живим талісманом. У Центрі виступали Ніна Матвієнко, Марія Миколайчук, Світлана Коротя-Ковальська, Марія Стеф'юк, Євген Станкович, Мирослав Скорик, пройшли фотовиставка Василя Пилип'юка та виставка графічних творів Сергія Якутовича та багато інших. Центр запрошував до себе співробітників Шевченківського національного заповідника в Каневі, було відкрито книжкову виставку «Безсмертне слово Кобзаря» з фондів заповідника, де експонувалося понад сто унікальних музейних експонатів: прижиттєві видання творів Шевченка, література XIX і XX століть про життя і творчість Кобзаря, художні листівки шевченківської тематики, портрет Тараса Григоровича роботи відомого українського художника Івана Марчука.

— **Володимире Юхимовичу, ініційований Вами грандіозний проєкт «Тарас Шевченко» з кожним роком тільки набирає оберті. Навіть здається, що він є невичерпним, тим більше, що українська громадськість вже починає готуватися до 200-річчя від дня народження Кобзаря.**

— Саме в московському контексті згадуються мені сьогодні слова Михайла Грушевського, який вважав, що сторіччя з дня народження Великого Кобзаря вимагає від українців «чогось більшого, чогось нового понад наші звичайні Шевченківські свята...» Зокрема він закликав тоді «взятися до здвигнення йому пам'ятника, гідного його і нас, не тільки во славу поета, а і во славу нашої національної ідеї». Ці слова мали б стати ключовими у підготовці до двохсотрічного ювілею Тараса Шевченка, який вже не за горами.

— **А що в наш час — на початку нового століття й тисячоліття — є справді гідним пам'ятником Шевченку во славу його і нашої національної ідеї?**

— Питання для кращих умів української нації. Ясно, що, говорячи словами Грушевського, «в теперішній момент наша честь і любов до нього повинна знайти... в усій українській суспільності ще інший вираз».

— **Як Вам хотілося б увічнити пам'ять Тараса Шевченка в тій Москві, яка була до нього гостинною?**

— Висловлю конкретні ідеї та пропозиції, що виникли в процесі довгорічних шевченкознавчих студій та духовної роботи в столиці Росії на чолі Національного культурного центру України в Москві. Передусім, про ті пропозиції, які можна вирішити лише на міждержавному, найвищому рівні.

По-перше, прийшов час встановити в Москві пам'ятник Тарасу Шевченку й Михайлу Щепкіну.

— **Де саме?**

— На розі Воротниковського й Старопименовського провулків біля сучасного будинку № 12/6, який стоїть на місці колишнього володіння Щепотьєвої. Здається, сам Господь залишив перед цим будинком затишний зелений шматочок землі, що не виходить за червону лінію провулків. Якщо не тут, то в дворі за будинком місця для пам'ятника більше, ніж достатньо.

Нагадаю, що впродовж багатьох десятиліть помешканням Щепкіна вважався так званий будинок Павла Нашокіна у Воротниковському провулку, який зберігся. Саме він ототожнювався з матеріальною пам'яткою про дружбу двох геніїв — артиста і поета. Проте насправді, як нами доведено, Щепкін жив у іншому будинку, що не зберігся, і виправлення прикрої помилки лише на папері недостатньо, доцільно довести його до логічного завершення — спорудження пам'ятника великим друзям, які, на мій погляд, обидва дорогі Москві й Києву, російському й українському народам.

— **Але ж це не така вже проста справа. Все це необхідно організувати...**

— Найперше, доцільно провести відповідний конкурс серед українських та російських митців на проєкт пам'ятника. Можливо, вони зобразили б той момент, який увічнив 19 березня 1858 р. в своєму щоденнику Тарас Григорович: «Вышли мы с Михайлом Семёновичем из дому...» Або відлили в бронзі зафіксовану Шевченком іншу мить з його останнього дня в Москві (26 березня 1858 р.): «В 9-ть часов утра расстался я с Михаилом Семёновичем Щепкиным...» Втім, це вже справа скульпторів і архітекторів.

— **Але, як я розумію, святкування 200-річчя поета не може обмежитись лише встановленням пам'ятника.**

— Крім того, необхідно довести до кінця роботу зі встановлення першої в російській столиці меморіальної дошки, присвяченої Тарасу Шевченку, на будинку Російської академії малярства, скульптури й архітектури по вулиці М'ясницькій, 21, в якому поет двічі бував у березні 1858 р. у свого знайомого Аполлона Мокриць-

кого. Тим паче, що Шевченко був академіком Петербурзької академії мистецтв.

— **Сьогодні про ці наміри знають на найвищому державному рівні в Україні?**

— У серпні 2007 р. ми з академіком Миколою Жулинським зверталися до Президента України Віктора Ющенка. Сподівалися, що це питання буде вирішено на найвищому рівні, найкраще, під час зустрічі президентів України та Росії. Неважко було здогадатися, що в будь-якому іншому разі нам буде відмовлено. Проте, на жаль, сталося так, що лист було спрямовано у звичне прокрустове ложе бюрократичних погоджень, і він, як і слід було чекати, знову повернувся до Москви чотири місяці потому.

Московський департамент культури нам відмовив. Чому? Дослівно: «В связи с тем, что Т. Г. Шевченко только бывал в Училище живописи, ваяния и зодчества Московского художественного общества у своего знакомого художника А. М. Мокрицкого (18 и 20 марта 1858 г.), полагаем предложение об установке мемориальной доски недостаточно обоснованным, так как оно противоречит порядку установки государственных памятных знаков, принятому в городе Москве...»

Про лукавий характер цього аргументу для відмови свідчить хоча б те, що вже після нашого звернення на будинку № 44 по вулиці Сивцев Вражек на Арбаті було встановлено меморіальну дошку на честь того, що в цьому будинку «бывал поэт Сергей Александрович Есенин». Тож треба буде подолати політизований характер відмови й таки встановити меморіальну дошку Тарасу Шевченку в Москві.

Ще Україна могла б порушити питання про встановлення в Москві пам'ятного знаку на честь знесеного храму святого Тихона Амафунтського на Арбатській площі, який у квітні 1861 р. дав останнє пристанище праху великого українця, з умовою, що на знакові буде розміщена інформація про Тараса Шевченка.

Цій церкві пощастило значно менше, ніж сусідній Бориса і Гліба біля Арбатських воріт, теж знесеній. У травні 1997 р. навпроти кінотеатру «Художественный» було відкрито пам'ятний знак, присвячений церкві Бориса і Гліба та зведено чималеньку каплицю, на якій читаємо, що вона встановлена «на месте церкви святителя Тихона Амафунтского у Арбатских ворот, существовавшей здесь в начале XVII века до 1933 года».

Каплицю вже не пересунеш, але неподалік від неї необхідно відкрити пам'ятний знак, розмістити на ньому інформацію про храм Тихона Амафунтського, де 26–27 квітня 1861 р. стояла домовина з прахом Шевченка і відбулася багатолюдна панахида.

Хочу ще раз акцентувати, що жодна з цих пропозицій не буде реалізована без попереднього проговорювання й погодження на найвищому рівні.

— **Знаючи про Вашу надзвичайну увагу до Тараса Григоровича та його перебування в Москві, можу припустити, що це далеко не повний перелік заходів, які повинні підтримати Україна.**

— Ми видали енциклопедію-хроноскоп «Шевченківська Москва», що розповідає про Першопрестольну тих часів і всі поетові пам'ятні місця в ній. Мною вже видані книги про дружбу поета з Михайлом Щепкіним, Осипом Бодяньським, доцільно також підготувати окремі монографії про дружбу Тараса Шевченка з Михайлом Максимовичем і Варварою Рєпніною. Добре було б також зняти документальний фільм «Шевченко в Москві», який допоможе багатьом увітати поета в місті середини 40–50 рр. XIX століття та побачити сучасний вигляд будинків і вулиць, де він побував.

Усю цю важливу й благородну роботу необхідно завершити до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка (2014). У свій час його друг Осип Бодяньський мудро зауважив: «В жизни народов, как и человека, бывают события, воспоминание коих всякий раз погружает мыслящие умы в невольные думы. Особенно это надо заметить о годовщине их, когда они, так сказать, сами напрашиваются. Тут иногда приходится раздуматься даже неповоротливой, самой рассеяной голове».

Хай би ці слова послужили всенародному відзначенню Шевченкових роковин. А безсмертна поетова душа була б нам за це вдячною.

Не відкладаючи, треба визначитися в Україні, хто з українських шевченкознавців, які володіють письменницьким даром, міг би підготувати книгу «Шевченко» в серії «Жизнь замечательных людей» для московського видавництва «Молодая гвардия». Це дасть можливість розповісти багатьом новим читачам у Росії та за її межами про життя і творчість великого Кобзаря.

— **А що Центр вже зробив або може зробити самотужки в межах святкування Шевченкової річниці?**

— Національний культурний центр України в Москві завершив роботу над визначенням усіх московських маршрутів Шевченка і створенням карти його перебування в місті, сформувавши тим самим передумови для організації постійних пішиходних і автобусних екскурсій шевченківськими місцями Москви.

Нарешті, вже зараз варто подумати про те, щоб до концепції відзначення 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка включити всенародний похід останнім шляхом Кобзаря з Петербурга

в Україну, яким пройшла домовина з прахом Шевченка навесні 1861 р. Мабуть, найкраще це було б зробити у 2011 р., до 150-річчя перепоховання Тараса Шевченка. У цьому контексті Москва має посісти ключове місце на російському відрізковій походу, а в ній головні події мають відбутися в Культурному центрі України в Москві та недалеко від нього — на тому місці, де знаходилася церква Тихона Амафунтського.

Насамкінець, пропоную присвоїти Національному культурному центру України в Москві ім'я Тараса Шевченка і спорудити біля входу до Центру пам'ятник Кобзареві, що стане гідним українським наголосом не лише в арбатському ареалі, але й у всій Москві та Росії. Хай би Присносуший Тарас Григорович постав на Старому Арбаті молодим, яким він уперше приїхав у першопрестольну й написав у ній геніально-болісний «Чигрине, Чигрине...»

Не рвіть, думи, не паліте,
Може, верну знову
Мою правду безталанну,
Моє тихе слово.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), лютий 2009 р.*

Юрій Безкровний

Меморіальна кімната Тараса Шевченка і Михайла Грушевського

Нещодавно в Меморіальній кімнаті Тараса Шевченка і Михайла Грушевського Культурного центру України в Москві пройшов відкритий урок для учнів московських шкіл, ліцеїв і студентів вищих навчальних закладів, присвячений життю та творчості двох видатних українців.

Меморіальну кімнату було урочисто відкрито 27 квітня 2005 р. Сьогодні в її експозиції кілька стендів, присвячених малодослідженому московському періоду життя і творчості цих двох знакових постатей в історії України, а також Культурному центру України в Москві.

Тут можна познайомитись з історією Арбату й будинку № 9, яку висвітлюють досі невідомі документи — план двору на місці нинішнього

будинку Центру з позначенням будівель, фото вулиці Арбат і будинку № 9 початку ХХ ст., фото знаменитостей, які тут бували (Л. Толстой, А. Чехов, С. Єсенін, В. Маяковський, Б. Пастернак), книги Володимира Мельниченка «Україна на Арбаті, 9», «Прапор України на Арбаті», «Арбат очима українця», «Михайло Грушевський: „Я оснувався в Москві, Арбат, 55“», «Тарас Шевченко: „Моє перебування в Москві“».

Відвідувачі дізнаються цікаві відомості і про Михайла Грушевського, який жив на Арбаті в будинку № 55 під наглядом поліції з вересня 1916 до березня 1917 р. Тут він багато працював, продовжуючи писати «Історію України-Руси», брав участь у редакції місячника «Украинская жизнь» і тижневика «Промінь», займався організацією української видавничої спілки та наукового товариства.

Серед експонатів є й такі унікальні матеріали з московських архівів, які можна побачити вперше: копія справи Грушевського, його листи до Петра Стебницького, Михайла Могилянського, Сергія Єфремова, рідкісні сімейні фотографії, книга Володимира Мельниченка «Михайло Грушевський: „Я оснувався в Москві, Арбат, 55“» (2005), в якій найбільш повно висвітлено перебування видатного українця в Москві (дослідження цього періоду розпочато автором ще в попередніх книжках: «Україна на Арбаті, 9» (2003) і «Прапор України на Арбаті» (2004). Частина матеріалів, представлених в експозиції меморіальної кімнати, була вперше опублікована саме в цих працях.

Тарас Шевченко кілька разів бував у Москві в 1844 і 1845 рр., у 1858 і 1859 рр. Тут він зустрічався з С. Аксаковим, О. Бодянським, М. Максимовичем, М. Погодіним, О. Кошелєвим, О. Станкевичем, П. Бартеєвим. Навесні 1861 р. під час перевезення праху Тараса Шевченка з Петербурга в Україну, домовина з його тілом була встановлена 27 квітня в храмі Тихона Амафунтського біля Арбатських воріт (знесений у 1933 р.), неподалік від нинішнього Культурного центру України. На стенді, присвяченому Тарасу Шевченку, розміщено архівні документи (зокрема, копія «Рахунку грошей за перевезення тіла Т. Шевченка з Санкт-Петербурга до Києва»), репродукції написаних ним портретів Михайла Лазаревського, Михайла Шепкіна, копії автопортрета 1858 р., роботи Григорія Честахівського «Домовина з прахом Тараса Шевченка в дорозі» та «Домовина з прахом Тараса Шевченка в церкві» (1861), фото Арбатської площі й храму Тихона Амафунтського початку ХХ ст., петриківська таріль з портретом Кобзаря, подарована Центру Віктором Юшенком. Крім того, експонуються президентський подарунковий «Кобзар», книга Володимира Мельниченка «Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті»

(2006), збірка поезій Шевченка українською та російською мовами «Я так її, я так люблю...», видана Центром у 2004 р.

Дослідження життя і творчості двох видатних українців представлено також стендами «Сучасне шевченкознавство» і «Сучасне грушевськознавство». Експозиція меморіальної кімнати постійно оновлюється.

— *«Національний культурний центр України в Москві»*,
(ukrcenter.org)

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Уроки нації

Приводом для зустрічі з генеральним директором Національного культурного центру України в Москві цього разу стало відзначення 196-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка.

— Шановний Володимире Юхимовичу, до урочистостей цього року Ви підготували доповідь «Тарас Шевченко у Москві: уроки для нації», яку починаєте рядками з поеми «Катерина», написаними Шевченком задовго до перших відвідин ним Москви:

Побачимо, почуємо...
А поки — спочину
Та тим часом розпитаю
Шлях на Московщину.
Далекий шлях, пани-брати,
Знаю його, знаю!
Аж на серці похолоне,
Як його згадаю.
Попоміряв і я колись —
Щоб його не мірять!..
Розказав би про те лихо,
Та чи то ж повірять!

Минуло більше, ніж століття, чи вірять нині Кобзарю українці? Чи усвідомили вони Шевченкові уроки?

— На пізнавальному шляху нації до Тараса Шевченка ще тільки чекає нас усвідомлення того, що в його житті та творчості Москва займала значно більше й важливіше місце, ніж ми досі знали й думали. Як пише видатний шевченкознавець Юрій Барабаш, «для Шевченка „Московщина“ — не просто такий собі „чужий край“,

сказати б, „не-батьківщина“, це край ворожий, символічна назва імперії, втілення зловісної тоталітарної, бездушної сили, яка гнобить і особистість, і цілі народи. У тому числі, до речі, й народ російський...»

— **Але ж Московщина — не Москва!**

— Виявляється, лише після першого відвідання міста на початку 1844 р. Шевченко звинувачує Москву у нарузі над українською нацією. Тоді, 19 лютого, Шевченко написав у Москві один-єдиний вірш, але то був «Чигрине, Чигрине...»! Вперше потрапивши до багатой, процвітаючої, розкішно відбудованої після наполеонівського нашестя Москви, Шевченко відчув особливо гострий біль за бідний, занедбаний повітовий Чигирин, гідний іншої, високої долі. Бо Чигирин пам'ятав себе за Богдана Хмельницького сотенним містом, а потім — гетьманською резиденцією, фактично столицею України!

Від вірша, народженого у Москві, досі палахкоче у національну свідомість Шевченковою жертвовною любов'ю до України:

Чигрине, Чигрине,
Мій друже єдиний,
Проспав еси степи, ліси
І всю Україну.
.....
Помолившись, і я б заснув...
Так думи прокляті
Рвуться душу запалити,
Серце розірвати.

— **З цього можна зробити висновок?**

— Безперечно. Це урок перший, який не міг бути почутим у Москві, але вкрай важливий для нас — українців: серце розірвати, але не проспати Україну. Нині цей урок не менш актуальний, ніж у гіркому минулому.

— **Що відчував тоді Шевченко?**

— В атмосфері бундючного першопрестольного міста поет особливо гостро відчув, що саме Москва (в тандемі з Варшавою) є виток і причиною бездержавності України, насаджування в українцях історичного безпам'ятства, що паралізує волю до боротьби за незалежність:

Що ж на ниві уродилось?!
Уродила рута... рута...
Волі нашої отрута.

Нагадаю, що рута є символом привабливості, тож московська отрута була підступно-запаморочливою, притуплююче-дурманною. Не піддатися їй міг тільки геній, і саме Шевченкові припало «запить з московської чаші московську отруту» за весь український народ.

— Але у «Чигрині, Чигрині...» Москва-місто не згадується...

— А вже у комедії «Сон» (1844) Шевченко покладає відповідальність за нищення України персонально на Москву:

Тяжко мені
Витать над Невою.
України далекої,
Може, вже немає...
Може, Москва випалила
І Дніпро спустила
В синє море, розкопала
Високі могили —
Нашу славу.

Він фактично звинувачує Москву в ураженні, говорячи сучасною мовою, національного цивілізаційного коду.

— Далі — більше?

— У концептуальному «Великому льосі» (1845) гріховною була вже сама дорога гетьмана Богдана Хмельницького, який «їхав в Переяслав Москві присягати!..» Так само тяжким гріхом, який не пускає до раю, названо те, що дівчина «...Цареві московському / Коня напоїла...» Ще одну важливу згадку про Москву зустрічаємо в «І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...» (грудень 1845 р.) в контексті гнівного засудження поетом тих перевертнів з українців, які на догоду московським панам, говорячи словами В'ячеслава Чорновола, «відкидалися від рідного народу, від його мови, культури, від його інтересів...»: «Раби, подно́жки, грязь Москви...» Поет затаврував і тих українців, які «кров свою лили» за Мбскву й передали нащадкам «свої кайдани, свою славу».

— І знову можемо зробити висновок?

— Саме Шевченко записав у генну пам'ять української нації поетичну (історичну!) інформацію про те, що Москва стала символом російського гноблення українців. І від цього нам нікуди не дітися. Бо, як справедливо вважає великий українець Іван Дзюба, росіянам і українцям ще далеко до спокійного, об'єктивного і справедливо-го у своїх моральних вимірах обговорення всього комплексу проблем «Україна — Росія». Цей бажаний рівень думання й оцінюван-

ня стане можливим лише в майбутньому, з досягненням Україною і Росією такого рівня рівноправності й добросусідськості, коли в одного з них загоїться рана на колишньому великодержавному тілі і він обживеться у власних межах, без України, а в другого зникне побоювання перед рецидивом повернення до імперської поведінки. «Для всього свій час і година своя кожній справі під небом...»

— А в чому Шевченків урок?

— «У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чіє краще, нехай судять люди».

— Щоб справді жити за цією поетовою настановою, нам треба бути мудрими, як він.

— При цьому Шевченкове ставлення до Москви не вичерпувалося жорсткими поетичними максимами. Був ще «престольний град Москва», «білокаменне» місто «церков і дзвіниць», місто красиве, привабливе й цікаве, яке Шевченко любив і знав, де мав чимало друзів і знайомих.

Усім цим поет завдячував, передусім, своєму другові Михайлу Щепкіну, в якого й жив два тижні у березні 1858 р. Досить сказати, що в московському щоденнику Шевченка названо понад 30 прізвищ. Із них 8 — це давні Шевченкові знайомі, у тому числі Бодяньський, Максимович, Мокрицький, Репніна, Щепкін... Крім того, поет назвав у щоденнику майже 30 прізвищ людей, з якими він уперше познайомився в Москві. Серед них Аксакови, Афанасєв, Бабст, Волконський, Забелін, Кетчер, Корш, Кронеберг, Крузе, Марія Максимович, Мін, Погодін, Станкевич, Хомяков, Чичерін, Шумський... А ще залишилися не згаданими Бартенєв, Галаган, Єлагіна...

Кобзарєва оцінка цього феномену однозначна: «Грешно роптати мене на судьбу, що она затормозила мой поезд в Питер. В продолжение недели я здесь встретился и познакомился с такими людьми, с какими в продолжение многих лет не удалось бы встретиться».

Сам Шевченко назвав своїх нових знайомих «московской учёно-литературной знаменитостью». І записав у щоденнику: «И что это за очаровательная знаменитость!.. Я встретился и познакомился с ними, как с давно знакомыми родными людьми».

На мій погляд, не буде перебільшенням сказати, що березневі дні 1858 р. у Москві були для Шевченка щасливими. Вони стали яскравою концентрованою антитезою до тих сотень і тисяч страждених днів, які поет провів у засланні: «Нудьга, крий Мати Божа, яка нудьга сидить склавши руки, і так сидить дні, місяці і годи. О Господи, сохрани всякого чоловіка од такої живої смерті!»

— Судячи з наведених Вами прізвищ, поет насправді познайомився з духовною елітою Москви...

— Шевченкові було вкрай важливо переконатися, що після десятиліття відірваності від цивілізації він стояв на рівні освіченості московських інтелектуалів, а широчінь його культурних інтересів і духовних запитів, творчий доробок і потужний потенціал українського генія вразили москвичів, дозволили зустріти нових і справжніх друзів:

«В Москве более всего радовало меня то, что я встретил в просвещённых москвичах самое тёплое радушие лично ко мне и непритворное сочувствие к моей поэзии».

— **Отже, ще один урок?**

— Так. Урок про те, що українська нація має пам'ятати цей духовний вчинок «освічених москвичів». Отже, й сьогодні необхідно залучати «московську вчено-літературну знаменитість» до творчої співпраці з нами.

У цьому, між іншим, історичне призначення Національного культурного центру України в Москві, який у роки міждержавних негараздів значною мірою тримав на плаву дружні відносини між Україною і Росією в царині культури. Борис Олійник, який неодноразово бував у Центрі, записав у книзі для почесних гостей, що він схиляється «перед цим справді подвижницьким колективом». Я приєднуюся до таких теплих слів і хочу подякувати всім працівникам Національного культурного центру України в Москві.

— **Але ж, мабуть, не всі, з ким Шевченко спілкувався в Москві, поділяли його погляди?**

— Геніальний українець добре бачив і знав, що не з усіма йому по дорозі. Проте Шевченко не спрощував людських стосунків, не зводив їх у побуті до національних і класових розмежувань. Тож і нам не слід цього робити. Та навчимося у поета поваги до іншої, навіть протилежної точки зору. Шевченко приятелював з людьми, які були її носіями, проте ніколи не заміщав свою любов до Батьківщини конформістською ввічливістю.

Про тектонічні зміни, що відбувалися у Шевченковій душі саме у Москві, свідчить такий факт. 18 березня 1858 р., знаходячись в оселі Щепкіна, Тарас Григорович записав у щоденнику, що «скінчив переписування чи проціджування своєї поезії» за 1847 рік. Йшлося і про знаменитий цикл «В казематі», в якому того дня Шевченко поміняв місцями вірші так, що весь цикл уперше і назавжди став закінчуватися вогнінними рядками:

Свою Україну любіть,
Любіть її... во время люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Лише після цього Шевченко поставив дату: «Москва. 1858. Марта 18».

Ось це — найголовніший урок, як українцям шануватися у Москві. Національний культурний центр України в Москві є духовним наступником саме такої, достойної Шевченкової присутності у російській столиці.

Воля Божа була у тому, що прах Шевченка доправлявся в Україну через Москву. Його домовину було встановлено 27 квітня вікопомного 1861 р. у церкві Тихона Амафунтського біля Арбатських воріт, де й було відправлено багатолюдну панахиду. Саме звідси 28 квітня поетову труну повезли на кінних дровах в Україну. Тарас Шевченко назавжди залишив Старий Арбат, щоб залишитися тут назавжди...

— **Здається, нині мало хто про це знає...**

— Наступної весни виповниться 150 років з того часу. Ми пропонуємо здійснити у квітні 2011 р. всенародний похід останнім шляхом Кобзаря з Москви в Україну, яким пройшла домовина з прахом Шевченка навесні 1861 р. Москва має посісти ключове місце на російському відрізку походу, а головні події мають відбутися у Національному культурному центрі та недалеко від нього — на тому місці, де знаходилася церква Святого Тихона.

Наш геніальний Кобзар бував і нещадним, і злим до Москви. Але найбільше — мудрим і добрим. Бо ж із Біблії відомо, що «злому не буде майбутности». А ще: «Хто яму копає, той у неї впаде, а хто котить каміння — на нього воно повертається». Настав час збирати бездумно чи нерозумно розкидане каміння. Давайте ним і заповнимо ями міждержавних негараздів між Москвою і Києвом, пам'ятаючи слова Шевченка про те, «що ми одної матері діти».

*«Національний культурний центр України в Москві»,
(ukrcenter.org)*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Панахида за Шевченком

Дванадцятого травня у Москві, у храмі-каплиці Бориса і Гліба на Арбатській площі, зведеної у 90-ті роки минулого століття на місці храму Тихона Амафунтського (знесений у 1933 р.), відбулася панахида з нагоди 149-ї річниці перевезення Москвою праху Тараса Шевченка до України.

Ця традиція була започаткована керівництвом Культурного центру України в Москві у 2006 р. З того часу, щорічно працівники Центру, представники діаспорних організацій та всі шанувальники таланту видатного українського поета приходять до каплиці аби помолитись за його душу.

Двадцять сьомого квітня 1861 р. труна з прахом Шевченка у супроводі Григорія Честахівського та Олександра Лазаревського прибула залізницею до Москви на Миколаївський двірць, опісля її було перевезено до арбатського храму Святого Тихона Амафунтського, де вона знаходилась два дні. Все, що відбувалося далі, вміщувалося в кількох фразах, які читаємо у «Шевченківському словнику», виданому у 1977 р.: «Через Москву навесні 1861 домовину з тілом Шевченка везли з Петербурга на Україну. 27.IV. її привезли до Москви і встановили в церкві Тихона-чудотворця біля Арбатських воріт. З поетом прощалося багато москвичів». Та й в інших наукових працях інформації містилося не набагато більше.

Про ті події ми розмовляємо з відомим шевченкознавцем, доктором історичних наук, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка, генеральним директором Центру Володимиром Мельниченком.

— **Володимире Юхимовичу, чим пояснюється така скупість інформації?**

— Практично повним браком джерел про перебування праху Шевченка на Арбаті. Десятиліттями вчені послуговувались єдиним, дуже коротким свідченням, а саме у 1898 р. Олександр Лазаревський опублікував у «Киевской старине» листи Григорія Честахівського про похорон Тараса Шевченка, датовані 1861 р. У невеличкій передмові до цієї публікації він окремо згадав про перебування домовини з тілом поета в Москві: «Прямо со станции железной дороги гроб был перевезен и поставлен до следующего дня в церкви Тихона на Арбате. Это обстоятельство хорошо помнит и Н. В. Шугуров, тогда студент Московского университета. В церкви телу поэта кланялись О. М. Бодянский и Н. С. Тихонравов (хорошо его помню по хромоте). Других посетителей из тогдашнего московского учёно-литературного мира что-то не помним, кажется, их и не было». Виходить, що серед учасників прощання з поетом названі лише наш земляк, професор Московського університету Осип Бодянский та його колега, 29-річний історик і археограф Микола Тихонравов.

— **Все це не може не дивувати, оскільки особистість Шевченка була відомою.**

— Більше того, цей історіографічний феномен вражає. У розпорядженні шевченкознавців знаходяться численні документи й

спогади про похорон поета в Петербурзі. Так само — про перевезення його праху з Москви в Україну. Лише московський епізод у цій посмертній дорозі тривалий час було зафіксовано в одній-єдиній побіжній згадці Лазаревського. Все мало бути інакше! Журнал «Основа», друкуючи в червні 1861 р. докладну статтю про проводи тіла Шевченка з Петербурга до Москви, обіцяв подальшу розповідь після «отримання докладного опису проводів Шевченка від Москви до нової його могили і промов, сказаних над ним у Москві...» Утім, у московських газетах не з'явилася навіть інформація про панахиду, хоча це було загальноприйнято. Скажімо, незадовго перед цим, у січні 1861 р., газета «Московские ведомости» двічі повідомляла про привезення до Москви праху Шевченкового знайомого Костянтина Аксакова, називала церкву, в якій відбулася панахида.

— **А що ж друзі? Невже жоден не залишив спогадів?**

— Яке щастя тепер зізнатися в неточності припущення, що нам залишилося тільки одичне свідчення Олександра Лазаревського! Виявилось, що Григорій Честахівський також залишив дуже важливе пряме й конкретне свідчення! Його знайшов невтомний Сергій Гальченко серед шевченківських документів, що наприкінці 2006 р. повернулися в Україну з Української Вільної Академії Наук у США.

Чудо сталося так. У червні 2007 р. в кабінеті Сергія Гальченка в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України в присутності відомих учених, професорів Михайла Наєнка та Володимира Панченка я розпочав розмову про московське перебування поетової домовини, і раптом, абсолютно несподівано, спокійно-врочистий Гальченко вручив мені запис Григорія Честахівського, який наведу повністю з мінімальним стилістичним редагуванням:

«Учора у вечері в 6-ть часів підняли ми з станції нашого дужого батька Тараса і повезли: по Цвітному, Страсному, Нікітському і Тверському бульварах і поставили його в маленькій церковці Св. Тихона на Арбатській площаді.

Люди, які йшли, мандрували за Кобзарем, більш усього було студентів, небагацько охвицерів і чотири завзятих панночки. Вони шкварили пихтурою од самісінької станції аж до церковки Свят. Тихона. Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше».

Далі Честахівський писав, що неподалік, «саженів з 50-т», від Сухаревої вежі (Шевченко згадував її у своєму щоденнику 13 вересня 1857 р.) він побачив у лавочці портрет Пугачова і був таким враженим, що «побіг шукати проміж людом Лазаревського», щоб

сказати тому: «Дивися, он Пугачов в кайданах кланяється Тарасові».

Значення цього живого свідчення Григорія Честахівського про перевезення домовини Тараса Шевченка з Миколаївського двірця до храму Святого Тихона Чудотворця на Арбатській площі важко переоцінити.

— **І в чому ж його цінність?**

— Передусім, уперше чітко вказано шлях, яким везли домовину Шевченка з околиці північного сходу Москви до центру — по Цветному, Страсному, Тверському й Нікітському бульварах.

Акцентую, що вся дорога від вокзалу до Арбатської площі була пройдена людьми пішки і займала близько шести кілометрів, тож домовина з прахом Шевченка була доставлена в храм Тихона Амафунтського, скоріше за все, після восьмої години вечора.

У запису Честахівського згадуються «офіцери», які супроводжували труну. Цілком можливо, що це були кадети Олександрівського корпусу, розташованого поруч із храмом Святого Тихона, яких привів учень Осипа Бодяньського, педагог Олександр Котляревський.

Свідчення Честахівського повністю підтвердили моє припущення, висловлене в згаданій книзі, що серед учасників зустрічі домовини з прахом поета й панахиди в арбатській церкві Святого Тихона, найбільше було студентів Московського університету. До того ж, він додав надзвичайно важливий штрих: «Як везли Кобзаря, то люду приставало все більше, все більше й більше». Не залишається жодного сумніву, що зустріч Шевченкової домовини в Москві була багатолюдною й гідною.

— **А хто з друзів міг бути на панахиді?**

— Настав час абсолютно впевнено наголошувати на тому, що всі чи майже всі московські друзі й знайомі Шевченка та московські шанувальники його поезії, які на той час були в місті, не могли не попрощатися з прахом Кобзаря! Не могли! Йдеться, передусім, про друзів і нових знайомих поета по весні 1858 р. Насамперед про Михайла Щепкіна, в якого поет жив два тижні у березні. Як вдалося встановити, в лютому і березні Щепкін грав у спектаклях у Москві, а з 6 березня до 2 травня театри в місті було закрито на час Великого посту і Пасхи. Отже невідомо, де був і що робив артист 27–28 квітня. Може, виїздив із міста? Може, хворів у ці дні? Лише ці дві причини, на мій погляд, могли пояснити відсутність Щепкіна на панахиді. Інакше артист попрощався б зі своїм другом, а Олександр Лазаревський не помітив його. Взагалі втомлений і заклопотаний Лазаревський міг не зафіксувати в пам'яті багатьох

учасників панахиди або ж просто не знати їх в обличчя. У цьому немає нічого дивного і незвичайного. Адже він, скажімо, помилився, коли приписав кульгавість Тихонравову, тоді як насправді хворі ноги були у Бодяньського.

Підтверджує мою впевненість інформація, знайдена в газеті «Московские ведомости» (№ 79 від 8 квітня 1861 р.). У коротенькій замітці повідомлялося таке: «6-го апреля, в сороковый день смерти Т. Гр. Шевченко, некоторые почитатели поэта собрались в церкви Успения (что в Газетном переулке), где и выслушали с благоговением панихиду по покойном поэте».

Ця панахида, організована, звичайно, Бодяньським, який довго жив у Газетному провулку й знав священиків церкви Успіння Божої Матері (у ній він навіть вінчався), з усією переконливістю свідчить про справді благоговійне ставлення московських друзів і знайомих Шевченка до пам'яті про нього. Панахида пройшла за 20 днів до того, як домовину з прахом Шевченка привезли до Москви дорогою з Петербурга в Україну і встановили в храмі Тихона Амафунтського на Арбатській площі.

Ще один дорогоцінний факт, який мені вдалося встановити. У тих же «Московских ведомостях» від 28 лютого 1862 р. знайшов я таку замітку: «Панахида по Т. Г. Шевченке. 26-го февраля исполнен год со дня смерти народного поэта Украины. В этот день небольшое число (40 чел.) поклонников и почитателей таланта Малорусского поэта собрались в церкви Тихона Чудотворца, что на Арбате, и отслужили панихиду скромно и без всяких речей, как это обыкновенно полагается. В этой самой церкви стоял гроб покойного при перевозе тела Шевченка из Петербурга на Украину».

Таким чином, ставлення до поетових панахид у Шевченковій Москві було святим, а згадка про 40 учасників панахиди в лютому 1862 р., як про «невелике число», напевне, ще раз опосередковано свідчить, що у квітні 1861 р. людей було значно більше. Є всі підстави розглядати інформацію про відсутність тоді в храмі Святого Тихона Бодяньського і Тихонравова, як самотній, але щасливий документальний знак того, що в тій панахиді над прахом поета взяли участь, по-перше, близькі друзі Шевченка, як Осип Бодяньський, по-друге, прихильники його таланту з інтелектуалів, не знайомих з ним особисто, як Микола Тихонравов.

— **Може відомі москвичі не знали про прибуття домовини з прахом Шевченка на Старий Арбат?**

— Насправді в московських газетах немає жодного попереднього повідомлення про цю подію. Разом з тим важко уявити, що печальна звістка могла обійти друзів і знайомих поета. Тоді чому ми

нічого не відаємо про прощання з поетом у храмі Тихона у квітні 1861 р. того ж Михайла Щепкіна чи Варвари Рєпніної, багатьох інших московських друзів і знайомих Шевченка? На мій погляд, лише тому, що з причини дивовижного й нез'ясованого збігу обставин про це не залишилося жодного документального свідчення. Таке буває, і вчений має з цим рахуватись. Історик змушений змиритись перед браком звичайного факту. Проте письменнику, який узявся б описати московську панахиду в художньому творі, треба було б лише довідатися, чи були московські знайомі Шевченка в той день у місті, і, не вагаючись, «привести» їх на церковну службу до храму Тихона Амафунтського... Не випадково поетично-розкута З. Тарахан-Береза пише, що з поетом прийшли попрощатися не лише Бодянський і Тихонравов, але й «письменники, актори». Утім, Олександр Лазаревський і Микола Шугуров чесно заявили, що інших учасників панахиди вони просто «не пам'ятали» і що їх «здається, не було». У цих словах відсутня будь-яка категоричність.

— **Розкажіть про церкву Святого Тихона Амафунтського.**

— Вона відома з 1620 р., проте існувала ще до царів Романових, бо одержувала ругу. Була дерев'яною і в 1629 р. згоріла, після чого збудована з цегли. У 1689 р. на її місці звели нову церкву, освячену в день пам'яті Святого Тихона 16 червня Патріархом у присутності цариці Софії. У 1756 р. граф Г. І. Головін прибудував з півдня Воскресенський вівтар, рівновеликий самій церкві. Тому церква Тихона Амафунтського мала незвичайний для православного храму «парний» вигляд, що складався з двох симетричних і майже однакових ззовні половин, північної та південної. Після пожежі 1812 р. храм хотіли знести, але парафіяни його відстояли. У 1813 р. була зведена нова дзвіниця, що відразу зарахувала храм Святого Тихона до того типу московських післяпожежних церков, увінчаних банею без барабана, в яких особливо виразним і красивим був контраст між громіздкістю і важкою лапідарністю об'єму храму та спрямованою вгору стрункою дзвіницею. На превеликий жаль, у сучасній Москві не збереглася жодна з таких унікальних церков.

У Центральному історичному архіві Москви знайшлися документи про те, що у 1861 р. церква була «зданием каменная, с такою же колокольнею, крепка», престолів у храмі було три: «в настоящей, во имя святого и Чудотворца, Тихона Амафунтского, в приделах: во имя Божией матери „Утоли мои печали“ и во имя святителя Николая». З інших джерел відомо, що в церкві знаходилася ікона «Богоматір Галатська», що нині зберігається в Третьяковській галереї. Московознавець Іван Кондратьєв наприкінці XIX століття повідомляв у книзі «Седая старина Москвы», що в церкві, крім

згаданої ікони «Вгамуй мої печалі» знаходився ще якийсь «найдавніший список». Все це важливо пам'ятати, бо ж і Шевченко в «Археологічних нотатках» описував стародавні церковні книги і предмети, які мали значну історико-культурну цінність. Зовнішній вигляд храму Святого Тихона можна побачити на фотографії другої половини XIX століття та на гравюрі художника Івана Павлова «Церковь святителя Тихона Амафунтского у Арбатских ворот».

Мальовничий силует церкви Святого Тихона понад два століття прикрашав Арбатську площу, перегукуючись з сусідньою церквою Бориса і Гліба. Разом вони склали архітектурну домінують площі.

— **Чому було обрано саме цей храм біля Арбатських воріт? Адже від вокзалу, який розташовувався на околиці північного сходу міста, до центру, тобто до Арбатської площі — чималий шлях і можна було зупинитися, скажімо, в якійсь ближній церкві або, навпаки, відразу перевезти домовину в один із храмів на виїзді з Москви по шляху, що вів в Україну.**

— Оскільки звістку про смерть Шевченка в Москві першим отримав, очевидно, Бодянський, церкву, скоріше за все, вибирав він. Серйозним аргументом на користь арбатського храму могло стати те, що Михайло Лазаревський, який узяв на себе клопоти про перевезення поетового тіла в Україну, мав помешкання в Сивцевому Вражку в будинку Димкової, тобто неподалік від храму святителя Тихона. Було зрозуміло, що йому, супроводжуючому тіло Шевченка, зручніше було зупинитися на Старому Арбаті. До того ж, вибір арбатського храму для зупинки й панахиди надавав перевагу, бо з нього легко було виїхати на шлях в Україну. Не виключено, що у Бодянського чи Лазаревського були знайомі або рекомендовані друзями церковнослужителі в церкві Тихона Амафунтського. Не можу не висловити також припущення, що друзі Шевченка, передусім історик Осип Бодянський і Олександр Лазаревський, враховували й те, що біля церкви Святого Тихона стояли козаки Петра Сагайдачного перед штурмом Москви у 1618 р. Напевне, бралася до уваги й престижність Арбату, його близькість до Кремля. Церква Тихона Амафунтського, між іншим, входила до Білого міста.

Про все це я розповів якось видатному арбатознавцеві Сигурду Шмідту, який понад 80 років живе на Арбаті і знає про нього, здається, все. Сигурд Оттович сказав, що церкви Бориса і Гліба та Святого Тихона були дуже шанованими серед професури та викладачів Московського університету. Це лише підтверджує, що у виборі храму для панахиди значну роль відіграв Осип Бодянський.

Григорій Честахівський залишив нам малюнок олівцем «Домовина Т. Г. Шевченка в дорозі». На ньому — дроги, намальовані

абрисом, і детальніше прописані візник та четвірка коней. Ці дроги стояли вранці 28 квітня на Арбатській площі біля храму Тихона Амафунтського. Звідси, з центру Москви і до самого Києва Шевченків прах везли кіньми поштовим трактом, що проходив через Серпухів — Тулу — Орел — Кроми — Волобуєво — Кошельовку — Дмитровськ — Севськ — Есмань — Глухів — Кролевець — Батурин — Борзну — Ніжин — Носівку — Козелець — Залісся — Бровари. То була далека й печальна дорога, й Україна пам'ятає про неї. Заакцентую на тому, що починалася вона зі Старого Арбату. Й Шевченкові друзі, передусім Осип Бодяньський, розуміли, що Тарас Шевченко назавжди залишив Старий Арбат, щоб залишитися тут назавжди...

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 12 травня 2010 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

У Москві відкрився Меморіальний будинок-музей Михайла Щепкіна

Він розташувався на колишній 3-й Міщанській вулиці (нині вул. Щепкіна) у будинку, де Михайло Семенович провів останні чотири роки свого життя. Зведена наприкінці XVIII — на початку XIX століття, будівля встояла під час пожежі 1812 р., коли майже щент згоріло все місто, а наприкінці XX століття була на межі зруйнування. Більшість реставраторів вважали, що вона не підлягає реставрації. Але, на щастя, знайшлися і такі, що стверджували протилежне. І виявилися правими. Будинок було розібрано на окремі колоди, кожну з яких оброблено спеціальним розчином, а потім знову зібрано до купи. У результаті ми маємо унікальну можливість перебувати у стінах, де мешкав Михайло Семенович. І сьогодні залишається лише дивуватись, як під натиском сучасних архітектурних форм вдалося вберегти цю будівлю. Так вона і стоїть, затиснута, з одного боку, спортивним комплексом «Олімпійський», з іншого — бізнес-центром. У самому серці Москви.

Можливо, хтось скаже, що ця подія не має до нас жодного відношення. І буде не правим, бо у Михайла Семеновича дуже багато спільного з Україною. Він народився 6 листопада 1788 р. в селі Красному Обоянського повіту Курської губернії в сім'ї кріпаків. Виріс і здобув освіту в місті Суджі, тобто в тій частині Курської губернії, що ме-

жувала зі Слобідською Україною. Українське мовне оточення й навчання українською мовою з дитинства формувало світосприйняття й ментальність майбутнього майстра. Першу похвалу своїм дитячим здібностям Михайло Щепкін почув від учителя українською мовою. Через багато років у «Записках актера Щепкіна» він неодноразово передавав яскраву, соковиту українську мову своїх земляків. Більше того, сімейні перекази про дитинство, записані зі слів матері, близькі до народного фольклору і просякнуті національною поетичною традицією, що так багато дала Гоголю для «Вечорів на хуторі біля Диканьки». Зі свого дитинства, отрочтва та юності Щепкін виніс прекрасне знання української мови з усім багатством і розмаїттям її прислів'їв і приказок. Усе життя при нагоді він з насолодою говорив рідною мовою, передусім із Миколою Гоголем, Осипом Бодяньським, Михайлом Максимовичем, і, звичайно, Тарасом Шевченком.

Є ще одна дуже важлива обставина, яка назавжди пов'язує будинок-музей Михайла Щепкіна та Україну. Культурний центр України в Москві в особі його керівника — доктора історичних наук України, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Володимира Мельниченка подарував музею кілька раритетних експонатів, які сьогодні прикрашають експозицію. Серед них копія портрета Щепкіна в авторстві Тараса Григоровича, копія автопортрета Шевченка, копія рукопису вірша Кобзаря «Заворожи мені, волхве...», портрет Олдріджа з автографом Шевченка та зображення Нижнього Новгороду, де зустрічались Щепкін і Шевченко після заслання останнього. А на відкритті музею Володимир Мельниченко як автор подарував директору музею ім. Бахрушина Віктору Родіонову дві книги «Тарас Шевченко: „Мій великий друг Щепкін“» та авторську енциклопедію-хроноскоп «Шевченківська Москва», на чверть присвячену Михайлу Семеновичу, в якій, до речі, зазначено, що будинок-музей відкрито у Москві у 2009 р. От таке пророцтво!

Користуючись нагодою скажу, що Культурний центр України в Москві має пропозицію щодо встановлення пам'ятника Щепкіну та Шевченку на розі Воротниковського та Старопименовського провулків, на місці колишнього будинку Щепотьєва (не зберігся), в якому десять років жив Щепкін та у березні 1858 р. на два тижні зупинявся Тарас Шевченко. На щастя, саме на цьому місці ще є ділянка вільної від забудівель землі.

Без перебільшення ім'я Михайла Семеновича — в одному ряду з найвидатнішими театральними діячами, бо він відомий не лише як блискучий актор, але й як засновник та реформатор реалістичної школи драматичного мистецтва. Наприклад, відомий театрознавець Борис Поюровський вважає, якщо уявити російську

культуру у вигляді будинку, то його фундаментом буде Малий театр, наріжним каменем якого у свою чергу є Михайло Щепкін. Та навіть більше. Сам Костянтин Сергійович Станіславський, чия система є основою основ акторської майстерності, свого часу говорив, що він нічого не вигадував, а взяв те, що було у Малому театрі. А Малий театр — це в першу чергу Михайло Семенович.

У двоповерховому будинку сьогодні розміщено експозицію, в основі якої — експонати музею ім. Бахрушина (до речі, це його дев'ятий філіал), де зберігається великий фонд речей Михайла Щепкіна та передані нащадками актора меморіальні речі. Більшість з них — раритети: театральні костюми Михайла Семеновича, його особисті записи, портрети, меблі. Є навіть фотопортрет (один із шістьох, що збереглися), зроблений за життя актора.

Повністю відновлено кабінет Михайла Семеновича: стіл, шафи, крісло, в якому любив сидіти актор та, мабуть, писати свої знамениті записки, спровоковані Олександром Пушкіним. На столі лежить перша сторінка відомого щоденника актора, де рукою Пушкіна у 1836 р. було написано: «1836 год. Город Москва. Я, Михаил Семенович Щепкин, родился в 1788 году в селе Красное...»

А на стінах — портрети близьких актору людей: Тургенева, Пушкіна, Гоголя, Шевченка...

*«Національний культурний центр України в Москві»,
(ukrcenter.org)*

РОЗДІЛ III

Дім українців Росії

(проекти: «Діаспора», «Українські земляцтва в Національному культурному центрі України в Москві»)

Юрій Безкровний

Проект «Діаспора»

Однією з провідних складових роботи Центру є співпраця з українською діаспорою Росії, сприяння роботі та надання допомоги українським організаціям.

Проект «Діаспора» було започатковано у 2002 р. З того часу Центр став свого роду мостом, що єднає російське українство з Батьківщиною. Протягом восьми років у рамках цього масштабного проекту в Українському Домі на Арбаті було представлено більшість нині існуючих українських організацій Росії, проводилися презентації творчих колективів, нових друкованих та аудіовізуальних видань діаспори, відбувалися збори, конгреси й наукові конференції.

Традицію великих презентацій українських громадських організацій Росії в Центрі започатковано презентацією Республіканського національно-культурного центру українців «Кобзар» (Республіка Башкортостан), на якій обговорювалися проблеми місцевих українців, були представлені кращі вокальні й хореографічні колективи, відомі виконавці та художники.

За роки існування проекту «Діаспора» в центрі побували такі організації й товариства: Українська національно-культурна автономія м. Санкт-Петербурга, Українська національно-культурна автономія м. Мурманська, Центр української культури Лазаревського району м. Сочі, Національно-культурна автономія м. Сургута, Українське земляцтво та Національно-культурна автономія м. Архангельська, Нижньокамська міська національно-культурна організація «Українське товариство „Вербиченька“» (Республіка Татарстан), Регіональна національно-культурна автономія Ямало-

Ненецького автономного округу, Регіональна громадська організація «Україна» м. Норильська, Іванівська обласна громадська організація української культури «Мрія», Карельська республіканська громадська організація «Товариство української культури „Калина“», Українська громадська організація Санкт-Петербурга «Діловий клуб „Україна — Санкт-Петербург“», Український народний ансамбль «Червона калина» Регіональної громадської організації Ямало-Ненецького автономного округу, Сімейний клуб «Українські вечорниці» с. Малое Васильово Тверської області, Національно-культурне об'єднання українців Пушкінського району Московської області «Криниця», Усинська національно-культурна організація «Дніпро» (Республіка Комі) та інші.

Серед найпомітніших заходів слід згадати презентацію книги літератора, архітектора, голови Української національно-культурної автономії Санкт-Петербурга Миколи Жигла «Пісенне слово», організовану спільно з Об'єднанням українців Росії та Федеральною національно-культурною автономією «Українці Росії» в березні 2003 р.

Микола Жигло народився на Харківщині. З 1956 р. мешкає в місті на Неві. Його професійна діяльність пов'язана з проектуванням та реставрацією садів і парків Санкт-Петербурга. Він є членом Петербурзької спілки архітекторів та Спілки письменників «Багатонаціональний Петербург».

До збірки «Пісенне слово» ввійшли твори різних композиторів на слова поета Миколи Жигла. До речі, його пісні «Соборна Україна», «Земля слов'ян» виконуються не лише професійними та самодіяльними хорами Петербурга, Москви й Петрозаводська, але й широко відомі в Україні. Жигло плідно співпрацює з композиторами Віктором Панченком, Василем Власовим та Валеріаном Стратуцою, які також взяли участь у вечорі. На вечорі пролунали пісні на його вірші у виконанні тріо бандуристок «Червона калина» зі Львова — заслуженої артистки України Марії Сороки, артисток Ірини Содомори та Ірини Шуст-Назарук, а також Української народної хорової капели Москви.

Того ж року у рамках проекту «Діаспора» пройшов круглий стіл з нагоди 120-річчя масового переселення українців на Далекий Схід Росії. З доповіддю виступив начальник управління у справах української діаспори і міжнародних зв'язків Державного комітету національностей та міграції України Андрій Попок. Він розповів про українське життя на Далекому Сході від його початку до наших днів, особливо підкресливши великий внесок українців у заселення та становлення народного господарства й культури

Приморського краю, показав на фактах, що в різні часи наші співвітчизники намагалися зберегти свою національну ідентичність і зв'язки з Батьківщиною.

У круглому столі взяли участь представники української громади Москви та інших міст, які прибули на Всеросійську нараду керівників українських громадських організацій Російської Федерації. Присутній міністр РФ Володимир Зорін розповів про деякі сучасні аспекти національної політики в Росії, а Генеральний Консул України в Москві Петро Мацарський доповів про сучасний стан законодавства України і Росії щодо громадянства, перетинання кордону та інших актуальних питань. А тому такі зустрічі в Центрі, безперечно, стають серйозною допомогою в роботі організації української діаспори в Росії.

У грудні 2004 р. відбулася презентація Тверського регіонального об'єднання українців «Світанок», яке представила його співголова Наталя Томашевська. Відбувся круглий стіл та концерт колективів із Твері й області — фольклорного українського ансамблю «Мрія», самодіяльного ансамблю «Світанок», хореографічного ансамблю «Віночок», вокального ансамблю «Вечорниці» з села Малое Васильово, сімейного ансамблю «Яблучко», проведено виставку творів декоративно-ужиткового мистецтва, виготовлених українцями Тверської області.

У жовтні 2005 р. відбулася презентація книги «Убієнним синам України. Сандармох», підготовленої й виданої в Петрозаводську Карельською республіканською громадською організацією «Товариство української культури „Калина“». Про видання розповіли упорядник, голова Товариства Лариса Скрипникова і відомий російський правознавець, президент Академії соціально-правового захисту Юрій Дмитрієв. Український письменник із Москви Віталій Крикуненко зачитав власну поему «Хрест Сандармоху», написану після відвідин урочища. Гості мали можливість оглянути виставку «Проща до „Голгофи“ українців», присвячену паломництву українців до Сандармоху та на Соловки 5-7 серпня 2005 р.

У вересні 2006 р. в Центрі було представлено Українську національно-культурну автономію українців міста Санкт-Петербурга, під час якої відбувся круглий стіл за участю генерального директора Культурного центру України в Москві, доктора історичних наук Володимира Мельниченка, Генерального Консула України в Санкт-Петербурзі Миколи Рудька, голови УНКА м. Санкт-Петербурга Валерія Крапивки, заступника голови Комітету міжрегіональних зв'язків і національної політики Уряду Москви Олександра Назарова, заступника директора Департаменту

міжнаціональних відносин Міністерства регіонального розвитку Російської Федерації Лідії Дьяченко, кандидата філософських наук, члена Спілки письменників України Тетяни Лебединської. У музичній частині презентації прозвучали українські народні пісні, пісні та романси Валеріана Стратуци у виконанні заслуженої артистки Росії Валентини Блажчук, лауреата міжнародних конкурсів, вокаліста Григорія Мартиненка, дитячого ансамблю «Мрія» (художній керівник Наталія Похолкова), солістки ансамблю «Сузір'я» Тамари Лепейко, лауреата фестивалю «Червона рута» Валентина Іващенко, артистів Людмили Марченко та Євгена Крутова.

У березні 2008 р. в Центрі пройшла презентація Нижньокамської національно-культурної автономії «Українське товариство „Вербиченька“».

У фойє Культурного центру було розташовано інформаційні стенди про Нижньокамськ і діяльність Асоціації національно-культурних об'єднань Республіки Татарстан. Окремі стенди були присвячені діяльності товариства «Вербиченька», його молодіжного крила «Лелеки» і легендарній українській співачці Оксані Петрусенко.

Зі словами вдячності керівництву Центру виступили начальник відділу зі зв'язків із суспільними формуваннями та національних питань Нижньокамського муніципального району Чулпан Махмутова, голова ради Регіональної татарської національно-культурної автономії м. Москви, директор Центру військово-патріотичного і цивільного виховання генерал-полковник Расим Акчурін, директор Міжнародного інституту освіти, культури і зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (МІОК), кандидат педагогічних наук Ірина Ключковська.

Музична частина вечора була присвячена легендарній українській співачці Оксані Петрусенко. Прозвучали пісні у виконанні заслуженої артистки України та Росії Галини Чорноби, дуету естрадного театру «Ільхам» у складі Р. Муртазіна й А. Гімадїнової, лауреатів I Відкритого конкурсу ім. Оксани Петрусенко (м. Нижньокамськ), вихованців Нижньокамського музичного училища Діляри Камалової і Ніни Астаф'євої.

Давні дружні відносини еднають Національний культурний центр України в Москві й Товариство української культури «Славутич» (Москва). Щомісяця спільно проводяться різноманітні заходи — збори, мистецькі вечори, презентації, засідання секцій Товариства (природничої, медичної, економічної, філологічної, історичної, релігійної тощо).

У 2008 р. ТУК «Славутич» у великій залі Центру відзначило своє 20-річчя. Голова правління Товариства, академік Академії медич-

них наук Росії, доктор медичних наук Василь Антонів у своєму виступі нагадав присутнім про мету створення Товариства у 1988 р., про досягнення за 20 років його активної діяльності. Особливо було відзначено вирішальну роль при юридичній реєстрації товариства двічі Героя Радянського Союзу, космонавта Павла Поповича, президента Товариства з 1988 р., і згадано його вислів на I Конгресі українців Росії: «Нас, українців, багато, думаємо по-різному, але маємо одну велику мету — це незалежна, визнана світом, багата й авторитетна Українська держава. А тому кожен з нас мусить робити все, що в його силах для головного в діяльності Товариства — підвищення авторитету, культури та історії».

Василь Антонів перерахував усіх ініціаторів заснування Товариства та його активних діячів: Іван Дрогобицький, Борис Козаренко, Іван Шишов, Микола Ольшевський, Семен Гой, Віталій Ляшук, Оксентій Онопенко, Володимир Любунь, Леонтій Кузьмук, Стефанія Гнідина, Євген Багрій та, світлої їм пам'яті, Микола Шекір, Роман Дмитришин, Михайло Забочень і Віталій Фурніка.

Центр став головним осередком українських земляцтв Москви, які вже багато років поспіль проводять тут свої збори, святкові концерти, літературно-музичні вечори тощо.

Найактивніше заявляють про себе Луганське земляцтво «Московська асоціація „Лугань“», Полтавське земляцтво, Кіровоградське земляцтво «Єлисаветград», Регіональна громадська організація «Севастопольське земляцтво», Херсонське земляцтво «Таврія», які останнім часом провели низку помітних заходів, зокрема, присвячених 65-річчю Великої Перемоги, а також Регіональна громадська організація «Земляцтво Киян».

Центр неодноразово був місцем проведення конгресів Об'єднання українців Росії, з'їздів Федеральної національно-культурної автономії «Українці Росії», зборів Регіональної громадської організації «Українці Москви» та інших українських організацій Росії.

У квітні 2002 р. в Центрі відбувся III Конгрес українців Росії, що зібрав делегатів від близько п'ятдесяти українських організацій Росії. У роботі Конгресу взяли участь віце-прем'єр-міністр України Володимир Семиноженко, заступник голови Уряду Росії Валентина Матвієнко, міністр РФ Володимир Зорін, голова Державного комітету України у справах національностей та міграції Григорій Серєда, Надзвичайний і Повноважний Посол України в РФ Микола Білоблочський, президент Світового Конгресу Українців Аскольд Лозинський, голова Української Всесвітньої Координаційної Ради Михайло Горинь, голова Товариства «Україна —

Світ» Іван Драч, заступник голови Об'єднання українців Польщі Генрик Колодій, голова Громадської Ради українсько-російської співпраці, заступник голови Комітету Державної думи РФ у справах СНД В'ячеслав Ігрунов.

Звітну доповідь виголосив голова Федеральної національно-культурної автономії «Українці Росії», голова Об'єднання українців Росії Олександр Руденко-Десняк. У Резолюції Конгресу відзначалася важливість співпраці з Культурним центром України в Москві, спільно з яким реалізовано багато великих проектів і презентацій.

Навесні 2003 р. в Центрі пройшла нарада керівництва двох федеральних українських організацій — ОУР і ФНКА УР, у якій взяли участь керівники сорока регіональних організацій.

У квітні 2005 р. в Центрі відбулися IV Конгрес Об'єднання українців Росії і III З'їзд Федеральної національно-культурної автономії «Українці Росії», в яких взяли участь представники понад вісімдесяти організацій із сорока шести регіонів РФ.

Тоді із доповіддю виступив голова Федеральної національно-культурної автономії «Українці Росії», голова Об'єднання українців Росії Олександр Руденко-Десняк. Із вітальним словом до учасників зібрання звернувся заступник Міністра регіонального розвитку РФ Михайло Пономарьов, голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин Геннадій Удовенко, заступник Міністра культури і мистецтв України Ольга Костенко, Надзвичайний і Повноважний Посол України в РФ Микола Білоблоцький, голова Товариства «Україна — Світ» Іван Драч, голова Української Все-світньої Координаційної Ради Михайло Горинь.

На сцені Національного культурного центру України в Москві проходять загальноросійські мистецькі заходи — Всеросійський фестиваль українських хорових колективів Росії ім. Олександра Кошиця, що збирає кращі українські вокальні колективи української діаспори. Пісенне свято щоразу стає найяскравішою українською подією в культурному житті Росії. У 2009 р. у Центрі відкрився Фестиваль української культури «Сорочинський ярмарок у Москві», присвячений 200-річчю від дня народження Миколи Гоголя. Традиційно щомісяця проводяться українські музичні салони й творчі майстерні Української народної хорової капели Москви.

Серед найпомітніших наукових заходів, які було організовано спільно з українськими громадськими організаціями Росії, IV Міжнародна конференція «Українська діаспора Росії», Міжнародна науково-практична конференція «Україністика в Росії:

історія, стан, тенденції розвитку», Російсько-український круглий стіл з історії та історіографії української книжності в рамках XI Міжнародної конференції з проблем книгознавства «Книга та світова цивілізація».

У 2010 р. Нижньокамською міською національно-культурною організацією «Українське товариство „Вербиченька“» (Республіка Татарстан), Регіональною громадською організацією «Українці Москви» та Фондом ім. Давида Бурлюка (м. Суми) було організовано круглий стіл на тему «Давид Бурлюк і сучасна художня культура: актуальний діалог», присвячений 100-річчю руху футуристів у Росії.

У роботі круглого столу взяли участь голова Українського товариства «Вербиченька» Євген Савенко, начальник відділу інформації та діаспори Центру, голова Регіональної громадської організації «Українці Москви» Вікторія Скопенко, старший науковий співробітник Російського державного архіву літератури та мистецтва Олександр Парніс, голова Фонду ім. Давида Бурлюка Олександр Капітоненко, старший науковий співробітник Музею Володимира Маяковського Дмитро Карпов, бурлюкознавець із Японії Акіра Судзукі.

Культурний центр інформаційно підтримує культурні та освітні заходи української діаспори в Росії. Відділ інформації та діаспори Центру нині готує до друку третє видання інформаційного довідника «Українські організації Росії», в якому буде зібрано найновіші дані про українську діаспору в Росії, їхню культурну, освітню й інформаційну діяльність.

Тривалий час відділ інформації та діаспори Центру очолював відомий письменник і журналіст, засновник і голова двох федеральних українських організацій — Об'єднання українців Росії та Федеральної національно-культурної автономії українців Росії — Олександр Руденко-Десняк. На жаль, після його смерті у 2006 р., багато втратив і проект «Діаспора».

Лише після приходу на посаду начальника відділу заслуженого працівника культури України та Росії, голови Регіональної громадської організації «Українці Москви» та художнього керівника Української народної хорової капели Москви Вікторії Скопенко можливості проекту «Діаспора» розкрилися найповніше.

Взимку-навесні 2010 р. в Центрі відбулися великі презентації двох українських організацій Росії.

Усинська національно-культурна організація «Дніпро» (Республіка Комі) провела круглий стіл за участю українських організацій Республіки Комі та Москви, а також привезла фольклорний гурт «„Червона калина“ на Полярному колі» (художній керівник — Зінаїда Хребто), який підготував спеціальну програму з майже трид-

п'яти вокально-хореографічних номерів. У виконанні гурту й солістів Євгенії Мумуйдар, Романа Мельника, Степана Турецького, Валентини Ровенської, Ніни Чабрі, Ганни Чиркової прозвучали українські народні й авторські пісні.

До Центру завітав і Лазаревський центр української культури муніципального закладу культури м. Сочі «Лазаревський районний центр національних культур». Після проведення круглого столу за участю керівників Об'єднання українців Росії та ФНКА українців Росії, Регіональної громадської організації «Українці Москви» та інших організацій, відбувся великий святковий концерт.

Творчість українців Кубані представили Зразковий фольклорний ансамбль «Рушничок», вокальний ансамбль «Мрія» (художній керівник обох колективів — Марина Лінеєнко) і народна студія декоративно-ужиткового мистецтва під керівництвом Андрія Войцещука.

Велике значення у підтримці й зміцненні зв'язків із українськими громадськими організаціями Росії має безпосередній виїзд членів дирекції Центру та керівників відділів у різні регіони Росії.

Скажімо, в листопаді 2002 р. генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук, заслужений діяч науки України Володимир Мельниченко взяв участь у відкритті Українського культурного центру в Сургуті, першого закладу такого типу в російських регіонах, та у прес-конференції, яку дали Посол України в РФ Микола Білоблоцький, Посол Росії в Україні Віктор Черномирдін, губернатор Ханті-Мансійського округу Олександр Філіпенко.

У складі делегації московського «Земляцтва Донбасівців», одного з найдієвіших українських земляцтв в Москві, що професійно й організовано налагоджує ділові зв'язки з Батьківщиною, Володимир Мельниченко побував у Донецьку на святкуванні Дня міста і Дня шахтаря.

Заступник генерального директора Культурного центру України в Москві Людмила Гільманова у вересні 2009 р. взяла участь в урочистому відкритті меморіальної композиції (мармурової текстової дошки і бронзового горельєфа) на честь видатного українця, всесвітньо відомого художника-новатора, засновника футуризму Давида Бурлюка.

Начальник відділу інформації та діаспори Центру Вікторія Скопенко в листопаді 2009 р. разом із Українською народною хоровою капелюю Москви взяла участь у V Далекосхідному фестивалі української культури «Наша дума — наша пісня», присвяченому 195-річчю від дня народження Тараса Шевченка, передала вітання організаторам від імені Національного культурного центру Укра-

їни в Москві та провела майстер-клас із учасниками конкурсної програми.

У квітні 2010 р. Вікторія Скопенко разом із Українським музично-драматичним театром-антрепризою «Еней» та капелюю виступили на V Всеукраїнському фестивалі театрального мистецтва «В гостях у Гоголя» у Полтаві, де з успіхом представили літературно-музичну композицію «Маруся Чурай» за мотивами роману Ліни Костенко. Прем'єра цієї вистави відбулася на сцені Центру й відкрила нову сторінку в мистецькому житті української діаспори в Росії.

Робота Центру отримує високу оцінку в регіонах. Наприклад, у листі до Центру члени Ярославської регіональної організації української культури написали: «Ми пишаємося і торжествуємо, коли за будь-якої нагоди можемо сказати, що Україна має свій Культурний центр, не забуває про земляків, високо несе і просуває власну культуру». Архангельські українці пишуть, що завдяки Культурному центру «налагоджуються зв'язки з різними художніми колективами українських організацій, розширюється коло спілкування, зберігається особливий дух українства». Республіканський національно-культурний центр українців Башкортостану вважає, що «сьогодні Центр є форпостом сучасної освіти, науки та культури в Російській Федерації...»

Слід також зазначити, що позитивні зміни в роботі відділу інформації та діаспори Центру, а також реалізації проекту «Діаспора» відбувалися в умовах фінансової кризи. Багатьом місцевим регіональним українським організаціям часто бракує коштів не тільки на фінансування різноманітних акцій у Москві, але й на оплату вартості дороги до столиці. Національний культурний центр України в Москві, який не фінансується державою, на жаль, теж не завжди в змозі зарадити такій ситуації, хоч і знаходить кошти на проведення спільних заходів з українськими організаціями Росії.

Керівництво Центру завжди намагається допомогти у вирішенні питань, пов'язаних із участю українських громадських організацій Росії у всесвітніх форумах українців, різноманітних з'їздах, фестивалях та інших всеукраїнських заходах. Неодноразово представникам української діаспори Росії надавалося помешкання в приміщенні Центру, транспортні засоби тощо.

Генеральний директор Центру Володимир Мельниченко твердо переконаний (і в цьому його підтримує весь колектив), що необхідно вирішити питання про державне забезпечення реалізації проекту «Діаспора», що найближчими роками кардинально

змінити б на краще ситуацію в роботі з українцями Росії, які є невід'ємною частиною нашого великого народу, величезним інтелектуальним потенціалом нації. Насправді ці затрати невеликі для держави, а головне, що вони окупляться сторицею.

*«Національний культурний центр України в Москві»,
(ukrcenter.org)*

Юрій Безкровний

Концерт Полтавського земляцтва

У Культурному центрі України в Москві відбувся великий концерт Полтавського земляцтва в Москві, який відкрив його президент Василь Бєбко.

Полтавці вже вдруге за цей рік збираються у Культурному центрі України. І цього вечора у фойє Центру кожен полтавець чи полтавка, які завітали сюди, мали можливість заповнити анкету й вступити до земляцтва. Наприкінці грудня цього року в Центрі планується відкриття ще однієї фотовиставки — «Медіаперсони» відомого українського журналіста родом із Полтавщини Віктора Гіржова.

Голова Фонду «Відродження пам'яті Марії Башкірцевої» Тетяна Швець представила видання «Марія Башкірцева — избраница судьбы» — результат трирічної роботи упорядника, яка в музеях і приватних колекціях світу розшукала художні роботи Башкірцевої й створила дійсно унікальне видання — спогади й альбом в одному томі.

Приємно зазначити, що концерт, проведений виключно на ентузіазмі членів земляцтва, був надзвичайно цікавим і по-полтавськи ширим. Дитячий хореографічний ансамбль «Спектр» подарував присутнім композиції «Крижинки» та «Щастя». Орасою вечора стали виступи й відомих у Росії виконавців родом із України — Лариси Білан та Миколи Решетняка (дует Одарки й Карася з опери «Запорожець за Дунаєм», пісні «Чорні брови, карії очі» та «Два кольори»). А міс студентства України в Росії, студентка Московської академії економіки та права Дарина Глушенко виконала композицію «Моя Україна» і популярну в Росії «Одну калину». Цікавим був виступ ілюзійніста Миколи Біденка й «Театру Трьох Муз». А завершив концерт російський народний колектив «Мал золотник» виконанням української пісні «Тече вода».

По завершенні концерту до земляків звернулася голова Правління Полтавського земляцтва Наталя Ківва з побажанням не забувати про рідну Полтавщину та якомога частіше зустрічатися.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 5 грудня 2008 р.*

Юрій Безкровний

У Москві збиралися російські україністи

У Культурному центрі України в Москві проходила Міжнародна науково-практична конференція «Україністика в Росії: історія, стан, тенденції розвитку». Організатори: Міжнародна асоціація українців, Інститут мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України, Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка», Культурний центр України в Москві, Уфимська філія Московського державного гуманітарного університету ім. М. А. Шолохова, Бібліотека української літератури Москви. Її проведення підтримали Посольство України в Російській Федерації, Об'єднання українців Росії та Федеральна національно-культурна автономія українців Росії.

Провідна участь в організації заходів належить Науковому центру українознавства Уфимської філії Московського державного гуманітарного університету ім. М. А. Шолохова. Цей навчальний заклад очолює відомий науковець, кандидат історичних наук, співголова рад Об'єднання українців Росії та ФНКА українців Росії Василь Бабенко. Хочеться зазначити, що разом зі співробітниками — кандидатом педагогічних наук, завідувачем кафедри російської і зарубіжної філології університету Юлією Сіренко, кандидатом історичних наук, завідувачем кафедри історії і теорії держави університету Денисом Чернієнком та кандидатом історичних наук, доцентом кафедри історії і теорії держави і права Іриною Чернієнко — вони організували такий важливий захід у російській україністиці не тільки високопрофесійно, але й із душею.

Значну допомогу науковцям та діаспорі надав Культурний центр України в Москві. Для проведення засідань було надано кілька залів Центру, помешкання для учасників з інших міст, а Інформаційно-довідкова бібліотека й відділ інформації і діаспори

допомогли вирішити низку організаційних питань і забезпечили інформаційну підтримку проведених заходів.

До складу оргкомітету Конференції ввійшли провідні українські та російські вчені-україністи, зокрема, від України: академік НАН України, доктор історичних наук, директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, президент МАУ Ганна Скрипник; доктор історичних наук, генеральний директор Культурного центру України в Москві Володимир Мельниченко; кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М. Т. Рильського НАН України Галина Бондаренко; кандидат історичних наук, директор Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» Ірина Ключковська. Від Росії: доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту світової літератури ім. А. М. Горького РАН Юрій Барабаш; доктор історичних наук, провідний науковий співробітник Російського інституту стратегічних досліджень (Москва) Тамара Гузенкова; спеціаліст виховного відділу Уфимської філії МДГУ ім. М. А. Шолохова, голова РНКЦУБ «Кобзар» Володимир Дорошенко; доктор філологічних наук, професор, заступник директора — завідувач сектором філології Інституту гуманітарних досліджень Тюменського державного університету Ірина Карабулатова; доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту слов'янознавства РАН, академік Державної академії слов'янської культури Юрій Лабинцев та інші.

Заявлену програму конференції було дещо розширено з тим, щоб всі доповідачі — а їх було 59 — змогли виступити, а також поспілкуватися і взяти участь у культурній програмі. Для багатьох учасників проведення конференції стало доброю нагодою зустрітися з давніми друзями, адже часто українські товариства Росії розділяють тисячі кілометрів.

Напередодні в приміщенні Культурного центру було проведено організаційне засідання, на якому обговорювався проект Резолюції та вирішувалися організаційні питання.

Пленарне засідання відбулося в концертній залі Культурного центру України на Арбаті, де крім доповідачів зібралися представники українських товариств Москви та деяких інших регіонів Росії, російські науковці, журналісти й студенти. Було розгорнуто велику книжкову виставку видань Наукового центру українознавства, Культурного центру України та шевченкіани Леоніда Большакова.

Учасників Конференції від імені Надзвичайного і Повноважного Посла України в РФ Костянтина Грищенка привітала радник із культури посольства Ольга Дарибогова.

На пленарному засіданні прозвучали доповіді Ганни Скрипник «Актуальні проблеми і сучасні перспективи світової україністики», Тамари Гузенкової «Українська діаспора як об'єкт дослідження й політичний феномен», Ірини Ключковської «Українознавчі студії в Росії як фактор добросусідства» (його зачитала кандидат філологічних наук Олеся Палінська), Галини Бондаренко «Образ України в Росії і Росії в Україні. За матеріалами спільних українсько-російських наукових проектів „Образ країни очима молоді“ і „Роль національної еліти у формуванні образу країни“», Ірини Карабулатової «Образ України в сучасній українській мовній свідомості: ономастичний міф простору».

У доповіді «Увічнення пам'яті Тараса Шевченка в Москві: пропозиції до 200-річчя з дня народження Кобзаря» Володимир Мельниченко розповів про свої дослідження перебування Тараса Шевченка в Москві, його московські зустрічі й дружбу з Осипом Бодянським, Михайлом Щепкіним та іншими. Він зауважив, що напередодні великого ювілею потрібно вирішити кілька важливих питань, насамперед про встановлення в Москві меморіальної дошки та пам'ятника Шевченку, а також організації екскурсій шевченківськими місцями міста — ще в 2007 р. Володимир Мельниченко створив унікальну карту перебування Кобзаря в Москві. Утім, на його думку, це повинно вирішуватися на найвищому міждержавному рівні.

Василь Бабенко виступив із доповіддю «Україністика в Башкортостані: досвід — проблеми — перспективи». На його думку, особливості заселення Башкортостану українцями та високий рівень національної свідомості місцевих українців стали причиною того, що саме тут «було закладено основу для серйозної наукової діяльності не тільки в руслі історико-етнографічних досліджень, фольклористики, але й теоретичного осмислення феномена „україніста“, реалізації освітньої політики й педагогічних методик у галузі українознавства». Нині саме на прикладі українців Башкортостану є можливість вивчати етнографічні, лігвістичні особливості, зміни в демографічній структурі, матеріальній і духовній культурі малої етнічної групи, яка тривалий час перебуває в поліетнічному середовищі.

Проведенням наукових досліджень у галузі україністики і займається науковий центр українознавства, який очолює Василь Бабенко. За сприяння НЦУ в 1990–2000-х рр. було підготовлено

й проведено міжнародні семінари та науково-практичні конференції: «Розвиток соціально-економічної і культурної співпраці Башкортостана і України» (2003), «М. Грушевський — історик, громадський і політичний діяч, людина» (2005), «Удосконалення викладання предметів українознавчого циклу в освітніх закладах Російської Федерації» (2002, 2006, 2008). Наступного року Центр, зокрема, планує займатися збиранням матеріалів до 100-річчя українських сіл Башкортостана.

У деяких доповідях часом звучали цілком протилежні погляди на стан і розвиток міждержавних українсько-російських відносин, на становище української науки, освіти й культури в Росії.

Перше секційне засідання «Історичні та етнографічні дослідження українського населення Росії» відбулося в Культурному центрі, друге — «Украинское образование и печатное слово в России» — в Бібліотеці української літератури на вул. Трифонівській. Заступник директора бібліотеки Віталій Крикуненко провів цікаву екскурсію приміщеннями книгозбірні, яка нині відзначає двадцять річницю свого відродження.

Серед доповідей найбільше привернула увагу доповідь Юлії Сіренко про українську вищу освіту в Башкортостані. Було цікаво дізнатися, наприклад, що українська мова в Уфимській філії МДГУ вивчається як повноцінний предмет, а не фрагментарно, як це часто буває в російських вищих навчальних закладах. Розповіла Юлія також про особливості методики викладання мови, стан і функціонування початкових і загальноосвітніх українських навчальних закладів у Башкортостані порівняно зі школами інших національностей республіки. «Башкортостану поталанило, бо в республіці діє програма „Рідні мови в Башкортостані“, завдяки якій у нас є можливість давати повноцінну українську освіту», — зауважила доповідачка.

Проте лише в деяких регіонах Росії мови національних меншин мають можливість розвитку. Саме це зауважив голова Громадської культурно-просвітницької організації «Українська родина» (м. Сургут) Володимир Халімончук, розповідаючи про проблеми українських недільних шкіл у Тюменській області.

Ще одну цікаву доповідь представила донька відомого шевченкознавця з Оренбурга Леоніда Большакова, автора безцінної «Шевченківської Оренбурзької енциклопедії», «Комментария к Дневнику» Тараса Шевченка та інших вагомих наукових праць. Учасники Конференції почули захоплюючу розповідь про життя й працю Леоніда Наумовича, перші видання його творів та багато іншого.

Головний редактор сайту «Кобза — Українці Росії», заслужений журналіст України Андрій Бондаренко із Самари висвітлив тему «Української діаспорної преси в Росії» у контексті розповіді про найзнаковіші українські друковані видання. Головною проблемою сучасної української журналістики в Росії залишається фінансова. Лише деякі часописи фінансуються з місцевих бюджетів областей та республік Росії, проте більшість із них видаються власним коштом українських товариств і мізерними накладками.

Провідний науковий співробітник Інституту слов'янознавства РАН Юрій Лабинцев виступив із доповіддю «З історії вивчення української книжної культури» і представив наукові праці, серед яких «Бібліотека Святителя Димитрія», написана спільно зі старшим науковим співробітником Інституту слов'янознавства РАН Ларисою Шавінською та присвячена книгозбірні видатного українця Данила Туптала.

Свої дослідження з україністики представили вчені з Москви, Києва, Санкт-Петербурга, Львова, Запоріжжя, Томська, Волгограда, Оренбурга, Владивостока, Саратова, Самари, Харкова, Тюмені, Ярославля, Республіки Башкортостан, Республіки Татарстан, Республіки Мордовія та Кубані.

На конференції обговорювалися проблеми статусу і стану україністики як галузі гуманітарного знання, історіографічних традицій вивчення України й українців у Росії, історії формування української діаспори, заселення областей і регіонів Росії, демографічних та міграційних процесів, української мови і досвіду викладання предметів українознавчого циклу в російській системі освіти, матеріальної і духовної культури українців Росії в етнографічних, історичних, фольклорних дослідженнях, діяльності науково-освітніх і дослідницьких центрів україністики в Росії, української преси в Росії, україніки в бібліотеках Росії, внеску українців у розвиток російської державності, науки, культури тощо.

В ухваленій наприкінці Конференції резолюції можна виділити кілька важливих пунктів, виконання яких, безперечно, сприятиме розвитку російської україніки:

- задля подальшого поглиблення взаємодії російських та українських науково-освітніх закладів потрібно оптимізувати координаційну роботу шляхом укладення та поновлення угод про спільну діяльність у рамках міжнародної гуманітарної співпраці;

- ухвалити звернення до влади Росії та України з проханням про фінансову підтримку наукових проектів і програм із дослідження української діаспори в Росії;

- науково-освітнім закладам Росії та України надавати необхідну науково-методичну допомогу навчальним закладам, недільним школам, бібліотекам, які здійснюють українознавчі програми й соціальні проекти, спрямовані на збереження й розвиток української національної культури в Росії.

На переконання організаторів конференції, виконання цих пунктів сприятиме активізації наукового процесу між Україною і Росією, поліпшенню образу обох країн у свідомості громадськості, спільному обговоренню суперечливих сторінок історії та сучасності, а також подоланню існуючих непорозумінь, спричинених політичною кон'юнктурою або браком наукової інформації.

«Зовнішні справи». — 2009. — № 10.

Юрій Безкровний

До Центру завітали українці з Республіки Комі

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася презентація Усинської національно-культурної організації «Дніпро» (Республіка Комі).

Було проведено круглий стіл за участю українських організацій Республіки Комі та Москви. Під час обговорень питань діяльності українських організацій Росії особлива увага приділялась проблемам україномовної освіти в Росії, інформаційного забезпечення українських організацій та їхнього фінансування.

Урочисту частину вечора відкрив генеральний директор Центру, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко. Він розповів про довголітню співпрацю Центру з українською діаспорою Росії та здійснення проекту «Діаспора», в рамках якого було представлено всі провідні й активні українські організації країни.

Голова Усинської національно-культурної організації «Дніпро», депутат Ради міського округу «Усинськ» Віктор Штепа подякував за допомогу в організації цього вечора і подарував Центрові художнє фото із зображенням полярного сийва над Усинськом і традиційну комі ляльку.

Святковий вечір продовжив фольклорний гурт «„Червона калина“ на Полярному колі», який підготував спеціальну програму з майже тридцяти вокально-хореографічних номерів. Художній керівник ансамблю Зінаїда Хребто розповіла, що перед від'їздом

до Москви «Червона калина» з великим успіхом виступила перед мешканцями рідного міста з півторагодинним концертом у місцевому Палаці культури.

У виконанні гурту й солістів Євгенії Мумуйдар, Руслана Мельника, Степана Турецького, Валентини Ровенської, Ніни Чабрі, Анни Чиркової прозвучали українські народні й авторські пісні «Жито», «Моя Україна», «Пісня солов'їна», «Ой, ти Галю», «Дівчина весна», «Чар-зілля», «Червона рута», «Чарка», «Смерека» та багато інших.

Їх майстерне та щире виконання передавало глибоку любов до України, що протягом усього життя додає їм наснаги й сил працювати в далекому й холодному північному краї.

У 2008 р. Ансамблю української пісні «Червона калина» Усинського Центру національних культур виповнилося десять років, ідея його створення виникла на Рідво 1998 р. у Світлани Костициної.

За роки існування колективу незмінними залишаються його стиль і творчий напрямок, значно зросла кількість пісень у репертуарі. Він бере участь у різноманітних міжнародних конкурсах і фестивалях республіки. Нині у складі ансамблю десять вокалістів і танцюристів, які не уявляють своє життя без української пісні.

Поява «Червоної калини» є важливою ще й тому, що вона стала причиною заснування в 2001 р. в Усинську Української національно-культурної автономії «Дніпро».

«Національний культурний центр України в Москві» (ukrcenter.org), 26 лютого 2010 р.

Юрій Безкровний

П'ятнадцятиріччя Центру української культури МЗК м. Сочі

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася презентація Лазаревського центру української культури муніципального закладу культури м. Сочі «Лазаревський районний центр національних культур», присвячена 15-й річниці створення цієї організації.

Було проведено круглий стіл, під час роботи якого директор Центру української культури, заслужений працівник культури України і Кубані Ганна Гніденко розповіла про його історію, ді-

яльність і святкування річниці, а також відзначила давні творчі зв'язки з Національним культурним центром України в Москві, де вже було представлено українців Кубані — неодноразових учасників фестивалів та конкурсів, що проходили в Центрі, висловила зацікавленість у налагодженні співпраці з українськими земляцтвами Москви, відповідними регіонами України й Асоціацією земляцтв м. Москви. Обговорювалися також питання щодо участі в реалізації цільових програм Міністерства культури Росії та Міністерства регіонального розвитку РФ.

Найбільше зацікавлення присутніх викликали пропозиції щодо взаємодії Лазаревського центру української культури з Міністерством культури і туризму України та Посольством України в РФ. А саме — підтримка діяльності дитячих фольклорних і молодіжних колективів Центру, їхня участь у фестивалях і конкурсах, що проводяться в Україні, зміцнення матеріально-технічної бази українських творчих колективів Кубані, презентація Лазаревського центру української культури в Україні, можливість отримання освіти в українських вищих навчальних закладах і стажування кубанських спеціалістів в Україні.

У круглому столі взяли участь керівники Об'єднання українців Росії та ФНКА українців Росії, Регіональної громадської організації «Українці Москви», представники українських земляцтв Москви, державних установ та громадських організацій, науковці й журналісти.

Цього вечора відбувся творчий звіт-концерт кубанських дитячих і молодіжних колективів «Моя Україна!» Намагаючись хоча б частково показати розмаїття мистецького життя в Лазаревському центрі української культури, кубанці привезли два різнопланові музичні колективи — Зразковий фольклорний ансамбль «Рушничок» (художній керівник — Марина Лінеєнко, музичний керівник — Олександр Притупов) та вокальний ансамбль «Мрія» (художній керівник — Марина Лінеєнко). Було представлено також велику виставку робіт Народної студії декоративно-ужиткового мистецтва (вишивка, писанки, дерев'яні й керамічні вироби) під керівництвом Андрія Войцешука. І ще один стенд з фото, публікаціями в пресі, нагородами тощо розповів про українські вокально-хореографічні колективи Лазаревського.

А після презентації ми поставили кілька запитань Ганні Гніденко.

— **Пані Ганно, розкажіть, будь ласка, про українське життя в селищі Лазаревське, де працює ваш Центр.**

— Чимало сьогоднішніх нащадків запорозьких козаків усіма силами намагаються не дати згаснути залишкам української куль-

тури між іншими культурами Кубані. Один такий «острівець» є в селищі Лазаревське, яке входить до Великого Сочі. Духовною серцевиною селища є храм Різдва Пресвятої Богородиці, в якому служить отець Олександр, українець з Івано-Франківська. За дивним збігом обставин, з місця розташування цього храму розпочинається довга і гарна вулиця Тараса Шевченка. А всього за кілька хвилин неквапливо ходи від храму в напрямку моря ви потрапите до нашої світлиці.

Для нас ця маленька Україна розташована на площі всього близько сорока квадратних метрів. Центр української культури і мистецтва — єдиний на безмежних просторах всієї Росії, який фінансується повністю за рахунок місцевого бюджету.

— **А хто заснував Центр?**

— Так сталося, що саме в Лазаревському перетнулися життєві шляхи Миколи Воропая, Галини Москвичової, Івана Желнакова, Валентини та Валерія Рябокучмів, Марії Сиромятникової, Андрія Войцешука. Серед них була і я. Завдяки наполегливості нашої громади й допомозі начальника відділу культури адміністрації району Крикора Мазлумяна і було відкрито в 1995 р. Центр української культури і мистецтва.

— **Які завдання ставить перед собою ваш Центр?**

— Головна мета створення Центру — вивчення, збереження, розвиток і популяризація традиційної культури й побуту українців. Незважаючи на досить тривале перебування в багатонаціональному середовищі Чорноморського узбережжя Кавказу, українцям вдалося зберегти певні традиційні елементи культури. І наш Центр об'єднав людей, для яких українська народна культура й побут — не просто данина рідній мові, а сенс існування. І хочу відзначити, що вони намагаються цим багатством душі поділитися з усіма.

— **Будь ласка, кілька слів про ваші творчі колективи.**

— У центрі працюють колективи, які мають почесне звання «самодіяльний народний колектив». Це народний ансамбль пісні й танцю «Покуть», Зразковий ансамбль «Рушничок», вокальний ансамбль «Мрія», інструментальний ансамбль «Українські музики», танцювальний колектив «Веселка», студія декоративно-ужиткового мистецтва з гончарною майстернею та інші об'єднання й гурти.

Ми здійснюємо різноманітну культурно-дозвільну діяльність, організуємо вечори, концерти, великі обрядові дійства. У репертуарі дорослих і дитячих колективів — історичні, ліричні, побутові, жартівливі українські народні пісні й танці.

— Чи підтримуєте ви контакти з Україною та українцями інших регіонів Росії?

— Так. За роки діяльності Центру в Лазаревському побували українці з України та представники української діаспори із сорока регіонів Російської Федерації. А з 2000 р. ми проводимо Експериментальну лабораторію традиційної української культури українців Росії, яка щорічно збирає керівників творчих колективів української діаспори Росії та почесних гостей з України.

Налагоджено дружні зв'язки з творчими колективами різних регіонів України, з громадськими об'єднаннями України та Росії, зокрема, з Міжнародною громадською організацією «Разом» (м. Київ), Об'єднанням українців Росії, Федеральною національною культурною автономією українців Росії.

— Як багато важить робота Центру в зміцненні духовної єдності кубанських українців із Батьківщиною?

— Я бачу, що за роки своєї діяльності Центр став місцем не лише реалізації творчих можливостей кожного учасника, але й місцем спілкування рідною мовою, можливістю пізнати традиційну культуру своїх предків. Це один із наших духовних островів, який є затишком для душі. За межами своєї історичної Батьківщини він об'єднує людей політично, етнічно й ментально.

Друкується вперше

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Українська народна хорова капела Москви

Постійні відвідувачі Національного культурного центру України в Москві добре знають, що майже жоден культурний захід не відбувається без участі Української народної хорової капели Москви під керівництвом заслуженого працівника культури України та Росії Вікторії Скопенко. І саме цей колектив є прикрасою національних і міжнародних фестивалів і конкурсів в Україні, Росії, Польщі, Німеччині, Франції, Італії, Канаді, США, бо достойно представляє українську діаспору Росії.

Колектив має майже столітню історію. Ще у далекі 20-ті роки минулого століття у Москві при Центральному українському клубі ім. Т. Г. Шевченка працював хоровий гурток. У травні 1929 р. була заснована Хорова студія, а пізніше створено Хорову капелу. І вже тоді її високий художній рівень відзначали Брауде, Богуславський та Глієр.

На превеликий жаль, на початку 30-х разом з іншими національними громадськими організаціями капела була закрита, внаслідок чого довгі роки у Москві не було українського хору, хоча українські пісні виконувало багато самодіяльних та професійних колективів.

І лише в 1992 р. у російській столиці з'явилась Українська хорова капела. Її організатором була випускниця Київської консерваторії, співробітник творчого відділу Всеросійського музичного товариства Вікторія Скопенко, яка зібрала унікальний за складом колектив.

Перший концерт Української хорової капели Москви відбувся 11 січня 1992 р. То був Різдвяний концерт у Палаці культури Інституту сталі та сплавів. У березні того ж року відбулася перша поїздка до Львова на відкриття пам'ятника великому Козареві. У 1994 р. Постановою колегії Міністерства культури України за творчі успіхи та популяризацію української пісенної творчості колектив було удостоєно звання «Народний». А ще два роки потому Капела взяла участь у першому своєму конкурсі у Луцьку на Волині. То був III Міжнародний конкурс хорового мистецтва ім. Лесі Українки, присвячений 125-річчю від дня народження відомої української поетеси.

Усього кілька рядків історії, але за кожною подією — багатоденна праця, під час якої непрофесіонали — лікарі, викладачі, інженери, військові оволодівають премудростями а-капельного співу.

Українська народна хорова капела продовжує традиції українського хорового співу, закладені в далеких 20-х роках. Близько сотні співаків — етнічні українці, росіяни, білоруси — виконують духовну, народну та сучасну українську музику. Крім того, у Капелі є й менші вокальні форми — дуети, ансамблі, солісти. І кожен має власний репертуар.

Російські слухачі дуже тепло сприймають виступи Капели, дивуються цьому «чуду» і приходять знову і знову. Серед їх найулюбленіших творів «Рече та стогне Дніпр широкий», «Думи мої, думи», «Садок вишневий коло хати», «Наша дума, наша пісня» на слова Тараса Шевченка, «Чуєш, брате мій» братів Лепких, українські народні пісні «Черчик» та «І в вас, і в нас» в обробці Миколи Леонтовича, веснянка «Благослови, мати», купальська «Ой, на Івана», а також колядки та інші обрядові пісні.

Кожен останній вівторок місяця у Національному культурному центрі України в Москві проходять Українські музичні салони, що стають яскравим святом для всіх присутніх. А три-чотири рази на місяць співаки капели збираються на творчі майстерні, куди з ве-

ликим задоволенням приходять й москвичі, аби поспілкуватись зі своїми улюбленими артистами.

Серед останніх визначних подій у житті Української хорової капели була її участь у виставі Музично-драматичного українського театру-антрепризи «Еней» «Дівчина з легенди!», поставленій за поетичним твором Ліни Костенко «Маруся Чурай». І як нам відомо, це перший, але не останній їх сумісний проект. До речі, цю виставу вже побачили глядачі Полтави, де артисти побували у межах V Всеукраїнського фестивалю театрального мистецтва «В гостях у М. В. Гоголя».

Як бачите, Капела живе насиченим та цікавим творчим життям. Тому залишається побажати їм подальших досягнень на пісенній ниві та творчого натхнення її незмінному керівнику Вікторії Скопенко.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org)*

РОЗДІЛ IV

Іпостасі національного мистецтва (проекти: «Художні виставки», «Українське кіно», «Україна театральна», «Діалог культур»)

Юрій Безкровний

Московська прем'єра «Богдана-Зиновія Хмельницького»

У Культурному центрі України в Москві відбувся творчий вечір, присвячений 80-річчю Національної кіностудії художніх фільмів ім. Олександра Довженка, під час якого було презентовано один із кращих нових українських фільмів — «Богдан-Зиновій Хмельницький».

З цієї нагоди до Центру завітали заступник директора Національної кіностудії художніх фільмів ім. Олександра Довженка Андрій Грушка й автор сценарію та режисер фільму, народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Микола Машенко. Представляючи кінострічку, він сказав: «Я скучив за старим кіно, тому повернувся до нього в цій своїй роботі...» Микола Машенко висловив подяку своїм учням і друзям за те, що вони в цей день прийшли на прем'єру. Серед гостей Культурного центру — племінник Олександра Довженка Тарас Дудко, учень Довженка, кінорежисер Ролан Сергієнко та проректор із міжнародних зв'язків Всеросійського державного університету кінематографії ім. Сергія Герасимова (ВГИК) Тетяна Старчак. Від гільдії акторів Московського будинку кіно режисера привітали заслужена артистка Росії Тетяна Митрушина, артистки Олена Костіна та Ірина Малишева.

Було сказано багато ширих слів на адресу Миколи Машенка. Його учениця Олена Костіна, згадуючи колишню співпрацю з режисером, зокрема, сказала: «Микола Павлович відкрив для мене справжню Україну... Коли ми під Ужгородом знімали „Все перемагає любов“, саме в його картині я відчула всю колоритність і тепло української мови, всю неповторність української душі».

Фільм Миколи Машенка «Богдан-Зиновій Хмельницький» — помітна подія в українському кінематографі. Вітчизняному гля-

дачеві дають можливість по-сучасному поглянути на постать видатного українського державника Богдана Хмельницького. Захоплюючи й талановито витворені образи, майстерно виписані характери головних героїв, грандіозні батальні сцени — все це залишає помітний слід у душі кожного глядача.

Показом цієї стрічки Культурний центр України продовжив довготерміновий проект «Українське кіно», в рамках якого щороку відбуваються прем'єри найзнаковіших фільмів українського кінематографа. Насамперед потрібно згадати роботи Вадима та Юрія Ілленків, Роллана Сергієнка, Бориса Савченка, Олеса Саніна, Ірини Бонітенко, Наталки Фіцич та багатьох інших. Крім того, у Центрі проходять зустрічі Клубу шанувальників українського кіно та Дні українського кіно, які викликають велику зацікавленість поміж москвичів.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 26 вересня 2008 р.*

Юрій Безкровний

День Конституції України

Українська громада Москви й шанувальники української культури зібралися під гостинним дахом Культурного центру України на Арбаті на дванадцяті річницю Конституції України. Це свято з року в рік традиційно стає однією з найпомітніших подій літа в українському житті столиці Росії.

На урочистому вечорі генеральний директор Центру, доктор історичних наук України Володимир Мельниченко розповів про історію ухвалення основних законів України, наголосивши, що першою українською конституцією була Конституція Пилипа Орлика від 5 квітня 1710 р. На думку вітчизняних істориків, це перша європейська конституція в сучасному розумінні. Доповідач також відзначив, що сучасна Конституція України стала важливою віхою в утвердженні суверенності України.

На вечорі в Культурному центрі України в Москві закінчив свій перший робочий день Надзвичайний і Повноважний Посол України в Російській Федерації Костянтин Грищенко. Українці Москви побажали йому плідної й натхненної праці на славу України.

«Мені дуже приємно, що я перший день свого перебування в Москві проводжу саме тут, у Культурному центрі, — звернувся Посол до московських українців. — Посольство і я особисто будемо працювати на те, щоб в українсько-російських відносинах було

якомога більше позитиву, щоб права українців у Росії були гарантовані й забезпечені».

У святковому концерті взяла участь заслужена артистка України, лауреат міжнародних премій Наталія Шелепницька. Концерт розпочали три вальси — «Дніпровський вальс», «Весно моя» і «Київський вальс». У барвистій святковій програмі сміливо поєднали фольклор, твори кращих українських поетів і світову класику. Утім, українські пісні слухачі зустрічали найтепліше — «Ніч яка місячна», «Місяць на небі», «Чарівна скрипка», «Ой, я знаю, що гріх маю», «Коханий», «Верба», «Поцілуй, пригорни», «У приморському містечку», «Україно моя», дует Оксани та Андрія з опери С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» тощо. У виконанні Наталії Шелепницької та лауреата міжнародних конкурсів Олександра Островського прозвучали й кращі твори світової класики: «Хабанера» з опери «Кармен» Ж. Бізе, «Застільна» з опери «Травіата» Дж. Верді, неаполітанська пісня «O sole mio».

Співачка підкорила слухачів високою майстерністю, вишуканістю виконання найскладніших творів. Часом здавалося, що її дзвінкий голос не має жодних перепон. Для гостей Центру можливість почути дійсно золоте українське сопрано стало справжнім подарунком до свята. Тож, ті, хто побував на святковому концерті, надовго запам'ятають цю талановиту співачку, а вона, у свою чергу, вдячних московських слухачів.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 26 вересня 2008 р.*

Юрій Безкровний

Свято українського слова та пісні в Культурному центрі України в Москві

На початку листопада українці Москви та шанувальники українського слова й пісні зібралися в Українському домі на Арбаті, щоб відсвяткувати День української писемності та мови. Як і очікувалося, ця непересічна подія стала одним із найяскравіших сплесків українського життя Москви за останній рік.

Зі святом присутніх привітав генеральний директор Центру, доктор історичних наук, член-кореспондент АПН України Володимир Мельниченко, нагадавши присутнім слова Бориса Олійника про те, що «тільки Слово береже в основі безсмертя української душі».

Із палкою промовою про розвиток української мови та її провідну роль у формуванні української національної свідомості в минулому й сьогодні виступив відомий український письменник Іван Шишов, автор унікальної енциклопедії «Некрополь України». «У нашій мові була тяжка доля, стільки її катували й всіляко принижували, але вона живе й далі, — сказав він. — І величезна подяка нашим матерям за те, що вони своєю душею, своєю піснею прищепили нам любов до рідного слова».

Після завершення урочистої частини відбувся святковий концерт, перлиною якого стало чарівне тріо бандуристок оркестру народної та популярної музики Національної радіокомпанії України у складі заслуженої артистки України Тетяни Маломуж, артисток Ірини Бурхан та Ольги Черній. Для українців гра на бандурі є чи не найхарактернішим способом духовного вираження й збереження національної пам'яті. Можливо саме тому всі українці слухали цей інструмент, мов заворожені, час від часу наповнюючи залу звуками тривалих аплодисментів.

Прозвучали українські народні та авторські пісні «Чом, чом, земле моя», «Гаєм зелененьким», «Іванку, Іванку», «Гандзя», «За городом козу пасла», «Шуміла ліщина», «Чарівна скрипка», «Журавлина», «Гуцулка Ксеня», «Як я люблю тебе», «Коханий» тощо.

Гості Культурного центру України мали також нагоду почути бандуру в досить несподіваному поєднанні з духовими народними інструментами (виконавець — лауреат міжнародних конкурсів Олесь Журавчак) та віолончеллю (виконавиця — Оксана Венгер). Саме з цією програмою та в цьому складі артисти виступали на фестивалі «Єврофолк» (Москва, 2008), де отримали високу оцінку журі. Крім того, тріо бандуристок є лауреатом багатьох національних і міжнародних конкурсів, серед яких і московський II Міжнародний конкурс ім. В. Городовської (2004).

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 07 листопада 2008 р.*

Юрій Безкровний

День пам'яті в Москві

Українська громада Москви зібралася на концерт-реквієм у Культурному центрі України в Москві, щоб спільно з українцями всього світу вшанувати пам'ять жертв голодоморів в Україні.

Жалобні заходи відкрив генеральний директор Центру, доктор історичних наук Володимир Мельниченко, який, перефразовуючи слова Володимира Сосюри про страшну трагедію українського народу, сказав: «Сьогодні краплини воску загальноукраїнської акції „За-

пали свічку“ падають на наші серця, які б'ються в унісон із великим серцем материкової України, серцем всього українського народу...»

Перед присутніми виступив Надзвичайний і Повноважний Посол України в Російській Федерації, перший заступник секретаря РНБОУ Костянтин Грищенко. Він зазначив, що вшанування жертв Голодомору 1932–1933 рр. покликане об'єднати не лише світове українство, а й народи, які постраждали від радянського режиму, навколо спільної пам'яті трагічного минулого. Крім того, Посол наголосив, що Україна не вважає російський народ винним у цій трагедії ХХ ст., адже він також зазнав великих втрат у часи комуністичного терору.

У залі Культурного центру України в Москві було організовано трансляцію звернення Президента України Віктора Ющенка та жалобних заходів, що проходили в Україні. І справді, ця година об'єднала серця присутніх українців у Культурному центрі — кожен подумки був у Києві біля щойно відкритого Меморіалу жертвам Голодомору. Особливо схвилював цей день тих, чий родини зазнали втрат під час Голодомору 1932–1933 рр.

О 17 годині присутні в Центрі разом з українцями всього світу хвилиною мовчання вшанували пам'ять невинно убієнних штучним Голодомором. Цього вечора свічки пам'яті осяяли підвіконня Культурного центру України, Посольства України в РФ та кожної української оселі Москви.

У заходах до Дня пам'яті жертв Голодоморів взяв участь інструментальний квартет «Гармонійне натхнення» у складі Ольги Лепко (скрипка), Ярослава Рури (гобой), Ірини Польової (альт) і Оксани Павлової (віолончель). Було виконано твори М. Скорика, Т. Альбіноні, А. Вівальді, В.-А. Моцарта, Й.-С. Баха та інших композиторів.

У Культурному центрі України в Москві розгорнуто велику книжково-ілюстративну виставку з фондів Інформаційно-довідкової бібліотеки Центру.

«Слово Просвіти». — 2008. — № 50 (479). — 11-17 грудня.

Юрій Безкровний

Ювілейний вечір, присвячений 235-річчю Юрія Лисянського

У Культурному центрі України в Москві відбувся ювілейний вечір, присвячений 235-річчю від дня народження Юрія Лисянського — «Море-плавець Юрій Лисянський і пам'ять про нього на Алясці».

Вечір організовано за участю Московського історико-просвітницького товариства «Російська Америка», яке представив його президент, член Російського географічного товариства Володимир Количев. Виступ було присвячено історії становлення російського навколосвітнього мореплавання й постатям Івана Крузенштерна та Юрія Лисянського. Саме вони у 1803–1806 рр. на кораблях «Надежда» й «Нева» здійснили першу російську навколосвітню експедицію, діставшись берегів Аляски.

Доктор історичних наук, професор, науковий співробітник Інституту загальної історії РАН Олександр Петров звернув увагу присутніх на те, що Юрій Лисянський народився в м. Ніжині на Чернігівщині й походив із давнього українського козацького роду. Як зазначив він, родом з України й низка інших російських мореплавців та першовідкривачів. На жаль, у нинішній Росії імена багатьох із них маловідомі і значно частіше згадується лише керівник першої експедиції Іван Крузенштерн.

На думку Олександра Петрова, це наслідки загальної тенденції — непопулярності теми навколосвітніх експедицій і російського минулого Аляски в російській історичній науці. Найприкріше в цій ситуації те, що в нових шкільних підручниках з історії цим подіям присвячено лише кілька речень.

З думкою Олександра Петрова погодився й американський історик Аллан Енгстром із Аляски, який займається дослідженням російської присутності в цьому краю. Він представив кілька своїх книг, остання з яких — «Олександр Баранов. Тихоокеанська імперія».

Цікаво було переглянути уривки з документального фільму «Ім'я Лисянського на карті Аляски», а також зняті на відео місця Аляски, пов'язані з іменем Лисянського, — мис Юрія й мис Теодора (Федора), поміж якими знаходиться протока Лисянського. Це унікальне сполучення трьох топонімів складає ім'я, по батькові та прізвище видатного українця — Юрія Федоровича Лисянського.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 16 грудня 2008 р.*

Юрій Безкровний

Фотовиставка Віктора Гіржова «Медіаперсони»

У Культурному центрі України в Москві відкрилася фотовиставка відомого українського журналіста, головного редактора часопису Об'єднання українців Росії «Український огляд» Віктора Гіржова

«„Медіаперсони“ (Репортажні портрети відомих особистостей України та Росії)».

Експозиція, що триватиме до 16 січня 2009 р., організована спільно з Об'єднанням українців Росії та Регіональною громадською організацією «Українці Москви», повинна стати початком нового спільного проекту Культурного центру України в Москві та українських громадських організацій Росії, спрямованого на популяризацію творчості видатних українських фотомитців Росії.

Віктор Гіржов, будучи кореспондентом одного з провідних українських друкованих видань — газети «Україна молода», — постійно перебуває в центрі подій громадсько-політичного та культурно-мистецького життя Росії. Саме це й є особливою ознакою робіт. Усі світлини — репортажні й були зроблені автором для українських та російських ЗМІ. В експозиції представлено близько 90 фотографій відомих українців, росіян та іноземців — політиків і громадських діячів, письменників і журналістів, режисерів і артистів, релігійних діячів і спортсменів. Деякі світлини вже публікувалися раніше, але більшість виставляються вперше. Зважаючи на те, що пан Віктор буває майже на кожному помітному заході Культурного центру України, частина експозиції присвячена саме видатним особистостям, які відвідали та виступали в Українському домі на Арбаті.

Представляючи автора, генеральний директор Центру, доктор історичних наук, член-кореспондент АПН України Володимир Мельниченко, зокрема, сказав: «У Культурному центрі України за п'ятнадцять років його діяльності експонувалися роботи багатьох відомих українських фотографів. І ця виставка є однією з кращих, адже представлені фотографії свідчать про високий професіоналізм Віктора Гіржова та його вміння зафіксувати мить, яка для нас вже є часточкою історії».

«Актуальність нинішньої виставки полягає в тому, що сьогодні є нагальна необхідність у розширенні українсько-російського ділового й культурного співробітництва, — сказав на відкритті Віктор Гіржов. — Експозиція складається з репортажних портретів відомих людей Росії й України, у тому числі українців, які здобули собі славу в Росії... Герої моїх знімків різні, але цікаві насамперед тим, що є особистостями, які впливають на долі багатьох людей і народів у цілому. Виставка надає унікальну можливість зазирнути у внутрішній світ моїх персонажів та зрозуміти щось важливе про них. Адже взаємопізнання — це перший крок до взаєморозуміння».

«В українській мові є чудове слово — «світлини», яке російською можна перекласти як «фотографии», — із цими словами до присутніх звернувся заступник директора Бібліотеки української літерату-

ри Москви Віталій Крикуненко. — І ця виставка, будучи насиченою світлими й несподіваними почуттями, свідчить про задум автора знайти можливість для діалогу між такими різними людьми».

З відкриттям виставки автора привітали керівник прес-служби Посольства України в Російській Федерації Олег Волошин, співголова Об'єднання українців Росії Валерій Семененко та голова Регіональної громадської організації «Українці Москви», заслужений працівник культури України та Росії Вікторія Скопенко.

Цього вечора в чудовій виставковій залі Культурного центру України пролунала й українська пісня з побажаннями добра і злагоди на весь новий рік у виконанні Української народної хорової капели Москви, заслуженої артистки України та Росії Галини Чорноби й лауреатів міжнародних конкурсів Руслана Кадирова і Марлени Мош.

Про автора:

Віктор Григорович Гіршов народився 27 листопада 1956 р. в Лохвицькому районі на Полтавщині. У 1985 р. закінчив Український поліграфічний інститут ім. І. Федорова у Львові (тепер — Українська академія друкарства), у 1990 р. — Київську Вищу партійну школу. Член Національної спілки письменників України з 1991 р.

Працював у Миколаївському райкомі комсомолу Львівської області, директором Палацу культури й техніки «Юність» у м. Новий Розділ, головним редактором Лохвицької районної газети «Зоря». Нині — власний кореспондент щоденної інформаційно-політичної газети «Україна молода» в Російській Федерації та головний редактор часопису українців Росії «Український огляд».

*«Кобза — українці Росії» (kobza.com.ua),
12 січня 2009 р.*

Юрій Безкровний

Святкування Дня Соборності України

Свято Соборності України вже давно стало одним із найдорожчих днів для всіх свідомих українців, які мешкають за кордоном. Цього дня у Культурному центрі України в Москві зібралися люди, об'єднані великим почуттям — любов'ю до Батьківщини.

Урочистий вечір розпочався виконанням національного гімну України, який лунає в цих стінах на Арбаті вже одинадцятий рік поспіль, відколи було відкрито Центр.

«Цей історичний акт єднання двох Україн, що відбувся 90 років тому, свого часу став величезним духовним стимулом для сучасників та майбутніх поколінь українців у відстоюванні права на свою державу. І вшанування творців четвертого Універсалу, яким було проголошено незалежність Української Народної Республіки, та Універсалу про Злуку — це не тільки наш обов'язок, а й моральний імператив», — звернувся до присутніх генеральний директор Центру, доктор історичних наук, член-кореспондент АПН України Володимир Мельниченко. Він привітав московських українців із великим святом та зачитав уривок із копії Універсалу про об'єднання Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки.

Надзвичайний і Повноважний Посол України в Російській Федерації Костянтин Грищенко привітав гостей Центру зі святом і від імені Президента України Віктора Ющенка вручив державні нагороди низці діячів культури та спорту.

Після урочистої частини вечора розпочався святковий концерт, в якому цього разу прозвучали українські пісні у виконанні народного артиста Росії Миколи Олійника, заслужених артистів Росії В'ячеслава Директоренка та Сергія Зайцева, артистів Юлії Сьомаки і Сергія Джемелінського. Усі присутні тепло зустрічали як давно знані «Два кольори», «Розпрягайте, хлопці, коні», «Сусідка», так і чудову пісню з репертуару славетної Соломії Крушельницької «Вівці мої, вівці» та неповторну «Ой, не світи, місяченьку».

Міжнародна хорова капела «Славутич» Культурного центру України (художній керівник і диригент — заслужений артист України та Росії Олександр Сьомака) підготувала оригінальний і хвилюючий театралізований виступ на теми українських різдвяних традицій зі свічковою ходою залом. Прозвучали колядки та шедрівки в обробці Валерія Кікти, записані з голосу Івана Козловського для хору в супроводі бандури (бандуристка — Лариса Бондарук) та дзвонів. На завершення концерту вся зала молилася за Україну і звучали слова:

Боже, великий, єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни...

Цього дня в Інформаційно-довідковій бібліотеці Центру можна було ознайомитися з новою книжковою експозицією, присвяченою Дню Соборності України, на якій представлено низку

наукових монографій, збірок, довідкових видань, ілюстративних матеріалів та копій документів початку ХХ ст. Слід зазначити, що важливою складовою роботи бібліотеки є інформаційне забезпечення наукових досліджень, які проводить Центр.

Висвітлення подій Української національної революції 1917–1921 рр. посідає одне з провідних місць у роботі Центру, крім великої кількості тематичних заходів, здійснюються такі проекти, як «Михайло Грушевський», «Симон Петлюра», «Відомі українці в Росії» та ін. У рамках першого, наприклад, Володимир Мельниченко підготував та видав монографії «Михайло Грушевський: „Я оснувався в Москві, Арбат, 55“» (2005) і «Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті» (2006). Було започатковано традицію проведення панахид за Михайлом Грушевським у московському храмі Архістратига Михаїла. Глибоко символічним є той факт, що Культурний центр України знаходиться на Арбаті, вулиці, де півроку жив і працював майбутній голова Української Центральної Ради.

Постаті іншого керівника Української Народної Республіки також було присвячено кілька помітних подій. У 2006 р. до 80-річчя від дня смерті Симона Петлюри в Культурному центрі України за сприяння посольства Республіки Польща в РФ відбулася прем'єра польського фільму «Нелегке братерство», проведено кілька зустрічей з українськими науковцями. А цього року планується комплекс заходів, приурочених до 130-річчя від дня його народження, серед яких — презентації книг, зустрічі з істориками, показ документальних фільмів. Крім того, співробітники Центру постійно беруть участь у вітчизняних та міжнародних наукових конференціях і ювілейних заходах, присвячених подіям Української національної революції 1917–1921 рр.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 27 січня 2009 р.*

Юрій Безкровний

Виставка художників-керамістів «Глиняна казка»

У Культурному центрі України в Москві відкрилася виставка творів молодих українських художників-керамістів «Глиняна казка», на якій представлено роботи Івана Бобкова, Анатолія Байди, Ольги Гаврилової, Наталії Зайцевої, Анастасії Косяченко, Максима Кунеця і Василя Поліщука.

Відкриваючи експозицію, генеральний директор Центру, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко, зокрема, відзначив, що представлені роботи відображають історію розвитку українського гончарства від найдавніших часів до сьогодення. «Українська народна кераміка, як і українська народна пісня, ідентифікує українців у всьому світі, бо є частиною української ментальності», — сказав він.

Вітальне слово виголосив і Надзвичайний та Повноважний Посол України в РФ Костянтин Грищенко, який завітав на відкриття виставки разом із дружиною та донькою.

Видатний український поет, голова Української Всесвітньої Координаційної Ради Дмитро Павличко звернувся до присутніх із такими словами: «На нашій землі була давня Трипільська цивілізація, яка нині відома саме керамікою. Ми не можемо себе обезсмертити нічим іншим, як мистецтвом, що залишається і є предметом поклоніння багатьох народів...» Привітавши молодих художників, він побажав їм встановлення творчих контактів із російськими митцями та плідної праці на ниві української культури.

Цікавим є те, що розташована на другому поверсі виставка графічних творів народного художника України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Сергія Якутовича, присвячена 200-річчю від дня народження Миколи Гоголя, на диво гармонійно поєдналась з експозицією кераміки, адже всі представлені художники уособлюють Україну та українську душу.

З-поміж представлених робіт особливе зацікавлення викликала чорна (гаварецька) кераміка, автором якої є Іван Бобков. Дехто з присутніх мав нагоду вперше побачити «чорне золото», як називають ці вироби в Галичині. Інші майстри представили кераміку різних художніх традицій Сходу й Заходу України в сучасній інтерпретації. Переважно це вироби декоративного призначення — вази, свічники, статуетки, тарелі, та побутового — глечики, макітри, горнята, миски тощо. У роботах Анастасії Косяченко («Очікування весни», «Відпочинок», «Вовк»), Івана Бобкова («Козак на коні», «Олень», «Між двох вогнів», «Дракони і риба», «Лев і птах») та Анатолія Байди («Баранчик різдвяний», «Кінь із квіткою», «Порося», «Лев», «Кінь», «Бичок-бабай») — наслідування українських народних традицій, адже з давніх-давен в Україні кераміка була провідним видом мистецтва, а серія тарелів «Квадроцикл» Василя Поліщука саме простежує цей шлях від Трипільської культури до сьогодення. Роботи Ольги Гаврилової, Наталії

Зайцевої, Максима Кунця представляють сучасні напрямки розвитку української кераміки зі своєрідним художнім рішенням та різноманітним формоутворенням.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 19 травня 2009 р.*

Юрій Безкровний

Урочистий вечір, присвячений 18-й річниці незалежності України

У Культурному центрі України в Москві відбувся урочистий вечір, присвячений 18-й річниці незалежності України.

У вступному слові генеральний директор Центру, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко привітав українську громаду Росії зі святом.

Тимчасово повірений у справах України в Російській Федерації Євген Герасимов вручив директору спортивного клубу «ПротехМ-спорт» Олександру Желудову орден «За заслуги» III ступеня.

У виконанні заслуженої артистки України та Росії Галини Чорноби й Української народної хорової капели Москви під керівництвом заслуженого працівника культури України та Росії Вікторії Скопенко прозвучали українські народні пісні та пісня «Реве та стогне Дніпр широкий».

Цього вечора відбулося відкриття виставки гобеленів народної художниці України, академіка Української академії архітектури Людмили Жоголь, твори якої вже кілька разів із величезним успіхом виставлялися в Культурному центрі України в Москві.

Представляючи майстриню, Володимир Мельниченко сказав: «Людмила Жоголь для мене — це уособлення України — красивої, ніжної, талановитої, сильної, мужньої... Чи ж розуміємо всі, яка велика українка й геніальна художниця є нашою сучасницею?»

Людмила Жоголь створила понад 250 гобеленів та ще близько двох сотень оригінальних верет, ліжників, художніх розписів по тканині. Її роботи знаходяться в музеях Києва, Москви, Мінська, Баку, Єревана, Торонто, у багатьох приватних колекціях. Понад двадцять неповторних гобеленів майстрині прикрашають громадські споруди столиці України — Секретаріат Президента України, Київську міську Раду, Президію Національної академії наук Укра-

їни, Національний банк України тощо. Людмила Жоголь удостоєна численних державних нагород, вона є лауреатом премії ім. Катерини Білокур і Всеукраїнської премії «Жінка III-го тисячоліття».

Привітати художницю прийшли московські колеги та друзі, зокрема, ректор Московського державного художньо-промислового університету ім. С. Строганова Олександр Стасюк.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 28 серпня 2009 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Триденне свято України у серці Росії

Днями у Москві відбулася непересічна подія. У Культурному центрі України в Москві відбулося урочисте відкриття Першого фестивалю української культури «Сорочинський ярмарок у Москві», присвяченого 200-річчю від дня народження Миколи Васильовича Гоголя. І масштабність заходу перевищила всі найсміливіші сподівання.

Вдень у Всеросійському виставковому центрі відкрилась виставка українських художників та фотомайстрів Росії та України «Мальовнича Україна», відбулися зустрічі представників творчих делегацій Росії та України з українською громадськістю Москви, а також покладання квітів до пам'ятника М. В. Гоголя.

А ввечері у Культурному центрі у присутності Надзвичайного і Повноважного Посла України в Російській Федерації Костянтина Гришенка вітальні слова гостям та учасникам триденного святкового марафону виголошували організатори фестивалю — генеральний директор Центру, доктор історичних наук Володимир Мельниченко, співголови Об'єднання українців Росії Валерій Семененко та Василь Бабенко, голова Регіональної громадської організації «Українці Москви» Вікторія Скопенко, представники Міністерства регіонального розвитку Російської Федерації, Полтавського земляцтва в Москві, Московського будинку національностей, Асамблеї народів Росії тощо, звучали народні пісні у виконанні українських народних колективів з Москви, Хабаровська, Архангельська, Санкт-Петербурга, Златоуста, Нижнього Новгороду, Твері, Сургуту, Тольятті, Республіки Башкортостан тощо. Крім того, саме на відкритті генеральний директор фірми «Український сувенір» Микола Степаненко презентував «Рушник національної єдності», який вишивало 1340 осіб — представників усіх

національностей України з усіх її областей та діаспор США, Канади, Молдови, Польщі. У результаті на полотні завдовжки дев'ять метрів, витканому 57 років тому, закодовано історію України від трипільської культури до нашого часу.

За словами одного з організаторів фестивалю, заслуженого працівника культури України та Росії, художнього керівника Української народної хорової капели Москви Вікторії Скопенко, подібний фестиваль був давнішою мрією. І радісно від того, що він співпав зі святкуваннями 200-річчя Миколи Гоголя. Спочатку планували провести лише конкурс української пісні, але під час підготовки зрозуміли, що одного дня буде замало. У результаті протягом трьох днів москвичі та гості столиці стали безпосередніми учасниками справжнього українського ярмарку у Сорочинцях.

Давайте згадаємо слова самого Гоголя: «Вам, верно, случалось слышать где-то валящийся отдаленный водопад, когда встревоженная окрестность полна гула и хаос чудных неясных звуков вихрем носится перед вами. Не правда ли, не те ли самые чувства мгновенно обхватят вас в вихре сельской ярмарки, когда весь народ сростается в одно огромное чудовище и шевелится всем своим туловищем на площади и по тесным улицам, кричит, гогочет, гремит?» («Сорочинський ярмарок»). Саме атмосферу народного гуляння намагались відтворити організатори фестивалю. Тут було все. Виставка-ярмарок декоративно-ужиткової творчості «Місто майстрів», де можна було придбати продукцію виробників не лише Росії, але й України (наприклад, житомирські черевики, пошиті з конопель, вироби майстрів з Івано-Франківщини, Львова), конкурс української пісні хорових колективів, вокальних ансамблів та солістів, театралізовані постановки, частування українськими національними стравами, ігри, забавки тощо. А ще можна було поспілкуватись з самим Миколою Васильовичем (цю відповідальну роль виконував актор Харківського театру юного глядача Віталій Бондарев).

У рамках фестивалю відбувся круглий стіл «Перспективи розвитку української культури та освіти в РФ. Створення необхідних економічних та соціальних умов», де учасники поділилися своїми надбаннями та проблемами. Скажу чесно, що незалежно від того, де мешкають українці — в Москві чи в Хабаровську, проблеми та досягнення у них майже однакові. Їх успіх уже в тому, що вони зберігають мову і культуру. І це не «домашні посиденьки» у тісному сімейному колі, а помітні у містах, знані та поважні організації. Як правило, центром таких осередків стають фольклорні колективи, куди приходять не лише етнічні українці, але й представники інших національностей, зацікавлені нашою культурою. А проблеми в

основному пов'язані з відсутністю фінансування (організації існують на громадських засадах) та загальної програми розвитку української культури та української освіти на теренах Росії. У той же час, у Російській Федерації українську мову вивчають у десяти (!) вищих навчальних закладах. І це офіційно. До того ж гостро стоїть проблема відсутності українських шкіл! І її почне вирішувати Українська недільна школа, що відкривається у жовтні при Культурному центрі в Москві, де всі бажаючі зможуть вивчити мову, познайомитись з народними святами та обрядами, поцікавитись історією України.

Але повернемося до фестивалю. За словами народного артиста СРСР та України, художнього керівника Національного академічного українського народного хору ім. Г. Верьовки Анатолія Авдієвського, що очолював журі конкурсу української пісні, фестиваль продемонстрував високопрофесійний рівень, велику любов до української пісні серед молоді та людей похилого віку. «На відміну від професійних виконавців, ми відчули щемливу сутність нашої пісні, її трагізм, глибоку лірику, яку без сліз сприймати неможливо».

Фестиваль наочно показав, що проблема взаємовідносин росіяні та українців вигадана й існує лише у політичній площині (як не прикро, виключно з українського боку). Насправді ж, жодних кордонів, жодних непорозумінь між нами немає. І зверніть увагу, що фестиваль профінансовано Міністерством регіонального розвитку РФ.

Усі учасники та організатори висловлювали бажання проводити «Сорочинський ярмарок у Москві» щорічно. А тому будемо сподіватись, що бажання все ж такі здійснюються, і фестиваль стане не лише традиційним щорічним святом, але й запорукою подальшого розвитку української культури в Росії.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 20 вересня 2009 р.*

Юрій Безкровний

Виставка «Крым и Рымъ»

У Культурному центрі України в Москві за підтримки Міністерства культури і туризму України та Міністерства закордонних справ України відкрилася виставка сучасного мистецтва «Крым и Рымъ» відомого в Україні та за кордоном художника Валентина Равєвського, присвячена Криму як краю «Художників та Поетів». Символічна назва «Крым и Рымъ» — у випадку з «твердим знаком» означає «Крым и долг» («Крим і обов'язок»).

Задум Валентина Раєвського полягає в своєрідній «реанімації» Криму й створення на його території нового гуманітарного центру. «Волошинський будинок у Коктебелі, — говорить митець, — де гуманітаріями ставали навіть найрадикальніші технарі, Центр Планеризму, що був прихистком для вигнанця Корольова, кримські художні експерименти Савадова, Пономарьова, музика Караманова, фестивалі Андрія Макаревича, світлі „прозріння“ наших батьків та ін. — все це має стати фундаментом нового кримського Гетеануму — Всесвітнього гуманітарного центру XXI століття».

На виставці представлено фото й фотоколажі, документи, художні об'єкти, вигадані й створені в Криму українськими та російськими художниками, музикантами, поетами, режисерами, чий долі перетинаються на Острові Юності та Коханья: Арсен Савадов, Олілґа Мілентій, Роман Балаян, Святослав Крутиков, Юрій Соломко, Юліан Раєвський, Микола Глушенко, Микола Кривенко, Сергій Деркач, Володимир Брайнин, Олександр Пономарьов. Їхні твори відображають складні соціально-політичні й культурні явища, якими живе сьогодення автономна республіка. Автора проекту турбують як історичні «рани», отримані Кримом під час революцій, репресій та штучного заселення «добровольцями» з Росії, так і проблема пристосування старих радянських військових об'єктів до вимог сучасності. «Мілітаристська футурологія залишила нам величезний спадок, якому досі не знайдено застосування, — вважає Валентин Раєвський. — ...Вольова корекція, трансформація цих артефактів може стати чи не головною нашою справою найближчим часом. А Крим — полігоном для таких експериментів».

Проект Валентина Раєвського також бере участь у III Бієнале сучасного мистецтва в Москві, де він представлений спеціальною українською програмою.

«Присвята Криму» Романа Балаяна:

«Благословенний, Богом обраний край. Якщо забути про всіх, хто коли-небудь володів Тобою, якщо пам'ятати тільки природу, неказанну красу й радість, подаровану тим, хто Тебе відвідав...

Якщо почати з нуля й оголосити Тебе територією Любові та Компромісів, якщо залишити політиканство всіх сторін, якщо всім Твоїм мешканцям задуматись про мир і благодать, яким був би Рай Земний!

Утопія, звісно, але дай Боже розуму бути заклопотаним Твоєю Долею!»

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 25 вересня 2009 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Про що співає жіноче серце?

У Культурному центрі України в Москві відбувся авторський концерт дніпропетровського композитора, лауреата премії ім. А. Штогаренка, голови Дніпропетровської асоціації композиторів Лілії Бігєвої «Монологи жіночого серця».

Її дружба з Москвою має вже семирічну історію. У 2002 р. у концертній залі творчого Всеросійського музичного товариства відбувся перший авторський концерт Лілії, де прозвучали камерні, вокальні та інструментальні твори. А три роки тому в Культурному центрі України в Москві відбувся творчий звіт п'яти дніпропетровських авторів, серед яких була і Лілія.

З творами цієї композиторки добре знайомі не тільки дніпропетровці, але й кияни, ялтинці, запоріжці та москвичі. У рідному місті вони звучать у Будинку органної та камерної музики, філармонії, консерваторії, на музично-літературних вечорах у міській бібліотеці. І саме останні, без перебільшення, надихають композитора на створення нових творів на слова сучасних поетес.

Того вечора на сцену вийшов «збірний» камерний оркестр зі студентів Дніпропетровської консерваторії та Московського музичного коледжу ім. Гнесіних. В їх виконанні прозвучали твори, написані на вірші дніпропетровських поетес Людмили Некрасовської («Невідправлений лист») та Світлани Паливоди («Роздуми у стилі танго»), Жанни Бондаренко («Вийду в степ широкий»), концерт «Мій сучасник» для камерного оркестру, альта і фортепіано, вокальний триптих «Три монологи жіночого серця» для сопрано та струнних тощо. Вокальні номери виконала лауреат міжнародних конкурсів, українка Алла Кучерук, яка багато років живе і працює у Москві. Саме вона була першою виконавицею триптиху у Дніпропетровську. І ось тепер відбулася його прем'єра у Москві.

— Ідею триптиху про три основи жіночого життя — віру, надію та любов підказала мені солістка Большого театру, випускниця Львівської консерваторії, а зараз ще й голова Асоціації любителів української музики у Москві Галина Чорноба. Спочатку були написані перша і третя частини — «Молитва» на вірші Лесі Мудрак (зараз студентка Києво-Могилянської академії) та «Я вас люблю» запорізької поетеси Лариси Коваль. Колискову для другої частини, що символізувала б тему материнства та надію на майбутнє, я шукала півроку. І коли прочитала вірші 12-річної Марії Калініної, зрозуміла, що нарешті знайшла те, що потрібно.

Лілія ніколи не працює на замовлення, а виключно за велінням душі. Працюючи з поетичним словом, вона дійшла висновку, що далеко не всі поети, які вміють римувати, поетично сприймають навколишній світ. Не завжди у віршах є поетичне піднесення. Така поезія їй не надихає, а виключно цікаві поліфонічні та багатоголосні рядки. А якщо за ними ще відчується іронічна нотка або глибокі почуття, тоді народжується музика.

Серед слухачів авторського концерту були представники Спілки українців Москви, працівники Центру та ті, хто багато років живуть за межами Батьківщини, але трепетно бережуть усе, що з нею пов'язано, у тому числі й любов до української мови та музики. А тому діалог, на який так сподівалась Лілія, відбувся.

Знайомлячись з людиною будь-якої творчої професії, мене завжди цікавить питання, в яких сім'ях народжують такі особистості. Бабуся майбутнього композитора Тетяна Володіна викладала у Дніпропетровському училищі культури, була солісткою філармонії, очолювала асоціацію композиторів більше десяти років. На 200-річчя Дніпропетровська місцева філармонія відкривалась прем'єрою її фортепіанного концерту, присвяченого рідному місту. І тоді вона сама сиділа за роялем. Сестра бабусі була відомим контральто і співала в усіх оперних театрах Радянського Союзу. В їх роді були й драматичні актори. Мама і тато були інженерами, але постійно водили Лілію з братом та сестрою до театру. Вона займалась у хореографічній студії при Палаці піонерів. А тому впевнено можна говорити про те, що не матеріальним жила сім'я, а виключно духовним. У тринадцять років Лілія почала писати сценарії для шкільних свят, а перші музичні твори — на першому курсі Запорізького музичного училища. Саме з 1977 р. й веде творчий відлік. З великою вдячністю згадує свого наставника Валерія Горського, який виховав у ній справжнього цензора. Він говорив, що будь-який написаний твір необхідно «витримати» кілька місяців, і якщо не схочеться змінити жодної ноти, значить, його можна показувати людям. І цього правила Лілія дотримується все життя.

Сьогодні вона працює над балетом «Срібний герб» за повістю Корнія Чуковського, яку він написав під час навчання в Одеській чоловічій гімназії. Зрозуміло, що композитора як педагога та матір трьох дітей не можуть не хвилювати теми сюжету повісті — шкільні взаємовідносини, перше кохання та розчарування, стосунки з наставниками тощо. Прем'єра повинна відбутись у реконструйованому Одеському оперному театрі. А чому б не поставити його на сцені Дніпропетровського театру опери і балету? Тим більше, що для виконання головних партій потрібні танцюристи такого

ж віку, як і вихованці хореографічної школи при театрі. Почувши три уривки, скажу, що балет буде досить симпатичним (якщо так можна сказати про балет).

Цікавить Лілію й історична тема, вірніше — жіночі долі в історії та вміння жінок у будь-яку епоху жертвувати собою, підтримуючи коханих. А тому цілком доречною була поява в її творчому доробку творів «Плач княгині Ольги» для камерного оркестру, альфа і віолончелі та «Легенда про Марусю Богуславку» для камерного оркестру і віолончелі, які також почули московські слухачі.

У цьому році Дніпропетровська асоціація композиторів, яку останні 14 років очолює Лілія Бігеева, святкує своє 60-річчя. Скориставшись нагодою, запрошуємо всіх 14 та 15 грудня на святкові вечори, що відбудуться у Дніпропетровській консерваторії та філармонії.

«Наше місто». — 2009. — № 155. — 6 листопада.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Барви українського степу у центрі російської столиці

У Культурному центрі України в Москві проходить персональна виставка живопису члена Національної спілки художників України, члена Спілки художників Російської Федерації Степана Химочки «Від скіфського степу до безкінечності Всесвіту».

Уже вдруге роботи Степана Івановича прикрашають виставкову залу Центру. І не випадково. Як сказав на відкритті генеральний директор, доктор історичних наук Володимир Мельниченко: «Посередній художник тут двічі не виставлявся б. Перед нами роботи дуже талановитого українського та російського митця, наповнені музикою та світлом. Світлом торжествуючим».

Для кожного художника персональна виставка, якою б вона за рахунком не була, завжди екзамен. Передусім на майстерність (якщо навіть вже не треба нікому нічого доводити), на світосприйняття, на світобачення тощо. Не дарма ж існують так звані творчі періоди. Саме персональні виставки і свідчать про рух майстра вперед (чи навпаки), тому так зрозуміле хвилювання митця, особливо, коли оцінюють досвідчені мистецтвознавці.

Представляючи виставку, віце-президент Творчої спілки професійних художників Станіслав Айдинян зазначив: «Сьогодні Степан Іванович, без перебільшення, є головою південно-руської

художньої школи. Його колористична гама не просто багата, а тонко нюансована. Перед нами — фанатично віддана мистецтву людина, яка постійно живе світловими співвідношеннями, відчуттям тонів, внутрішньо переживає все, що виходить з-під його пензля. У кожній його картині — життєвий досвід або філософські роздуми».

Якось зі Степаном Химочкою була розмова про те, що частина його робіт початку 60-х років наче загубилась у рідному сільському будинку митця у Бессарабії (Одеська область. — Авт.). Але на щастя роботи збереглися. І саме вони сьогодні свідчать про те, що митець не повторюється, а його емоційний рух та код його пензля залишаються унікальними.

Голова Товариства української культури «Славутич», доктор медичних наук Василь Антонів слушно зауважив, що у кожній картині Степана Івановича обов'язково є промінь світла. Більше того, на відкритті виставки було наголошено: «Перед нами роботи, що свідчать про розвиток художника та зростання його майстерності. Степан Химочка — митець православний, хоча і не пише картини на суто релігійні теми. Але майже в кожній присутнє торжествуюче світло. Світло-надія, світло-тепло, світло-сонце, божественне світло».

Степан Іванович — потомственный художник. Його дід та батько розписували церкви. У 1958 р. він вступив до Одеського художнього училища ім. М. Грекова, а у 1969-му — до Київського художнього інституту, де вчився у майстерні великої української художниці Тетяни Яблонської. До речі, свого часу двадцять п'ять робіт Тетяни Нилівни, які вона писала вже не виходячи з дому, виставлялись у Культурному центрі України в Москві. От такий зв'язок поколінь та часів.

Перше, що вражає, коли дивишся роботи художника, неймовірна кількість кольорів... снігу. Він у нього сірий, блакитний, синій, жовтий і навіть зелений.

Незважаючи на те, що Степан Іванович уже більше двадцяти років живе і працює у Підмосков'ї, все одно залишається українським митцем. Його цілком заслужено називають художником уяви, його твори — поезією, а в кожній персональній виставці відзначають неймовірну цільність. Це свідчить про багатий, красивий, різнобарвний і духовний внутрішній світ митця. «Я щасливий від того, що просто бачу цей світ, — признався художник. — У цьому моя радість.»

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcente.org), листопад 2009 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Новорічні та різдвяні свята на Арбаті

«Думка» в Москві

Кажуть, що під Новий рік усі дива збуваються. Не знаємо, як деінде, а в Культурному центрі України в Москві вже з середини грудня розпочалися передноворічні та передріздвяні чудеса, коли до Москви приїхала Національна заслужена академічна хорова капела «ДУМКА», яка востаннє була тут у повному складі в 1992 р., тобто 17 (!) років тому. Тоді концерт відбувався у Колонному залі, а цього разу їх вітали у Культурному центрі України в Москві.

Сам по собі приїзд знаного в усьому світі колективу — вже значна подія. До того ж він відбувся під час святкування 90-ї річниці колективу. У залі — Надзвичайний та Повноважний посол України в РФ Костянтин Грищенко з дружиною, заступник Міністра культури і туризму Григорій Кохан, керівники громадських діаспорних організацій, українці-діаспоряни, корінні москвичі. На сцені — близько шістдесяти співаків, за диригентським пультом — Герой України, народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, академік Академії мистецтв України, голова хорового товариства України ім. М. Леонтовича, професор Євген Савчук.

Московська публіка почула майже всю святкову програму, підготовлену до 90-річчя колективу, що широко відзначалось в Україні. Дуже пронизливо прозвучали духовні твори а capella класиків «Господи, Боже мій, на Тя уповаю» А. Веделя, «Благослови, душе моя, Господа» і «Милість спокою» К. Стеценка, «У Царстві Твоїм» М. Леонтовича, «Іже херувіми» О. Кошиця, «Всенощное Бдение», «Богородице Дево, радуйся» С. Рахманінова та сучасних композиторів «Достойно є» Є. Станковича, «Отче наш» В. Сильвестрова, кантата Лесі Дичко «Червона калина» на тексти старовинних українських пісень XIV-XVII ст. для хору, солістів та двох фортепіано. І завершили концерт твором Т. Шевченка «Думи мої, думи...»

Сьогодні «Думка» — бренд, еталон хорового виконання та законодавець традицій хорової справи в сучасній Україні. За дев'ять десятиліть капела сформувала власний виконавський стиль, визнаний в усьому світі. Мистецтвознавці підкреслюють особливість колективу — універсалізм, який заслуговує на

дивування та виявляється насамперед у репертуарній політиці Євгена Савчука, який очолює колектив з 1984 р. Сьогодні «Думка» знаходиться на хоровому Олімпі, у чому після Італії, Польщі, Австрії, Швейцарії, Німеччини, США, Франції змогла переконатись і московська громада (додатковим доказом світового успіху є перемога в номінації «За найкраще хорове виконання» премії «GRAMMY» (США) у 2004 р.). Не оминула колектив й наша найвища державна нагорода в галузі літератури і мистецтва — «Думка» єдиний в Україні художній колектив, відзначений Національною премією України імені Тараса Шевченка.

Краса голосів просто зачарувала. Навіть не знаю, з чим їх можна порівняти. З чистим повітрям? З чистою джерельною водою? Це було щось надзвичайне та дивовижне. Без перебільшення саме такі концерти дійсно незабутні та роблять нас кращими.

З приводу цього хочу поділитись ще однією думкою. Вперше за останні роки подібний масштабний захід у Культурному центрі профінансувала українська держава (!). Що вже тут коментувати? Навіть не треба сумніватись у тому, що це найвдаліше та найдалекоглядніше вкладення коштів (при чому безпрограшне), яке працює на зміцнення культурних зв'язків між країнами. Побільше б було подібних цільових культурних програм на такому високому державному рівні (немає значення — будуть це концерти, чи видання книг, чи зйомки фільмів, чи театральні проекти). Бо тільки у такому випадку Україна позиціонувала б себе як високодуховна та висококультурна держава.

Фестиваль «Нас подружила Москва»

Продовжуючи оповідь про передноворічні дива, розкажемо, що у російській столиці відбулася ще одна значна подія, до якої Культурний центр України має безпосереднє відношення. На Молодіжному фестивалі національних культур «Нас подружила Москва» перемогла одинадцятирічна москвичка Ірина Джантемірова, яка представляла Україну! (За умовами конкурсу кожна Управа міста готувала презентацію якоїсь дружньої країни. Тверський район Москви, від якого виступала Ірина, за жеребом презентував Україну.) Для Ірини це було перше знайомство і з нашою культурою, і з нашою мовою. До речі, дівчинка надалі хотіла б вивчати українську. На конкурсі вона виконувала пісню «Перепілочка»,

яку розучувала разом з Вікторією Скопенко — заслуженим працівником культури України та Росії, начальником відділу інформації та діаспори Культурного центру, художнім керівником Української хорової капели Москви.

Українська недільна школа

Не менш значущі події відбуваються і в Українській недільній школі Культурного центру, де учні віком від 3 до 21 року підготували виставу «День Святого Миколая», що була показана на засідання Міжнародного жіночого клубу дружин послів світу в Москві, у Посольстві України в Російській Федерації та на святі у Культурному центрі. Цікавим є той факт, що 90 відсотків учнів ще два місяці тому взагалі не розмовляли українською, бо... корінні москвичі. Бачили б ви, як юним акторам подобається одягати національні костюми, вчити українські віршовані (!) тексти та виходити на сцену не тільки перед батьками та родичами, але й перед першими особами.

Як ми святкуємо

До новорічних та різдвяних свят Культурний центр України підготував кілька цікавих заходів. Серед них, крім вищезгаданої вистави учнів Української недільної школи, здійснено спільний проект КЦУ та Творчого об'єднання «Музична юність» Департаменту культури м. Москви «Юні таланти нового століття». У Центрі виступав Дитячий хор радіо та телебачення Росії.

Різдву Христовому присвячена також виставка вишитих ікон (золоте лицьове шиття) Любові Мітітел, яка відкрилася 23 грудня. А 29-го, напередодні Нового року, в Центрі відбудеться Новорічний український музичний салон, який організовує голова Об'єднання українців Росії, начальник відділу інформації та діаспори Культурного центру Вікторія Скопенко за участі Товариства аматорів української музики, Української народної хорової капели Москви, Регіональної громадської організації «Українці Москви» та Комітету міжрегіональних зв'язків та національної політики Уряду Москви.

Так що у нас буде дуже весело і святково. Приєднуйтесь.

«Слово просвіти». — 2009. — №52 / 533. — 31 грудня.

Юрій Безкровний

Жива українська традиція в Москві

До Дня Соборності України в Культурному центрі України в Москві відкрилася виставка українського рушника та костюма «Жива традиція» заслуженого художника України, голови Черкаського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України Олександри Теліженко, ознайомитися з якою москвичі зможуть до середини лютого.

Творча майстерня Олександри Теліженко впродовж п'ятнадцяти років працює над створенням мистецьких виробів, оздоблених ручною та машинною вишивкою. Роботи черкаських майстрів, виготовлені на основі авторських ескізів, є унікальним явищем у мистецькому житті сучасної України. Вони повертають нас до глибинних коренів українських народних традицій, дають можливість краще зрозуміти високу духовну культуру наших пращурів.

Коли на стінах і колонах великої світлої виставкової зали Центру з'явилися перші рушники, автору цих рядків спало на думку, що це приміщення й роботи створені одне для одного. Ошатна зала за кілька годин перетворилася на затишний і містичний храм українського духу, насичений світлом сучасності й барвами славетного минулого. На почесному місці, біля національного прапора, — чудові портрети Тараса Шевченка й Богдана Хмельницького. Враження переповнювали кожного, хто завітав цього вечора до Українського дому на Арбаті. Місцеві українці з гордістю й блиском в очах оглядали експозицію, надивовижу шири й багату на давню символіку, а москвичі з великою цікавістю слухали розповідь художниці.

На виставці представлено рушники, вишиті картини, жіночі та чоловічі костюми Олександри Теліженко та вишиті подушки і вузлові ляльки Лариси Теліженко. Оглядаючи роботи Олександри Василівни, переконуєшся, що вона знає про український рушник все, і, мабуть, саме тому її мистецтво таке природне й неповторне.

«Вишитий рушник — це давній народний оберіг і наш національний літопис. А його корені такі глибокі, що сягають багатьох тисячоліть. Рушник — це живий організм, який створює навколо себе енергетичне поле, яке гармонізує життя і, наприклад, ось цей прекрасний зал», — сказала на відкритті Олександра Василівна. Присутні дізналися від художниці про створення рушника національної єдності, фрагменти й фотокопія якого також представ-

лені на цій виставці, почули про значення окремих символів, про її дослідження народної творчості й традицій, у яких, за словами митця, безкінечна сила духу й невичерпне джерело знань.

Протягом місяця відвідувачі Центру зможуть споглядати цю дивовижну красу — рушники «Українонько моя», «Зоряний клич», «Шлях Аріїв», «Роксолана», «Козацький божник», «Леля», «Вогонь душі Тараса», «Звізда-Полин», «Холодний яр», «Озовись до мене», «Тиша і грім», «Козацьке бароко», «Оратанія», «Роде наш красний», картини «Око Всесвіту», «Тополі», «Біле дерево», «Купальська ніч», «Степове озеро», «Київська Русь» тощо.

На відкритті експозиції з теплими побажаннями до автора звернулися генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук Володимир Мельниченко, завідувач кафедри народних художніх ремесел Московського державного обласного університету Марина Галкіна, доцент кафедри художнього текстилю Московської державної художньо-промислової академії ім. С. Строганова, заслужений художник Росії Лариса Рубцова та голова Ради українських земляцтв Москви Володимир Челомбитко.

Від української громади Москви художницю привітав голова Товариства української культури «Славутич», доктор медичних наук Василь Антонів: «Не можна собі уявити Україну без української пісні та вишитого рушника... Я глибоко вражений побаченим тут, адже рушник — це справжнє уособлення України. Сердечно вам дякую».

А найближчої неділі Олександра Теліженко ознайомила з виставкою учнів Української недільної школи Центру та їхніх батьків. Огляд експозиції виявився цікавим екскурсом в історію українського народного декоративно-ужиткового мистецтва.

*«Кобза — українці Росії» (kobza.com.ua),
12 січня 2010 р.*

Юрій Безкровний

Український «Еней» у Москві

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася презентація Музично-драматичного українського театру-антрепризи «Еней».

Першою виставою колективу була літературно-музична композиція «Дівчина з легенди» за поетичним твором Ліни Костенко

«Маруся Чурай», здійснена у творчій співпраці з Українською народною хоровою капелюю Москви під керівництвом заслуженого працівника культури України та Росії Вікторії Скопенко, і присвячена 80-річчю видатної поетеси Ліни Костенко.

Силами української громади Москви в квітні 2009 р. було створено Музично-драматичний український театр-антрепризу «Еней», ініціаторами якого було творче подружжя Миколи Решетняка і Лариси Білан — солістів Большого театру Росії, які активно співпрацюють із Національним культурним центром України в Москві. Ця ідея знайшла підтримку керівництва Регіональної громадської організації «Українці Москви» та Об'єднання українців Росії (ОУР).

Новостворений театр, названий на честь «Енея» Івана Котляревського, взяв активну участь у роботі оргкомітету з підготовки програми Фестивалю української культури «Сорочинський ярмарок у Москві» і здобув призові місця на фестивалі у вересні 2009 р.

Протягом майже року своєї діяльності молодий колектив провів «Вечорниці на Полтавщині», вечір пам'яті Соломії Крушельницької, концерт пам'яті народного артиста України Романа Гмирі тощо. І всі ці заходи викликали велику зацікавленість у шанувальників українського слова та пісні. Самі лише «Вечорниці...», організовані за ініціативи Лариси із широю любов'ю до традицій рідної Полтавщини, зібрали не тільки місцеве українство, але й численних москвичів.

Ідея створення вистави за поемою Ліни Костенко «Маруся Чурай» виникла не випадково, адже саме твором такого глибинного й високодуховного змісту, на думку заступника директора Бібліотеки української літератури Москви, поета Віталія Крикуненка, та Лариси Білан, і варто розпочинати історію українського театру в Москві. Задум полягав у тому, аби привернути увагу російського глядача до творчості видатної української поетеси та легендарної особистості Марусі Чурай.

Композиція надзвичайно насичена українськими народними піснями завдяки зусиллям режисера вистави й художнього керівника театру-антрепризи «Еней» Миколи Решетняка та кінорежисера Віри Федорченко як консультанта.

Усе дійство в постановці «Дівчина з легенди» будувалось на виконанні пісень Українською народною хоровою капелюю Москви під керівництвом Вікторії Скопенко: «Тихо над річкою», «Грицю, Грицю, до роботи», «В кінці греблі шумлять верби», «Засвіт встали козаченьки», «Ой, лопнув обруч», «Ой, там, на горі» та інші —

більшість із яких звучали вперше. Але це було не просто музичне оформлення. Капела була одним із ключових персонажів вистави — Народом, який жив життям головних героїв, емоційно реагуючи на все, що відбувалося на сцені.

У ролі Марусі Чурай виступила солістка капели й переможниця минулорічного «Сорочинського ярмарку в Москві» в номінації «народний спів» Ірина Лукшина-Юрчевська, яка блискуче втілила драматичний образ і заспівала кілька українських народних пісень. Хтозна, як співала сама Маруся Чурай, але знаємо, що завдяки співу вона навіки залишилася в народній пам'яті. Ірина ж неодноразово брала участь у концертах, які проходять у Культурному центрі України. Її відвертість і краса звучання її голосу змушує українські серця Москви битися гучніше.

Ідейний натхненник і людина, без якої український театр, певно, ще тривалий час залишався б лише в проектах, Лариса Білан цього вечора не співала, хоча всі добре знають її прекрасний голос, люблять її за харизматичність і доброзичливість. Вона читала уривки з поеми Ліни Костенко.

«Дівчина з легенди» для багатьох московських українців стала несподіванкою. Тим більше, що постановка вийшла напрочуд широю і динамічною. Вже цього місяця її побачать у Полтаві.

Театр привітав генеральний директор Національного культурного центру, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко, який висловив переконання, що ця подія стала «народженням українського театру в Москві». Він побажав Ларисі Білан та Миколі Решетняку натхнення, нових постановок і продовження співпраці з Культурним центром України.

Говорячи про заснування нового українського театрального колективу в Москві, який тільки робить свої перші кроки, наведемо кілька історичних фактів з історії російського театру. Як це не дивно, але він має українські корені! Ще в XVII ст. випускник Києво-Могилянської академії Симеон Полоцький — засновник Слов'яно-греко-латинської академії — першої вищої школи в Москві, написав дві п'єси для першого московського театру («німецького»). А з 1678 р. теорію шкільної драми в цій академії викладали українці. Дуже вплинули на становлення й розвиток російського театру твори Данила Туптала, Теофана Прокіповича, Стефана Яворського та інших видатних українців.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org)*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Виставки плакатів і фронтових малюнків у Національному культурному центрі України в Москві

До 65-річчя Великої Перемоги у Національному культурному центрі України в Москві відкрилась документальна виставка «Плакати років Великої Вітчизняної війни» та художня виставка фронтових етюдів «Війни останні миті...» з фондів Центрального музею Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр.

Співпраця з російськими музеями та іншими закладами культури Центром налагоджена давно. Але саме ця акція — унікальна. Насамперед тому, що Центральний музей Великої Вітчизняної війни відгукнувся на ініціативу Національного культурного центру України в Москві та вперше за останні два десятиліття (!) співпрацював з українською стороною. До того ж, виставка була відгуком на заяву президентів України та Російської Федерації — Віктора Януковича й Дмитра Медведєва про спільне святкування ювілею Великої Перемоги.

Представлені у Центрі раритетні експонати — з великої колекції, що збиралась співробітниками Музею майже десять років по різних містах Росії, України та Білорусі. Чимала її частина присвячена форсуванню Дніпра — це пересувна виставка «Від Волги до Дніпра», яку Музей мріє показати і в Україні.

На відкритті виставки генеральний директор Національного культурного центру України в Москві, доктор історичних наук Володимир Мельниченко зазначив, що перебільшити значення плакату неможливо, бо, залишаючись наймасовішим видом мистецтва, він потужно впливав на свідомість людей, які в одному пориві піднялися на захист Вітчизни, надихаючи мільйони на самовіддану боротьбу з нацизмом. Увагу відвідувачів було звернуто на те, що вже на другий день війни було надруковано плакат Кукриніксієв «Нещадно розгромимо та знищимо ворога!», і в тому ж 1941-му з'явився один з найкращих та найвідоміших плакатів І. Тодізе «Родина-мать зовет!».

Ветерани, які відвідали виставку, розповіли, що плакати змінювались разом з ходом військових подій. Спочатку призивні гасла розмішувались в основному на фоні міських та фронтових пейзажів, пізніше на них з'являлись образи червоноармійців та героїв війни, а в 1944 році, коли вже ніхто не сумнівався у перемозі, плакат набув загального мажорного тону. Зокрема, старі воїни згадували, що тоді на них уперше з'явилися посмішки солдатів.

Друга частина виставки «Війни останні миті...» — фронтові малюнки, зроблені очевидцями та безпосередніми учасниками Берлінської операції у квітні-травні 1945 р. та бойових подій проти Японії у серпні-вересні 1945 р.

Завідувач відділом художніх експозицій та виставок Музею Вітчизняної війни Тамара Дьяченко розповіла, що вони — більше, ніж просто документальні замальовки. Вони — правдива історія, яку не можна переписати чи переінакшити. «Артилеристи готуються до штурму рейхстагу» (Цишевський Ю.), «Вуличний бій у Берліні» (Медведєв В.), «Після боїв» (Година С.), «Тут проривались сталінградці до рейхстагу» (Феногенов К.), «Єгоров і Кантарія на куполі рейхстагу» (Цишевський Ю.), «Капітуляція» (Безсонов С.), «Берлін. Музей природознавства» (Уранова С.). Кожен з цих малюнків — живе свідчення великої Перемоги, яке передає реальний вигляд столиці Третього рейху (розбомблені мости та будинки, вулиці, якими йшли колони німців, що капітулювали). Але, мабуть, не це головне. Найважливіше, що вони передають атмосферу переможеного Берліну. Саме той момент, коли він став мирним.

Серед численних заходів, які проводить Центр до 65-річчя Великої Перемоги, ці дві виставки вражають своєю пронизливою правдою та емоційною напругою. Принаймні, так вважають її відвідувачі.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), травень 2010 р.*

Юрій Безкровний

Українська родина в Росії

Ми не шматок відірваний,
Ми — частка України.
Дарма що споконвіку ми
Живемо на чужині...

Валентин Івашенко

У Національному культурному центрі України в Москві відбувся фінальний тур Всеросійського фотоконкурсу кращих українських сімей Російської Федерації «Обличчя української родини», присвячений Міжнародному дню сім'ї.

До українських родин звернувся генеральний директор Національного культурного центру України в Москві, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко, привітавши всіх зі святом Святої Трійці та побажавши родинам щастя, злагоди й добробуту.

«Ми хотіли б, — сказав Володимир Юхимович, — аби в майбутньому українці Росії були духовно об'єднані у велику сім'ю, яка матиме надійну опору тут, у Національному культурному центрі України в Москві... Тому проект „Обличчя української родини Росії“ залишається відкритим. Сьогодні ми лише підбиваємо перші підсумки й будемо працювати далі, щоб наступного року в травні знову зібратися в цій залі».

Головний редактор Незалежного сайту «Кобза — українці Росії», заслужений журналіст України Андрій Бондаренко, який ініціював проведення конкурсу, розповів про його мету — знайомство інтернет-аудиторії з українськими сім'ями, «які плекають національні традиції, зберігають українське коріння й не забувають свою Батьківщину — Україну». А таких у Росії надзвичайно багато. Тому він запропонував не тільки значно розширити можливості цього проекту, але й започаткувати новий, присвячений українській мові Росії.

Протягом півроку на офіційному сайті Національного культурного центру України в Москві та на сайті «Кобза — українці Росії» було опубліковано сім нарисів і фоторепортажів про найяскравіші українські родини Росії. Проте вже на фотовиставці, яка відкрилася в Центрі, було представлено понад двадцять українських родин із Москви, Московської області, Санкт-Петербурга, Мурманська, Твері, Новосибірська, Владивостока та інших міст. І цього дня в Українському домі зібралися більшість з них.

Святкову концертну програму відкрили учні Української недільної школи Національного культурного центру України в Москві, які разом зі своїми батьками підготували кілька літературно-музичних композицій.

Представили своїх вихованців учитель історії України, кандидат історичних наук, керівник Центру українських досліджень Інституту Європи РАН Віктор Мироненко, викладач народних традицій та обрядів Ассоль Овсянникова і вчитель української мови Тетяна Жукова.

Разом із викладачем співів, заслуженим працівником культури України та Росії, художнім керівником Української народної хорової капели Москви Вікторією Скопенко діти виконали

літературно-музичну композицію «Для мами», яку склали пісні «Зацвіла в долині», «Вишиванка», «Нове плаття», «Пісня про маму». Настя Малинка разом із дідусем Геннадієм Івановичем — кубанським козаком, заспівали українську народну пісню «Цвіте терен», а потім усі сім'ї разом — «Ой, на горі калина».

Усі учасники цього великого міжсімейного дійства приїхали у вишиванках, привезли із собою відеорозповіді про свої родини, пісні та вірші, бажаючи всебічно показати себе й подарувати одне одному добрий настрій.

Українська родина Марійчук-Копельчук підготувала презентаційну листівку з народними прислів'ями про родину та віршами мами Катерини Марійчук і синів Ярослава й Богдана Копельчуків. Пані Катерина та Ярослав, які вже довгі роки співають в Українській народній хоровій капелі Москви, виконали українські народні пісні «Тече річечка», «Через все село» й розповіли про свій рідний край — Вінниччину. Ось рядки вірша Катерини Марійчук:

Сонцесяйна ти, Україно-рай,
Калиновий край!
Мальви біля хат, матіли квіт —
Мій світ!..
Пісня чарівна,
По степах-горах
Кличе до звитяг.
А єднає нас жовто-голубий
Стяг!

Валентин Івашенко із Санкт-Петербурга розповів про свою родину й виконав кілька власних пісень. Його син Сергій, як батько, став військовим, а донька Оксана має освіту художника лакової мініатюри і працює з глиною. Її виставки з великим успіхом проходили в Україні, Росії, Данії.

У Росії є багато українсько-російських родин, де чоловік та жінка різних національностей. Одна з таких сімей мешкає в Новосибірську — родина Володимира Павука. Він родом із Львівської області, його дружина Валентина — росіянка з Воронежа, невістки й свати — росіяни з Новосибірська.

Представляючи свою родину, Володимир Павук розповів про те, як у їхній родині традиційно відзначаються українські свята з дотриманням національних традицій та обрядів. Йому вдалося прищепити рідним любов до України, української мови та культури.

На свято приїхали українці з м. Пушкіно Московської області, які часто бувають у Центрі, проводять презентації, концерти, виставки декоративно-ужиткового мистецтва.

Родина Шапранив представила Сімейний фольклорний ансамбль «Барвінок», у виконанні якого прозвучали пісні «Ой, зелене жито», «Ой, у полі на горбочку», «Била мене мати», «Весілля в Карпатах». Жінки розповіли про творче життя своєї родини, про участь у різноманітних фестивалях і конкурсах, і показали відео з сімейного архіву. Учасник Конкурсу на краще читання поетичних творів Тараса Шевченка Олександр Ключников продекламував вірша «Ми вкупочці колись росли».

Москву на сімейному святі представила й родина Арапових. Власні вірші прочитала член Спільки письменників Москви, лауреат конкурсу «Всенародна поезія», лауреат премії ім. А. П. Чехова Ганна Подурець-Баканова, а її внучка, лауреат міжнародного конкурсу Юлія Арапова виконала на фортепіано кілька музичних творів.

Про свою родину розповіли подружжя Анатолія Романюка і Лариси Литвиненко, які завітали на свято разом із онучками Анею Кошель та Лізою Мельниковою.

Родину Лісничих із м. Тольятті Самарської області представила лауреат міжнародних конкурсів Оксана Лісничка. Її батьки Валентина й Петро Лісничі — родом із с. Лютенські Будища Зіньківського району Полтавської області, тому вони не тільки самі дуже люблять українські пісні, але й прищепили цю любов і своїм дітям. На святі Оксана заспівала українських пісень «Ой, не світи місяченьку», «Ой, я знаю, що гріх маю» та кілька творів світової класики.

Наприкінці свята всім учасникам було вручено грамоти й цінні подарунки від Національного культурного центру України в Москві. А останньою яскравою крапкою стала «Пісня про Україну», яку заспівала учениця Української недільної школи Юлія Юрчук.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 25 травня 2010 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

**«...Я до веселощів охоча,
Я світла, як в купавах Рось»**

Це рядки з вірша Любов Богдан, вечір пам'яті якої пройшов 30 червня у Національному культурному центрі України в Москві, де

були присутні радник-посланник Посольства України в Російській Федерації В'ячеслав Яцюк, радник з консульських питань Володимир Саєнко та інші працівники Посольства.

Цього року Любов Богдан виповнилося б п'ятдесят. За давніми народними віруваннями, коли людина помирає, вона стає зіркою. Якщо це так, зірка Любов Яківни — найяскравіша на небосхилі. На мою скромну думку, дехто стають зірками ще тут, на землі. А потім, коли приходить час, просто починають світити всім-всім. Саме такою була актриса Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка, кіноактриса, режисер, заслужена артистка України і справжня українська красуня Любов Богдан.

З великим хвилюванням про неї розповідали ті, хто знав її особисто. Нелегке завдання вести вечір випало на долю начальника відділу культури і мистецтв Лариси Бондарук, яку час від часу переповнювали емоції та починав тремтіти голос. Та й Галина Цюцюра — близька подруга Любов Яківни — ледве вимовила кілька слів. Настільки ця рана ще свіжа та незагоєна.

Любов Богдан була надзвичайною в усіх відношеннях. Ті, хто знали її особисто, хто був поруч з нею і в щасті, і в горі, в один голос говорять, що це була людина-свято. Переконають у цьому і фото, на яких вона завжди яскрава та усміхнена. А очі! Великі, глибокі, виразні. Такі можуть бути тільки у красивої душею й надзвичайно талановитій людині.

З великого портрета на нас дивилась молода красива жінка, усміхнена, з «бісиками» в очах. А потім вона ж, але ще молодша, дивилась на нас з великого екрану у ролі Аксинї у фільмі «Господи! Прости нас грішних» за повістю А. Чехова «В яру» (режисер Артур Войтецький), де її партнером був Богдан Ступка. (Саме після виходу в світ цього фільму Сергій Данченко взяв Любов Богдан, яка чотирнадцять років працювала у Вінницькому музично-драматичному театрі ім. М. Садовського, до трупи Національного театру.) І думалось у ті хвилини лише про несправедливість її ранньої смерті. Скільки б нею ще було зіграно ролей та знято фільмів, скільки б людей вона могла б осяяти своєю життєдайною енергією та запалити серцець.

Про Любов Богдан її чоловік, генеральний директор Центру Володимир Мельниченко свого часу написав книгу «Страсті за творчістю» — надзвичайно душевну та щемливу. А як можна написати інакше про кохану людину, яка жила на межі можливого та сприймала життя оголеними нервами? У ній крім біографічних фактів, вміщено сторінки щоденника Люби, який вона вела з

дванадцяти років! Залишається лише дивуватись, звідки у простої сільської дівчинки, четвертої у сім'ї дитини, яка цілими днями допомагали мамі-доярці, стільки мудрості, стільки талану (набагато пізніше все село приходило до сільського клубу, аби подивитись на Любу у новому фільмі), стільки віри у себе, що подолала материнську заборону стати артисткою, закінчила театральну студію Театру імені І. Франка, пізніше — Академію театрального мистецтва в Москві та зіграла кілька десятків ролей на театрі та в кіно.

Говорячи про дружину, Володимир Юхимович згадав пронизливий вірш українського поета Павла Гірника:

«У зимну днину, в лиху годину
Летіли гуси над білим ставом.
А ватаг крикнув, що Україна,
І серце стало».

«Є люди, які саме так сприймають Україну, — сказав Володимир Юхимович. — Вони служать їй. І не тому, що так треба, а тому що не можуть інакше. Такою була Люба. Вона ніколи не сиділа спокійно. Це був життєдайний вогонь, який випалював все навколо себе. У деяких надзвичайно складних, здавалося, безвихідних ситуаціях, коли я вважав за правильне піти з Центру, вона була тією живою емоційною людиною, яка переконувала, що цього не треба, не можна робити. Дякую їй за це».

І ще одна непересічна подія відбулася того вечора — презентація нової книжки Володимира Мельниченка «Українські наголоси московських храмів», присвячена світлій пам'яті дружини.

Ця книжка задумувалась давно. Більшість церков та храмів, про які в ній іде мова, вони — чоловік та дружина — відвідували разом, бо Любов Яківна була глибоко віруючою людиною. Деякі з церков та храмів збудовані українськими майстрами, скажімо, Іваном Зарудним, у деяких бували великі українці — Тарас Шевченко, Микола Гоголь, Михайло Щепкін, Осип Бодянский, Михайло Максимович, у деяких когось із них відспівували тощо. І чимало храмів, на щастя, живі, «дихають» та закликають нас до духовності.

Любов Яківна за життя була Людиною-Зіркою, яка жила стрімко, бо боялась чогось не встигнути, раділа кожній миттєвості та дихала на повні груди, бо понад усе любила Життя.

І завершити хочу суголосно — влучними рядками з вірша тезки Любов Богдан — Любов Овсянникової:

«Я віддала б, коли б лиш мала,
Безсмертя за єдину мить,
І зіркою Вам в серце впала,
Щоб вічним полум'ям світить!»

«Слово Просвіти». — 2010. — № 27. — 8–14 липня.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

День незалежності України в Москві

Дев'ятнадцяту річницю незалежності України в Москві відсвяткували надзвичайно урочисто. Саме цього дня, 24 серпня, до російської столиці вперше за останні тридцять один рік (!) завітав з творчим візитом лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Національна заслужена капела бандуристів імені Г. І. Майбороди.

Святковий день розпочався з урочистого покладання квітів до пам'ятника Тарасу Шевченку. Надзвичайний і Повноважний Посол України в Російській Федерації Володимир Єльченко, його дружина пані Ірина Єльченко, представники Посольства, керівництво Національного культурного центру України в Москві в особі генерального директора Володимира Мельниченка вклонилися Великому Кобзареві у музичному супроводі Національної заслуженої капели бандуристів імені Г. І. Майбороди. Вперше за останнє десятиліття цей традиційний захід був настільки урочистим та вражає красивим.

А ввечері всіх вітали у Національному культурному центрі України в Москві. Саме цього дня було відкрито виставку українських художників, на якій представлені полотна Сергія Дуплія, Олександра Ольхова, Світлани Ляшук-Лебіги, Євгена Лешенка, Олексія Шаповалова та інших. А у великій глядацькій залі Центру відбувся святковий концерт капели бандуристів, що став справжнім відкриттям не лише для московських українців та москвичів, більшість з яких вперше чули і бачили цей колектив, але й для артистів, які відкрили для себе московську публіку, яку художній керівник та головний диригент колективу, заслужений артист України Андрій Козачок влучно і цілком справедливо назвав інтелігентною. Але всі побоювання з приводу прийому були марними, про що промовисто свідчила вшент переповнена глядацька зала. Це був саме той випадок, коли говорять про переаншлаг.

Розпочався вечір вступним словом генерального директора Центру Володимира Мельниченка, який тепло представив Надзвичайного і Повноважного Посла України в РФ Володимира Єльченка та його дружину пані Ірину, чия присутність надала особливої урочистості і значущості святу. У доповіді з нагоди свята Володимир Юрійович висловив задоволення, що перші його відвідини Центру співпали зі святкуванням головного державного свята України.

Зазвичай, гості приїждять не з пустими руками. Начальник Управління міжнародних зв'язків Міністерства культури і туризму України пані Ольга Дарибогова вручила подарунок для Центру від Міністра культури і туризму України Михайла Кулиняка — іменну бандуру, а колектив капели — символ українського козацтва — Козака Мамаю. Не залишились без подарунків і артисти. Національний культурний центр України в Москві кожному на згадку про цей незабутній день вручив книги, видані Центром, — «Українська душа Москви» та «Українські наголоси московських храмів».

Московська публіка почула близько трьох десятків з майже півтисячі творів, які є в репертуарі колективу. Концертна програма показала всю творчу палітру колективу, бо складалась спеціально для гастролей у Москві. Звучали українські, знані усіма, народні пісні «Закувала та сива зозуля», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Бандуристе, орле сизий», «Ой, на горі та женці жнуть», «Розпрягайте, хлопці, коні», твори сучасних композиторів — два хори з опери «Гайдамаки» на музику О. Білаша, зарубіжна класика — Дж. Россіні «Поговір», інструментальні твори у виконанні ансамблю «Козаки», квартету бандуристів, солістів, серед яких одним з найяскравіших виступів було виконання в'язанки українських народних танців на старосвітській бандурі С. Захарцем. Наприкінці концерту на слухачів очікував сюрприз — російські пісні «Ах, ты, степь широкая» та «Кабы Волга-матушка». І закінчився концерт традиційним «Многая літа».

Без перебільшення, для всіх присутніх концерт став однією з тих подій, які запам'ятовуються на все життя. І дійсно, саме після таких зустрічей люди стають справжніми патріотами та націоналістами у найкращому розумінні цього слова.

Ось так ми відсвяткували 19-у річницю незалежності України в Москві.

Наступного дня артисти та художнє керівництво колективу поділилось з нами своїми враженнями від зустрічі з москвичами. Директор-розпорядник капели бандуристів, заслужений

працівник культури України Раїса Черногуз, призналась, що такі теплі прийоми, як у Культурному центрі, бувають дуже рідко. Більшість з артистів були у його стінах вперше і як один визнали, що в Центрі працює колектив, гідний найвищого статусу — Національного.

Будемо сподіватись, що і надалі наша держава буде знаходити можливість підтримувати мистецькі заходи такого масштабу та гатунку.

Друкується вперше

РОЗДІЛ V

Живі знаки української духовності (проект «Презентація»)

Юрій Безкровний

Магазин «Українська книга»

При Культурному центрі України в Москві працює магазин «Українська книга», урочисте відкриття якого відбулося 27 квітня 2005 р. Тоді він запрацював у новому приміщенні, обладнаному сучасною технікою.

Взагалі, українська книгарня переживала кілька відроджень. Її перша поява у Москві датується початком 30-х років минулого століття. За радянських часів тут завжди можна було придбати найновіші українські видання, а для московських українців вона була чи не єдиним місцем, яке єднало з Україною.

Наприкінці 1980-х — початку 1990-х рр. книгарня стала справжнім духовним осередком місцевого українського життя. Тут, у скромному й невеличкому приміщенні, відбувалися численні літературні зустрічі та мистецькі вечори, що збирали щирих шанувальників української культури, письменників, науковців, журналістів.

Саме тоді українська громада Москви звернулася з проханням передати будинок № 9 на Арбаті для створення Культурного центру України. Коли це нарешті сталося, під час реконструкції було передбачено велике приміщення для книгарні, проте з ряду об'єктивних причин вона тривалий час працювала на невеликій площі. 18 січня 1999 р. магазин відновив свою роботу, а восени 2004 р. магазин було переведено в нове приміщення (75 м²). Слід зауважити, що це єдиний книжковий магазин на вул. Арбат, а тому він доповнює цей старовинний культурний осередок російської столиці українською книгою.

У відкритті оновленої книгарні взяли участь відомі діячі української науки та культури — голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, народний депутат України Павло Мовчан, президент Академії педагогічних наук України, доктор

філософських наук, академік Національної академії наук України Василь Кремінь, народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Богдан Ступка, головний редактор всеукраїнського тижневика «Слово Просвіти» Любов Голота, заступник директора видавництва «Либідь» Марія Кургак.

Василь Кремінь привітав присутніх з такою значущою подією в українському житті російської столиці й висловив сподівання на подальшу співпрацю з Культурним центром України. Говорячи про історію української книгарні в Москві Павло Мовчан, зокрема, відзначив, що «легендарна „Українська книга“ за радянських часів була значно скромніша за сучасну, і немає порівняння того, що було, з тим, що є нині».

Сьогодні у книгарні представлено видання близько сімдесяти видавництв України, поміж яких «Либідь», «Наукова думка», «Камінь», «Освіта», «Україна», «Мистецтво», «Музична Україна», «Веселка», «Кальварія», «Критика», «Видавництво ім. Олени Теліги», «Видавничий центр „Просвіта“», «Перун», «Картографія», «Техніка», «Смолоскип», «Альтернатива», «Фоліо», «Грамота», «Прапор» тощо.

Широко представлені книги з історії України, правова, навчальна, краєзнавча, довідкова література, підручники для вищої школи, мистецькі альбоми, фотоальбоми, мапи й атласи, книги з культури, філософії, етнографії, музики, нотні видання.

Особливим попитом користуються книги з історії України (насамперед період Козаччини, визвольних подій ХХ ст.), українська класика, література про українські традиції, збірки народних пісень, картографічна продукція, самовчителі української мови, словники та юридична література (кодекси).

Варто відзначити, що нові українські видання, які можна придбати в українській книгарні в Москві, не завжди можна знайти в самій Україні. Якщо в асортименті магазину немає потрібної вам книги (аудіо-, відеопродукції), є можливість замовити.

Найпопулярніша аудіопродукція — українські народні пісні, українська естрада 1950–1980-х рр., диски Ніни Матвієнко, Дмитра Гнатюка, Таїсії Повалій, Софії Ротару, Оксани Білозір; фільми, присвячені видатним українцям (Богдану Хмельницькому, Івану Мазепі), фільми-опери «Запорожець за Дунаєм», «Наймичка»...

Назвемо також найцікавіші видання, представлені в українській книгарні. Це серія «Особистість і доба» (Ярослав Мудрий, Княгиня Ольга, Данило Галицький, Іван Мазепа тощо), книги про Михайла Грушевського, Симона Петлюру, Володимира Винниченка, Івана Виговського, Анатолія Солов'яненка, Ніну Матвієнко,

Раїсу Кириченко, Катерину Білокур; фотоальбоми видавництва «Балтія Друк» («Україна», «Замки і фортеці України» тощо), серії «Українська класика» (видавництва «Фоліо»), «Шкільна література» (видавництва «Грамота»); книги і фотоальбоми про українські міста (Київ, Львів, Одесу, Чернігів, Івано-Франківськ).

В українській книгарні можна придбати і сувенірну продукцію — кераміку малих розмірів з Полтавщини та Галичини, дерев'яні художні вироби з Гуцульщини, а також український народний одяг, майки та інші вироби з національною символікою.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcentr.org)*

Юрій Безкровний

Презентація книги «Великий Голод в Україні 1932–1933 рр.»

П'ятнадцятого жовтня у конференц-залі Культурного центру України в Москві було презентовано чотиритомне видання матеріалів Конгресово-президентської комісії США «Великий Голод в Україні 1932–1933 рр. Свідчення очевидців для Комісії Конгресу США», яке представив відомий український вчений, доктор історичних наук, заступник директора Інституту історії України НАН України Станіслав Кульчицький.

Генеральний директор Центру, доктор історичних наук, член-кореспондент АПН України Володимир Мельниченко, відкриваючи презентацію, розповів про перші кроки дослідження Голодомору в Україні, що стало можливим лише в другій половині 1980-х рр., коли було знято табу із самого слова «голод» і з'явилися публікації в пресі Станіслава Кульчицького.

«Заборона слова „голод“ була одним із трьох елементів терору над Україною, яка на початку 1930-х рр. загрожувала великим соціальним вибухом... — сказав Станіслав Кульчицький. — Іншими елементами були хлібозаготівля, під маскуванням якої вилучалися всі запаси їжі, та блокада України й Кубані... Це забезпечило дозване винищення українського населення».

Проблема українського Голодомору вже давно вийшла за межі України. Про це свідчить велика зацікавленість світової громадськості. Що ж саме трапилося в Україні й чим цей голод відрізняється від голоду в Росії?

Ідея дослідження Голодомору спеціальною комісією Конгресу США належала численній українській діаспорі. Проте серед противників українських студій були не тільки численні русисти, але й адміністрація президента США Рональда Рейгана. Втім, завдяки кмітливості сенаторів від українців, цей проект все-таки вдалося здійснити.

Станіслав Кульчицький розповів про діяльність комісії з розслідування причин Голодомору, яка звернулася за допомогою до відомого радянолога Джеймса Мейса. Власне, завдяки йому та Роберту Конквесту світ дізнався про Голодомор в Україні 1932–1933 рр. Зважаючи на те, що доступу до радянських архівів не могло й бути, науковці скористалися методикою так званої «oral history», зібравши свідчення 203-х українців. У результаті, вийшли у світ 1600 сторінок історії українського села, доведеного терористичним радянським режимом до межі життя і смерті.

Присутні на презентації українські діаспоряни, російські науковці та журналісти, користуючись нагодою поспілкуватися з одним із провідних дослідників Голодомору в Україні, поставили низку цікавих питань. Більшість із них стосувалися проблем, які стають на перешкоді вивченню причин та наслідків сталінського терору, серед яких, насамперед, недостатня документальна база, суперечливі дані щодо кількості загиблих, невелика кількість живих свідків тих подій тощо.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 16 жовтня 2008 р.*

Юрій Безкровний

Поетки, «опромінені часом», у Культурному центрі України в Москві

Відомий український публіцист Дмитро Донцов неодноразово звертав увагу на волонтаризм і колосальну емоційність в українській жіночій поезії, насамперед у творчості Лесі Українки та Олени Теліги. Це, на його думку, і є ті якості, які мають найбільше значення для майбуття не тільки українського художнього слова, але й української нації в цілому.

Днями в Культурному центрі України в Москві було представлено творчість двох сучасних українських поеток — Любові Голоти й Світлани Йовенко.

Зустріч, запланована як вечір любовної лірики, розпочалась із творчих біографій поетес і згадування багатьох визначних імен українського красного письменства, тому перетворилась на незабутню зустріч із вишуканою й палкою українською лірикою.

Світлана Йовенко — авторка п'ятнадцяти поетичних збірок, книги прози «Любов під іншим місяцем», лауреат міжнародної премії «Золота Фортуна», протягом тридцяти років завідує відділом поезії журналу «Вітчизна», на сторінках якого творить антологію сучасного українського письменства, що налічує близько 150 митців слова.

Поетеса подарувала гостям Центру глибокі філософські роздуми над буттям людини, вірші про кохання, про ідеального чоловіка та жіночу долю. Не оминула вона й Чорнобильської трагедії, прочитавши свої вірші, пронизані жалем і, водночас, палким прагненням зарадити цій великій рані на тілі України. До речі, поема Світлани Йовенко «Вибух» свого часу стала першим поетичним твором про Чорнобиль і викликала чималий розголос.

Варто лише навести перші рядки її віршів, які прозвучали на вечорі, — «Тебе любити — душу загублю...», «Дві жінки, дві сльозинки, дві змії...», «Цілунок жоден серця не дістав...», «Закоханих очей засліпленість...», аби зрозуміти, що перед нами неповторний світ жіночих почуттів, майстерно сплетених у містичну формулу жіночої мудрості й безмежної любові.

«Спасибі, що ви є, що далеко від Батьківщини зберігаєте любов до нашої мови, до нашої писемності», — сказала Світлана Йовенко на адресу української громади Москви.

У сучасній українській поезії жінки компенсують певну відсутність мужності ширістю почуттів та енергією слова. Відомий український письменник Іван Шишов висловив думку про те, що сучасна українська жіноча література — це одна з кращих літератур світу, а таких імен як Ліна Костенко — одиниці на всій планеті.

«У нас у Росії поетичний жіночий струмок не такий сильний, як в Україні», — вишуканою українською мовою сказав секретар Спілки письменників Росії, випускник Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка Володимир Середін, подарувавши Любові Голоті двотомну збірку творів Миколи Рубцова.

Відомий московський письменник, заступник директора Бібліотеки української літератури Москви Віталій Крикуненко, даруючи Світлані Йовенко «Антологію української поезії», підготовану й видану ним у Москві українською мовою, сказав про творчість поетки: «За її плечима відчувається літературний гори-

зонт покоління, яке надзвичайно чутливо ставилося до поезії». І навів рядок з вірша, що дуже влучно характеризує українок у мистецтві:

Чи це душі високі, чи зорі заходяться криком.

За визначенням Віталія Крикуненка поезія Любові Голоти — це «потік образів, асоціацій, експресія нового покоління, зосередження на коренях українського народу». І ці якості її Слова є тим щирішими, що вона родом із Таврії, з безкрайніх степів і героїчної української минувшини.

Любов Голота — авторка багатьох поетичних збірок, кількох книг для дітей, книги публіцистики «Сотворіння», лауреат премій ім. Володимира Маяковського та ім. Володимира Сосюри «Любіть Україну», член Національної спілки письменників України, головний редактор всеукраїнського тижневика «Слово Просвіти» — зачарувала присутніх своїм надзвичайно енергійним словом, наповненим багатим змістом і цілком сучасним звучанням давніх тем:

Поставимо на покутті
високу свічу Слова нашого —
хай возсіяє!
Вогнем рівним і ясным
світитиме Слово...

Ця жінка, «народжена в степах», оспівує пошуки душі «у мокрих дзеркалах» вічних слідів, витворює неповторний «дівич-вечір», за-коханий у «княжич-вечір» — і її «душа забува про спочинок».

Не залишають байдужими і вірші, просотані народною мелодикою і мовною красою:

Перед лицем Зеленої неділі
я тричі вмилась — в копаниці,
в криниці, в міленькій річечці
на дні зеленім балки...

«Колеса змотують дорогу», «зелений вогонь» трави, «намілена трава» — такими яскравими перлинами пересипана мова поетеси.

Вірші Любові Голоти пронизані тривогою і піклуванням за майбутнє української нації, в основу розвитку якої мають бути покладені багаті національні традиції, культ рідної землі та жінки-Матері:

Так хто ж ми — етнос чи вже нація?
 Рідня по слову чи чужі?...
 Я розкажу тобі себе від самого малечку,
 Переповім від самого кореня, —
 Про своїх родичів химерних розкажу:
 Про характерників,
 Козаків і гречкосіїв,
 Чумаків і мірошників...
 Я розкажу тобі все,
 Я мушу тобі все розказати...

Вірші Світлани Йовенко — це поезія роздумів і духовного очищення, її звучання — своєрідний ритуал «омовіння» поезією і, водночас, підготовка до такої ж глибокої та виразно патріотичної лірики Любові Голоти з її народнопоетичною мелодикою та шаленою закоханістю в українську землю, безкрайній українській степ і героїчну українську минувшину. Поезія Любов Голоти — вольова, здатна відродити понівечену тривалими історичними випробуваннями українську душу. Поетеса взагалі дуже оптимістична людина, а завдяки своїй активній суспільній праці, публіцистиці та поетичному слову, за влучним висловом Дмитра Донцова, належить до «авторів енергетичного світогляду».

У добу, коли суспільство часто сумнівається в справжніх життєвих цінностях — духовному спадкові своїх предків, коли українська культура зазнає нових утисків, коли закриваються українські книгарні, а українську націю отруюють словесним мотлохом і налаштовують проти власної історичної пам'яті, — саме це і є час для звучання такої чистої і водночас такої вишуканої лірики. Бо вона поєднує суто національне й загальнолюдське... Це надзвичайно важлива ланка в процесі виховання нових поколінь українців, адже нині, на жаль, дійсно вартісна література не завжди отримує належну увагу з боку молоді.

Якщо ж Україна народжує таких поетів і поеток, то за її майбутнє, за формування її гуманітарної аури, можна говорити з оптимізмом і впевненістю.

Гості Центру були приємно здивовані присутністю на вечорі народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Богдана Ступки, який є частим і бажаним гостем у Центрі.

Про долі сучасних українських переселенців заговорив молодий хлопчина, прочитавши про них кілька віршів. З цього приводу Любов Голота розповіла, що на сторінках «Слова Просвіти» вона

нещодавно розпочала рубрику, в якій друкуються твори українців так званої четвертої хвилі еміграції з усього світу.

Генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук, член Національної спілки письменників України і Спілки письменників Росії Володимир Мельниченко, завершуючи творчий вечір Любові Голоти й Світлани Йовенко, подякував поеткам за незабутні хвилини спілкування: «Ми хочемо, щоб ви пам'ятали, наскільки ви знані в Росії. Ви обидві об'єднані глибинним відчуттям української ментальності, ваша поезія ввібрала в себе красу української душі з усіма її радощами й болями... Щоб у Москві відчуті Україну, треба читати саме ваші вірші:

Милостивий, Ти до мене добрий:
 плакуном нехай не поросте
 та дорога, за якою — обрій,
 Україна, дівчинка і степ...»

*Культурний центр України в Москві. —
 М.: ОЛМА Медиа Групп, 2008.*

Юрій Безкровний

Надія на збережений спадок

Розмова з донькою Бориса Антоненка-Давидовича, письменницею, відомим лінгвістом, професором Московського державного університету друку Яриною Голуб.

— Пані Ярино, доля Вашого батька склалася доволі трагічно: 23 роки радянських таборів, після чого чекістська влада не давала йому та його сім'ї спокою аж до самої смерті. Яким залишився він у Вашій пам'яті?

— Незламним і непереможеним борцем. Він не потрапив до розстрільних списків лише тому, що не підписував жодного обвинувального документу. Попри фізичну слабкість, хворобливий стан і поганий зір, був сміливим до кінця, а після смерті дружини та ув'язнення сина Євгена, приїжджаючи до нього, я помітила, який він необережний...

— Чи дотримувався Борис Дмитрович конспірації?

— Батько не визнавав конспірації. Якось ми домовились, що коли треба буде приїхати за черговим рукописом, який він передав би мені на збереження, то батько мав написати в листі, що в

нього заболіла голова. І в одному з листів він написав, що «голова поки що не болить, але, може, скоро й заболить». Це ж анекдот із життя!..

Якось я надіслала йому відредаговані новели в посилці з яблуками, загорнувши їх у рушник із синьо-жовтими смужками, а потім запитала, чи сподобалися йому кольори рушника? Він відповів: «Ой, це мої улюблені кольори».

Він ніколи не ховався і так відверто критикував владу, що його можна було легко звинуватити в націоналістичній, антирадянській пропаганді. Але його звинувачували в тероризмі, до чого він ніколи не був причетним. Приставлений до мене від КДБ чекіст Віктор, який вимагав архів батька, дивувався його «мужності та силі духу», розповідаючи про його поведінку в лікарні, де він помирав. Адже перед смертю батько оголошував голодування, і чекісти змушені були виконати його вимогу — дозволити зустрітися з Михайлиною Коцюбинською.

— **Чи намагалася радянська влада «приборкати» той великий батьків потенціал, використати його в своїх цілях?**

— Після повернення батька із заслання, його хотіли «приручити». Спочатку запропонували членство в партії, але він ніколи до неї не належав, тому й поновлюватися відмовився. Потім викликали його до ЦК і запропонували персональну машину з водієм, аби він попоїздив Україною і написав, як «квітнуть колгоспи», як чудово люди живуть у радянській Україні. Цю книжку видали б для закордонного читача, а за неї він отримав би Шевченківську премію. На це батько відповів: «Мое перо не продається».

— **Крім прози Борис Дмитрович залишив чудові вірші. Яка їх доля?**

— Їх пам'ятала лише я. Оскільки вірші ніде не можна було зберігати, колись батько записав їх на касету й віддав мені. Я слухала й запам'ятовувала. Деякі, наприклад, «Бранка», я знала ще змалку, адже батько переказав цього вірша своєму товаришеві, з яким разом сидів у тюрмі. Він вийшов на свободу і передав вірша моїй матері, а вже від неї і я його вивчила.

Коли я була в Німеччині у своєї троюрідної сестри, мене запросили до Мюнхена на радіо «Свобода» для інтерв'ю. Відповідаючи на запитання, я часто цитувала тюремні вірші батька. І тоді мені запропонували записати їх на радіо. Цей запис тривав три години, а потім вірші, доповнені українськими піснями, транслювало радіо «Свобода». Їх слухали і в Україні, і в Росії. Опубліковані ж були значно пізніше, у Канаді, разом із «Сибірськими новелами». Але я хотіла б здійснити перевидання батькових віршів окремою

збіркою, оскільки той невеликий наклад швидко розійшовся. Ви самі можете переконатися, якою гарною українською мовою їх написано.

— **Так, адже Антоненко-Давидович написав чудову книжку «Як ми говоримо» з проблем стилістики української мови.**

— Він дуже вболівав за мову, не любив, коли її псували. Колись по телебаченню виступав міністр освіти й говорив жахливим суржиком. Тоді батько надіслав йому листа, в якому дорікав: «Як же це ви, міністр освіти, не володієте рідною мовою! Ви заборонили друкувати мою книжку „Як ми говоримо“ у видавництві „Вища школа“, але книжка вийшла у „Радянському письменнику“. Тож читайте її». Приватного листа на адресу Міністерства освіти УРСР прочитала секретарка, а тоді й усі колеги. І через тиждень цього міністра звільнили з посади.

— **Борис Антоненко-Давидович кохався в стилістиці української мови. А як сталося, що Ви стали російським мовознавцем? Що про це казав батько?**

— Я завжди любила літературу, але розуміла, що за радянської влади ніколи не зможу писати так, як захочу. Закінчила літфак на Брянщині, після чого можна було йти на кафедру літератури. Однак, я пішла на кафедру російської мови з метою подальшого викладання. Батько дуже добре ставився до росіян. Він їх поважав і багато з ким товаришував. Коли ж дізнався про мій вибір, то сказав: «Мені, звичайно, шкода, що ти працюватимеш не на українську культуру, але тішить те, що в тебе є ідея і ти будеш вивчати творчість видатного російського письменника Сергія Єсеніна». Він читав і схвалив мою «Стилістику русского языка», яка вийшла у 1979 р.

— **Розкажіть, будь ласка, про вашу книгу «Мій батько — Борис Антоненко-Давидович».**

— Мій виступ в Мюнхені на радіо «Свобода» почув Дмитро Чуб, письменник і видавець із Австралії. Дізнався, як мене знайти, зателефонував до німецького містечка Гельдейберга, де я тоді перебувала, і попросив написати спогади про батька. Намагаючись у такий спосіб ушанувати пам'ять Антоненка-Давидовича, написала два маленькі нариси, які були опубліковані в Канаді. Але вони мені зовсім не подобалися, тому я на деякий час залишила цю ідею. Та згодом надіслала Чубові новий рукопис, і незабаром він видав книжку. Ці спогади закінчувалися моєю зустріччю з батьком у Києві, уже після його звільнення. Потім вийшла друга частина спогадів. Порадившись із Чубом, який спонсорував видання, ми вирішили здійснити його в Україні, у Полтаві. А в Москві за до-

помогою тодішнього радника з культури Посольства України в РФ поета Віталія Крикуненка було організовано презентацію цієї книжки.

— **А яка доля спіткала рукописи Бориса Дмитровича?**

— Мати, коли чекала арешту в 1937 р., для рукописів батька знайшла добру схованку — у комуналці, де ми мешкали, у вбиральні на антресолях, у великій валізі. Коли маму заарештовували, чекісти поперекидали все в її кімнаті, а в громадському туалеті ніхто не здогадався шукати. На початку 1941 р. до мене прийшов мій брат Левко, син батька від першої дружини. Він забрав до себе всі рукописи. Але сталася трагедія — Левко помер навесні 1941 р. в шістнадцятирічному віці. Рукописи залишалися в тіток, почалася війна, і вони тих рукописів не зберегли: спалили в печі під час німецької окупації.

— **Утім, завдяки Вам побачили світ «Сибірські новели». Як Вам удалося їх зберегти?**

— Батько сподівався, що я збережу його спадок — архів, і боявся, що чекісти змусять мене його віддати. Під час нашої останньої зустрічі в Києві, він узяв із мене обіцянку приїхати на похорон. Я сказала: «Приїду, таточку, та ще не скоро!» Але йому ставало все гірше, його поклали в лікарню із запаленням легенів, і весь час поруч була доглядальниця. Батько здогадався, що до нього приставлено сексотку, яка мала дізнатися, в кого зберігається архів. Він зрозумів, що мені не треба приїжджати до нього в лікарню, бо чекісти відразу про все дізналися б. До того ж, йому було відомо, що рукописи, які він давав своїм друзям, було конфісковано під час обшуків.

— **Чи цікавився архівом хтось із друзів батька або рідних?**

— Коли на поминках Ярина Молодша (батькова пасербиця) та її чоловік Борис Тимошенко запитали мене, чи я зберегла рукописи батька, я відповіла: «Усе, що було в мене, спалила, бо гебісти погрожували й вимагали віддати рукописи їм». Навіть їм я не могла довірити таємницю — адже стіни теж «мають вуха». За цю мою відповідь батькові друзі та його зять дуже гнівалися, а Яруся плакала. Утім, завдяки такій обачності, примірники, що я зберегла, залишились і з часом були надруковані в Україні.

— **Багато моїх друзів-росіян були в захваті від творів Вашого батька. Чому ви вирішили перекласти їх російською мовою?**

— Батько просив мене, щоб я переклала і видала його твори російською мовою. Коли він повернувся в Україну після реабілітації, вийшла збірка «Вибране», яку він називав «перебраним». А потім його твори взагалі не друкували. У Москві, до 75-річчя, готувалася до друку книжка російською мовою, але її так і не видали. Єдина

російськомовна збірка — це мій переклад «Сибірських новел» — «Прочитайте после моей смерти», що вийшов у львівському видавництві «Каменярь» (спочатку лише 300 примірників, пізніше моїм коштом ще 1050). Я виконала прохання батька, але ж тільки до 100-річчя від дня його народження.

— **Борис Дмитрович писав щось про Українську національну революцію 1917–1920 рр.?**

— Аякже! Він служив у армії Української Народної Республіки й розповів про це у спогадах «На шляхах і роздоріжжях». Там ідеться про Громадянську війну в Україні. Але батько надрукував їх лише в одному примірнику й не дав мені, бо за такий твір могли б заарештувати. Тому зберігав рукопис у себе. А коли під час обшуку його забрали, він сказав: «У ваших сейфах надійно збережеться». Через багато років ми звернулися до СБУ з проханням повернути цей рукопис, але нам відповіли, що все знищено, як матеріал, що не мав жодної цінності. Потім Тимошенкові зателефонував якийсь чоловік: «Якщо вас цікавить цей рукопис, то я його виніс із ЧК, і він зберігається у мене. Я можу його продати за дві тисячі доларів». Урешті-решт Тимошенко купив ці спогади за п'ятсот доларів. Незнайомець призначив йому зустріч у Голосіївському лісі, і, незважаючи на велику небезпеку, чоловік Ярини таки зустрівся з ним. Незабаром ця книжка вийшла в світ.

— **Що розповідав Вам батько про Голодомор в Україні?**

— Я народилася саме 1932 р., ми жили тоді в місті й знали, що робиться на селі. Батько оповідав, як у Києві ті, хто якимось зміг із села втекти, жебракували й просили допомоги: «Я йду вулицею і бачу — сидить жінка-селянка й на руках тримає немовля. Вона вже мертва, а дитина смочє її мертві груди». Він не встиг написати про це. Є лише одна новела «Протеже дяді Васи» про німу дівчину, яка пережила всі жахи Голодомору.

— **Незважаючи на те, що більшу частину життя Ви мешкаєте в Росії, у Вас чудова українська мова. Кому завдячувати?**

— Мама дуже любила українську мову, і, щоб я не забувала її, зі мною завжди говорила тільки українською. Я їй подарувала радіоприймач, по якому ми слухали передачі українською мовою з Києва. Вона цим дуже тішилася. Коли ж моя внучка Юля була маленькою, я читала їй українські казки. А син Олександр добре розуміє українську мову.

— **Розкажіть, будь ласка, про свою маму.**

— Після закінчення терміну заслання мою маму, Наталю Карпенко, в 1944 р. з Казахстану до Злинки, на Брянщину викликала її знайома, Катерина Рубанова, з якою вони там потоваришували

(Рубанова була в евакуації). Вона, повернувшись на Брянщину, стала головою міськвиконкому. Мама працювала в «Бюро інвентаризації», хоч за освітою була художницею, закінчила Київський художній інститут. Навесні 1944 р. тітка привезла мене з Москви до мами. Вона дуже змінилась, я ніяк не могла вимовити слова «мати», але, все-таки, потім звикла до неї. Спочатку було багато труднощів, не мали навіть що одягти. Мама довго ходила на роботу боса, з рулеткою та в гарній вишитій сукні, яку колись подарував їй мій батько. Але головне, що ми були разом! Із 1948 р. вона стала викладати малювання в педучилищі, яке щойно там відкрилося. У Злинці мама знаходила час і малювати. Її роботи експонувались у місцевому музеї. У мене залишилось багато картин, одну з яких вона назвала «Білих яблунь дим», знаючи, що я займаюся Сергієм Єсенінім. Після закінчення школи я вступила до педагогічного інституту в Новозибкові (це місто знаходиться за 18 км від Злинки). Закінчила його, і мене, як відмінницю, рекомендували в аспірантуру. Захистилась я в Києві.

— **Чи давно Ви були в Україні?**

— Кілька місяців тому. У день мого приїзду поїхали на кладовище, де збиралися біля могили батька. Із моєю названою сестрою Ярусєю склали до купи наш спільний гонорар за перевидання творів батька, і вона поставила козацького хреста з рожевого каменя. Її син Богдан відслужив панахиду. Було багато друзів і шанувальників творчості Антоненка-Давидовича, була й Михайлина Коцюбинська, з якою він колись хотів одружитися. Опісля всі поїхали автобусом до СБУ, де показували фільм, знятий на основі нині доступних матеріалів. Я зупинилася в аспірантській подруги Галини Вишневської і машиною її дочки змогла три дні поїздити знайомими місцями Києва.

— **А як нині в Україні вшановують пам'ять Бориса Антоненка-Давидовича?**

— Найбільше засмучує, що його навіть виключили зі шкільної програми. Батькових творів майже не друкують, про нього мало згадують. Коли я була в Києві, в першу чергу хотіла подивитися на будинок, де ми жили, де минуло моє дитинство, де збиралися батькові однодумці — Косинка, Підмогильний та інші. Будинок розташований на вулиці Стрілецькій, і в ньому тепер посольство Норвегії. Знаю, що на ньому була меморіальна дошка Бориса Антоненка-Давидовича, — її відкривали за мене. За це треба дякувати моїй названій сестрі Ярині, яка дуже багато зробила для вшанування пам'яті батька. І коли ми під'їхали до будинку, де «мої вікна», де заарештували маму, пам'ятної дошки я не знайшла (десь

збоку невеличка нова дошка, на якій написано, що тут жила Леся Українка).

— **На Вашу думку, чому так сталося?**

— Щодо вшанування пам'яті Антоненка-Давидовича, то гадаю, що в Україні його намагаються забути. Можливо, через те, що він у своїх поглядах був і українським патріотом, і одночасно інтернаціоналістом. Ярина покладає надію, що до батькового 110-річчя вона зможе дістати дозвіл на поновлення дошки. Але я в цьому сумніваюсь. Хотілось би, звичайно, щоб і якусь вулицю в Києві назвали ім'ям батька. У Львові, до речі, така вулиця давно вже є.

— **Чи буваєте Ви у Культурному центрі України в Москві?**

— Культурний центр України в Москві для мене — це частинка рідної української землі, куди я приходжу, як на Батьківщину. Так уважають і більшість московських українців, які часто бувають на Арбаті. Цього року ми разом із Центром плануємо провести вечір, присвячений 110-річчю від дня народження Бориса Антоненка-Давидовича.

— **Які надії покладав Ваш батько на майбутнє України?**

— Батько завжди мріяв, щоб населення стало народом. І я гадаю, що в Україні це сталося, коли на майдані Незалежності люди обстоювали своє право на краще життя.

«Літературна Україна». — 2009. — № 9. — 5 березня. — С. 1, 7.

Юрій Безкровний

Борис Олійник на Арбаті, 9

У Культурному центрі України в Москві відбулася зустріч колективу Центру та української громади міста з видатним українським поетом, академіком НАН України, Героєм України, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка Борисом Олійником, який вже вдруге цього року відвідує Центр.

Почесного гостя представив генеральний директор Центру, доктор історичних наук, член-кореспондент АПН України Володимир Мельниченко: «Це людина, яка має міцний моральний стрижень, є уособленням національної гідності, порядності та мужності... І я дуже радий, що Культурний центр України та Бориса Іллєча пов'язують давні дружні стосунки».

Основною темою зустрічі було національне відродження України та її суспільно-політичний розвиток наприкінці ХХ — початку

XXI ст. Борис Олійник також поділився своїми роздумами з приводу українсько-російських міждержавних відносин на тлі сучасного загальноєвропейського поступу.

«Я ніколи своїх позицій не змінював, а лише в них стверджувався, хоча на моїх очах дехто змінював їх по п'ять-шість разів...», — такими словами почав свою розповідь Борис Ілліч.

Відповідаючи на питання присутніх про становище російської мови в Україні, Борис Ілліч надзвичайно влучно сформулював нинішню ситуацію: «Російської мови в Україні вимагають не росіяни, а так звані „русскоязычные“ співвітчизники. Це ті, хто на початку незалежності України раптово начепили козацькі вуса, одягнули вишиванки і ламаною українською мовою почали кричати „Геть росіян!“ А через деякий час ті самі, одягнувши косоворотки, почали кричати, що українці пригноблюють росіян. Тому я просив би росіян і українців дружити без посередників...»

Незважаючи на такий політичний вступ, на зустрічі Борис Олійник читав свої вірші, в яких любов до Батьківщини переплелася з надзвичайно тонкими переживаннями української душі щодо подальшої долі української нації: «Двобій», «Мама», «Ікона», «Триптих» та інші. До речі, в інформаційно-довідковій бібліотеці Центру є велика добірка видань віршів Олійника, зокрема, й подароване нещодавно зібрання творів у шести томах.

Наступного дня Борис Ілліч як почесний гість узяв участь у засіданні Ради українських земляцтв Москви, на якому були присутні президент Полтавського земляцтва Василь Бебко та голова Правління земляцтва Наталя Ківва.

*«Кобза — українці Росії»
(kobza.com.ua), 3 квітня 2009 р.*

Юрій Безкровний

Гоголівський вечір у Культурному центрі України в Москві

Серед ювілейних заходів, присвячених 200-річчю Миколи Гоголя, як протягом квітня провів Культурний центр України в Москві, відзначимо два найяскравіші — відкриття персональної виставки відомого українського графіка Сергія Якутовича та презентацію ювілейної збірки творів Миколи Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки» (видавництво «Либідь»).

Експозиція графічних творів Сергія Якутовича нещодавно побувала в Парижі, у штаб-квартирі ЮНЕСКО, а після Москви її побачать і в інших країнах Азії та Європи.

Сергій Якутович — добре знааний у Росії художник, тому поміж гостей Центру цього вечора було багато друзів майстра, відомих митців, гоголезнавців та керівників українських громадських організацій міста.

Розкриваючи присутнім своє бачення постаті Миколи Гоголя та його творчості, художник сказав: «Гоголь пройшов через усе моє життя, і, як художник, я не знав, як до нього наблизитися. Я бачив і знав його, як знають себе, але не міг розповісти про нього... Коли ж створював ці роботи, хотів показати не себе на тлі Гоголя, а Гоголя в собі». Художник кілька теплих слів сказав і про Центр: «Гадаю, що в цьому будинку зібрана енергія української експансії в російську культуру, і дуже важливо, що Культурний центр України знаходиться в самому серці культурного життя Росії».

Генеральний директор Центру, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко представив творців ювілейного видання «Вечори...» — директора Державного спеціалізованого видавництва «Либідь» Олену Бойко, художника Сергія Якутовича та упорядника тексту, доктора філологічних наук Володимира Звinyaцьковського та у вступному слові розповів присутнім про Гоголеві місця Арбату й містичне перетинання доль двох великих українців — Тараса Шевченка й Миколи Гоголя.

Про підготовку ювілейного видання творів Миколи Гоголя розповіли Олена Бойко та Володимир Звinyaцьковський, що протягом кількох років натхненно готувалися до великої дати в світовій літературі (у книзі вміщено статтю Володимира Звinyaцьковського, у якій він досліджує складну й багатогранну постать Миколи Васильовича).

Присутній на вечорі відомий гоголезнавець, доктор філологічних наук, Шевченківський лауреат Юрій Барабаш привернув увагу присутніх до питання про національну самоідентифікацію Миколи Гоголя. «Гоголь увійшов до російської літератури, збагативши російську літературну мову, але при цьому душа в нього залишалася українською, — сказав він. — Той дух, ті соки, які він увібрав з української землі, з історії, зі знань своїх предків, жили в ньому до самого кінця... І я хотів би подякувати творцям цієї збірки в першу чергу за думку й душу, вкладені в це видання, і навіть за вміщену саме першу редакцію „Тараса Бульби“, про яку часто намагаються не згадувати».

Вітання авторів експозиції та представникам видавництва «Либідь» прозвучали від українського космонавта, двічі Героя

СРСР, нині президента Товариства української культури «Славутич» Павла Поповича. Він із великою любов'ю пригадав про своє захоплення творчістю Миколи Васильовича ще з юнацьких років, подякувавши Сергію Якутовичу та Культурному центру за проведення цієї виставки. Прозвучали вітання й від Меморіального музею та наукової бібліотеки «Дім Гоголя», московської школи № 59 ім. М. В. Гоголя, яких із Культурним центром України тривалий час об'єднує великий Гоголь.

* * *

Культурний центр України в Москві здійснює довготривалий проект «Микола Гоголь» з 2008 р. Його початком була виставка живопису та графіки на гоголівську тематику народного художника Росії Анатолія Зикова, яка, на жаль, стала його останньою прижиттєвою виставкою. Пізніше відбулася велика виставка живопису студентів Київської дитячої академії мистецтв, яку представили президент Академії, академік Академії мистецтв України Михайло Чембержі та віце-президент Академії мистецтв України, народний художник України Віктор Сидоренко. У 2009 р. у Центрі було презентовано книгу «Гоголь. Из писем. Что может доставить пользу душе», автор-упорядник якої Ірина Монахова спробувала зібрати епістолярну спадщину письменника, присвячену його духовним пошукам.

Низку святкових заходів до 200-річчя Миколи Гоголя в Культурному центрі України відкрив вечір, на якому відбулося прослуховування унікального компакт-диска, створеного за участю Центру «Микола Гоголь. Останні дні. За спогадами сучасників». Це своєрідний літопис останніх днів Миколи Васильовича. На диску записано українські народні пісні, що їх так любив Гоголь та співав, збираючись із кращими друзями Осипом Бодянським і Михайлом Максимовичем. Нині Центр займається підготовкою до друку «Гоголевих пісень», де буде зібрано тексти й ноти. Планується також видання аудіо-додатку до цієї збірки.

Квітень 2009 р. видався на диво насиченим театральними подіями, кілька з яких відбулося в рамках VI Фестивалю-конкурсу національних театрів «Москва — місто миру», присвяченого 200-річчю від дня народження Миколи Гоголя. Цього місяця гості Центру переглянули виставу відомого московського колективу — Муніципального драматичного театру «Наш дім» (м. Химки, Московська область) «Старосвітські поміщики». А Московський театр етнічного танцю «Магік-балет», художнім керівником якого

є заслужений артист Російської Федерації Олександр Крилов, показав захоплююче шоу «Вечори на хуторі».

Культурний центр не обійшов увагою і деякі найпомітніші загальномосковські гоголівські заходи. Генеральний директор Центру, цьогорічний Шевченківський лауреат Володимир Мельниченко 27 березня взяв участь у відкритті Меморіального музею та наукової бібліотеки «Дім Гоголя» на Нікітському бульварі, 7а, де Гоголь жив і помер. Він передав музею книги «Тарас Шевченко і Михайло Щепкін», «„На славу нашої преславної України“ (Тарас Шевченко і Осип Бодянський)» та ювілейну збірку творів Миколи Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки» (К.: Либідь, 2008), ілюстровану відомим українським художником Сергієм Якутовичем.

Культурний центр та музей Гоголя пов'язують давні дружні стосунки, тож його співробітники та українська діаспора міста відвідали нову експозицію. До речі, Володимир Мельниченко побажав доповнити нову експозицію портретами найближчих друзів Миколи Гоголя — Осипа Бодянського та Михайла Максимовича.

На сцені Культурного центру організували ювілейні заходи й українські земляцтва Москви. Зокрема, спільно з Луганським земляцтвом відбувся літературно-музичний вечір, присвячений 200-річчю від дня народження Миколи Гоголя. Режисер-постановник святкової програми — народний артист Російської Федерації Олександр Голобородько. І традиційний Український музичний салон, що зібрав шанувальників українського слова та пісні, теж був присвячений 200-річчю Гоголя.

«Слово Просвіти», квітень 2009 р.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Як Шевченко споглядав Москву

У Культурному центрі України в Москві відбулася презентація авторської енциклопедії-хроноскопу «Шевченківська Москва» (М.: ОЛМА Медиа Групп, 2009) генерального директора Культурного центру України в Москві, доктора історичних наук, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимира Мельниченка.

Володимир Юхимович багато років плідно працює над дослідженням перебування Тараса Шевченка в Москві, а на початку цього року його наукові розвідки — книги-монографії «Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті» (2006), «„На славу нашої преславної України“ (Тарас Шевченко і Осип

Бодянський)» (2008) і «Тарас Шевченко: „Мій великий друг Шепкін“» (2009) отримали найвищу відзнаку — Національну премію імені Тараса Шевченка.

— Енциклопедія-хроноскоп «Шевченківська Москва» могла народитися тільки після того, як вийшли попередні книги, — сказав на презентації Володимир Мельниченко, — і є результатом багаторічної роботи. На відміну від звичної енциклопедії, побудованої за алфавітним принципом, який фактично розриває цілісність історичної картини, хроноскоп, навпаки, дає змогу через окремі події побачити цю картину більш-менш завершеною. Тим більше, що висвітлення вкрай короткого перебування Тараса Григоровича у Москві (всього трохи більше одного місяця за п'ять приїздів протягом чотирьох різних років) органічно вимагає застосування саме хроноскопу. Але водночас я не міг відмовитись від енциклопедичного, алфавітного викладу матеріалу, що дає можливість виокремити, акцентувати найістотніші імена, назви, терміни, відомості.

Із промовою на презентації виступив доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту світової літератури ім. М. Горького Юрій Барабаш: «Вихід цієї книжки — значуща подія в сучасному шевченкознавстві. Вона унікальна і обсягом охопленого матеріалу, і тим образом Кобзаря, який постає зі сторінок, і навіть образом автора. Читаючи її, виникає питання: ким вона написана? Істориком, вченим, архівним працівником, чи нашим сучасником, чи письменником, який володіє живим словом і може сказати щось від себе, чи літературознавцем, який коментує деякі суперечливі моменти в шевченкознавстві? Енциклопедії, як правило, пишуть протягом багатьох років великі наукові колективи, а тут одна людина має мужність для того, щоб взятися за цей жанр. Причому, Володимир Юхимович зумів об'єднати й історичний матеріал, і свій коментар до фактів та понять, які вживав Шевченко, і людей, з якими він тут бачився і дружив. Виявляється, що автор книги зумів об'єднати в собі всі ці аспекти».

Автора сердечно привітали також завідувач відділу етноісторичних досліджень Інституту політичних та етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса НАН України, доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України Валерій Солдатенко, завідувач відділу історії Української революції 1917–1921 рр. Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук Руслан Пиріг, керівник Центру українських досліджень Інституту Європи РАН, кандидат історичних наук Віктор Мироненко, актор Державного академічного театру ім. Моссовета, народний артист Росії Олександр Голобородько та інші.

Видання обсягом понад 700 сторінок вміщує ту безцінну (без перебільшення) інформацію, яку повинен знати кожен українець. Винятковою особливістю видання є те, що в ньому подано великі, ґрунтовні статті, написані за дослівними Шевченковими письмовими згадками про Москву зі збереженням поетових назв — «Приїхав я у тую Москву», «Пустилися ми Москву споглядати», «Максимович пошанував мене обідом» тощо, московські події, поетові враження й переживання. І всі вони подані у хронологічному порядку, тобто, читач має можливість познайомитись з основними подіями поетового перебування у Москві (в лютому 1844 р., наприкінці березня — початку квітня 1845 р., в березні 1858 р., в травні та вересні 1859 р.), сприймаючи їх через призму Шевченкового бачення й відчуття.

Окремим розділом «Московські друзі» подано статті про московських приятелів та друзів Шевченка — Михайла Шепкіна та Осипа Бодянського. Крім того, особливе місце в книзі посідають вірш «Чигрине, Чигрине...», написаний у Москві в лютому 1844 р., Шевченкові вірші періоду заслання, редактовані та переписані поетом у Москві в березні 1858 р.

Тепер у кожного з нас є можливість з перших вуст дізнатись про Москву за часів Шевченка. Як він «блукав по закарлючистих вулицях московських», «місив московську грязюку», «розглядав то церкви, то собори», «любувався красенем Кремлем», дратувався «дуже невдалим величезним витвором» Храма Христа Спасителя тощо.

У післяслові автор говорить про те, що енциклопедія-хроноскоп не закриває тему, а нарешті справді відкриває її для наступних дослідників та шевченкознавців. До речі, невдовзі всі обласні наукові бібліотеки України отримають її у дарунок.

«Голос України». — 2009. — № 211. — 7 листопада.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Історія великого народу в Москві

У Культурному центрі України в Москві відбулася презентація видавничого проекту «Україна: історія великого народу» (Київ, видавництво «Кріон»), у якій взяли участь його автори — доктор філософських наук, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, президент Інституту стратегічної політики Анатолій Толстоухов

та президент благодійного Фонду «Схід-Захід разом» Володимир Зубанов.

«У першу чергу ми хочемо, щоб проект був патріотичним, — сказав Володимир Зубанов на початку презентації, — тому обрали за мету показати Україну цілісною нацією в її різноманітності історичного становлення. Яким чином? Шляхом якісної подачі історичного матеріалу. Для цього до роботи було залучено висококваліфікованих дослідників — кращих спеціалістів Інституту археології та Інституту історії НАН України, історичних і краєзнавчих музеїв, а також провідних вчених-істориків, краєзнавців та культурологів».

Крім того, засновники проекту перед собою ставили за мету популяризацію вивчення історії народу України та формування національної самосвідомості українців. Серед надзавдань проекту можна, без перебільшення, назвати й виховання любові до вітчизняної історії, її видатних людей, шанобливе ставлення до пам'яток історії, архітектури, культури. Можна говорити й про виховання поваги до історичного минулого свого народу і патріотичних почуттів. Згодна, що звучить дещо пафосно, але саме такі відчуття оволодівають, коли береш до рук ці видання.

На сьогодні проект складається з семи напрямків — шести історичних та культурологічного. Серед них є кілька серій історичної літератури, наприклад, багатотомне науково-популярне видання «Україна: хронологія розвитку» (5 томів) та енциклопедія «Україна — Європа: хронологія розвитку» (5 томів), а також серія художньої літератури на історичну тематику.

Усього за два з половиною роки свого існування проект вже отримав визнання на престижних українських та міжнародних книжкових виставках. Серед нагород — диплом першого ступеня в номінації «Кращий видавничий проект» національного конкурсу «Краща книга України» V Київської міжнародної виставки, диплом першого ступеня в номінації «З глибини знань» національного конкурсу «Краща книга України» VI Київської міжнародної виставки, третє місце в номінації «Моя країна» на VI Московському міжнародному конкурсі держав-учасників СНД «Мистецтво книги 2009».

Чим же особливе це видання? По-перше, ґрунтовністю викладеного історичного матеріалу, який дає відповіді на багато запитань, що стосуються українців, зокрема, як з'явилася слов'янська державність, де витоки козацтва, що заважає Україні сьогодні нормально розвиватись тощо, і свідчить про те, що всі покоління українців були віддані духу волелюбства і зробили значний вне-

сок у розвиток світової цивілізації. По-друге, підходом викладення матеріалу. Наприклад, в енциклопедії «Україна — Європа: хронологія розвитку» історичні події в Україні подаються в порівнянні з європейськими країнами — Францією, Іспанією, Англією тощо, що дає можливість «побачити» повну історичну картину того чи іншого року на великій європейській території. Кожен том нараховує близько п'яти тисяч фактів та 1200 ілюстрацій! По-третє, зовнішнім виглядом. Це подарункові, оригінально оформлені книжки. Зрозуміло, що не дешеві. Але й про це подумали автори проекту. Аби вони були доступними більшому колу читачів, видано й чорно-білий аналог. Та навіть більше — деякі серії перекладено російською. Тому видання впевнено можна назвати міжнародним.

У рамках проекту «Україна: історія великого народу» вже йде робота над створенням історії міст, районів, областей незалежної України, оскільки востаннє вона писалася ще в далекі 60-70-ті радянські роки. «Сьогодні готується також унікальний двотомник „Україна: поезія тисячоліття“, — поділився планами Анатолій Толстоухов. — Це перша спроба створити поетичну антологію, в якій буде продемонстровано розвиток поезії на Україні впродовж кількох тисячоліть, починаючи з часів античності і до сьогодні. Імен буде настільки багато, що, наприклад, Тарас Шевченко там згадуватиметься лише на п'ятсотій сторінці! Крім того, у рамках проекту йде робота над балетом „Легенда про князя Кия“ та мюзиклом про королеву Норвегії Єлизавету. Думаємо і про художні кінострічки, сподіваючись, що з кожним днем прихильників та учасників у нашому грандіозному задумі в різних куточках України буде ставати більше».

Під час зустрічі у Москві говорили і про те, наскільки сьогодні важко видавати книжки з історії України, бо кожен факт може сприйматись по-різному на Сході і Заході країни. На питання щодо фінансування, автори відповіли, що держава й досі не дала жодної копійки, хоча видання схвалено й Верховною Радою, і Кабінетом Міністрів.

Щодо найближчого майбутнього — проект не обмежений жодними рамками. Тому яку саме ідею почнуть втілювати у життя завтра — не знають, мабуть, і самі автори.

Наприкінці презентації генеральний директор Культурного центру України в Москві Володимир Мельниченко зазначив, що між авторами проекту та Центром є дещо спільне: «І ви, і ми самотужки, без будь-якої фінансової допомоги, займаємось видавничою діяльністю. Але незважаючи на це, плідно працюємо на цих теренах на майбутнє».

До речі, книжками проекту «Україна: історія великого народу» можна скористатися, завітавши до Інформаційно-довідкової бібліотеки Центру.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 13 листопада 2009 р.*

Юрій Безкровний

Презентація книги «Невідомий Єсенін»

У Культурному центрі України в Москві відбулася презентація книги Валентини Пашиніної «Невідомий Єсенін», яка вийшла в світ у київській видавничій фірмі «Деркул». Значну допомогу автору в підготовці третього, доповненого, видання надала Національна парламентська бібліотека України.

Грунтуючись на величезній кількості фактичного матеріалу, як опублікованого, так і практично невідомого, Валентина Пашиніна представляє цілком новий погляд на життя видатного російського поета. У полі її зору — обставини смерті Єсеніна, і в новій книзі вона доводить причетність до цього радянської влади. «Це справа рук більшовиків, — вважає вона. — Єсенін ще в 20-х роках розірвав із радянською владою...» Авторка підтверджує це листом Миколи Бухаріна, який зберігся в так званій «амбарній книзі» (написаний французькою мовою). Пашиніна переконана, що доля Сергія Єсеніна склалася так само трагічно, як у радянські часи й долі багатьох представників інтелігенції різних національностей.

На думку Валентини Пашиніної «практично вся література про Сергія Єсеніна досі ґрунтується на неправдивих свідченнях про його життя і (ще більше!) смерть, які з'явилися через підлість або страх, аби догодити злочинному й цинічному режимові».

У книзі також доводиться авторство Єсеніна на вірш «Послання євангелісту Дем'яну», яке зберегли політичні в'язні Ухтпечлага (вірш передав Василь Надеждін).

На презентації був присутній член Єсенінської комісії, головний науковий співробітник Інституту світової літератури ім. А. М. Горького Микола Юсов. Він розповів про власні дослідження долі Сергія Єсеніна, а також про роботу над літописом життя поета, який має з'явитися в п'яти томах. На зустріч завітали й працівники Московського державного музею Сергія Єсеніна.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 3 грудня 2009 р.*

Юрій Безкровний

Презентація перевидання книги Левка Смиренка

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася презентація перевидання книги Левка Смиренка «Крымское промышленное плодоводство», яка вийшла в двох томах у Сімферопольському видавництві «Таврія» та приурочена до 155-річчя від дня народження видатного українського вченого-помолога Левка Смиренка, який зробив неоціненний внесок у розвиток промислового садівництва України, Росії та інших країн світу.

«Крымское промышленное плодоводство» представили вчені-садівники з України — академік Української екологічної академії наук, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, колишній директор Південного наукового центру агроєкології Міністерства сільського господарства України Петро Вольвач, директор Інституту помології ім. Левка Смиренка Національної академії аграрних наук України Микола Кучер та головний державний санітарний лікар Мелітополя, дослідник життя й діяльності видатного українського лікаря й садівника Андрія Корвацького Володимир Різник.

Перша книга «Крымского промышленного плодоводства» вийшла в світ ще в 1912 р. у Москві (друкарня І. М. Кушнар'ова), ставши знаковою подією не лише у вітчизняному, але й світовому плідівництві. На це фундаментальне й вартісне видання відгукнулися більшість сільськогосподарських журналів, друкувалися численні рецензії.

Петро Вольвач багато років свого життя віддав поверненню в українську науку імені видатного українського вченого Левка Смиренка та його наукових праць. У 1984 р. він спільно з Василем Зайцем видав у Москві книжку «Лев Платонович Смиренко». Це була перша спроба привернути увагу вчених і громадськості до забутої й забороненої на десятиліття постаті науковця. Кілька років тому, до 150-річчя Левка Платоновича вийшло в світ ґрунтовне дослідження Петра Вольвача «Л. П. Смиренко і Крим», присвячене кримському періоду творчої діяльності видатного українця. А це понад тридцять років праці, результат якої — три томи «Крымского промышленного плодоводства».

У 1996 р. Петро Вольвач упорядкував збірку творів Смиренка «Местные стародавние сорта плодовых культур Крыма». Пізніше у нього виникла ідея перевидати головну працю вченого — «Крымское промышленное плодоводство», оскільки доля

наукової трилогії вченого виявилася такою ж складною й трагічною, як і життя автора.

Другий том цієї праці мав з'явитися в 1914 р., але Перша світова війна та революційні події завадили видавничим планам — рукописи другого й третього томів було втрачено.

Трагічно склалася доля родини Симиренків — радянською владою їм було знищено по чоловічій лінії. Левко Симиренко вбитий чекістами у власному домі на очах у дружини й трьох малолітніх дітей. У 1938 р. було розстріляно сина Левка — професора Володимира Симиренка, який очолював Всесоюзний науково-дослідний інститут південних плодових і ягідних культур у Китаєві під Києвом (нині — Український науково-дослідний інститут садівництва).

Протягом 1930–1940 рр. було знищено й величезний симиренківський архів, а наукові праці батька й сина вилучили з бібліотек. Тому в книгозбірнях України та інших країн колишнього Радянського Союзу залишилися тільки поодинокі примірники наукових праць Левка й Володимира Симиренків. Рукопис тритомної «Помології» зберегли син і донька Льва Платоновича, а книгу було видано лише на початку 60-х років.

Над другим томом «Кримського промисленого плодоводства» Петро Вольвач працював кілька років, наполегливо збираючи в архівах те, що залишилося, та додавши багато нових матеріалів. І вийшла унікальна книга, цінна для української та світової науки й розвитку сучасного садівництва.

Як вважає Петро Вольвач, саме «синівська любов до України та майже фанатична відданість садівництву спрочинили те, що Симиренко пов'язав свою долю з помологією, оселившись на землі своїх предків, далеко від цивілізації та наукового життя».

У ХІХ ст. поблизу містечка Городище Симиренко створив у родинній садибі Платонів хутір першу в Російській імперії зразкову наукову установу — Помологічний розсадник, де зібрав найбільшу в Європі колекцію садових культур. У 1912 р. у колекційному й маточному садах нараховувалося майже 3000 сортів різноманітних плодових, ягідних, горіхоплідних і квітково-декоративних рослин, зокрема, яблунь — 900, груш — 889, черешень і вишень — 350, персика — 115, абрикоса — 56, агрусу — 166, горіха — 45. Було зібрано й велику кількість сортів троянд — 937, бузку та 305 різновидів хвойних дерев і кущів. Саме тому Левка Симиренка ще за життя називали «королем російського садівництва», проте, зазначає Петро Вольвач, він народився в Україні й був провідним ученим не тільки в українській, але й у світовій садівничій науці.

Петро Вольвач висловив упевненість, що «витоки всіх промислових садів в Україні та за її межами розпочинались у симиренківському розсаднику. Безліч із вивчених і рекомендованих ученим сортів плодових культур міцно ввійшло до промислового асортименту України та колишніх республік Радянського Союзу. Це і сорти груші „Бон Кретъен Вільямс“, „Улюблена Клапа“, „Бере Лігеля“, „Ренет шампанський“, „Розмарин білий“, „Ренет канадський“, „Пармен зимовий золотий“, „Ренет Ландсберзький“, „Ренет Баумана“, „Пепін Рібстона“, „Кальвіль білий зимовий“, „Апорт“, „Ренет Симиренка“ і майже всі нинішні старі сорти кісточкових культур».

Без участі Симиренка не проходила жодна садівнича виставка у світі та в Російській імперії, без нього не виходив жоден садівничий журнал, він був засновником перших наукових закладів із плідництва. Ще в 1914 р. Левкові Симиренку першому з-поміж вітчизняних учених-садівників запропонували очолити новостворену в Російській імперії кафедру садівництва в Петровсько-Розумовській (нині — Тимірязевській) сільськогосподарській академії, але він відхилив цю пропозицію.

Микола Кучер розповів про діяльність єдиного в країнах СНД спеціалізованого Інституту помології ім. Левка Симиренка Національної академії аграрних наук України, якому цього року виповнюється 90 років від часу створення на основі господарства Левка Симиренка. Особливо зацікавили присутніх генетичні колекції плодових рослин в Україні та переваги українських сортів, створених Левком Симиренком.

Петро Вольвач і Микола Кучер згадували, як минулого року в складі делегації Городищенського району Черкащини відвідали могилу Володимира Симиренка в Обояні (Курська область, Росія). У цьому місті досі зберігся прекрасний сад, насаджений ученим. Симиренкові сади розкидані ще по кількох куточках Росії, де вчений відбував заслання.

Цього вечора говорили також і про Василя Симиренка, 175-річчя від дня народження якого нещодавно відзначали в Україні. Відновлюючи родинний меморіал Симиренків, черкаські науковці та Петро Вольвач не змогли відшукати могили Василя Федоровича в Києві — її, як і всі поховання на Аскольдовій Могилі було знищено за радянських часів. Тому місцева громадськість та вчені створили дві символічні могили — Левка та Василя, взявши землю з могили Левка в Обояні та з Аскольдової Могилі.

На вечорі було також представлено науковий доробок Володимира Різника, який займається краєзнавчими дослідженнями на

рідній Мелітопольщині, бо із садівництвом його пов'язує ім'я видатного лікаря-хірурга й садівника Андрія Корвацького. Володимир презентував бібліотеці Центру кілька своїх книг, присвячених Корвацькому та краєзнавству Мелітопольщини. На вечір завітала також нащадок славетного роду Корвацьких — Катерина Корвацька, яка нині мешкає в Москві.

Усі подякували Центру за гостинність, а Петро Вольвач, зокрема, сказав: «Мені дуже приємно, коли я йду Арбатом і бачу український прапор, знаю, що тут є острівцець української землі...»

Хотілось би додати, що наукова праця Петра Вольвача, Володимира Різника й Миколи Кучера тримається на їхньому ентузіазмові та щирій любові до рідної української землі. Для української громади Москви цей вечір запам'ятається цікавими доповідями з історії українського садівництва й промисловості, новими подробицями долі славетної родини Симиренків та можливістю поспілкуватися з відомими українськими вченими.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 24 березня 2010 р.*

Юрій Безкровний

«Сибирские огни» представляють український випуск

Літературно-художній та громадсько-політичний часопис «Сибирские огни», що виходить у далекому Новосибірську, підготував спеціальний випуск «Література України 2009», який було презентовано в Національному культурному центрі України в Москві.

Як сказав на презентації головний редактор видання, поет Володимир Берязев, на перший погляд може здатися навіть дивним, що це здійснив регіональний часопис, а не один зі столичних журналів. Принаймні, такі думки вже поширювалися на форумах та в блогах у мережі Інтернет.

Утім, цьому сприяли певні особливості регіону, традиції, психологія сибірської людини. На нашу думку, маємо завдячувати ентузіазмові й праці не тільки самого Володимира Берязева, але й члена редколегії журналу, секретаря правління Спільки письменників Росії Валерія Казакова та українського письменника Олександра Ірванця. Саме цей спеціальний, український, тринадцятий номер журналу, і ця зустріч на Арбаті зібрали колишніх однокурсників по Літературному інституті ім. А. М. Горького. Приїхав на презентацію і головний редактор часопису «Київ» Віктор Баранов.

Валерій Казаков звернувся до присутніх рідною білоруською мовою, побажавши, щоб білоруси теж мали такий чудовий Культурний центр у Москві, який мають українці. Основна ідея цієї зустрічі — зрушити з місця справу взаємопроникнення сучасних української та російської літератур, адже протягом останніх десятиліть відбувалося їхнє взаємовіддалення, навіть, за висловом Валерія Казакова, до виникнення свого роду «глухоти».

Відкриваючи презентацію, генеральний директор Центру, доктор історичних наук, Шевченківський лауреат Володимир Мельниченко зазначив: «Цим виданням ви почали роботу зі зближення сучасних представників літературного процесу України та Росії».

Перед українським випуском вийшов у світ білоруський, на черзі — сербський, а потім очікується й антологія різних слов'янських літератур. Ідея підготувати й видати серію таких випусків виникла після того, як Валерій Казаков та Володимир Берязев переглянули вже існуючі антології й переконалися в тому, що все це «минуле або позаминуле століття».

Кілька років тому відомий російський літератор, перекладач Ігор Сід організував у Москві низку цікавих українсько-російських літературних зустрічей, одна з яких пройшла й тут, на Арбаті. Тоді обговорювався стан сучасної української російськомовної літератури. У Національному культурному центрі України відбулися вечори за участю Бориса Олійника, Івана Драча, Дмитра Павличка, Любові Голоти, Світлани Йовенко, Галини Тарасюк, Євгенії Кононенко та інших відомих літераторів.

Утім, для російського читача новітня українська література залишається недосяжною і майже невідомою. На полицях великих книгарень Москви — лише поодинокі крихти українського слова. Навіть у часи Російської імперії в Москві й Петербурзі було набагато більше українських книг.

Напередодні презентації Віктор Баранов домовився з редакцією журналу «Москва» про свого роду обмін номерами — росіяни видають український випуск, а українці — російський. Ідея пречудова й така, що здатна компенсувати ту «несправедливість», яка виникла в українсько-російських літературних відносинах. Влучно зауважив Олександр Ірванець про те, що російських авторів в Україні можна знайти в книгарнях та на книжкових ринках. Шукати ж українську книжку в Росії, якщо тільки не в книгарні при Українському центрі на Арбаті, — марно гаяти час.

Тому цей міжчасописний обмін «Київ» — «Москва» (доволі символічно) для нас важливий і тому, що стане для російського

читача ще однією можливістю поглянути хоч краєм ока на українське літературне життя початку XXI ст.

В українському номері часопису «Сибирские огни», який вийшов накладом лише в 1500 примірників, вміщено прозові й поетичні твори двадцяти п'яти українських авторів. Їхній склад відповідає нинішній літературній картині сучасної України. Серед них і члени Національної спілки письменників України, і поети й письменники найрізноманітніших напрямків. Більшість, безумовно, україномовні автори, але є кілька й російськомовних українських літераторів.

Поруч з іменами молодих сучасних письменників та поетів російському читачеві, певно, ляжуть на серце такі рядки Василя Стуса в перекладі Ігоря Кручика:

На морозе колымском калина
Зацветает, как сгустки сурьмы.
Солнцедень простирается длинно,
И, собором звеня, Украина
Начерталась на стенах тюрьмы...

А ще проза Євгена Пашковського, Віктора Баранова, Анатолія Крима, Володимира Яворівського, Олексія Жупанського, поезія Ліни Костенко, Галини Крук, Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Олександра Ірванця, Ігоря Кручика, Олександра Тесленка, Наталки Білоцерківець, Миколи Воробйова, Остапа Сливинського, Олеси Мамчин, Наталії Бельченко, Валентини Давиденко, Василя Герасим'юка, публіцистика й критика Андрія Полякова, Станіслава Мінакова, Василя Голобородька, Володимира Берязева та Сергія Самойленка.

Відкриваючи номер статтею «Замість братньої ворожості — добре сусідство», Валерій Казаков, який водночас є автором концепції українського випуску, пише: «Сьогодні в Україні остаточно склалася самобутня, та, що виросла на власному ґрунті, досить самостійна, різнопланова література. І що найголовніше, вона стала невід'ємною частиною щоденного життя народу, активно впливає на культуру, освітні процеси й тим самим є гарантом майбутньої української нації».

Протягом вечора учасники презентації прочитали кілька своїх віршів, у тому числі й переклади російських авторів. Цікаво було почути Андрія Вознесенського в перекладі Віктора Баранова, який він зробив ще в студентські роки.

*«Український огляд» (ukrreview.usoz.ua),
27 березня 2010 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Віктор Баранов: «У літературі лише одна тема — душа людини. І вся справа у тому, в якому ракурсі письменник її покаже»

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася цікава та важлива для українсько-російських літературних відносин подія — презентація спеціального номеру російського літературно-художнього та громадсько-політичного часопису «Сибирские огни» «Література України 2009».

Перед українським випуском вийшов у світ білоруський, на черзі — сербський, а далі очікується антологія різних слов'янських літератур. Ідея підготувати й видати серію таких випусків виникла після того, як головний редактор Володимир Берязев та член редколегії журналу, секретар правління Спілки письменників Росії Валерій Казаков переконалися в тому, що все, що на сьогодні розміщено у сучасних різноманітних антологіях, «минуло або позаминуло століття».

Основна ідея зустрічі полягала в зрушенні з місця взаємопроникнення сучасних української та російської літератур, які протягом останніх десятиліть віддалились просто на недосяжні відстані. А тому слова генерального директора Центру, доктора історичних наук Володимира Мельниченка про те, що «цим виданням розпочата робота зі зближення сучасних представників літературного процесу України та Росії», будемо сподіватись, будуть пророчими.

До Москви приїхав і головний редактор часопису «Київ» Віктор Баранов. Напередодні Віктор Федорович відвідав редакцію журналу «Москва» та домовився про «обмін номерами» — росіяни видають український випуск, а українці — російський, що вкрай важливо, бо як справедливо зауважив Олександр Ірванець, російських авторів в Україні можна знайти в книгарнях та на книжкових ринках, а от шукати українську книжку в Росії — марно гаяти час. Єдине місце, де можна задовольнити свій український читацький попит, — книгарня «Українська книга» при Культурному центрі.

Крім усього іншого, ми мали змогу поспілкуватись з Віктором Барановим та поговорити про літературу, книговидання, літературну критику та багато інше.

— **Вікторе Федоровичу, як давно Ви були в Москві?**

— Десь років сім тому. Це був один з приватних візитів, під час яких, як годиться, оглядають виключно Красну площу. А от у справах, і приємних, я був тут ще за радянських часів, у 1989 р., коли

проходили Дні української книжки, організовані Національною спілкою письменників України. Пам'ятаю наш виступ на заводі перед трудовим колективом та поїздку на могилу Петра Дорошенка, яка, до речі, описана у моєму романі «Притула». Кілька разів приїжджав на Всесоюзну книжкову виставку-ярмарок на ВДНГ.

— У Культурному центрі раніше бували?

— Я тут вперше і просто вражений. Ви знаходитеся в історичному центрі Москви і робите потрясаючі українські речі. Скажу навіть більше — в Києві немає справжнього центру українства, а в Москві є. І ним є Національний культурний центр України.

— Цілоком з Вами погоджуюсь, бо тут окрім культурних заходів відбуваються і зустрічі з видатними українцями сучасності, у тому числі Борисом Олійником, Лесем Танюком, Богданом Ступкою, Дмитром Павличком. І ми, на щастя, з кожним маємо можливість спілкуватись.

— Ви праві. Атмосфера вашого Українського дому налаштовує на спілкування. У Києві я б вам не зміг приділити стільки часу.

— Ви двадцять чотири роки працюєте в журналі «Київ», з них дванадцять — головним редактором. Як Вам вдається, незважаючи ні на що, залишатись сучасними та цікавими для читачів?

— Просте і складне питання одночасно. Час настільки швидко змінюється, що встигати за ним марно. Просто ми продовжуємо робити свою справу. Тим і цікаві. У 1987–88 рр., на початку свого існування, наклад «Кієва» був 48–49 тисяч екземплярів. Сьогодні — всього три. І це не тому, що народ збіднів та не може його передплатити. До речі, ціна дуже умовна — 9 грн 26 коп., при тому, що собівартість часопису — 36 гривень. Як бачите, працюємо в мінус. Самоокупним таке видання не буде ніколи, бо розраховане на інтелігенцію, яка сьогодні складає дуже невелику частину від загальної кількості українців.

— І так було завжди...

— Практично так. Коли журнал тільки з'явився, до нього була прикута увага тим, що при жорсткому рецензуванні та заборонах, ми друкували спомини Михайла Грушевського «Історія України-Руси», за що тодішнього редактора неодноразово викликали до ЦК компартії. Сьогодні цей фактор підвищення інтересу до нашого видання відсутній, бо будь-яка інформація відкрита. З іншого боку виросло покоління споживачів, яке заповнює свій вільний час легшими речами — Інтернетом, іграми, клубами тощо. Люди стали ледяними і для читання в тому числі.

— Про що домовились з редакцією часопису «Москва»?

— Хочемо на рівні письменництва спробувати відновити українсько-російські стосунки. Література не має меж, якщо, зрозуміло, вона виконує своє головне призначення — «працює» на люд-

ську душу і не дає їй «опуститися в шлунок», що є загальним явищем.

— Чим Ви пояснюєте ці процеси?

— Це якась хвороблива реакція на заборону слова та свободи творчості.

— Невже молоде покоління письменників, які й грішать «шлунковою літературою», переживало якісь заборони?

— Як це не дивно, але й їх «зацепило». Безумовно, зараз ми говоримо не про двадцятирічних дівчат та хлопців, а тих, хто починав на початку вісімдесятих років минулого століття. Зараз я привіз книжку минулорічного лауреата Шевченківської премії Павла Гірника, в передмові до якої Михайло Слабошпицький пише, як цього молодого автора підтинали з першої книжки за радянських часів на початку 80-х. Але тоді найбільше боялися людей національно закорінених. Про нецензурні слова взагалі не йшла мова. Сьогодні ж молодь відчула смак вседозволеності, яка підміняє поняття свободи. Але це зовсім різні речі.

З Брежнєвських часів ми фактично пережили три епохи суспільних формацій від кондового соціалізму до дикого капіталізму. Через те суспільна свідомість якоюсь мірою ще не встановилась, а тому не може адекватно реагувати на те, що відбувається в політиці, літературі, живописі тощо.

— На сторінках «Кієва» надаєте перевагу молодим письменникам чи «старій гвардії»?

— Ми відкриті для всіх без виключення. Не має значення ні вік, ні стать, ні художні уподобання. Головне — хороший текст, тобто художня література.

— Є критерії для визначення художності літератури?

— Тільки її високий гатунок. Сьогодні багато письменників, пам'ятаючи радянські часи, коли за оспівування червоних прапорів держава їм була винна, переконані, що за оспівування жовто-блакитних вона їм теж щось винна. Але це не так. Держава лише повинна створити такі умови, аби кожен міг своєю працею заробити.

— У зв'язку з цим у Вас був епізод з Віктором Ющенком.

— Так. Якоюсь головою Національної спілки письменників України Володимир Яворівський, секретар Спілки з економічних питань Анатолій Крим, патріарх нашої літератури Анатолій Дімаров та й відвідали Президента, якому я тоді сказав, що письменники — єдиний прошарок у нашому суспільстві, стосовно якого не виконується одна стаття Конституції, що «Кожен громадянин України має право на винагороду за свою працю». Сьогодні письменник обов'язково повинен десь працювати, аби заробити на життя, бо

письменництво йому нічого не забезпечує. Та й не до культури взагалі сьогодні. У нас немає стрижня державного розвитку та ідеї державотворення. Політики борються, наприклад, не за створення духовної культури, а за владу методом проти.

— **До речі, Ваш журнал не має електронної версії. Це свідомо зроблено?**

— У першу чергу продиктовано, на жаль, нашою бідністю. Єдине, що можемо дозволити, розмістити на особистих сайтах письменників та на сайті Національної спілки зміст чергового номеру журналу. З іншого боку до текстів в Інтернеті я особисто ставлюсь дуже обережно. У мене був прецедент, коли мій вірш гуляв мережею, підписаний ким завгодно, але тільки не моїм ім'ям. І при цьому я нічого не можу довести, оскільки Інтернет не є ЗМІ, а тому закон про захист авторських прав тут не спрацює.

— **І ця проблема існує вже досить давно. Невже ніхто нічого не робить у цьому напрямку?**

— Нещодавно депутати розробили Закон про захист суспільної моралі аби не допускати порнографії на ТБ. І знову Інтернет не потрапив до цього закону. Продовжуючи «електронну тему», скажу, що Андрій Вознесенський якось сказав, що сьогодні пише для кількох своїх друзів, але радий, що може розмістити вірші в Інтернеті — це надає йому божевільну свободу.

— **А цікавиться тим, що пишуть власне про Вас?**

— Заглядаю. І щасливий, що з приводу мене не пишуть непристойностей.

— **Ви очолюєте Київську філію Національної спілки письменників України. Спілкуєтесь з іншими відділеннями?**

— Відчуття, що ми разом, є, тому що до складу керівних органів — ради і президії — входять голови обласних письменницьких організацій. Часто Спілку називають сталінським колгоспом, але сьогодні в структурній основі вона себе ще не вичерпала. У нас є матеріальна база, фінансове, хоч і невелике, забезпечення, чотири будинки творчості, власне видавництво, поліклініка.

— **Не можу не задати питання про книжкову справу. Здається, що тільки лінивий сьогодні не відкрив власного видавництва. І при цьому все одно говорять про кризу української книжки.**

— Більшість з того, що виходить — макулатура, суцільна комерція. З іншого боку, друкується і власне література, але вона має дуже мізерні накладки по 200-300 екземплярів та носить регіональний характер. Я маю на увазі, що дуже часто, наприклад, про новодруки Києва не знають у Харкові тощо. Але треба віддати належне обласним спілкам, які налагоджують контакти з міською

владою та вимагають (а головне — отримують) якісь гроші на книговидавництво.

— **Півтора року тому Ви говорили про те, що письменник крім усього іншого повинен бути глашатаєм. Сьогодні ця функція ще актуальна?**

— В українському письменстві — так. Тому що наша нація ще не досформована. Державності, як системи побудови країни та її перспектив, немає. Через те письменники повинні бути не тільки служителями мистецтва, але й глашатаями, які розставляють акценти, а в ідеалі навіть допомагають та підказують владі.

Як я вже казав, письменник — це сейсмограф суспільства, який повинен просигналізувати про можливі загрози. У нас, на жаль, відділили владу від митця, а не від бізнесу, як обіцяли. А тому письменнику поки що не дозволено закритись у слоновій вежі й творити чисте мистецтво.

— **Що у Вашому розумінні є чистим мистецтвом?**

— Якщо це поезія — то красиві образи, метафора. Згадую плеяду перських поетів та філософів, які прекрасно знали на трьох речах: жінках, вині та поезії. Над ними не тяжіло суспільне призначення, і вони творили безсмертні рядки — високохудожні, глибоко філософські, без печаті суспільно-політичних формацій того часу.

Є ще один цікавий момент. Ні читачі, ні письменники досі не позбулися переконання, що література обов'язково повинна мати тему та ідею. А в літературі лише одна тема — душа людини. І вся справа у тому, в якому ракурсі письменник її покаже.

— **А як справи з літературною критикою?**

— Такої, щоб відстежувала літературні процеси та надавала читачу уявлення про їх дійсний стан, немає.

— **Ви особисто її сприймаєте?**

— Коли я казав, що критики немає, я мав на увазі добротну, професійну, конструктивну критику. Зараз вона лише одного виду — комплементарного. Конструктивна ж усім неприємна, але не розуміти її позитивного значення може лише дурень або самозакохана людина.

Сьогодні бояться сказати, що більшість з того, що є — це макулатура, і варті уваги три книги зі ста. Сподіваюсь, що час сам все перемеле і розставить по своїх місцях, як це було з майже невідомим Гоголем і дуже популярним Кукольніком. Перший сьогодні — світова величина, а про другого знає невелике коло фахівців.

— **Ви закінчили філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. За фахом — молдо-румуніст. Звідки таке захоплення?**

— Життя — ланцюг випадкових закономірностей. Коли за-

кінчив перший курс університету, у нас відкрився факультатив молдо-румуністики. До речі, я вивчав і китайську.

— **Себе перекладали румунською?**

— Ні, а мене перекладали.

— **Подобалось?**

— Не завжди. З власного досвіду скажу, що найтяжче, як це не парадоксально звучить, перекладати поезію з близької мови.

— **Для Вас письменництво — це що?**

— Не хобі й навіть не покликання, а потреба виговоритись. Коли вона у мене виникає, я їду на дачу і прошу, щоб не турбували. Література — незбагненна річ. Письменник у творчому екстазі собою не володіє. Тільки графоман може контролювати всі процеси.

— **В якому з літературних жанрів Ви відчуваєте себе найкомфортніше?**

— Відповім анекдотом радянських часів. На питання, що письменник любить найбільше писати, він відповів — суму прописом. Як правило, форма оповіді продиктована тим, про що пишу. Два роки тому й не думав, що писатиму п'єсу. Тим більше віршовану. Є й вікова детермінація: у молодості більше пишеться віршів, в літах — прози.

— **Чи є у Вас захоплення крім літератури?**

— Дванадцять років у журналі «Київ» я працював редактором відділу культури і мистецтв, тому маю багато знайомих художників, театральних діячів, музикантів. І як ви розумієте, ніколи не мав проблем з відвідуванням театрів, виставок чи концертів. Ми з дружиною дуже любляємо театр. Сьогодні, на жаль, не завжди можу побачити гастролерів, бо ціни дуже часто «кусаються».

— **У сім'ї є ще письменники?**

— Слава Богу, я один. Мої брати вимушені були обрати професії, які могли прокормити сім'ю. Мені ж поталанило знайти себе. Молодший син писав вірші, але я ніколи ні в чому йому не допомагав. Дружина — теж філолог, все життя викладала в школі. Буває, говорить, що півночі не спала. А я кажу — сідай та роман пиши. Слава Богу, мої поради пропускає повз вуха. Зараз бавить онука Лук'янчика. А я вчу з ним румунські слова.

Друкується вперше

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

В основі — маловідомі документи

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася презентація книги доктора історичних наук, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, генерального директора

Центру Володимира Мельниченка «Українська душа Москви (Михайло Максимович. Михайло Щепкін. Осип Бодяньський. Микола Гоголь)», що вийшла в світ у московському видавництві «ОЛМА Медиа Групп».

За останні десять років Центром видано понад десять книг, які стали подіями в науковій та мистецтвознавчій галузях. А тому можна стверджувати, що саме видавнича діяльність Центру багато в чому визначає його обличчя і є одним з пріоритетних напрямків його розвитку.

За словами Володимира Юхимовича ідея книги «Українська душа Москви» народилась у процесі написання праць про перебування Тараса Шевченка в Москві, його дружбу з Осипом Бодяньським та Михайлом Щепкіним.

— Якщо говорити про великих московських українців, — наголосив Володимир Мельниченко, — вони втілювались у конкретних постатях, серед яких особливе місце займають Максимович, Щепкін, Бодяньський і Гоголь. Оповідь про кожного з них розташована за тим порядком, за яким вони прибували до Білокаменної: Михайло Максимович — у 1819 р., Михайло Щепкін — у 1823-му, Осип Бодяньський — у 1831-му, Михайло Гоголь — у 1832-му.

Герої книги залишаються для нас живими знаками української мови, культури, духовності, ментальності. Вони уособили й поселили в Москві ХІХ ст. щирі українську душу з її психікою, настроями, переживаннями, почуттями. Не випадково Тарас Шевченко писав Бодяньському, що він знає і відчуває його «запорозьку» душу, а душу Щепкіна називав «козацькою».

Щирими словами привітав автора доктор філологічних наук, професор, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, головний науковий співробітник Інституту світової літератури Юрій Барабаш: «Дивуюсь, невже цей матеріал можна було не тільки зібрати, але й осмислити, об'єднати однією концепцією. І все це зробила одна людина. Вразило те, що книжка історика разом з тим дуже суб'єктивна, особистісна, за нею відчувається жива людина, яка має свою точку зору, якій щось болить. Щось вона приймає, з чимось не погоджується, щось підтримує або з чимось сперечається».

Прочитавши книгу, стає жаль, що ці люди не віддали весь талант, всі свої сили, всю свою величезну і могутню українську душу безпосередньо рідній землі. Хотілося б, аби ми не забували про те, що людина може бути вірнопідданою іншій державі та системі, але зберігати вірність своїй Батьківщині».

Чотири українські долі, назавжди пов'язані з Москвою. Чотири українські душі, які зробили світлішим і теплішим, привітнішим

і добрішим, інтелігентнішим і розумнішим обличчя Першопрестольної. Чотири великих українці з родючої на землю й таланти Полтавщини, які прагнули в дивовижну Москву, а потрапивши до неї, довгі роки самовіддано трудилися, в тому числі, як казав Тарас Шевченко, «на славу нашої преславної України».

«Голос України». — № 92. — 21 травня. — 2010.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Максим Рильський: нові грані буття

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася презентація репринтного видання першої збірки Максима Рильського «На білих островах» 1910 р.

Вечір, присвячений 100-річчю збірки та 115-річчю від дня народження Максима Тадейовича, дійсно був не тільки ювілейним, але й святковим. Генеральний директор Національного культурного центру України в Москві Володимир Мельниченко, відкриваючи презентацію, представив почесних гостей — онуків Максима Тадейовича — Максима та Андрія Рильських, видатного українського поета сучасності, голову Українського фонду культури, академіка Бориса Олійника, відомого літературознавця та мистецтвознавця Євгенію Дейч.

Москва стала другим містом, де відбулися урочистості, присвячені 115-річчю Максима Рильського та 100-річчю збірки «На білих островах». (Першим був Канів, де на Чернечій горі вшанували шевченкіану Рильського.)

Спеціально до ювілейних свят Фонд Максима Рильського «Троянди й виноград», який очолюють онуки поета, зробив напрочуд душевний та незвичайний фільм. До нього ввійшли унікальні архівні матеріали з приватного сімейного архіву. Презентував та прокоментував фільм Андрій Рильський: «Все, що ви побачили, зроблено філологами з великим серцем і душею. Дякуючи Культурному центру, маємо унікальну можливість представити фільм московській громадськості. І на віддачу з великим задоволенням даруємо його Центру».

Незвичайність стрічки в першу чергу в тому, що вона складається всього зі... 115 кадрів (символічно, чи не так?). Але і цієї, на перший погляд, невеликої кількості кадрів вистачило, аби розкрити нам незнайомого Максима Тадейовича. Не помилюсь, якщо стверджуватиму, що більшість з присутніх вперше дізнались про

одне з хобі Рильського — полювання, про його любов до тварин, про те, яке задоволення отримував поет від спілкування з онуками або від подорожей рідною Україною. А ще Максим Тадейович чудово грав на фортепіано. Підтвердженням тому є кадри, де поет акомпанує Івану Козловському. Розповідає фільм і про ювілейний вечір, присвячений 50-річчю збірки «На білих островах» та 65-річчю поета, що відбувся у Київській філармонії, яку, до речі, свого часу Максим Тадейович врятував.

Вечір у Москві пройшов у дуже чутливій атмосфері. Кожен, хто брав слово, розповідав про поета невігдані історії з життя, розкриваючи його як людину неймовірно широкою та доброю душі.

Борис Ілліч Олійник назвав поета «батьком»: «Я мав щастя знати Рильського. Коли були Тичина, Рильський, Сосюра, ми відчували, що у нас є батьки. А коли вони пішли — повівся протяг. Максим Тадейович був інтелігентом, в якому відчувалася порода. Він завжди був справді доброю людиною. Якоюсь мірою нагадував мені добру бабусю, яка збрала добрих людей і обігриває їх теплом свого серця і душі. Слава богу, що у нас був Рильський».

Він був аскетичний, повнокровний поет, справжній чоловік, епікуреєць, любив життя. Я щасливий, що народився під небом Рильського. Вдячний онукам Максиму і Андрію, які зберігають пам'ять у живому процесі. Щоб ви мені були здорові».

У передмові до репринтного видання Борис Олійник написав: «Уже цей мовний (український — Авт.) вибір і зауважили, і високо поцінували корифеї — Микола Лисенко, Леся Українка, інші, не менш знані в тогочасі. Та й у міжрядді цих романтичних візій вчувалося добре знання поета античної словесності й європейських класиків... А починалось усе в п'ятнадцять літ, на „Білих островах“».

Найбільше про Максима Тадейовича згадувала Євгенія Дейч. «Ставши дружиною Дейча, — розповідала Євгенія Кузьмівна, — ми відразу поїхали знайомитись з Рильським, з яким вони дружили ще з юнацьких літ. І ця дружба була надзвичайно красива. Я завжди нею захоплювалась. При цьому вони все життя були на „ви“, і не могли прожити два-три дні, аби не зателефонувати один одному або не побачитись».

От зараз ми подивились кадри з Іваном Козловським. До речі, Максим Тадейович міг би бути ще й чудовим композитором або... ботаніком. У листах до Дейча свого часу Микола Лисенко писав: „У мене живе гімназист Максим Рильський, який буде великим композитором“. З цього приводу згадую, коли Рильський і Дейч

працювали над перекладами зібрання творів Шевченка, Лесі Українки та Коцюбинського, ми жили в Голосієві. І коли туди приїздив Козловський, починалися музичні дні. А ранками Максим Тадейович грав... власну музику. До речі, його улюбленими композиторами були Шопен, Рахманінов та Бетховен.

Я казала про те, що Рильський міг би стати ботаніком, бо дуже захоплювався квітами. Знав, як називається латиною кожна рослина. Свого часу директор ботанічного саду Гришко йому неодноразово говорив: „Йдіть до мене, будете моїм видатним співробітником“.

Максим Тадейович прожив дуже нелегке життя, але при цьому зберіг неймовірну доброту до оточуючих. Я носила пачками Калініну листи-звернення, підписані Рильським. І завжди їх не залишали без відповіді, бо „Рильському можна довіряти“. Максим Тадейович говорив: „Подумай про людину вісім разів погано, але на дев'ятий зроби їй щось добре“.

Пам'ятаю, коли вже ні Дейча, ні Рильського не було на цьому світі, якось прийшла до 95-річного Івана Козловського, і він мені сказав: „Женечка, дуже добре, аби нащадки були добрі“. У Рильського нащадки дійсно надзвичайні. Відразу після його смерті сини передали державі будинок з меблями та бібліотекою для літературно-меморіального музею, а самі переїхали до маленької трикімнатної квартири. Видали 20-томне зібрання творів Рильського. Сьогодні справу зі збереження пам'яті та спадщини продовжують онуки».

Кількість виданих збірок поезій Максима Рильського сягає понад тридцять. Але та, найперша, яка сто років потому знову стала приводом для цікавих та незабутніх зустрічей, все ж таки є однією з найцінніших. І не тільки тому, що з неї все починалось, а насамперед тому, що у тих юнацьких, у чомусь ще не досконалих віршах, вже вгадується неперевершений митець пейзажної лірики, людина, безмежно закохана в рідну природу.

Онук поета — Максим — говорив того вечора і про надзвичайну благодійність діда: «Нещодавно я прочитав книжку Юрія Хорунжого „Меценати України“, де є прізвище Тадея Рильського. Звичайно, цю доброту перейняв і син Максим, пізніше підтримали наші батьки, а сьогодні її продовжуємо ми — онуки. Я переконаний, що добротинність виявляється не лише у грошах. Це набагато ширше, вище і благородніше поняття. Серед нас зараз благодійник Борис Ілліч Олійник, який має на своїх плечах Український фонд культури. Та й ця маленька, невеличка за обсягом книжечка теж вимагала благодійника. І ми його знайшли в особі головного редактора газети „Голос України“ Анатолія Горлова».

Єдине, що хочу додати — фонди бібліотеки Національного культурного центру України в Москві поповнились чимось більшим, ніж просто унікальною збіркою поезій та документальним фільмом. Тепер у цих стінах є частка душі великого поета, можливо, найпотаємніша та найвразливіша.

«Сільські вісті». — 2010. — № 62. — 1 червня.

РОЗДІЛ VI

Московські діти вивчають українську (проекти: «Українська недільна школа», «Діти в Національному культурному центрі України в Москві»)

Юрій Безкровний

Московські діти вивчають українську

В Українській недільній школі Культурного центру України в Москві розпочався новий навчальний рік. Керівництвом Центру було внесено суттєві зміни до навчального процесу з метою підвищення якості викладання та глибшого вивчення дітьми української мови й літератури, історії України, українських традицій та обрядів, московського українознавства, розширення духовного кругозору учнів, їх безпосереднього знайомства з сучасною духовною елітою України.

До дітей та батьків звернувся генеральний директор Культурного центру, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко. На його думку, в навчанні дітям допоможе той духовний ареал, у якому знаходиться Культурний центр України в Москві. Адже з Арбатом пов'язані імена великих геніїв українського народу Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Михайла Грушевського, а безпосередньо з будинком № 9, де знаходиться Культурний центр, — імена видатних російських класиків Льва Толстого, Антона Чехова, Володимира Маяковського, Сергія Єсеніна.

«Мені дуже приємно вітати у цьому залі й маленьких українців, які живуть у Москві, і маленьких москвичів, яким цікава Україна, — сказала заступник генерального директора Людмила Гільманова. — Дехто з вас українською мовою не володіє і навіть не знає як по-українськи звучить його ім'я. Але є й українці, які добре знають рідну мову. Тому з кожним викладачі будуть займатися індивідуально за різними методиками. У навчальному процесі передбачені ігри, спів, танці, читання віршів. Крім того, планується створення справжнього мультфільму «З Україною в серці», у чому вам допоможе відомий український художник-мультиплікатор Олена Касавіна.

Однією з особливостей цього річного навчального процесу стало залучення до навчання дітей із неукраїнських родин, які виявляють цікавість до України та української культури. Скажімо, на Курсах української мови при Культурному центрі кількість слухачів невпинно зростає з року в рік, що свідчить про популярність вивчення української мови поміж росіян. Тож, на запрошення керівництва Центру відвідувати заняття в Українській недільній школі вже відгукнулося кілька російських родин.

Цього року для учнів Української недільної школи буде проведено низку цікавих тематичних екскурсій, насамперед до Державної Третьяковської галереї (українські художники в експозиції та фондах галереї), Державного історичного музею (сторінки української історії), Музею Державного академічного Малого театру ім. Михайла Щепкіна та ін. Відбудеться спеціальний цикл уроків на тему «Тарас Шевченко в Москві» з екскурсіями шевченківськими місцями, які проведе генеральний директор Центру Володимир Мельниченко.

У новому навчальному році на дітей чекають зустрічі з видатними діячами української культури — Героєм України, головою Українського фонду культури, академіком НАН України, поетом Борисом Олійником, художнім керівником Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка, народним артистом України Богданом Ступкою, народним депутатом України, головою Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, поетом Павлом Мовчаном. Вже наприкінці жовтня у Культурному центрі відбудеться відкриття виставки творів студентів Київської дитячої академії мистецтв «Мій Гоголь», під час якого діти зможуть зустрітися з президентом Академії мистецтв України, ректором Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, народним художником України, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка Андрієм Чебикінін та ректором Київської дитячої академії мистецтв, академіком Академії мистецтв України, народним артистом України Михайлом Чембержі. На думку керівництва школи це має допомогти дітям долучитися до української культури в безпосередньому невимушеному спілкуванні з учасниками сучасного культурного процесу.

Не менш цікавими обіцяють бути й заняття з історії України, яку викладатиме кандидат історичних наук, керівник Центру український досліджень Інституту Європи РАН Віктор Мироненко. Звертаючись до дітей, він запропонував досить неординарний підхід до вивчення історії України: «Ми з вами здійснимо цікаву подорож. Уявимо собі історію України як велику річку, що тече із сивої давнини і витікає в світовий океан історії. Візьмемо

собі корабель на ймення „Кліо“, і разом попливемо на ньому від сучасного дня до сивої давнини». Зауважимо, що Віктор Мироненко є автором монографії «Российско-украинские отношения в 1991–2001 гг.» (Чернігів, 2005), а в 2007 р. ним започатковано серію «Бібліотека української думки», в якій вийшли в світ вибрані твори Івана Лисяка-Рудницького та Симона Петлюри.

Українські традиції та обряди діти опановуватимуть разом із Ассоль Овсянниковою, яка закінчила Дніпропетровський національний університет ім. Олесь Гончара (факультети української філології і мистецтвознавства та післядипломної освіти за спеціальністю «журналістика») та Київський державний театральний інститут ім. І. К. Карпенка-Карого. Її досвід роботи педагогом і в українських театральних колективах допоможе створити разом з учнями театральні постановки, де кожен школяр на сцені Культурного центру відчує себе справжньою Мавкою або Котигорошком, Янголятком чи Солохою.

Українську мову та літературу викладатиме Тетяна Жукова, випускниця Московського державного університету ім. М. Ломоносова. Під час її знайомства з дітьми та батьками цілковито несподіванкою стало її чудове володіння українською мовою, яку вона опанувала на філологічному факультеті МДУ. Тож, діти, які не знають мови, матимуть добрий приклад і хорошого педагога.

Учні привітали дівчатка з Українського гурту «Купавушка» під керівництвом Олени Карасьової та Українська народна хорова капела Москви під керівництвом голови Регіональної громадської організації «Українці Москви», заслуженого працівника культури України і Росії, начальника відділу інформації та діаспори Культурного центру Вікторії Скопенко. На відкритті були присутні секретар із питань культури Посольства України в РФ Оксана Дубовенко, голова Товариства української культури «Славутич», доктор медичних наук, академік Василь Антонів та інші славутичани.

*«Український огляд» (ukrrevue.usoz.ua),
06 жовтня 2009 р.*

Юрій Безкровний

До українських дітей Москви завітав Святий Миколай

Учні Української недільної школи Культурного центру України в Москві привітали працівників Посольства України в Російській Федерації з днем святителя й чудотворця Миколая і початком Різдвяних свят.

У будинку посольства, біля ошатної та яскравої новорічної ялинки діти представили велику вітальну програму, в основі якої були традиційні українські пісні й вірші про Святого Миколая. Учні з любов'ю і щирим артистизмом величали свого покровителя й захисника, демонструючи дорослим чудове знання українських традицій та народних пісень. Завітав і сам Святий Миколай разом із маленькими янголятами — він звернувся до дітлахів і дорослих із побажаннями добра й родинного щастя і подарував кожному учасникові свята солодоші.

Дітей привітали радник-посланник Посольства України в РФ Мирослава Шербатюк, голова Товариства української культури «Славутич» (Москва) Василь Антонів та член Співки письменників Москви, лауреат літературної премії ім. А. П. Чехова Анна Баканова-Подурець. А дітлахи порадували дорослих власноруч зробленими паперовими янголятками, які, безперечно, принесуть у кожную домівку дитячий усміх, радість і святковий настрій.

До традиційного й свого улюбленого свята Святого Миколая учні Української недільної школи готувалися задалегідь і з великим ентузіазмом. У цьому їм допомагали їхні вчителі Ассоль Овсянникова й Тетяна Жукова. Українські пісні про Святого Миколая діти співали разом із заслуженим працівником культури України та Росії, начальником відділу інформації та діаспори Культурного центру України та художнім керівником і диригентом Української народної хорової капели Москви Вікторією Скопенко.

Наступного дня в приміщенні Культурного центру України в Москві учні Української недільної школи та Молодіжний гурт «Купавушка» (Москва) привітали дорослих зі святом Святого Миколая музично-театралізованими програмами. Відбулася прем'єра кількох українських мультфільмів, які представила режисер-аніматор Олена Касавіна з Києва. А завершилось свято солодкими подарунками від Чудотворця.

*Портал «ОУР» (ukrros.info),
22 грудня 2009 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Екскурсія до Малого театру

Старші учні Української недільної школи Культурного центру України в Москві разом з батьками та викладачами відвідали Малий театр — один з найстаріших у Росії, який у цьому році відкрив свій 254-й театральний сезон.

Будинок Малого театру знаходиться в переліку національного надбання, тому візит дітей передбачав не перегляд вистави, а знайомство з залаштунковою частиною театру — гримерками, сценою, цехами тощо, що в свою чергу виявилось напрочуд цікаво та пізнавально. Усі залишилися у повному захваті.

Погодьтеся, потрапити до театру з парадного входу може кожен з нас (хоча далеко не всі це роблять). А от зайти зі службового, потрапити під сцену, побачити всю машинерію та механізацію дива під назвою «театр», таланти не кожному. І ми були серед таких щасливчиків.

Театр — це велика держава, яка живе за особливими законами і має навіть власне виробництво. Саме так — виробництво декорацій, костюмів, бутафорії тощо. Та й постановку вистави впевнено можна назвати виробничим процесом, на який працює сотні людей! Глядач завжди бачить лише його результат — виставу, якій передує кілька місяців не тільки творчих пошуків, але й технічно-вирішення режисерського та художнього задумів.

Під час екскурсії діти та дорослі почули розповідь з історії Малого театру та його корифеїв. Побували у Шепкінському фойє, де побачили посмертний портрет Михайла Семеновича у виконанні Іллі Рєпіна (до речі, оригінал), макет пам'ятника Гоголю, який так і не встановили. Проїшлися глядацькою залогою, побували на святая святих будь-якого театру — сцені, де на той час монтували декорації до вистави «Не было ни гроша, да вдруг алтын» за Островським. Побачили режисерський пульт, акторське фойє, де знаходиться портрет великої Ермолової, поруч зі сценою. І навіть на колосниках вгледіли справжню дзвіницю, яка колись озвучувала вистави (сьогодні дзвони звучать виключно у записах). Зайшли до костюмерного цеху, пройшлися коридорами, зазирнули до гримерних кімнат акторів.

А ще посиділи за чашкою кави в артистичному кафе. І тепер мріємо повернутися до театру вже як глядачі. Чого й усім бажаємо.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenet.org), 8 лютого 2010 р.*

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Українська недільна школа Національного культурного центру України в Москві

Одним з пріоритетних напрямків діяльності Національного культурного центру України в Москві є сприяння москвичам у вивченні української мови. У Центрі багато років успішно працюють Курси

української мови, де усі бажуючі двічі на тиждень мають можливість опанувати премудрості однієї з наймилозвучніших мов світу, а також Українська недільна школа, яка у цьому році не очікувано для всіх переросла у своєрідний... університет. Проте про все за порядком.

Готуючись до відкриття, розуміли, що головне у роботі з дітьми не тільки вища освіта, але й бажання та уміння з ними працювати. Виходячи з цього й підбирали викладацький склад. Заняття з історії України веде досвідчений організатор молоді, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник, керівник Центру українських досліджень Інституту Європи РАН, головний редактор журналу «Сучасна Європа» Віктор Мироненко, українську мову викладає випускниця відділення слов'янської філології філологічного факультету Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, аспірантка Тетяна Жукова, уроки з народних традицій та звичаїв проводить випускниця факультету української філології та мистецтвознавства Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара та факультету театрального мистецтва Київського театрального інституту ім. І. К. Карпенка-Карого Ассоль Овсянникова, співають діти із заслуженим працівником культури Росії та України, художнім керівником Української народної хорової капели Москви Вікторією Скопенко.

Коли відбувся минулорічний набір, порадувало, що 95% учнів — корінні москвичі, яким на перший погляд, українська мова може і не знадобитись. Але батьки — вихідці з України, захотіли, аби діти знали українську. Тому головним бажанням організаторів Школи було створення таких умов для навчання і спілкування, аби кожної неділі діти за власним бажанням, а не за вказівкою дорослих, із задоволенням приходили до Школи. Показовими стали результати перших місяців роботи. Зустрівшись після зимових канікул, батьки розповіли, що кожної неділі малеча питала, чи йдуть вони до школи чи ні. Значить, вдалося зацікавити! І, до речі, не тільки дітей.

У навчальній програмі багато уваги приділяється ігровому та розвиваючому елементу, що зумовлено віковими особливостями учнів — від 3-х до 16-ти років. У молодшій групі (3–10 років) заняття з української мови проходять в ігровій формі, під час яких вивчення лексики відбувається водночас з малюванням, ліпленням з пластиліну, створенням картин з крупі тощо (інколи форму навчання пропонують самі діти), а народні свята краще засвоюються з залученням театрального та пісенного елементів.

Старша група (11–16 років) навчається за більш академічною програмою. Наприклад, уроки з історії України поступово переросли в курс лекцій, які з задоволенням стали відвідувати і батьки (це

той самий університетський момент, про який мова йшла вище), бо тільки тут вони мають змогу почути розповіді про найважливіші події в історії України та особистості, що їх прославили, наприклад, про Івана Мазепу, Переяславську Раду, період Руїни, Козацьку державу, Галицько-Волинське князівство тощо. На уроках з української мови учні читають та перекладають тексти, вивчають граматику, а на заняттях з обрядів та звичаїв не тільки знайомляться зі слов'янською міфологією й народними святами, але й з великим задоволенням беруть участь у театралізованих постановках.

Наприклад, до Дня Святого Миколая, про якого московські діти навіть не чули, була поставлена костюмована, музична вистава «Святий Миколай», де діти через два місяці після початку занять вже говорили і співали українською мовою! Саме «Святим Миколаєм» учні вітали Посольство України в РФ та Міжнародний клуб дружин послів світу у Москві.

Березень подарував нагоду взяти участь у Всеросійському конкурсі на краще читання поетичних творів Тараса Шевченка, який зібрав любителів поетичного слова Кобзаря з Москви, Московської області, Башкортостану, Татарстану та інших регіонів Росії. У кожній номінації учні Школи стали лауреатами, серед яких найпочесніше перше місце належить трирічній (!) Любі Андріановій, яка не залишила байдужими ні журі, ні глядачів, прочитавши два вірша Тараса Григоровича. Аби читачі уявили віковий діапазон конкурсу, скажу, що першу премію у найстаршій віковій категорії отримав студент IV курсу Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова Андрій Мироненко.

І до Великодніх свят готувались дуже серйозно. Вивчили українську символіку та орнаменталістику, розписали писанки та провели велику Пасхальну виставку «Христос Воскрес!», до якої з великим задоволенням приєдналися і мами. Завершилися Пасхальні свята у Школі святковим концертом, де кожен учень показав свої таланти — заспівав, зіграв на музичних інструментах або прочитав вірші.

Але не тільки цим живе Школа. Велику увагу тут приділяють зустрічам дітей з видатними українцями сучасності. Цікавим і незабутнім було спілкування з лауреатами Національної премії України імені Тараса Шевченка: поетами Борисом Олійником та Дмитром Павличком, актором Академічного театру ім. М. Заньковецької Богданом Козаком, письменником, режисером та громадським діячем Лесем Танюком.

Крім того, діти залишилися під великим враженням від екскурсій до залаштункової частини Московського Малого театру під керівництвом Юрія Соломіна, до Музейно-меморіального комплексу історії

ВМФ Росії та підводного човна «Новосибірський комсомолец», до Молодіжного театру під керівництвом В'ячеслава Спесівцева, де побачили виставу «Вечори на хуторі біля Диканьки» за Гоголем.

Особливим документальним підтвердженням цікавої роботи учнів став анімаційний сімнадцятихвилинний (!) фільм «З Україною в серці», створений на основі дитячих малюнків та фотографій разом із художником-аніматором з Києва Оленою Касавіною. Присвячений Україні та Національному культурному центру України в Москві, для учнів він є уособленням батьківщини предків, яка для більшості з них відома лише з розповідей батьків. Тому фільм — це відчуття, емоції, дитяча уява про мальовничу, розмаїту, пісенну Україну. І сьогодні з великим задоволенням та гордістю його дарують найповажнішим гостям, які говорять, що цей маленький дитячий шедевр — краще, що створено про Україну останнім часом.

Саме так наповнено та цікаво живе Українська недільна школа. І хоча навчальний рік вже закінчується, але у травні ще відбудеться великий весняний концерт, присвячений Дню Матері. Старші учні з нетерпінням очікують на результати Міжнародного конкурсу ім. Яцика, куди надсилались роботи з української мови. Крім того, діти готують вишивки, малюнки, вироби з пластиліну, писанки для участі у Міжнародній художній виставці образотворчого і традиційного народного мистецтва «Світ любові» у Києві.

«Освіта України». — 2010. — № 32. — 30 квітня.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Великодні свята в Москві

У Національному культурному центрі України в Москві до Великодніх свят відкрилась виставка писанок «Христос Воскрес!», створена учнями Української недільної школи Центру та їх батьками.

Залучення мам до цієї красивої справи сталося випадково. Спочатку вони лише допомагали дітям, а потім і самі виявили бажання створити щось особливе. Але про все за порядком.

Великодень в Українській недільній школі святкували як годиться. По-перше, підготували для батьків концерт: співали, грали на музичних інструментах, танцювали, читали вірші, чим надзвичайно порадували не лише батьків, але й керівництво Центру та викладачів.

А от ідея влаштувати виставку писанок народилась за кілька місяців до того, бо яка ж то Пасха без писанок? Та ще й зроблених дитячими руками?

Кожен із нас так чи інакше причетний до цього красивого та яскравого свята. Вдома ми обов'язково печемо паски, фарбуємо яйця або використовуємо для прикраси фабричні, без душі та серця, наклейки. Але ж у кожному візерунку, у кожній хвилястій лінії, у кожній цяточці закодовано цілий світ вірувань. Саме зі знайомства з ним і розпочали на уроках українських народних звичаїв та обрядів учні готуватись до священнодійства — розпису писанок. Ознайомились з українською орнаментикою, колористикою та взагалі з традиціями українського Великодня. Протягом двох місяців діти від трьох до сімнадцяти років створювали свої маленькі шедеври, вперше тримаючи у руках дерев'яні заготовки пасхальних яєць.

Мистецтвознавці, без сумніву, знайдуть у роботах багато «невідповідностей» з традиціями української писанки, але для нас понад усе була дитяча фантазія та їх бажання творити. Одним словом, було дозволено робити все, що не заборонялось. Тому дехто навіть написав власні імена. А чому ні? Головне — результат. А він перевершив усі сподівання.

У роботах старших дітей присутня майже вся народна символіка: безкінечники, завитки, баранці, тваринні та рослинні орнаменти та символіка Хрестового Воскресіння. Знаючи значення кольорів, діти приділили їм особливу увагу. Одним словом, юні митці підійшли до справи серйозно та відповідально. І як результат — дитячі пасхальні вироби Ксенії Каретникової, Марти та Любомира Камінських, Ганни Васильєвої, Юлії Юрчук сьогодні прикрашають Міжнародну художню виставку образотворчого і традиційного народного мистецтва «Світ любові» у Києві.

Протягом місяця роботи виставлялись в Центрі та не залишили байдужим жодного, хто їх бачив. Тому будемо сподіватися, що розпис пасхальних яєць в Українській недільній школі Центру стане традиційним.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org), 5 травня 2010 р.*

Юрій Безкровний

Курси української мови

Закінчився навчальний рік на Курсах української мови, що працюють при Національному культурному центрі України в Москві.

На останнє заняття зібрався другий курс, який веде випускниця Московського державного університету ім. Михайла Ломоносова Маргарита Хазанова. Випускники прийшли з квітами й дякували за добру освіту. Дехто навіть запропонував продовжити навчання ще на рік, адже для багатьох курси є не тільки можливістю отримати знання з української мови, але й поспілкуватися українською, обмінятися досвідом та думками щодо української культури, літератури й науки. Тут зібралися справжні шанувальники українського слова — корінні росіяни й українці, які часто бувають у Центрі на різноманітних заходах.

Поміж тих, хто вивчає мову на Курсах, студенти й випускники московських вищих навчальних закладів, люди середнього й літнього віку. Деякі з них вже володіють кількома європейськими мовами, тому вирішили вивчити ще й українську. Крім того, після закінчення кожен отримує посвідчення.

Я звернувся до слухачів Курсів відповідати на питання: «Чому Ви вирішили вивчати українську мову?»

Вікторія:

«З українською мовою я познайомила ще в дитинстві, коли мене шоліта возили до родичів в Україну. Може саме тоді я засвоювала свої перші українські слова, ласуючи черешнею, малиною й абрикосами. А вже будучи дорослою, побувала в Києві, закохалася в нього до безтями і захотіла там жити. Втім, оскільки я журналіст за освітою, зрозуміла, що без мови нормальну роботу я собі в столиці не знайду. І записалася на курси української мови. Уже в процесі вивчення я зрозуміла, наскільки люблю українську мову, мелодійну й гарну. Зараз я із задоволенням слухаю пісні українською та читаю книжки. І дякую Маргариті Ігорівні за навчання».

Катерина:

«Українська мова потрібна мені для роботи. Мабуть, я одна у групі, хто розмовляє українською на роботі. Я дуже люблю Україну. Після того, як уперше побувала в Києві, просто закохалася в цю країну й вирішила для себе, що буду вивчати українську мову».

Олександр:

«Я почав вивчати українську мову тому, що, по-перше, вивчення іноземних мов — це моє хобі, а по-друге, історія українського народу дуже пов'язана з історією російського, а їх знання, на мою думку, сприятиме кращому розумінню історії та культури свого народу».

Олексій:

«Я вивчаю українську мову, бо давно хотів знати мову та культуру своїх предків. У мене батьки, бабусі й дідусі — всі українці».

Я майже шоліта їжджу в Україну, побував у різних її куточках і дуже люблю Батьківщину своїх предків».

Історична довідка:

Курси української мови при Культурному центрі України в Москві було відкрито в квітні 1999 р. Вони почали працювати за спеціально розробленою працівниками відділу інформаційної та бібліотечної роботи Центру інтегрованою програмою, що містила інформацію про культуру, традиції та побут українського народу, історію України.

У 1999/2000 навчальному році на курсах навчалось вісім осіб, нині кількість слухачів — понад тридцять, що свідчить про щорічне зростання популярності вивчення української мови в Росії. Потрібно також відзначити й досить невисоку вартість навчання, завдяки чому курси відвідують студенти й навіть літні люди.

У 2000 р. викладач курсів Тетяна Анісімова підготувала й видала для слухачів «Посібник для практичних занять з української мови (ч. 1)», в основу якого лягли матеріали, що до цього використовувались на заняттях.

У 2004 р. після дворічної перерви було відновлено роботу курсів. Викладач Олександр Єнко склав нову програму викладання української мови. Протягом першого року тривав вступний курс, а на другому — вивчалася практична граматики, синтаксис, стилістика та культура мови й ділове мовлення.

Викладачі:

1999 — 2002 рр. — Тетяна Анісімова, 2004 — 2006 рр. — Олександр Єнко, 2006 — 2007 рр. — кандидат філологічних наук Галина Лісна, 2008 — 2010 рр. — Маргарита Хазанова.

*«Національний культурний центр України в Москві»
(ukrcenter.org)*

РОЗДІЛ VII

Духовні вершини українськості (представляємо лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка)

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Богдан Ступка — двоглавий орел українського походження

Культурний центр України в Москві останніми днями був у центрі (пробачте за тавтологію) найцікавіших та найпомітніших культурних подій російської столиці.

У Москві відбулося урочисте нагородження переможців VIII премії Національної академії кінематографічних мистецтв та наук Росії «Золотий орел» — професійного призу, що присуджується за досягнення в галузі кінематографії та за внесок у розвиток кіно.

В одній із головних номінацій — «Головна чоловіча роль» лауреатом став народний артист України Богдан Ступка за роль Тараса Бульби в однойменному фільмі Володимира Бортка.

Наступного дня після церемонії нагородження ми зустрілись з Богданом Сильвестровичем у Культурному центрі України в Москві. І приводом для бесіди був не тільки «Золотий орел». Але про все за чергою.

Весь час наша розмова переривалась телефонними дзвінками. Вітали актора з перемогою друзі, колеги, режисери, журналісти з Росії, України, Біларусі. І Ступці це дуже подобалось.

— **Богдане Сильвестровичу, спочатку хочу Вас привітати з нагородою. Які почуття переживає актор, коли номінується і...**

— ... нічого не дістає.

— **Пропоную розглянути Ваш варіант — коли номінується і стає переможцем.**

— Дуже приємно. Слава всім акторам подобається. І я не виключення.

— **Невже тільки приємно? А хвилювання? Нервування?**

— Так. Приємно. Я вже маю двох «Золотих орлів». Першого отримав у 2004 році за найкращу чоловічу роль другого плану за роль генерала Серова у фільмі Павла Чухрая «Водій для Віри»,

другого — цього року. Ніколи навіть не думав, що стану двоглавим орлом. (Сміється.)

— **Впевнена, що наступного року будемо хвилюватись знову. Признайтесь, очікували цю нагороду?**

— Ніколи про це не думаю. Просто працюю над роллю. Нагороди — добре. Дякую.

— **«Тарас Бульба» став лауреатом ще у двох номінаціях — «Краща робота художника по костюмах» та «Краща робота художника-постановника». Обидві — цілком заслужені. А чи були, на Ваш погляд, ще номінації, в яких фільм міг бути відзначеним?**

— Були. Це і режисерська робота, і операторська.

— **Роль Тараса Бульби була серед тих, про які мріяв актор Богдан Ступка?**

— Ніколи не думав його грати. Я був упевнений, що цей персонаж не в моєму характері.

— **Але ж Ви самі собі напророкували цю роль ще у 1999 році в інтерв'ю Володимиру Мельниченку, коли на питання, що після «Вогнем і мечем» необхідно зняти в Україні, відповіли — «Тарас Бульба».**

— Так. Саме це я і сказав. Але, по-перше, мав на увазі, що фільм повинен був зніматись в Україні, а не в Росії, а по-друге, не про себе вів мову. Навіть і не думав у цьому напрямі. Признаюсь, коли розпочались зйомки, і моя мама-покійниця дізналась, що я буду грати Бульбу, сказала: «Не грай, сину. Там „бий ляхів“, „бий поляків“. Потім тебе до Варшави не пустять».

— **Мамине пророцтво здійснилось?**

— Ні. До Варшави пускають.

— **Якими аргументами переконав Володимир Бортко зіграти цю роль?**

— Та мені самому було цікаво. Все ж таки Микола Гоголь. А я актор. Молодець режисер, що поламав звичне спрощене уявлення про Бульбу і розкрив глибокі психологічні та трагічні моменти. І в цьому ми співпали.

— **Були якісь складнощі в роботі?**

— Єдине, що кожного ранку дивився в дзеркало, чи не схуд, бо спеціально для ролі набирив вагу. А зараз, слава Богу, ввійшов у форму.

— **Були ще випадки, коли необхідно було змінювати зовнішність?**

— Ні. Це було вперше і в останнє. До речі, ні на коня не сяду більше, ні товстішати не буду.

— **Богдане Сильвестровичу, день вручення кінопремії «Золотий орел» був насичений ще й іншими не менш значущими подіями. Скажіть кілька слів і про них.**

— Я брав участь у міжнародній конференції, присвяченій 150-річчю Антона Чехова, на якій були присутні видатні театраль-

ні діячі зі світовими іменами, у тому числі Пітер Штайн і Роберт Стура. Крім того, у складі великого культурного десанту на чолі з Президентом Росії Дмитром Медведевим літав на батьківщину Антона Павловича — до Таганрога.

Вилітали о п'ятій ранку. Того ж дня повертались, а о сьомій вечора я повинен був збути на Мосфільмі. Але поїздка варт була того, аби навіть запізнитись на церемонію нагородження «Орла». Ми побували у місцевому театрі, побудованому ще за кріпосних часів. До речі, у 1962 році я виступав на його сцені разом з Львівським театром ім. Заньковецької. Тоді ми грали «Невольника» Тараса Шевченка. Там просто дивовижна атмосфера. Відвідали будинок, де народився і ріс письменник. До речі, у Таганрозі відкривають Культурний центр ім. Антона Чехова.

— **Богдане Сильвестровичу, яке місце у Вашому творчому житті посідає драматург Чехов?**

— Антон Павлович — це велика акторська школа. Це драматургія настрою, яка не всім піддається. Без Чехова, Ібсена, Франка актор багато втрачає, бо вони вимагають підключення, а мистецтво починається саме тоді, коли підключається підсвідомість. Решта — логіка. А логіка ніколи не була мистецтвом.

Мені доля подарувала кілька зустрічей з Чеховим. На театральній сцені я зіграв Треплева в «Чайці», Войницького у «Дяді Вані», за якого отримав державну премію Радянського Союзу, Чебутикіна у «Трьох сестрах». У кіно — Архієрея в «Нині прославився син людський». І остання кінороль за Чеховим — Лебедев в «Іванові», де знімався разом з сином Остапом. До речі, я свого часу грав Треплева, потім ця ж роль була дипломною в Остапа, і сьогодні її грає онук Дмитро на моєму четвертому курсі в університеті ім. Карпенка-Карого.

— **Поділіться власним досвідом — що повинен вміти і знати актор, аби зіграти Чехова?**

— По-перше, мати талант, інакше, чим би актор не володів, нічого не вийде. А по-друге, розумного режисера. Більшість з них сьогодні шукають нові форми, але не в них справа. Головне, щоб щось лилось з душі.

— **Не пробували себе в якості режисера?**

— Ні. І не збираюсь.

— **Чому?**

— У 1972 році я знімався у Михайла Олександровича Ульянова у фільмі «Самый последний день». Коли я приїхав на озвучення, побачив, що він дуже сумний. Чого, питаю, такий? Він відповів: «Это моя первая и последняя картина. Я не хочу пополнять когорту бездарных кинорежиссеров». І я теж не хочу поповнювати когорту

бездарних театральних режисерів. Їх і так дуже багато. Займаюся іншим і не менш важливим — складаю стратегічний план театру.

— **Для Вас особисто, які слова є найвищою похвалою?**

— Знову звернусь до Чехова. У нього найвищою похвалою було слово «добре». А сучасні режисери сьогодні на зйомках кричать: геніально, фантастично, ти — супер, ти — кращий за всіх! Це все буза.

— **А є такі режисери, які кажуть просто «добре»?**

— Сергій Данченко був таким. Радів, коли щось виходило, але нічого не говорив, а тільки проходив повз, бив легенько по плечу і казав: «Ну, нічого». Це була найбільша похвала.

— **Часто так «бився»?**

— Не часто. Може, три рази.

— **Як Ви вважаєте, на сучасному ґрунті може з'явитись режисер такого масштабу як Данченко? Є умови для цього?**

— Безумовно, може. Умови зажди були, є і будуть.

— **Ви хотіли б ще щось зіграти за Чеховим?**

— Я вже так втомився, що не дуже й хочеться грати та багато говорити.

— **Сьогодні перевагу надаєте кіно чи театру?**

— Люблю і кіно, і театр. Слава на мене звалилась у 1970 році після фільму «Білий птах з чорною міткою». Сьогодні, на старість, знову посипались і хороші ролі, і режисери, і сценарії. Цікаво було б зіграти роль без слів, але не просто бути присутнім на сцені чи кіно, а прожити надзвичайну життєву долю. Але такої ролі ще не написали.

— **Яких би ролей побажали Остапу та Дмитру?**

— Дмитро міг би зіграти Ромео, Остап — Едіпа у виставі нашого театру, яку свого часу ставив Роберт Стура. Ми б її поновили. Ще є дуже цікава п'єса болгарського драматурга Стратієва «Замшевий піджак», де один актор грає сім ролей. Це може бути дуже цікаво. І, безумовно, складно.

— **Ви з часом змінюєтесь? Якщо — так, то в який бік?**

— Так, змінююсь. І в кращий бік. Одні з віком стають більш глупими, інші чогось навчаються у житті. Я завжди підтримую талановитих людей. І як художній керівник, і як актор. Навіть, якщо погано, завжди знайду за що похвалити. Був такий актор Борис Васильович Романицький, корифей українського театру. Коли я працював над «Ричардом III», мені було 33 роки. Він завжди на репетиціях сидів у залі, а потім кликав до себе в кабінет. І завжди свою тираду починав так: «На мою скромну думку, ви створені для цієї ролі, але у вас немає емоцій, темпераменту, логіки». Тобто нічого немає. Але перша фраза давала надію та бажання щось робити. Запам'ятавалися

лише перші слова, що я створений для цієї ролі! Це був добрий урок в житті. Користуюсь ним в спілкуванні з іншими. Треба вміти підтримувати. Треба вміти робити добро і не чекати, що тобі хтось покаже. З роками став простіший у спілкуванні з людьми.

— **Ви як творча людина рахуєте життя подіями в особистому житті, роками, творчими вдачами, періодами?**

— Я не аналізую життя. Для цього є ви — журналісти.

— **Не буває бажання повернути роки назад?**

— Ніколи такого не було.

— **Можливо, жалкуєте за якимись втраченими можливостями?**

— Ні. І такого не було.

— **Та не може бути!**

— Чому не може? Може. Дійсно не жалкую. Як говорив один з героїв Антона Павловича Чехова у повісті «Архієрей»: «Жизнь я прожил хорошо».

— **Дозвольте Вас привітати і з орденом Ярослава Мудрого IV ступеня, який Ви отримали з нагоди 90-річчя театру ім. Франка. До речі, як Ви взагалі ставитеся до звань?**

— Я б їх відмінив. Крім заздрості та інших негативних проявів у колективі, вони не приносять жодної користі. Одні — тішаться, інші — плачуть. Сьогодні навіть доплати достойної за звання немає. Якщо за радянських часів народний артист СРСР, і я в тому числі, отримував доплату у триста карбованців, то сьогодні — це на папері 40% від ставки, а насправді — усього двадцять. Замість витрат на всілякі медалі та звання, просто б збільшили зарплатню акторам. Та й все. Але ніхто не наважиться це зробити. Звання, між іншим, серед колишніх радянських республік залишились лише в Росії, Україні та Білорусі.

Свого часу відомий білоруський драматург Андрій Макайонек говорив: людина, не дивлячись ні на що, коли вона досягне 25-річного віку, повинна бути відзначена всіма можливими нагородами і званнями. А потім, слідкуючи за її роботою, все це відбирати, щоб перед Богом вона була чистою. Дуже слушна думка.

— **Ви вірити в долю чи згодні з Олександром Гріном, що людина повинна творити щастя власними руками?**

— П'ятдесят на п'ятдесят. Ні без долі, ні без везіння, ні без працелюбства нічого не вийде.

— **Богдане Сильвестровичу, дуже вдячна Вам за зустріч. Признаюсь, у мене до Вас є ще безліч питань. А тому дозвольте сподіватись на наступну зустріч.**

— Дозволю.

«День». — 2010. — № 16. — 2 лютого.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Богдан Ступка: «Нужно уметь делать добро и не ждать, когда тебе скажут спасибо»

На днях народный артист Украины Богдан Ступка получил в Москве премию Национальной академии кинематографических искусств и наук России «Золотой орел» в номинации «Главная мужская роль» за роль Тараса Бульбы в одноименном фильме Владимира Бортко.

По уже сложившейся традиции Богдан Сильвестрович со всей семьей остановился в Культурном центре Украины в Москве, где и состоялась наша встреча.

На следующий после награждения день актер был в хорошем настроении, но начал беседу с категорического высказывания по поводу представителей СМИ, назвав их «змеями» (от ЗМИ по-украински). Поэтому после поздравления мы спросили, откуда такая «любовь» к представителям второй древнейшей профессии?

— А потому что не профессионалы.

— **И в чем это проявляется?**

— Практически никто не может сделать анализ спектакля. Более того, практически никогда не готовятся к интервью.

— **Но ведь далеко не все театроведы.**

— Тогда не пишите. Помню, как-то ко мне пришла молодая журналистка — будущий театровед — после спектакля «Не боюсь серого волка», поставленного Андреем Жолдаком по пьесе Олби «Кто боится Вирджинии Вульф». После нескольких странных вопросов спросил уже я, видела ли она спектакль. Оказалось, что нет! О чем тогда может идти речь? И таких большинство, к сожалению.

— **А чего Вы как актер, художественный руководитель театра ожидаете от публикаций? Что именно вам хочется в них прочитать?**

— Во-первых, анализ спектакля. Пусть и критичный, если есть основания. Пусть пишут, что понравилось, что — нет, и главное, объясняют почему. И все. А мы читаем так называемые попури или фельетоны. Что угодно, только не профессиональный разбор увиденного.

О театре

— Лет десять назад Вы мечтали иметь собственный театр — театр Богдана Ступки. Сегодняшний Театр им. И. Франко соответствует Вашему идеалу?

— Театр нельзя создать за год, два или три. Для этого необходимо, как минимум, десятилетие. Я не декларирую, каким он должен быть. Я его просто создаю. Мне нравятся идеи, которые приносят в театр некоторые режиссеры. Недавно Александр Белозуб сделал спектакль «Два цветка цвета индиго», где соединены судьбы двух выдающихся женщин и талантливых художниц — Екатерины Билокур и Фриды Кало. В нем очень мало текста, в основном зрительный ряд. Это образный театр с другой эстетикой.

— **И как актеры это воспринимают?**

— По-разному. Кто-то воспринимает, но большинство — не очень. Я пока не осмеливаюсь делать крайние эксперименты, потому что не могу позволить лишиться постоянных зрителей, которые любят нас.

Мы двадцать лет строим малую сцену. Что поделаешь — государственное строительство! Как говорил Иван Степанович Плющ, глава Верховной Рады Украины, бюджетные деньги существуют для того, чтобы их красть. Так вот, когда откроется малая сцена (а она уже почти готова), именно там мы будем делать всевозможные эксперименты.

Сначала некоторые актеры говорили, что я не уважаю традиции. А традиции в чем? Повторять то, что делали они? Но сейчас другое время. Люди меняются. И без эксперимента нет прогресса. Я, например, за восемь лет не уволил ни одного человека. Выгнать актера — приговорить его на верную смерть.

В моем понимании традиции — это моральная атмосфера, профессиональный коллектив и хороший спектакль. У нас очереди в кассах, зрители ругаются, потому что не могут достать билеты на «Кайдашевую семью», «Женитьбу Фигаро», «Тевье-Тевель». Это просто прекрасно!

О режиссуре и режиссерах

— **Что интересного будет происходить в театре в ближайшее время?**

— Есть идея поставить музыкальный спектакль, в основе которого будут украинские старинные забытые романсы. И есть просто потрясающий сценарий Игоря Афанасьева о Сирко. Хотим поставить «Бурю» Шекспира, «Фредерико» Шмидта.

— **Когда спектакли ставятся к конкретной дате — юбилею актера или писателя, это хорошо или плохо?**

— А почему нет? Не для партии какой-то ставим. К 200-летию Николая Гоголя мы выпустили «Женитьбу». Неужели плохо? И очень хороший спектакль получился.

О кино

— Как Вы при таком напряженном ритме работы в театре актером и художественным руководителем еще успеваете ездить на съемки?

— Удастся. Другого варианта просто нет.

— Ваш предыдущий визит в Москву был связан со съемками. Расскажите в нескольких словах, что это будет за фильм?

— Продюсерский центр Сергея Жигунова начал работу просто над потрясающим сценарием. Это будет многосерийный фильм о событиях в Новочеркасске в 1962 году, когда расстреляли мирную демонстрацию. Я играю отца одного из главных героев. Мой персонаж вступает за людей и попадает в тюрьму. Это, без преувеличения, роль шекспировского плана. Снимает очень хороший режиссер Константин Худяков, который на съемочной площадке не кричит, говорит спокойно, постепенно втягивая тебя в необходимую для него атмосферу. Он знает, чего хочет. И это самое главное для режиссера.

— Часто отказываетесь от ролей?

— Часто. Роль интересна тогда, когда есть судьба. На днях в Москве смотрел по телевизору несколько серий сериала «1814», где я сыграл первого директора лицея Василия Малиновского. Когда приезжал на премьеру, меня поразило, что практически вся моя роль была вырезана. Я даже не понимал, зачем приехал. Мне объясняли, что, мол, метраж и так далее. Но, наверное, просто испугались, потому что у меня было много острых высказываний, например: «Я не люблю наше государство, но в Россию я верю. Особенно в вас, а не в чиновников и т. д.». Все это было вырезано. А сейчас сделали многосерийный вариант и все вернули. Хоть какая-то роль вырисовалась.

— Мне всегда было интересно, сложно или легко передавать эмоции, вживаться в образ, когда кругом так много людей и техники.

— Я научился абстрагироваться, поэтому мне ничего не мешает. Рядом могут шуметь, говорить, ходить, а я себе играю.

— Сам процесс съемки, наверное, захватывающий?

— Для актеров — да, а со стороны ничего захватывающего, потому что кажется, что ничего не происходит. Лучше смотреть на экране. Вот театральная репетиция — это совершенно другое. Там видно, как рождается спектакль.

О творчестве

— Иногда и театральные режиссеры ставят очень неинтересно, следуя исключительно ремаркам пьесы.

— Есть бездарные режиссеры. В каждом фильме, в каждом спектакле необходимо знать, что ты делаешь. Должна быть идея и ее воплощение. А не всегда это происходит. Ставят и поверхностно. Ты же должен знать, что было до этого, почему герой в таком состоянии, знать его биографию.

— Какое место в Вашей творческой биографии занимает драматург Чехов?

— Антон Павлович — это большая актерская школа. Это драматургия настроения, которая не всем поддается. Без Чехова, Ибсена, Франко актер много теряет, вернее, не приобретает. Потому что этот материал требует подключения подсознания, с которого, как известно, начинается искусство. Все остальное — логика. А логика никогда не была искусством.

О преподавании

— Вы ведете актерский курс в Киевском университете театра, кино и телевидения им. И. К. Карпенко-Карого...

— Набрал курс на базе театра им. И. Франко, поэтому все дипломные спектакли идут на его сцене.

— Все останутся служить в театре?

— Не знаю. За эти четыре года я никого не выгнал, хотя и не все одинаково талантливы. Пусть учатся и проходят хорошую жизненную школу. Может, когда-то кто-то станет министром культуры, и будет наш человек наверху.

— Следующий курс будете брать?

— Нет. Категорически.

— Не понравилось быть учителем?

— Обучение требует много здоровья.

— Вы же еще и кинофестиваль организовали...

— Да. Первый международный киевский кинофестиваль, который проходил в мае 2009 года. Нашим гостем был Питер Гринуй, которого вообще невозможно заполучить. А к нам согласился приехать. Может, потому что он никогда не был в Киеве? Провел четырехчасовой мастер-класс в нашем театре. Уже подбираем гостей на следующий фестиваль. Может, Роберт де Ниро?

— И вам интересно этим заниматься?

— Это единственный взрослый кинофестиваль в столице. Думаем сделать его ежегодным. Каннский заканчивается в конце мая, и пусть все звезды оттуда сразу едут к нам. Может, Дастин Гофман приедет, потому что его отец из Киева. Мила Йовович.

О государственных должностях

— Однажды вы сказали, что никогда не согласитесь быть министром культуры. И потом вдруг им стали. Что было тому причиной?

— Когда мне предложили министерское кресло, я пришел к Данченко за советом. Он сказал, чтобы я соглашался. Ведь в министерстве будет свой человек. Вот и все. Признаюсь, что я играл роль министра. Это был просто неоценимый опыт. Я познакомился с финансовой системой, начал понимать, что такое государственная собственность и чем она отличается от муниципальной. Одним из моих достижений считаю перевод Львовского театра им. М. Заньковецкой из муниципальной собственности в государственную. Потом театр стал национальным, и сегодня его работники получают одинаковую с нами заработную плату.

О личном

— У Вас есть рецепт счастливой семейной жизни?

— У каждого он свой. У нас, как и у всех, бывают разные моменты. Мы и развелись, но потом забирали заявление. Мне повезло, что я встретил Ларису. Ради сына Остапа она бросила карьеру балерины. Сегодня практически все время отдает внукам. Так что тылы у меня защищены. Я могу спокойно работать.

— Сколько лет внукам? Чем радуют?

— Дмитрию 23. Он уже снялся в фильме «Мы из будущего-2». Очень активный и самостоятельный. В Москве уже нанял агента. Похож на меня в молодости. Темпераментный, имеет прекрасный голос. Устине почти десять. Она уже взрослая девочка. Любит вместе с бабушкой готовить, рисовать. Вместе они ходят по магазинам. Покупают игрушки.

— У Вас когда-то было желание сыграть с внуком на одной сцене...

— Думаем поставить «Амадеус» о Моцарте. А, может быть, пьесу Афанасьева о Сирко.

— Живете одним днем, или все-таки просчитываете что-то наперед?

— Ничего не просчитываю. Я с арифметикой дружу, а с высшей математикой — нет.

— А в чем между ними разница в жизненном понимании?

— Высшая математика — просчитывание будущего. А я этим не занимаюсь. Мне интересно просто ходить, дышать, общаться, играть.

— Вы сейчас пьете кофе. Любите крепкий?

— Я вообще не пью кофе. Только когда пересплю или недоплю.

— А что лучше — пере или недо?

— Одинаково.

«Киевские ведомости». — 2010. — № 12. — 9 февраля.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Розмова з Дмитром Павличком

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася презентація книжки віршів Дмитра Павличка російською мовою «Собор для Бога» у перекладі дніпропетровського поета Олександра Ратнера, що вийшла у московському видавництві «Зебра Е». Але презентація — не єдиний привід останнього приїзду корифея українського письменства до російської столиці.

— Дмитре Васильовичу, з чим пов'язано Ваш приїзд до Москви?

— Зі з'їздом українців, які живуть у Баркоштостані. Як голова Української Всесвітньої Координаційної Ради, що намагається пізнавати й аналізувати життя українських громад за кордоном, я їду туди, аби на власні очі побачити, як сьогодні почувається найкраща українська громада на території РФ. Тридцять років тому з українським життям у Башкирії мене знайомив великий поет і мій друг Мустай Карім.

— У Вас є відчуття минулого часу?

— Майже нема. Для мене все це відбувалось наче вчора. Тридцять років я пережив, як один день важливих подій. Не мріяв, що за мого життя відбудеться відновлення української держави, в якому братиму безпосередню участь. Я так глибоко був у процесі боротьби, що для мене літа пролетіли, як дні. Тепер, коли все стабілізувалось, я заспокоївся, українська держава є, але знову з'явилися тривожні почуття — нова влада в Україні не викликає довір'я.

— Мабуть, з'їзд у Уфі — це не єдина причина Вашого приїзду до Москви?

— Ні, 28 лютого в Національному культурному центрі України в Москві відбудеться презентація книжки моїх віршів російською мовою. Ратнер видав свої найкращі переклади. Він навіть частково профінансував видання. Хотів би я на презентації побачити російських письменників та дорогих мені людей — Ларису Васильєву, Марину Тарковську — дочку Арсенія Тарковського, з яким я дружив, і, звичайно, українців Москви.

— **Коли Ви востаннє були в Москві?**

— Минулого року. Саме тоді я зрозумів, що тут повинні бути не просто українські школи, а універсальні школи, де діти могли б вивчати, крім української, російську та англійську мови. Тут можна виховувати освічених людей, які в майбутньому багато зробили б для рідної країни. Мрію знайти серед росіян Москви захисників української мови. Серед великих росіян завжди були особистості, які відстоювали мовну відокремленість і державницькі прагнення Малоросії. Наприклад, Пушкін писав історію України французькою. У поемі «Полтава» фактично підтримав повстання Мазепи. Велика помилка думати, що найбільшими ворогами України є російські шовіністи. Перші вороги України — зрусифіковані хохли, прислужники й «дядьки отечества чужого».

— **Скажіть, якими мовами перекладали Вашу поезію?**

— Щойно вийшла книжка у Німеччині. Минулого року — в Португалії та Болгарії. Окремими книжками за радянських часів мої твори видавали в Болгарії, Словаччині, Угорщині, Естонії, Грузії, а найбільше в Росії.

— **Ви пишаєтесь усім, що написали за своє життя?**

— Є речі, за які мені соромно, але я завжди належав до тих поетів, які трималися української лінії. Змушений був інколи ставати на власне горло, але тримався теми боротьби за державність української мови. Завжди воював за державний статус української мови, і за це був завжди битий. Одну з моїх книжок навіть було заборонено та порізано на січкарні 1958 року, бо належав до письменників, за якими стежило КДБ.

Сімнадцятирічним юнаком був у сотні УПА. Мої друзі, підлітки, що були зі мною, мали псевдоніми: Явір, Горіх, Береза, Калина, а я був Дорошенко. Коли у 1945 році стало ясно, що американці не йдуть нас визволяти, сотенний Спартан відібрав у нас зброю і наказав вертатися додому, казав: «Ідіть до школи, вступайте в комсомол, але не забувайте, де були». Я не забув. У 1946 році сидів у радянській тюрмі, звинувачуваний у тому, чого я ніколи не робив. На тортурах я зізнавався в злочинах, які не скоював.

— **Яку подію у житті вважаєте найщасливішою?**

— Участь у написанні Акта проголошення незалежності України. Перше речення в тому документі, автором якого я є, мені дорожче за все, що я написав. Тоді від щастя я хотів померти. Був на таких висотах, де вже не зможу бути. Хоча сьогоднішня ситуація в Україні може надати мені змогу знову «полетіти у космос».

— **А хочеться цього?**

— Хочеться вийти до людей і сказати їм правду, як я це робив на рухівських мітингах на початку дев'яностих. Знаю і люблю росій-

ську поезію. Якби лідери Росії читали своїх поетів, вони зрозуміли б, що треба нарешті змінити своє ставлення до України, визнати не формально, а на практиці окремішність її мови й культури, її державність.

— **Ви назвали Олександра Пушкіна пророком. А чи були в українській літературі пророки?**

— Пророком української державності є Тарас Шевченко. Він національну програму України будував на глибокому знанні української козацької історії, повторював те, що було сказано і сформульовано козаками за часів Мазепи. У Шевченкових творах воскресла козацька боротьба за незалежність України. Продовжувачем традицій Шевченка став найбільший наш письменник і державник Іван Франко, який писав про Україну як про державу. Шевченко писав: «Церков — домовина розвалиться, а з-під неї встане Україна». А Франко говорив уже не просто Україна, а держава Україна. До речі, ідея української держави в Україні ішла зі сходу на захід нашої території, а не навпаки.

— **А сьогодні є письменники, які бережуть у своїй творчості ідеї державності та самостійності?**

— Українську національну ідею береже в основному моє покоління письменників — Ліна Костенко, Іван Драч, Іван Дзюба, Валерій Шевчук, Роман Лубківський, Роман Іваничук та інші. Є такі й серед молодших. Зовсім молоді намагаються обходити національні та соціальні питання, висвітлюючи в основному філософський зміст життя. Вони бояться повторень.

— **Може, і не треба шукати чогось нового, бо вже дійсно все сказано?**

— Неправда. Історія свідчить, що саме в національному питанні є невичерпні теми. Вмирати за Україну або жити виключно заради неї — про це справді вже сказано. Але кожна смерть і кожне життя — це не банальне повторення, а вічні знаки людяності. Сьогодні багато питань виникає на площині «українець в неукраїнському середовищі». Має значення не місце народження, а освіта. Я вважаю, що провідним почуттям людини є почуття справедливості. Справедлива людина буде захищати будь-який народ, а не тільки свій, будь-якого батька та будь-яку матір, а не тільки власних. Загальнолюдські цінності базуються насамперед на почутті справедливості.

— **Сьогодні поет може бути речником народу?**

— Абсолютно. Я в цьому переконаний. Інтимна лірика й політика — нерозлучні матерії. За радянських часів тільки в літературі можна було почути правду політичну. Сучасна людина вже переорієнтована на матеріальні цінності. Головна постать

сучасності не поет, не філософ, а футболіст і продажний політик. Маєш гроші — ти людина, не маєш — ти ніхто, якщо навіть ти геній. Розвиток людства пішов у зворотньому напрямку. Сьогодні для більшості батьківщина — це дача, квартира, машина, комфорт. Але почуття належності до своєї нації не вмирає. А там, де воно вмерло, стає мертвим усе — і дача, і мерседес, і комфорт.

— **Про що сьогодні пишете вірші?**

— Про вибори, що пройшли. Я обов'язково напишу політичну сповідь про все, що відбувалось протягом останніх п'яти років. Це буде спогад на сумному рубежі української історії. Я хотів об'єднати Тимошенко та Ющенко, але не вдалося. У сповіді буде й про те, чому цього не сталося. Але не тільки про політику думаю. Укладаю багатотомник власних творів та перекладів. Пробую писати оповідання.

— **До речі, як Ви ставитесь до проминулості часу?**

— Я знаю, що вмру. Це мене не лякає. Страшно від того, що можу чогось не встигнути зробити.

— **Ще одне питання про Вашу перекладацьку діяльність. У Вас є улюблений світовий поет?**

— Я переклав майже всього Хосе Марті, сонети Шекспіра й Бодлера, видав ґрунтовну антологію польських поетів, антології поезії болгарської, хорватської, словацької, російської. У кожній із них є мої улюблені поети. У кожній національній літературі я шукав те, що може підтримати національний дух України. І завжди знаходив. У болгарській — це Христо Ботев, у словацькій — Гвездослав, у російській — Пушкін, Блок, Тарковський, у польській — Словацький, у білоруській — Янка Купала, у грузинській — Тамаз Чіладзе, у литовській — Марцінкявічюс та інші. Мої переклади — це теж мої твори, моя душа.

— **Коли приходить натхнення?**

— Інколи прокидаюсь серед ночі, повторюю пошепки або голосно деякі рядки, шукаючи їх розвитку. Але найчастіше поетичне натхнення приходить над ранком. Я — жайворонок.

— **До Вашої останньої збірки «Поклик» ввійшло сто найкращих Ваших поезій. Самі їх визначали?**

— Ні. Це вибір укладача книжки Євгена Пшеничного. Я не з усім погоджуюсь. Але не протестую, дякую.

— **Ваша лірика автобіографічна?**

— Будь-яка поезія автобіографічна.

— **І переклади?**

— У тому числі. Я ж перекладаю те, що мені до серця.

— **Вам подобається, коли декламують Ваші вірші?**

— Як правило, ні. Не вміють вони декламувати.

— **Дмитре Васильовичу, на Ваші вірші написано багато пісень. Є серед них улюблена?**

— Є. Але це не «Два кольори», а «Долиною туман тече». У мене з композитором Білашем був своєрідний паролі — текст на чотири «о». Я вам його прочитаю. У 1964 році ця пісня була заборонена. Влада вважала, що вона про бандерівців:

Долиною туман тече,
Не чути плеску хвиль його,
Припав я брату на плече
Край лісу яворового.
Мене задужали вітри,
Ослабли корені мої,
Лишилось два, а може три
Листочки яворовії.
Від холоду не чую ніг,
Кінчається життя моє,
І налітає тихо сніг
На серце яворовеє.
А брат мій каже: «Не журись.
Ніколи не впадемо ми.
Запалим небеса колись
Вогнями яворовими».

— **А що відчуваєте, коли чуєте «Два кольори»?**

— Інколи думаю, що написав її хтось інший. Вона вже стала світовою. У мене є навіть японський варіант, вміщений в японському підручнику української мови. Дивуюсь, що написав цей текст, коли мені було тридцять п'ять років. Повинен був це написати тільки тепер, коли маю величезний життєвий досвід.

— **У Вашому житті яких барв було більше?**

— Блакитного — кольору страждання, зеленого — кольору весняної радості та любові, темно-золотого — філософського кольору. Але найбільше чорного — кольору суму та журби. Пісня «Два кольори» цікава саме тим, що чорний і червоний — не конфліктні кольори. Вони доповнюють один одного. «Червоне — то любов, а чорне — то журба». Проти любові стоїть не ненависть, а журба — інший бік любові, сказати б, пораненої любові.

Сайт УВКР (ukr.com.ua), 3 березня 2010 р.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Богдан Козак про Тараса Шевченка, національну премію, театр, педагогіку, Москву і Культурний центр

У Національному культурному Центрі України в Москві урочисто відсвяткували 196-у річницю від дня народження видатного українського поета Тараса Шевченка.

Розпочався вечір доповіддю «Тарас Шевченко в Москві: уроки для нації», яку виголосив генеральний директор Центру, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, відомий шевченкознавець Володимир Мельниченко. Достойним продовженням урочистостей стала поетично-музична композиція «Послання...» у виконанні Богдана Козака, народного артиста України, лауреата Шевченківської премії, актора Національного академічного українського драматичного театру ім. М. Заньковецької.

Читанням шевченківських творів сьогодні нікого не здивуєш. Хіба що оригінальністю трактування, що буває дуже й дуже рідко. Але коли випадає щастя зробити подібні відкриття, розумієш, що ти досі нічого про Поета не знав, не розумів та не розкодував його творів.

Богдан Козак — щасливий виняток. Його трактування Шевченка побудоване на акторській майстерності й темпераменті. Коли перебуваєш під впливом акторської енергетики, часом здається, що вустами митця промовляє Тарас Григорович. До речі, для самого актора цей моноспектакль за суттю є «монологом Шевченка» — молитвою за Україну.

Наступного після виступу дня ми зустрілися з Богданом Миколайовичем, щоб поговорити з ним про Поета, національну премію, театр, педагогіку, Москву і Культурний центр.

Дізнавшись про отримання національної нагороди, актор сказав, що Бог любить трійцю, маючи на увазі двох шевченківських лауреатів театру ім. М. Заньковецької — народного артиста України Федора Стригуна та народного художника України Мирона Кипріяна. Але ці дві премії було отримано 35 (!) років тому.

— Я читаю Шевченка з молодих років, — говорить актор, — і вважаю «Кобзар» українським Євангелієм. Його поезія має таке коло-сальне енергетичне поле, що читати її щодня просто неможливо. З власного досвіду знаю, що дорога до Шевченка — це дорога на прощу, бо його твори допомагають осягнути, ким ти є та ким маєш бути.

Такі відкриття можна зробити тільки на сповіді. Тому всі мої програми, присвячені творчості Шевченка, мали камерний характер.

— **Ви говорите про цикл компакт-дисків?**

— І не тільки. Першим був телевізійний цикл вистав «Великий льох», де всі ролі виконував я сам. Потім — цикл компакт-дисків «Думи». Останній, в якому я цитував Шевченкове питання «А що далі?», вийшов у дні Помаранчевої революції, був вчасним і цілком відповідав ситуації, що тоді склалася.

Трохи пізніше разом з композитором Олександром Козаренком та капелюю «Трембіта» під керівництвом Миколи Кулика ми зробили композицію «Євангелії від Тараса», за яку висувались на Національну премію минулого року. Тоді дійшли до другого туру. Цього року змінились правила висунення на Шевченківську премію і Комітет запропонував мені дати концерт «наживо». Так виникла композиція «Послання...», яку ми поставили разом з режисером Аллою Бабенко.

— **І хто побачив її першим?**

— Шевченківський комітет та кияни у залі Національної філармонії. Ніколи я в житті не отримував стільки квітів, як тоді. Так само щиро мене вітали і в Театрі ім. Заньковецької. З цього висновок можна зробити один — Шевченко й сьогодні викликає живий інтерес та душевний відгук у сучасників. Я щасливий, що зробив цю програму. Вважаю, що кожен актор повинен віддати данину нашому найбільшому Поетові.

— **Запрошення до Національного культурного центру України в Москві було несподіваним?**

— Чесно кажучи, так. Я дуже радий, що приїхав, бо востаннє у Москві був тут ще за радянських часів. Мене просто вразив ваш Центр. Це справді величний палац із дивовижною атмосферою — достойне представництво нашої країни. Мені бракує слів, щоб висловити враження.

До того ж, саме генеральний директор Центру Володимир Мельниченко написав і видав низку унікальних праць, присвячених Шевченкові, які цілком заслужено відзначені в 2009 р. Шевченківською премією. Вони читаються як роман. В особистій розмові Володимир Юхимович висловив слушну думку про те, що кожного року хтось обов'язково повинен отримувати Шевченківську премію за популяризацію творчості Поета або новий підхід до Шевченкіани в царині літератури, музейної, театральної справи тощо. Безумовно, лише у разі відкриття чогось нового в розумінні генія поета, проникнення в глибини його творчості та осягнення його сенсу для України і світу. І я з цим цілком згоден.

Дуже радий, що познайомився з паном Мельниченком особисто і побував в Українському культурному центрі. З дуже приємним враженням їду додому.

— **Чим особисто для Вас є визнання на високому державному рівні?**

— Було б нечесно лукавити. По-перше, отримання премії змусило мене замислитись, що я зробив у мистецтві. По-друге, це не значить, що далі вже можна нічого не робити. Навпаки, зараз мене постійно запрошують з програмою «Послання...» На мою думку, премія перетворює митця на «білу мишу» (у позитивному розумінні), на яку покладено відповідальність не залишати «чорних слідів».

Я щасливий і гордий, бо, маючи звання академіка Академії мистецтв України, звання народного артиста України, досі не мав Шевченківської премії — «українського Оскара» в царині мистецтва і культури. Потрапити до когорти краших з найкраших — це почесно і прекрасно. За це я вдячний Господу Богу, долі й Тарасові Шевченку.

— **Кажуть, що не просто «спілкуватися» з Шевченком...**

— Перебувати в енергетиці його слова — дуже нелегко. Вона виснажує, вона випалює. Ви не можете просто вимовляти слова, ви мусите їх про-жи-ти. А це рівне напрузі Шекспіра. Шевченко — геній, людина, яка могла сперечатись з Богом. Проклинати його і водночас любити, любити з неймовірною силою! Бути до болю відвертим та правдивим із собою, Богом і людьми:

Нічого б на світі не знав,
Не був би в світі юродивим,
Людей і Бога не прокляв...

Уявляєте, таке сказати людині віруючій? Залишивши у чотирнадцять років Україну, він зумів зберегти такий величезний словниковий запас — генетичний словниковий фонд народу, який ще й досі вивчають. У його рядках є найголовніше — Правда, як кажуть росіяни, «нелицеприятная» і до своїх, і до чужих. Це, можливо, когось шокує, але коли говорить Шевченко...

Актор до певної міри є посередником між вищою силою і людьми. Зрештою, як і кожен митець. Коли читаємо поезію Шевченка вголос, витворюється енергія, що обпікає душу. Жити за законом такої напруги увесь час людина просто неспроможна. Це як шлях на Голгофу.

— **Богдане Миколайовичу, Ваша вистава стала для присутніх театральним відкриттям. А чим Вас дивує театр?**

— Відкриття — це інтерпретація класичних творів. Іноді буває дуже цікаво, зокрема, за європейським зразком грати класику в

сучасних костюмах, інтер'єрі або шукати якісь образні середовища, де все це відбувається. Але іноді класика від цього втрачає. Я бачив у Польщі «Короля Ліра», який ішов усього дві години без антракту. Спочатку це вражає, збиває зі звичного сприйняття, а потім розумієш, що втрачається і глибина, і багатошаровість шекспірівського твору. Заміняється холодним раціональним образом, знаком, який діє локально якусь мить, але не має продовження в глибину. Відкриття в театрі відбуваються дуже рідко, але те, що іде такий пошук, дуже добре.

— **Чи є театральні враження, які запам'ятались на багато років?**

— Серед них назву виставу «Доросла дочка молодої людини» у постановці Васильєва. Це було для мене відкриття глибини психологічної школи, властивої російському театру! Відкриття колосальних пауз, колосальної ігрової структури. У ті роки це було потрясінням.

Ще — незабутні вистави Роберта Стуріа «Кавказьке крейдяне коло» та «Король Лір», які бачив у Києві, та театр Кабукі, на вистави якого літав до Ленінграда. Сьогодні театр дуже різноманітний, активно живиться здобутками інших мистецтв.

— **Ви — педагог з багаторічним стажем. Як і чого саме треба вчити студентів, щоб вони стали органічною складовою сучасного театрального процесу?**

— Коли був молодшим, особисто проводив навчальні тренінги за системою Єжи Гротовського. Тепер запрошую молодших, які володіють різними техніками. Система Станіславського необхідна кожному актору, тому що без глибокого психологічного розкриття образу, без володіння внутрішнім монологом, умінням визначити мету, наскрізну дію, володіння пристосуваннями, нічого на сцені не вийде. Актор повинен розуміти, що таке пристосування і що таке фізична дія, бо це різні елементи. Крім того, студенти багато «беруть» від тренінгів Єжи Гротовського, Пітера Брука, Євдженія Барби.

— **А як справи з навчальною літературою? Не бракує?**

— Дуже бракує, тому видаємо та перекладаємо самотужки. Намагаємось переконати львівські книгарні, щоб із Москви привозили нам спеціальну літературу, але їм не вигідно везти десять примірників. І як налагодити цей зв'язок — не знаю.

Переклали останню редакцію «Театрального словника» Патріса Паві, «Студії над Гамлетом» Станіслава Виспянського, працю Гротовського «Театр. Ритуал. Перформер» та «Жодних секретів» Пітера Брука, намагаючись залучити до навчального процесу найкраще, що існує в театральній науці.

— **Я чула, що Ви активно впроваджуєте обмін студентами...**

— Нам ближче приїхати до Кракова, ніж до Москви, а тому ми маємо угоди, підписані з Краківським, Варшавським та Вроцлавським вузами. У Вроцлаві кожні два роки відбувається фестиваль «Діалог», де протягом десяти днів можна побачити вистави з усієї Європи. Тому маємо унікальну змогу ознайомитися з усіма існуючими тенденціями.

— **Крім театрального відділення при Львівському університеті є у Львові театральний вуз?**

— Немає. Коли в 1998 році закрились акторські відділення при Львівській консерваторії, Іван Вакарчук, ректор Львівського університету імені Івана Франка, запропонував мені очолити кафедру театрознавства та акторської майстерності, а відтак і факультет культури і мистецтв. Проте Університет — класичний вуз і не має навчальної сцени, тому ми вирішили навчати студентів у стінах Театру ім. М. Заньковецької. Тим більше, що при театрі колись функціонувала студія, і саме тому тут є педагогічний досвід та розуміння, що таке молодь у театрі. Так виник виробничо-навчальний комплекс: Університет дає академічну класичну освіту та матеріальну базу, а майстерність актори опановують на базі театру. Ми пішли шляхом Дмитра Антоновича, автора книжки «Триста років українського театру», який писав, що виховання актора поза стінами театру є практично інкубаторним вихованням.

— **А яку освіту здобули власне Ви?**

— Я закінчував театральну студію при Театрі Заньковецької і з перших кроків, починаючи з другого семестру, грав у масових сценах. А наприкінці першого курсу вже виконував свою першу головну роль. Сьогодні за бажанням кожен львівський театр набирає курс і керує ним з майстерності актора і сценічної мови. Нещодавно набрали лялькарське відділення на базі Львівського академічного театру ляльок.

— **Чи багато сьогодні охочих опанувати цю романтичну професію?**

— Ореол романтичності не зникає, а тому щороку число претендентів на одне місце тільки зростає. На факультеті відкрито кафедру режисури, яку очолює художній керівник Національного театру імені Марії Заньковецької Федір Стригун. Завершує навчання другий випуск під орудою Володимира Кучинського, художнього керівника Академічного театру імені Леся Курбаса.

— **Не новина, що час пропонує все нові й нові технології. Сучасний театр встигає (чи повинен встигати) за змінами?**

— Свого часу французький шансоньє Моріс Шевальє, який завжди був сучасним і модним, говорив: «Я все життя танцю-

вав танці, властиві тому часу, в якому я перебував». Інакше і не може бути. Наприклад, одяг ви носите сучасний, а не сюртуки або криноліни. Ці процеси стосуються і театру. Відбуваються зміни у формах, отже і в технологіях акторської гри. Актор повинен мати чуття сучасності, мусить бути самокритичним та дбати про власну гідність незалежно від віку і часу. Навіть суха гілка має свою естетичну вартість і красу.

— **Чого навчили Вас Ваші вчителі?**

— У студії — Борис Тягно, вихованець Леся Курбаса; Доміан Козачковський, Анатолій Ротенштейн, Володимир Аркушенко... У театрі актори — Борис Романицький, Василь Яременко, Надія Доценко, Олександр Гай, Леся Кривицька, режисери — Олексій Ріпко, Сергій Данченко, Володимир Опанасенко... Чого нас навчали? Працьовитості, професіоналізму, етики. Вони приходили за дві години до початку вистави, а ми, молоді, за півгодини. Поступово їхнє ставлення до справи, без читання нотацій, лише виразний погляд на нашу поведінку зробили свою справу. Вони мали високий рівень культури. На репетиції приходили з вивченим текстом, а ми — з папірцями; вони — завжди готові до праці, а ми... Згодом збагнули, що поводимося неетично щодо них і професії. Їхня школа виховання молодих акторів у театрі — це власна праця і особистий приклад. І сьогодні я теж не читаю вихованцям нотацій, а переконую власним прикладом. Хочете — йдіть цією дорогою, не хочете — то краще взагалі не ступайте не цей шлях.

— **Наприкінці нашої зустрічі, знову повернусь до Москви. У Вас була зустріч з батьками учнів Української недільної школи Національного культурного центру України в Москві. Які вона залишила враження?**

— Мене запитали про театр, Львів та Україну. І я радо розповів нашим країнам усе, що їх цікавило. До речі, те, що у вас є така школа — для мене теж відкриття. Те, що батьки приводять дітей і хочуть, щоб вони не забули своєї мови — це прекрасно. Я вважаю, що кожен батько і мати, куди б доля їх не закинула, зобов'язані навчити свою дитину рідної мови предків.

Побувавши тут, я відкрив для себе високу українську культуру, що живе і пульсує. Не хочу образити рідну землю, але наміноді бракує такого високого рівня організації справи і ставлення до роботи, які я побачив у Культурному Центрі України в Москві.

(zik.com.ua), 21 квітня 2010 р.

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Борис Олійник: «Коли жили і діяли Тичина, Сосюра, Бажан, Рильський, Малишко, Гончар — нагород не вимагали»

Для зустрічей з Борисом Іллічем Олійником не треба шукати приводів. Із ним просто необхідно спілкуватись за будь-якої, навіть найменшої, можливості.

Останнім часом видатний поет, голова Українського фонду культури, академік, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Борис Олійник буває в Москві не дуже часто, хоча відносно недавно працював у самому серці столиці тоді безмежної нашої батьківщини — у Кремлі. Чи є ностальгія за тими часами? Мабуть, є, хоча спогади дуже різні. Тоді, у 90-х роках, відбувалося багато доленосних подій. І не тільки для країни, а в першу чергу для людей, що у ній живуть. Борис Ілліч побував в усіх (!) гарячих точках, кожного разу ризикуючи власним життям. І минулося. На щастя.

Останній приїзд Бориса Олійника до Москви був пов'язаний із кількома подіями: з презентацією репринтного видання першої збірки Максима Рильського «На білих островах», яка відбулася в Національному культурному центрі України в Москві, та врученням Борису Іллічу «Срібного витязя» на Першому Слов'янському літературному форумі, що відбувався у рамках XIX кінофоруму «Золотий витязь».

Урочисте нагородження проходило у Домі російського зарубіжжя, де у невеличкій залі було зібрано, без перебільшення, діамантовий літературний фонд слов'янського світу. Голова Форуму Валентин Распутін відзначив нагородами видатні твори молодих та визнаних майстрів слова у двох номінаціях: «Велика проза» та «Велика поезія». Але найголовнішою подією, безумовно, було вручення «Витязів». «Золотий витязь» та диплом «За вклад у розвиток вітчизняної словесності та єдність слов'янських народів» присуджено Віктору Ліхоносову за повість «На долгую память», «Срібний витязь» — Борису Олійнику за «Вибрані твори», «Бронзовий витязь» — голові Співки письменників Болгарії Миколі Петеву за збірку есе «Маяк, его смотритель и ветер». А золотою медаллю ім. О. С. Пушкіна «За видатний вклад у розвиток літератури» Міжнародний комітет на чолі з Почесним головою Валентином Распутіним та Президентом Слов'янського форуму мистецтв, народним артистом РФ Миколою Бурляєвим нагородив легендарного сербського письменника Добрицю Чосича.

Отримавши нагороду, Борис Ілліч сказав такі слова: «Я глибоко схвилюваний цією подією. Але для мене найвищою нагородою є те, що

стою поруч з Валерієм Ганічевим, Валентином Распутіним та Миколою Бурляєвим. І низько кланяюсь Добрице Чосичу. Нарешті, випивши чашу неправильно зрозумілого суверенітету, ми прийшли до розуміння, що суверенітет — право кожного народу, але незалежність на відрубних хуторах не збудуєш. Поодинці нас можуть поглинути. І не доведи, Господи, підштовхнути до братовбивчої війни. Будьте мені здорові».

Наша зустріч з Борисом Іллічем відбулася наступного дня в Національному культурному центрі України в Москві. Говорили майже про все — про зв'язки з Росією, поезію, нагороди, політику, згадували минуле та мріяли про майбутнє.

— **Борисе Іллічу, спочатку запитаю про Національний культурний центр України в Москві та Ваші з ним зв'язки.**

— Кожного разу, коли буваю в Москві, завжди зупиняюсь у Центрі, з великим задоволенням спілкуюсь з Володимиром Мельниченком і беру участь у культурних заходах Центру. На жаль, це відбувається не так часто, як хотілося б. Я знаю Володимира Юхимовича вже досить давно, а тому можу стверджувати, що це людина слова. Дай Бог йому здоров'я. Культурна програма, на відміну від інших Центрів, тут досить серйозна, бо керівництво ставиться до роботи не формально, а з душею і розумінням того, що необхідно московським українцям, аби не втрачати зв'язки з Україною. Тут і виставки, і концерти, і літературні презентації. До того ж, успішно працює Українська недільна школа.

— **А Ви часто берете участь у презентаціях книжок?**

— Майже кожен тиждень в Українському фонді культури, який я очолюю, відбуваються різні імпрези, у тому числі й літературні. Презентуємо все, що заслужує на увагу й працює на Україну — молодих літераторів, акторів, художників. Розуміємо, як це сьогодні необхідно, бо, не дивлячись на суцільне поширення Інтернету, саме до культури увага дуже послаблена. Більшість дивляться, де б заробити на шматок хліба насущного. Хоча з іншого боку, гріх прибіднюватись, бо людині завжди хочеться чогось кращого, ніж вона має, і цьому немає меж. Але є речі, пробачте за риторику, вічні.

— **Ви маєте на увазі, мабуть, такі заходи, як Слов'янський форум?**

— Саме завдяки таким сподвижникам, як Микола Бурляєв, Валерій Ганічев та Валентин Распутін, у нас іще щось відбувається і ми не втрачаємо один одного. Я розумію, чому Бурляєв залишається з моїм душею — він постійно в русі, щось ініціює, вибиває гроші. Але сам при цьому за душею не має жодної копійки.

— **Як, мабуть, і Ваш Фонд?**

— Загальновідомо, що гроші вимагають грошей. Коли вони є, їх неодмінно треба витратити. З цього приводу колись моя баба

Химка говорила: «За оградку, моя дитинко, нічого не понесеш». Якось у кількох «оліграфів» попросив вкласти у дітей, а вони пішли думати. Хай думають. А от середній клас, який власними руками заробляє, скоріше ділиться, ніж «оліграфи».

— **Український фонд культури, відкриваючи нові імена, відстежує майбутнє молоді? Допомагає їй чимось?**

— Допомагаємо, наприклад, вступати до вищих навчальних закладів. А от книжок не видаємо, бо не маємо фінансових можливостей. З іншого боку, сьогодні видати власну книжку може будь-хто, внаслідок чого маємо суцільне графоманство.

— **До речі, Ви торкнулись дуже серйозної теми. Що робити з графоманством?**

— Раніше, аби видати книжку, треба було у видавництвах отримати дві-три закриті рецензії та редвисновок. І в тому не було нічого поганого, бо відсіювалися неякісні твори. А зараз напрому: маеш гроші — друкуйся. Те саме відбувається і з піснями. Інколи хочеться застрелитись із самописки, коли почуєш тексти. Знову ж таки, перш ніж прийняти пісню, її обговорювали. Інколи навіть дуже гостро. І автори робили висновки. Графоманію не пускали. Сподіваюсь, врешті-решт, і тут облаштується. Музика — крила, але їм треба на чомусь триматись — на поезії.

— **На Ваші вірші багато пісень написано?**

— Навіть не знав, скільки їх створено, поки мені не показали список. Виявляється, досить багато. Я не пісенний поет і по добромому заздрю тим, у кого є такий талант. Є кілька пісень на мої вірші, які мені подобаються: на музику Білаша «Мелодія», Морозова «Посіяла людям», Поклада «Мамо, вечір догора».

— **З яким відчуттям їх слухаєте?**

— Інколи ми співпадаємо з композитором, а інколи задумую мінорно, а пишуть в мажорі. Виявляється, що і так може бути.

— **Пісні, як правило, пишуть про кохання. А як писати вірші про це вічне почуття?**

— Щоб хоч трохи було зрозуміло, що ти там присутній.

— **Цього разу в Москві ви отримали «Срібного витязя». Як ставитесь до нагород?**

— Без зайвого кокетування. Можливо, на початку вони були якимось заохоченням, а зараз, не скажу, що неприємно, але можна жити й без них. До того ж, декого нагороди псувають, і це погано, але якщо «працюють» на добро, тоді нехай вручають. Крім того, останнім часом дуже багато звань та нагород скомпроментовано.

— **Процес девальвації звань розпочався давно. І все ж таки, залишилось ще щось дійсно високого рівня?**

— За всіх застережень, певно таки звання академіка Національної академії. Хоча і за радянських часів із верхівки могли за когось попросити. Та й зараз, мабуть. Сподіваюсь, що є кілька дійсно престижних та почесних академічних премій і звань. Якось мені запропонували посаду Голови комісії з нагород. Два місяці побув, дивлюсь, отримують ті, кого на голосуванні не пропустили. Хай тоді відповідають ті, хто дають найвищі звання колаборантам. То я подав заяву на звільнення.

— **Чим для Вас є Національна премія України імені Тараса Шевченка?**

— Це найвища відзнака серед усіх, що я маю. У 1975 році я був наймолодшим лауреатом Державної премії СРСР, якою нагороджували тут, у Москві. Потім отримував Державну Шевченківську, міжнародні премії імені Сквороди та «Дружба» всеюгославської премії «Лицарське перо». За радянських часів, за життя Тичини, Сосюри, Бажана, Рильського, Малишка, Гончара нагород не вимагали. Не останньою чергою й тому, що при таких людях було просто незручно! А зараз — це просто жаж. Уже й не просять, а вимагають.

— **Ви назвали імена класиків української літератури. А серед сьогоднішніх письменників є такі, хто може згодом заступити це місце?**

— Про нині суших цю проблему вирішить час. Але без зайвих епітетів можу назвати могутню поетесу Ліну Костенко, Івана Драча, Володимира Базилювського, Леоніда Талалая, Леоніда Горлача, Михайла Шевченка, Миколу Луківа, з молодших — Павла Вольвача, Ігоря Павлюка та багатьох інших.

— **А що читає Борис Олійник?**

— В основному суспільну літературу, яка сьогодні часом цікавіша за художню. Або документальну.

— **Чи є улюблені письменники?**

— Серед українських назву Андрія Головка, Олеся Гончара. З молодших — Володимира Дрозда, Григора Тютюнника. Він справді геніальний, тонкий за мовою і за побудовою характерів. Класична література в нас дуже пристойна, а от сучасна в основному пластмасова, без життя. І саме її нав'язують усьому світу. Серед пристойних сучасних письменників назву Євгена Пешковського — справжнього прозаїка, за яким стоїть життя.

Серед зарубіжних імен вважаю вершиною повість Ернеста Хемінгуей «Старий і море». Подобається романтика Антуана де Сент-Екзюпері. По-своєму цікаві латиноамериканці, тому що у них зовсім інший темпоритм фрази. Могутнім письменником бачиться Маркес. З цікавістю прочитав нашумілий роман англійця Дена Брауна «Код Да Вінчі». Церква, зрозуміло, його не дуже по-

важає, але він запропонував неочікуваний поворот. Із російських письменників, поза сумнівом — великий Булгаков. І важко знайти митця такого ж рівня як Михайло Шолохов. Ви тільки уявіть — повністю видати у радянські часи по суті антирадянську книгу «Тихий Дон» — це вже унікал.

— **Чи багато важить для письменника життєвий досвід?**

— Безперечно. І цей досвід не залежить від віку. Можна і в двадцять бути мудрішим за шістдесятирічного. Крім того, є ще таке поняття, як генетичний досвід. Скажімо, у 20-х роках минулого століття був Василь Чумак, розстріляний у 19 років денікінцями. А як писав! Звідки у ньому все це? Шолохов почав писати у двадцять літ.

— **Ви власні вірші перечитуєте час від часу?**

— Не перечитую, бо це так нудно. Тому в передруках дуже багато помилок, які накопичуються протягом не одного десятиліття.

— **Напам'ять знаєте багато?**

— Ні, небагато.

— **Ви вірите в долю?**

— Звичайно, людині щось дається, але на тому спекулювати дарованим Богом довго не можна. Треба йти шляхом самовдосконалення. Себто — працювати.

— **Саме тому Ви невтомно працюєте все життя.**

— Та не знаю. Ніколи не був суто поетом. Я сам журналіст, працював у газеті, журналі. Тому можу об'єктивно оцінити не лише іншого, але й себе самого. Бачу й знаю свої слабкі місця. Як правило, поети вважають все своє геніальним. І в цьому є присмак графоманії. Якщо навіть геніальний поет вважає, що він неперевершений, тоді амбіції переходять через верх і можуть зупинити його у зростанні.

— **Ви сьогодні багато віршів пишете?**

— Не дуже.

— **А якщо все ж таки лягають рядки на папір, що надихає?**

— Важко пояснити. Навіть Іван Франко у статті «До секретів поетичної творчості» не зміг пояснити. Надихнути може будь-яка фраза, мелодія, або народжений у тобі ритм. Як це робиться, Бог його знає. От як написати статтю, можу розповісти, але ви про те добре знаєте і самі.

— **Деякий період Вашого життя був пов'язаний з Москвою...**

— Я ж був у Кремлі.

— **Потім ви повернулись в Україну. Як Ви особисто сприймаєте те, що відбувається сьогодні між нашими країнами?**

— Нас сегментували, роз'єдали. Політологи кажуть, що попереду політики повинна йти економіка. Тоді попереду економіки

мусить бути культура. Погано, коли роз'єднується економічний простір, а коли духовний, — маємо катастрофу. Ми були найбільш духовними у світі. З волі чи неволі знали культури одної шостої світу, а потім нас роз'єдали на хутори. Слава Богу, що є такі як Бурляев та Ганічев.

Сьогодні дехто кричить, що їх тоді давили. Так, за царя були циркуляри, скеровані на заборону української мови, але й тоді народні пісні не забороняли. Ті, хто зневажав рідну мову, тепер розказують, що їм не давали говорити українською, то на їх совісті. Я ж, як і переважна більшість моїх земляків, як говорили, так і говоримо материнською мовою.

— **Чи був у житті період, який Ви зараз можете назвати золотим?**

— Думаю, що 60-70-ті. Тоді Україна була в розквіті в усіх сферах. І берегли мову, і розвивали.

— **Серед ваших книжок є найдорожча?**

— Книжка про матір.

Але на цьому наше спілкування не перервалося. Був іще автограф з побажанням здійснення мрій та спогади під час перегляду фотографій. Чули б ви, як тепло Борис Ілліч розповідав про першу вчительку, маму, про друзів та добрих знайомих. І в ці миті він був зовсім іншим — з невичерпним почуттям гумору, яке йому притаманне від природи. Коментуючи, наприклад, світлину, де він разом із Григором Тютюнником, Борис Ілліч сказав: «Кудись випить ідемо вне всякого сомнення».

Борис Ілліч давно вже став особистістю легендарною. Знакова постать України кінця ХХ — початку ХХІ століть, поет, громадський діяч, академік Національної академії наук України. Спілкуватись із ним можна безкінечно, а тому сподіваюсь, що ця наша зустріч була першою, але не останньою.

«Українська літературна газета. — 2010. — № 13. — 25 червня.»

Ассоль Овсянникова-Мелентьєва

Павло Мовчан: «Все життя досліджую процеси, які переконують мене, що мову знищити неможливо»

У Національному культурному центрі України в Москві голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, за-

служений діяч мистецтв України, поет, драматург, перекладач, народний депутат Павло Мовчан презентував 57-серійний науково-публіцистичний телесеріал «Логос» (режисер-постановник — Дмитро Ломачук), присвячений витокам та розвитку української культури, звичаїв, обрядів, мови, писемності з часів Трипільської доби до сьогодення.

Але фільм був не єдиним дорогоцінним подарунком. Павло Михайлович привіз до Москви ще й «Великий тлумачний словник сучасної української мови», виданий Інститутом української мови та Інститутом мовознавства НАН України і ВТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка в 2009 році, який відразу зацікавив постійних відвідувачів бібліотеки Центру та журналістів, присутніх на презентації. А душевності вечору надали вірші Павла Мовчана з нової збірки «Ти...», зрозуміло, у виконанні автора.

Наступного дня ми зустрілись з Павлом Михайловичем у навчальному класі Української недільної школи Центру. І розпочали розмову про його... знання мов.

— Павло Михайловичу, Ви володієте українською, російською, польською, сербською і туркменською мовами. Остання наче «випадає» з цього ряду...

— Під час навчання в Московському літературному інституті ім. М. Горького, у 60-х роках, я приятелював з туркменами — дуже стриманими, шляхетними, з високою душевною культурою людьми. Тоді ж зацікавився туркменською літературною класикою, зокрема поезією, яку перекладав українською.

— А чи маєте «технічні» секрети?

— Аби найточніше перекласти поетичний текст, треба відчувати його мелодію. Для цього вивчаю напам'ять тексти, безкінечно їх проговорюючи. На мій погляд — це найпродуктивніший шлях.

— Сьогодні займаєтесь перекладами?

— Політика поглинає майже все.

— А чи варто тоді нею займатись?

— Я вступав у політику о тій порі, коли не було питання вибору, бо треба було вирішувати: або Україна, або не Україна. Все життя займаюсь українським словом, тому добре розумію, що без розширення його простору, буду як всі інші мої попередники. А для мене мова — це не просто ідентифікація народу, а значно більше.

— Саме цій проблемі й присвячено фільм «Логос»...

— Цей великий проект розпочато у 1991 році. У його основі три мої книги «Витоки», «Витоки-2» та «Мова — явище космічне». Аби не втрачати час, «Витоки-2» була сформована у вигляді монологів

перед камерою. Потім під них підбирався відеоряд, з чим сьогодні є великі складнощі. Творчий процес пов'язаний із постійними поїздками, співпрацею з музеями, залученням великої кількості людей. Були періоди, коли фільм робився дуже напружено й інтенсивно, а протягом останніх п'яти років — практично нічого не робиться.

— Ви задумували 365 серій. Робота над ними йде, на жаль, з перервами, тому зрозуміло, що Ви весь час повертаєтесь до одного й того ж матеріалу кілька разів. Переосмислюєте його?

— Ви праві, час іде, душевний стан змінюється, а треба продовжувати розпочату роботу. І в цьому є непродуктивність.

— Чому саме Слову вирішили присвятити свою працю?

— Слово народжується в глибині нашого ества, значить, воно є світоглядом. А світогляд дається Богом. Друкуючи першу книгу ще за радянських часів, я назвав її «Мова — явище космічне», маючи на увазі, що це явище Господнє. Все життя досліджую процеси, які переконують мене, що мову знищити неможливо. Взагалі мови нікуди не зникають. Навіть племенні та штучні.

— А держава допомагає у створенні фільму?

— Розраховуємо виключно на власні сили «Просвіти». Держава — це нація, а ось що влада робить, наприклад, у царині культури? Сьогодні не існує системи підтримки жодної сфери культури. І беззаперечним є той факт, що українська нація не відбудеться, якщо не буде розвитку української культури. А мова і культура — речі не відривні, бо перша є ферментом другої.

А де наш кінематограф? Українські фахівці, необхідні в будь-якій сфері, поїхали до Сербії, Німеччини, Франції, де можна і заробити, і підвищити власну майстерність, і реалізувати себе. Наші актори та оператори сьогодні обслуговують російський кінематограф, який розвивається швидко і бурхливо. Внаслідок цих процесів українське кіно вмерло. А у нас була велика й потужна кіноіндустрія в Києві, Одесі, Ялті. За часів Радянського Союзу ми славилися власним поетичним кінематографом. А де сьогодні Ілленко — великий, геніальний, потужний? Ми повинні берегти його та давати замовлення¹.

— Ми весь час повертаємось до політики. Але ж Ви сказали, що вона наче іржа роз'їдає геть усе, а понад усе — людську душу. Невже вона цікавіша, ніж творчість?

— Безумовно, можна стояти осторонь і нарікати разом з усіма. А я хочу щось робити.

¹ Під час підготовки книги стало відомо про смерть Юрія Ілленка.

— **На початку нашої розмови Ви охарактеризували туркменський народ. А яким є українець?**

— Можу сказати, як його сприймає світ. Спочатку на великому імперському радянському просторі про українця знали, що він дуже відповідальний, а тому було багато чиновників з нашого середовища; обов'язковий, тому були служачками; працелюбний, що може підтвердити будь-яка спільнота. Скрізь українці ціняться задушевністю та ліричністю. Саме остання — наша найбільша вразливість. Ми ліричні до самозабуття, а тому дуже легко достукатись до нашого серця. І цим зловживають, зраджуючи українця.

Він завжди і скрізь пристосовується, де б не був. Власною працею намагається перетворити і адаптувати світ, в якому опинився, бо йому треба вистояти і вижити. Він наповнює оточуюче середовище власним баченням, розумінням, барвами, мелосом. Тому і зберігається, не дивлячись на нещадну асимілятивну хвилю, що позначається на другому і третьому поколіннях.

Образ України формувалася довго на генному рівні. Як і Слово. Ми стаємо українцями задовго до появи на цей світ. Інакше б не вимовляли властивих тільки нашій мові літер. Мова є першообразом, що робить українця українцем, німця — німцем тощо. Перебуваючи тривалий час у бездержавному стані, ми рятувались завдяки генному ресурсу. І він, на щастя, невичерпний. Тому всі спроби нас асимілювати — приречені.

— **А як сприймає саме Москва українця?**

— Під час навчання в Літературному інституті я неодноразово чув: «Паша, ти талановита людина, але хохол», «Ну ти хохол хитрий». Мій розум і досвід часто трактувались як недолік. І я розумів свою окремішність. Українця принижували навіть у достоїнствах, бо в Росії він завжди хотів бути незалежним. Тому тут виробився певний стереотип, який росіянину здається ірраціональним, хоча насправді він цілком доцільний. Російська імперія завжди існувала за рахунок українського ресурсу. Та й кадровий потенціал Союзу будувався на українському інтелекті. Недарма Україну називали «кузницею кадрів».

— **Але ж були і залишаються стереотипи «мазепинець», «бандерівець».**

— Вони покликані принижувати нашу гідність. І на превеликий жаль українські ЗМІ не формують іншого позитивного образу.

— **Що Вас особисто пов'язує з Москвою?**

— У 60-х роках я вільно поступив до Літературного інституту, і мене ніхто не переслідував. Знайомився з багатьма мит-

цями з усього Союзу. Москва — окреме місто, де можна було вільнодумувати: читати, писати, говорити, обмінюватися думками. Колись Іван Драч дуже влучно сказав: «Якщо у Москві стрижуть нігті, то в Україні обрізають пальці». І це правда, тому я тут видрукував всі свої найважливіші дослідження про творчість Гоголя, природу Слова, роздуми щодо українського поетичного кінематографу, статті про українських художників, якими пропагував у Москві київських, львівських, тернопільських митців. Російські журнали замовляли ці матеріали. Я навіть був у полеміці з Дмитром Лихачовим на тему «Слова о полку Ігоревім».

Сьогодні Москва для мене залишається містом радянського вільного дисидентствування. Москва мого періоду навчання — великий досвід, пізнання великої культури, доступ до будь-яких джерел, навіть до спецфондів. Я знав усіх букіністів, за допомогою яких формувалася власна бібліотека. Саме тут я знаходив рідкісні українські видання, книги з історії України. А в Києві тоді все це було просто неможливим.

— **Що змінилося з того часу?**

— Сьогодні навпаки — у Москві дещо неможливо. Біда сьогодишньої Росії полягає в тому, що тут відроджують велику імперію, а не велику країну. Це різні речі. Але з іншого боку, може, саме так і треба.

— **За радянських часів, мабуть, була така ж установка?**

— Ні. Тоді була установка, що радянський народ — це єдина спільнота. Кожен українець, потрапляючи до Росії, повинен був ставати не собою.

— **А в чому полягають Ваші особисті стосунки з Національним культурним центром України в Москві?**

— Вони дуже давні. Раніше я сюди приїжджав разом із Лесем Танюком як член Комітету з питань культури. А особисті стосунки склалися вже за часів Володимира Мельниченка.

— **До речі, у 2005 році ви говорили: «Існування цього духовного вогнища (Центру. — Авт.) — українського — свідчить про те, що українська справа не безперспективна, що навіть у центрі великої Росії, в її визначальному мегаполісі українці можуть свідчити і про своє існування, і про подолання нажитого комплексу меншоварності».**

— А ще я говорив про те, що Культурний центр мусить пережити часи політичних напружень і посісти належне місце в культурному і політичному процесі узгоджень і взаємозацікавленень.

— **І як вважаєте, все це нам вдалося?**

— І «Просвіта», і Національний культурний центр України в Москві не воюють з вітряками, а здійснюють серйозну, ґрунтовну, системну роботу, покликану не епатажувати або щось демонструвати. Тому бажаю Центру, без якого сьогодні не можна уявити розвиток і зміцнення міждержавних відносин України та Росії в царині культури, і далі йти цим вірним шляхом. Супутних вітрів!

Друкується вперше

РОЗДІЛ VIII

«Хай святиться у цих стінах ім'я України!»

(відзиви та вітання на адресу
Національного центру)

Вітання з нагоди 15-річчя Культурного центру України в Москві

Президент України
працівникам Культурного центру України в Москві

«Шановні друзі!

Щиро вітаю вас із 15-річчям Культурного центру України в Москві. Слова сердечної вдячності адресую кожному, хто доклав зусиль до збереження нашої рідної мови, культурних традицій, національної пам'яті в осередку українського життя у Москві.

Завдяки вашій відданій праці Культурний центр України в Москві став унікальним культурним, інформаційним, науковим, освітнім закладом, який щоденно зміцнює міжнародний авторитет нашої держави, пропагуючи в Росії українську мову, культуру і духовність. Вагомою є Ваша заслуга у розвитку традиційно добрих відносин між братніми народами України і Російської Федерації.

Від усього серця зичу вам творчої наснаги, міцного здоров'я, родинного щастя.

Віктор Ющенко»

Державне управління справами Президента України

«Шановні друзі!

Державне управління справами Президента України Вітає Вас із 15-річним ювілеєм Культурного центру України в Москві.

Сьогодні приємно констатувати, що створення цього унікального за масштабами своєї діяльності осередку української культури в Москві з часом вилилося у довголітню шляхетну працю на благо України та українського народу.

За роки, що минули, Центр став справжнім духовним представництвом України в Російській Федерації.

У Центрі було представлено всі найпомітніші здобутки української культури, мистецтва, науки та освіти.

У його стінах побували найвідоміші українці сучасності — славетні актори, співаки, режисери, художники, вчені, освітяни, політики й громадські діячі. Вагомим є вклад Культурного центру в поширення історичної правди, ми підтримуємо продумане й наполегливе звернення у ваших стінах до наболілих питань в історії України.

Центром започатковано українознавчі дослідження, спрямовані на заповнення прогалін в українській історіографії та літературознавстві, зокрема, вперше досліджено перебування в Москві Тараса Шевченка й Михайла Грушевського.

Переконані, що діяльність Культурного центру стане підґрунтям для нової, фундаментальної співпраці між Україною та Росією в гуманітарній сфері. У цьому контексті важливою є Ваша багаторічна співпраця з різними науковими та освітніми установами Росії, культурними центрами іноземних держав у Москві. Дуже важливо, що пріоритетним напрямком діяльності Українського дому на Арбаті постійно залишається робота з українською діаспорою.

Ваша діяльність — це реальний і вагомий внесок у возвеличення рідної країни, зміцнення її міжнародного іміджу за кордоном.

У цей історичний для Вас день зичимо Вам міцного козацького здоров'я, духовної наснаги та невичерпного натхнення в служінні інтересам України.

*Керівник Державного управління справами І. Г. Тарасюк
14 травня 2008 р.»*

**Міністерство культури і туризму України
генеральному директору Культурного центру України в Москві
В. Ю. Мельниченку**

«Шановний Володимире Юхимовичу!

При цьому направляємо вітання від імені Міністра культури і туризму України В. В. Вовкуна з нагоди 15-річчя заснування Культурного центру України в Москві.

Просимо зачитати вітання під час урочистої частини святкування згаданої річниці.

З повагою, заступник міністра А. Г. Богомолов»

**Міністерство культури і туризму України
генеральному директору
Культурного центру України в Москві Володимиру Мельниченку,
працівникам Центру.**

«Шановні колеги!

Міністерство культури і туризму України вітає Вас із 15-літтям створення національного духовного й культурного осередку в столиці Росії, яким є Український дім у Москві.

14 травня 1993 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову «Про створення Культурного центру України у м. Москві» і відтоді Центр постійно працює під патронатом Міністерства культури і туризму України.

Мета всієї багаторічної невтомної діяльності Культурного центру — гідна репрезентація культурного, мистецького, освітнього, наукового потенціалу нашої держави на теренах Росії. Великою заслугою Центру є робота із забезпечення культурних потреб численної української громади в Москві й усій Росії.

Ми всіляко підтримуємо наполегливе розширення Центром духовної присутності України в Москві, збагачення масштабних культурно-мистецьких проєктів, розгортання вагомої науково-дослідницької та видавничої діяльності.

Досвід роботи Культурного центру має важливе значення для здійснення міждержавних культурних програм, зміцнення добросусідського співробітництва між Україною та Росією.

15-річний ювілей — це підсумок тривалої й самовідданої праці всіх співробітників Центру в ім'я України. За це ви заслуговуєте щирої вдячності й глибокої поваги.

Зичимо Вам добра й благополуччя на многая літа!

Міністр культури і туризму України В. В. Вовкун»

**Громадська організація «Республіканський національно-культурний
центр Башкортостану „Кобзар“»
„Кобзар“ вітає КЦУ з ювілеєм!**

«Шановні друзі!

Від щирого серця вітаємо колектив Культурного центру України в Москві з 15-річчям від дня заснування!

Культурний центр України в Москві є важливим культурним і діловим центром України в Російській Федерації, де проводяться численні заходи національного та міжнародного значення. Щороку його відвідують тисячі українців і зарубіжних гостей.

Завдяки масштабним мистецьким акціям, які демонструють багатство і велич культурних надбань нашої Батьківщини, Культурний центр України в Москві став справжнім осередком національної духовності. Українці Башкортостану, які були учасниками презентації РНКЦУБ «Кобзар» у КЦУ з теплом і вдячністю згадують дні, проведені в стінах Центру.

Сьогодні Центр є форпостом сучасної української освіти, науки та культури в Російській Федерації, завдяки якому українські економічні та гуманітарні програми успішно розвиваються й реалізуються на теренах Росії.

Представницькі форуми та виставки, що відбуваються в його стінах, сприяють підвищенню іміджу та авторитету України серед міжнародних ділових кіл.

Бажаємо колективі КЦУ в Москві нових успіхів у справі відродження української національної ідеї на теренах Росії, згуртування етнічних українців та зміцнення їхніх зв'язків з історичною Батьківщиною, адже він є часточкою неньки-України для нас, українців Російської Федерації.

Міцного Вам здоров'я, щастя, добра та процвітання в ім'я України на многая, многая, многая літа!

*З повагою від імені українців Башкортостану,
Василь Бабенко та Володимир Дорошенко»*

Українська національно-культурна автономія Єкатеринбурга

«Шановні друзі!

Від великого колективу українців Уралу шлю вам поздоровлення і найкращі побажання у зв'язку з ювілейним 15-літтям з дня заснування Культурного центру України в Москві!

Хоча пройшло небагато років, КЦУ зумів вийти на достойний і системний організаційний рівень роботи. Закономірно також, що на початках роботи була критика і зауваження, без яких не можна вийти на оптимальний рівень творчої діяльності.

Сьогодні КЦУ достойно представляє українську культуру в Росії.

Ми, регіональні організації РФ, проводимо свої культурницькі заходи, нерідко черпаючи тематику із вашого творчого репертуару. Вдячні за ту важливу інформацію, яку нам присилаєте.

Сподіваємось на подальшу плідну співпрацю. Успіхів і творчого натхнення всьому колективу!

Сподіваюсь на розширення українського інформаційного простору в Росії, бо тільки взаємне порозуміння з обох сторін сприятиме налагодженню дійсно добросусідських взаємин між нашими державами, в чому ми всі зацікавлені.

*З глибокою повагою, голова УНКА м. Єкатеринбурга,
перший заступник голови ФНКА «УР», член президії УВКР,
професор Стефан Паняк»*

Томська регіональна громадська організація «Центр української культури „Джерело“»

«Шановне керівництво Культурного центру!

Шановні робітники Культурного центру!

Дорогі друзі та колеги!

Щиро вітаємо Вас з 15-річним ювілеєм!

З цієї нагоди від усієї душі зичимо Вам здоров'я, щастя і надійних друзів на многії літа!

Хай доля щаслива розкриє обійми, не стане Вам ворогів, прикрос-ті, лиха, а на крилах буття наші роки бурхливі дарують Вам мудрість, братерство, взаємопорозуміння і допомогу в усіх добрих справах в ім'я нашої Батьківщини, її прийдешнього!

Ваша плідна робота, численні заходи з підтримки та розвитку українства в Росії та за її межами, активна підтримка української освіти в діаспорі сприяють відродженню та розвитку українських традицій та культури, зміцненню українсько-російських відносин в ім'я загального добробуту наших народів.

Будьмо завжди з надією і з вірою в наше майбутнє!

*З великою повагою, голова ТРГО «Центр української культури
„Джерело“ М. О. Філіпова,
заступник А. О. Макаревич»*

Діловий клуб «Україна — Санкт-Петербург»

«Шановне керівництво та робітники

Українського культурного центру!

Українці м. Санкт-Петербурга поздоровляють Вас із 15-річчям з дня заснування!

Численні заходи, проведені Вами за ці роки, сприяють зміцненню дружніх стосунків між українськими організаціями Росії та за кордоном, обміну інформації між країнами, збереженню та пропагандою української культури і народних традицій.

Завдяки Вам налагоджуються зв'язки з різними художніми колективами українських організацій, розширюється коло спілкування, зберігається особливий дух українства.

Хочеться побажати Вам усім міцного здоров'я, творчого запалу на довгі-довгі роки, успіхів у всіх починаннях, щоб Ваша, така необхідна, робота приносила тільки задоволення!

Щастя, вдачі, благополуччя!

*З повагою, голова Піклувальної Ради НП
«Деловой клуб „Украина — Санкт-Петербург“»
А. Г. Крапивка»*

**Український центр «Криниця» Хабаровського краю
генеральному директору Культурного центру України в Москві
п. Мельниченку В. Ю.**

«Шановні друзі, колеги, співвітчизники!

Сердечно вітаємо Вас із 15-річчям заснування Культурного центру України в Москві. Символічно, що в той час, як у столиці Росії створився цей осередок українства, на Далекосхідному краї в м. Хабаровську народився творчий колектив, який сьогодні має назву Хабаровський муніципальний український хор «Батьківська криниця». Прийміть з нагоди Вашого ювілею побажання успіхів у справі подальшого збудування Центру українців-росіян, продовження традицій та творчого настрою на багаторічну активну співпрацю.

*З повагою, Наталя Романенко та колектив
Українського центру „Криниця“ Хабаровського краю»*

Воронезьке українське товариство «Перевесло»

«Вітаємо всіх працівників та керівництво Культурного центру
України в Москві із 15-річчям.

Зичимо міцного здоров'я і творчого натхнення. Завдяки вашій національній свідомості, ентузіазму, наполегливості відроджуються та зберігаються традиції, мова та культура України.

Дуже дякуємо за конкурс на краще читання поетичних творів Т. Шевченка та інші заходи Центру. Така діяльність зміцнює культурні зв'язки східної діаспори.

*Голова Воронезького українського товариства „Перевесло“
М. Д. Бірюк,
голова молодіжного українського товариства „Червона калина“
А. Ю. Кравцов»*

**Національно-культурна автономія українців
«Україна» в республіці Комі
Керівництву та всім співробітникам Культурного центру
України в Москві**

«Вітаємо Вас, шановні друзі, з нагоди 15-річного ювілею нашого
Культурного центру!

Завдяки вашій національній свідомості, ентузіазмові й наполегливості відроджуються та зберігаються культурні традиції України. Свідченням цьому є численні заходи, які проводяться у Вашій установі.

Така діяльність сприяє зміцненню культурних зв'язків на міждержавному рівні та розквіту української культури і мистецтва на теренах російської землі. Хай об'єднає нас любов до нашої Батьківщини, великої матері — України!

Добра Вам, миру, найбільшої мудрості та благополуччя, світлого майбутнього і сьогодні.

*Правління республіканської автономії та його голова
К. В. Заболотний»*

**Обласна громадська організація українців Тюменської області
«Батьківщина»**

«Вельмишановні друзі!

Громадська організація українців Тюменської області «Батьківщина» щиро вітає вас з ювілеєм — 15-ми роковинами від дня заснування.

За цей порівняно невеликий історичний період Український культурний центр пройшов нелегкий шлях становлення та утвердження. Важко переоцінити все позитивне, що зроблено Вами для розвитку та збереження рідної культури, мови, народних звичаїв.

У цей святковий день прийміть найширші побажання добробуту та процвітання, успіхів та здобутків на ниві українства, особистого щастя працівникам Центру!

Голова ООУТО Олександр Турпак»

**Архангельська регіональна національно-культурна автономія
«Українці Росії»
Українському культурному центру**

«Шановне керівництво та робітники
Українського культурного центру!

„Українці Росії“ м. Архангельська поздоровляють Вас із 15-річчям з дня заснування!

Численні заходи, проведені Вами за ці роки, сприяють зміцненню дружніх відносин між українськими організаціями Росії та за кордоном, обміну інформацією між країнами, збереженню та пропаганді української культури і народних традицій.

Завдяки вам налагоджуються зв'язки з різними художніми колективами українських організацій, розширюється коло спілкування, зберігається особливий дух українства.

Хочеться побажати вам усім міцного здоров'я, творчого запалу на довгі-довгі роки, успіхів у всіх починаннях, щоб ваша, така необхідна, робота приносила тільки задоволення! Щастя, владі, благополуччя!

*З повагою, Президент АРНКА „Українці Росії“ Юрій Мазур,
виконавчий директор Галина Бойко»*

**Ярославська регіональна громадська організація
української культури «Український центр „Просвіта“»**

«Шановне керівництво та робітники
Українського культурного центру!

Українці м. Ярославля вітають вас із 15-річчям!

Культурницька робота Українського культурного центру є великим неоцінним внеском у формування позитивного іміджу і розбудови української держави на засадах тісної співпраці з діаспорними організаціями і підтримки українства у світі.

Ми пишаємося і торжествуємо, коли за будь-якої нагоди можемо сказати, що Україна має свій культурний центр, не забуває про земляків, високо несе і популяризує власну культуру.

Бажаємо вам усім міцного здоров'я, плідного натхнення, збільшення фінансування і вдалої реалізації численних творчих планів.

Хай завжди в стінах Українського культурного центру будуть люди, вирує життя і лунають пісні!

*З повагою, голова ЯРГОУК «Український центр „Просвіта“»
Марина Медяник»*

**Генеральному директору Культурного центру України в Москві
Володимирі Мельниченку**

«Карельська Республіканська громадська організація «Товариство української культури „Калина“» широко вітає працівників Культурного центру України в Москві з ювілеєм!

Радіємо разом із Вами, розділяємо ваші думки, турботи! Дай Боже Вам натхнення, здійснення всіх планів та мрій, а Вашим родинам достатку, здоров'я та щастя! Дай Боже, щоб ми ніколи не перестали гордитися, що ми українці.

„...І що є в нас душа, повна власних чеснот і щедрот,
І що є у нас дума, яка ще од Байди нам в'ється...
І що ми, все ж таки, український народ,
А не просто юрба, що у звітах населенням зветься...“
Слава Україні!

*Голова Товариства, член Президії УВКР Лариса Скрипникова
15 травня 2008 р.»*

**Українська національно-культурна автономія
Мурманської області
генеральному директору Культурного центру України в Москві
В. Ю. Мельниченку**

«Шановні друзі! Шановні наші співвітчизники!

Правління Національно-культурної автономії українців Мурманського терену Росії, члени Української громади «Лелеки», учасники хору Української пісні «Лелеки» щиро вітають весь колектив Українського культурного Центру в Росії з 15-літнім ювілеєм!

Яка ж то була радість, коли 15 років тому, ми дістали радісну звістку про відкриття Українського культурного національного дому в Росії! Відтак, почалася нова, плідна і цікава робота, яка так чи інакше була супутником того рідного вогнику, що світив з Українського культурного Центру в Москві в усі існуючі українські осередки Росії. Тут, у Центрі, нам завжди були раді. Коли б і звідкіля ми не їхали через Москву, завжди нас радо приймали. Тут був надійний притулок і місце для обміну думками, досвідом та планами. Саме тут ми захоплено ділились новою інформацією, саме тут ми, представники різних громад Росії, перезнайомились поміж собою, саме тут відбувались майже всі наради та мистецькі конкурси та фестивалі. Завжди було цікаво подивитися на афіші Центру, які були свідченням тієї мистецької місії і великої корисної роботи, яку виконував і надалі буде виконувати наш Український Центр.

Окрема подяка за ті книги, якими нас радували в Центрі, бо Центр — це ще й потужна наукова кузня як історичної, так і сучасної думки про долю України і про українців у цілому світі. Плідною і показовою є й та ділянка роботи, що Центр має постійний духовний зв'язок з відомими на весь світ науковими установами України, такими, наприклад, як Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка».

Щиро сердечно вклоняємося директору Українського культурного Центру в Росії Володимирі Юхимовичу Мельниченку, Українській Березині та привітній господині, пані Людмилі Мельник, дякуємо за терплячу й уважну роботу з гостями-покупцями української книгарні пані Галині Шириній.

Зичимо і надалі плідної роботи в написанні нових книжок та цінкових досягнень у царині нашої неперевершеної української культури на користь нашої України!

Многая Літа!

*З правдивою пошаною, голова
Наталія Литвиненко-Орлова»*

**Громадська організація «Національно-культурне об'єднання українців „Криниця“»
Українському культурному центру**

«Шановне керівництво та робітники
Українського культурного центру!»

Пушкінські криничани широко вітають Вас із 15-річчям з дня заснування, з невеликим ювілеєм та таким крилатим!

Хай Ваші добрі зусилля повертаються до Вас сторицею, бо все, що Ви робите для українців Росії сприяє нашому духовному збагаченню, нашому культурному зростанню і вселяє в нас віру на дальшу творчу співпрацю! Ви те цілюще джерело, яке дає нам натхнення і силу, яке єднає нас із ненькою Україною і сприяє зміцненню дружніх стосунків між українськими організаціями Росії та за кордоном, обміну інформації між країнами, збереженню та пропаганді української культури і народних традицій.

Завдяки проведенню Вами заходам, налагоджуються зв'язки з різними художніми колективами українських організацій, розширюється коло спілкування, зберігається особливий дух і колорит українства.

Бажаємо Вам усім міцного здоров'я, творчої наснаги на довгі-довгі роки, успіхів у всіх починаннях, щоб Ваша, така необхідна, робота приносила тільки радість і задоволення.

Хай щастить Вам, люди добрі!

*З повагою, голова Ради Тетяна Ключникова,
творчий керівник Галина Семенюк»*

Оренбургская областная украинская культурно-просветительская общественная организация им. Т. Г. Шевченко

«Уважаемый Владимир Ефимович!

От всей души, горячо и сердечно поздравляем Вас и весь ваш коллектив с юбилеем! С 15-летием со дня образования Культурного центра Украины в Москве.

В этот день мы с признательностью отмечаем, что высокий профессионализм, настойчивость в достижении поставленных целей, деловая принципиальность в сочетании с душевностью, чуткостью снискали к Вам заслуженный авторитет и уважение как руководителей украинских общественных организаций России, так и коллег по работе.

Мы знаем Вас как человека приветливого, отзывчивого, творческого, которому дорога украинская культура, ее духовные ценности.

Дружный коллектив под Вашим руководством вносит большой вклад в укрепление дружбы между украинским и другими народами нашей Родины.

В этот юбилейный день мы желаем Вам и Вашему коллективу крепкого здоровья, творческих успехов, бодрости, удачи во всех делах!

Председатель Совета Н. П. Науменко»

**Чешский центр
Уважаемому господину В. Е. Мельниченко,
директору Культурного центра Украины в Москве**

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Уважаемые коллеги и друзья!

Позвольте мне от всей души поздравить Вас с пятнадцатилетним юбилеем Культурного центра Украины в Москве!

Случилось так, что мне выпала радость присутствовать на открытии Вашего Дома, и трудно поверить, что прошло уже пятнадцать лет! Я знаю, как непросто продвигать вперед такое благородное дело столько лет. У Вас это замечательно получается. (Может быть, в этом помогает и Genius Loci Старого Арбата?! Но мы не завидуем, знаем, что Вы этого заслуживаете!)

Пользуясь случаем, я хотела бы поблагодарить Вас и Ваших прекрасных коллег за человеческую теплоту и профессионализм при организации совместных с Чешским центром мероприятий. Надеюсь, у нас с Вами впереди будет еще много интересных «точек пересечения».

Позвольте мне еще раз поздравить Вас, всех сотрудников, а также тысячи благодарных посетителей Культурного центра Украины в Москве с юбилеем и пожелать успеха в дальнейшей работе!

*С уважением и надеждой на дальнейшее сотрудничество,
директор Власта Смолакова
30 апреля 2008 г.»*

Словацкий центр

«Дорогие друзья!

Поздравляю дружный коллектив Культурного центра Украины в Москве с 15-летним юбилеем.

Ваш центр играет значительную роль в культурной жизни столицы и вносит особый вклад в дело сохранения славянской культуры. Московской общественности запомнились многие яркие мероприятия, в том числе и организованные нашими совместными усилиями. В этот юбилейный день приятно выразить глубокое удовлетворение от нашего сотрудничества и искреннюю надежду на его развитие.

Хочу пожелать успехов в дальнейшей успешной работе и много сил для ее выполнения.

*Советник по культуре Посольства Словакии,
директор Словацкого центра
Петер Бирчак»*

Польский культурный центр в Москве
Директору Культурного центра Украины В. Е. Мельниченко

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Разрешите от имени Польского культурного центра в Москве и от себя лично поздравить Вас и Ваших коллег с замечательным юбилеем, 15-летием Культурного центра Украины.

Позвольте Вас заверить, что я и мои коллеги из польской дипломатической миссии в Москве высоко оцениваем многостороннюю деятельность Вашего центра, направленную на популяризацию в России богатой украинской культуры и языка. Неизменно тепло вспоминаю наши совместные проекты: кинопоказ («Непростое братство»), концерты музыки К. Шимановского, книжные выставки в рамках Дня славянской письменности и культуры.

Наши народы имеют много общего в истории, в культуре, в языке, в традициях, в любви к свободе. При этом мы интересны друг другу и своим национальным своеобразием. Это помогает нам вести активный диалог, понимать и интересоваться друг другом. Я от всего сердца желаю Вам и нам, чтобы этот диалог продолжился, чтобы для него не иссякли общие темы и сюжеты. Наша близость — залог этого.

За великим сыном Польши и верным другом Украины Ежи Гедройцем повторяю всегда: «Нет независимой Польши без свободной Украины». Более чем тысячелетняя история взаимоотношений наших народов служит этому убедительным доказательством.

Нас объединяет и то, что естественно для народов, живущих рядом — контакты чисто человеческие, личные.

От всей души поздравляю Вас с праздником и желаю дальнейших успехов и процветания!

*С уважением, директор,
 Первый Советник Посольства Республики Польша в РФ
 Хероним Граля»*

Болгарский культурный центр в Москве
«Уважаемый Владимир Ефимович!

Болгарский культурный институт в Москве имеет честь поздравить Вас с 15-летним юбилеем основания и плодотворной деятельности Культурного центра Украины в Москве.

За эти годы Вы успели утвердиться как настоящий центр для ознакомления с богатой культурой, наукой и образованием Украины.

Мы счастливы нашей совместной работой и сотрудничеством на благо славянских народов.

В день знаменательного юбилея желаем Вам благополучия и дальнейших творческих успехов и побед на поприще достойного присутствия украинского искусства и культуры в России и во всем мире.

Честит юбилей!

Директор Буряна Ангелакиева»

«Уважаемый господин Мельниченко!

Посольство Австрии в Российской Федерации свидетельствует Вам свое уважение и поздравляет Вас и коллектив Культурного центра Украины в Москве с 15-летием со дня его основания.

На протяжении многих лет Посольство, Австрийский культурный форум осуществляют плодотворное сотрудничество с Центром в рамках проекта «Диалог культур», проводят совместные творческие акции, всегда встречая понимание и внимательное отношение к этим мероприятиям.

Желаю Вам дальнейших успехов в осуществлении творческих планов и надеюсь на продолжение нашего сотрудничества в будущем.

*С признательностью, Советник Посольства Австрии в РФ,
 г-н д-р Роберт Гершнер»*

Московский государственный лингвистический университет
Генеральному директору Культурного центра Украины в Москве
В. Е. Мельниченко

«Уважаемый Владимир Ефимович!

В день 15-летия создания Культурного центра Украины в Москве поздравляем Вас и весь коллектив с этой знаменательной датой.

Мы высоко ценим вклад Культурного центра Украины в Москве в укрепление международного культурного сотрудничества.

Культурный центр Украины, располагая высоким научно-культурным потенциалом, является надежным мостом между нашими странами, через который осуществляются научные контакты, культурное общение и взаимное духовное обогащение.

Коллектив Московского государственного лингвистического университета от всей души желает лично Вам и Вашим сотрудникам дальнейших научных и творческих успехов.

По поручению Ученого Совета Московского государственного лингвистического университета.

Ректор И. И. Халева»

**Государственный центральный театральный музей
имени А. А. Бахрушина
Директору Культурного центра Украины в Москве
г. Мельниченко В. Е.**

«Примите сердечные поздравления по случаю 15-летия создания Культурного Центра Украины в Москве, что, безусловно, является результатом блестящего дарования Вашего.

Более тысячи лет культурные традиции наших двух народов находятся в тесном взаимодействии, обогащая и развивая творчество артистов, литераторов, художников.

Ваш Центр является одним из самых ревностных и полезных подвижников в общем для нас деле распространения любви к просвещению наших народов.

Взаимоотношения Культурного центра Украины и нашего музея — Дома-музея М. С. Щепкина, строятся на дружбе великих людей Земли: М. С. Щепкина, Н. В. Гоголя и Т. Г. Шевченко. Они сумели сохранить верность своей дружбе, невзирая ни на какие внешние обстоятельства.

Примите выражение нашей признательности и нашего глубокого к Вам уважения.

*Зав. Домом-музеем М. С. Щепкина А. В. Кучина,
коллектив Дома-музея М. С. Щепкина»*

**Творческое объединение по эстетическому воспитанию молодежи
«Музыкальная юность»**

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Творческое объединение по эстетическому воспитанию молодежи „Музыкальная юность“ от всего сердца поздравляет Культурный центр Украины в Москве с 15-летием.

С Вашим гостеприимным Центром Объединение связывает многолетнее творческое сотрудничество.

Уже более 7 лет при поддержке Департамента культуры города Москвы „Музыкальная юность“, Московское музыкальное общество и Культурный центр Украины в Москве осуществляют совместный проект для молодежи — абонемент „Юные таланты нового века“. За это время было проведено более 40 концертных программ (с охватом слушателей свыше 12 тысяч), в которых принимали участие детские художественные коллективы всех территориальных округов г. Москвы и г. Дубны.

Среди них — хоровые капеллы, фольклорные ансамбли, хореографические школы-студии, музыкальные театры, учащиеся эстрадно-циркового училища, солисты-инструменталисты, солисты-

вокалисты, творческая молодежь из Украины, обучающаяся в высших и средних учебных московских заведениях культуры и искусства.

В программах абонемента всегда с успехом сочетаются профессиональное классическое искусство и народное творчество, широко представлены произведения украинских, российских и западноевропейских авторов, украинские и русские народные песни и танцы.

Практически все концерты абонемента прошли при полном аншлаге. Среди зрителей: юные слушатели украинских землячеств, дети из многодетных семей, школьники, учащиеся воскресной школы церкви Пресвятой Троицы. Неизменным успехом пользовались выступления стипендиатов благотворительных фондов Владимира Крайнева и Владимира Спивакова, лауреатов Международных конкурсов им. П. И. Чайковского (Москва) и „Искусство и исполнительство XXI века“ (Киев — Ворзель).

Проект „Юные таланты нового века“ получил положительную оценку Департамента культуры города Москвы и средств массовой информации.

Творческое объединение „Музыкальная юность“ горячо поздравляет весь коллектив Культурного центра Украины в Москве со знаменательной датой и надеется на продолжение сотрудничества.

Наш совместный проект осуществляет важную миссию — знакомит подрастающее поколение с культурными традициями России и Украины, воспитывает и развивает художественный вкус, способствуя объединению талантливых коллективов и солистов из наших стран, становясь источником новых идей и творческого вдохновения для всех его участников.

С пожеланиями дальнейших творческих успехов и процветания!
С ЮБИЛЕЕМ!

*Директор, заместитель Председателя Правления Московского
музыкального общества,
заслуженный работник культуры России
О.О. Добриков»*

**Творческий Союз художников России
Генеральному директору Культурного центра Украины в Москве
Мельниченко В. Е.**

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Творческий Союз художников России сердечно поздравляет коллектив культурного центра Украины в Москве со знаменательной датой — 15-летием со дня основания.

Мы высоко ценим творческую деятельность центра, направленную на сближение украинской и российской культуры. Особое место в Вашей деятельности занимают совместные выставки, пленэры,

семинары и мастер-классы российских и украинских художников, проводимые Вашей организацией.

Уверены в дальнейшем плодотворном сотрудничестве.

Желаем новых творческих успехов в Вашей благородной деятельности.

Президент ТСХ России К. В. Худяков»

ЗАО «Студия «„2-Б-2“ ИНТЕРТЭЙНМЕНТ»

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Позвольте от всей души поздравить Вас и весь коллектив Культурного центра Украины в Москве с юбилеем. За 15 лет Дом на Старом Арбате, 9, по праву утвердил себя как главный дом украинской культуры в России.

Мне особенно дорого то, что я причастен к многогранной деятельности Центра. Мой творческий вечер с участием близких мне людей — Николая Караченцова, Татьяны Догилевой, Александра Инина, композитора Игоря Корнелюка открыл новый проект „Известные украинцы в России“.

Искренне желаю всем сотрудникам удачи, вдохновения, интересных встреч, новых книг, творческого долголетия Культурного центра Украины в Москве.

*С уважением, народный артист России,
народный артист Украины,
лауреат Государственной премии России
Владимир Бортко»*

Сердечна вдячність

Робота колективу Культурного центру неодноразово отримувала високу оцінку посла України в Російській Федерації Миколи Білоблочкого, українських земляцтв та російських організацій. Щиру подяку від гостей працівники Центру чують майже щодня, особливо після масових заходів, концертів. Задоволеними залишаються відвідувачі бібліотеки та художніх виставок, учасники презентацій та прем'єр... Ми мало говоримо про це між собою й майже ніколи цим не вихваляємося. Проте в цій книзі хотілося б сказати про людську вдячність у повний голос, бо наш колектив на те заслуговує.

«Шановний Володимире Юхимовичу!

Насамперед хочу щиро подякувати Вам особисто, всім працівникам Культурного центру України в Москві за допомогу у підготовці та проведенні відкриття Року України в Росії, яке відбулося 29 листопада 2001 р. у м. Москві в Державному Кремлівському палаці¹.

Впевнені, що робота очолюваного Вами Центру і надалі сприятиме розширенню та зміцненню взаємин між двома країнами, презентації на високому рівні надбань української літератури в Російській Федерації.

*З повагою, міністр Ю. П. Богуцький
2001 р.»*

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Постоянное представительство Донецкой облгосадминистрации в г. Москве, молодежная секция «Землячества Донбассовцев», редакция журнала «Мир женщины» и юные художники Донбасса выражают Вам огромную благодарность за ту поддержку, помощь и внимание, которую Вы оказали в организации и проведении выставки юных художников Донбасса в Москве.

*Заместитель Постпреда А. М. Рудь,
Советник по культуре О. А. Волощико
ноябрь 2001 г.»*

«Генеральному директору Культурного центра Украины в Москве Мельниченко В. Е.

Администрация Лазаревского внутригородского района города Сочи выражает Вам и Вашему коллективу искреннюю благодарность за содействие и поддержку деятельности Лазаревского Центра украинской культуры.

Благодаря Вашей отзывчивости воплощены в жизнь многие проекты, направленные на укрепление дружбы и взаимопонимания между нашими братскими славянскими народами.

Желаем Вам воплощения всех замыслов и добрых идей. Всегда будем рады сотрудничеству с Вами.

*Глава администрации внутригородского района города Сочи
В. П. Филонов»*

¹ У серпні 2002 р. цей прийом уперше пройшов у Культурному центрі України в Москві.

«Дорогі друзі!

Культурний центр України в Москві за останній рік значно розширив сферу своєї культурно-мистецької, політичної, організаційно-масової та виховної роботи. У тісному контакті з Посольством України в РФ проведено ряд важливих державних акцій, спрямованих на піднесення авторитету України, зокрема урочисті заходи з нагоди 10-ї річниці незалежності України, Збройних Сил України, встановлення дипломатичних відносин між Україною і РФ, 188-ї річниці від дня народження Т. Шевченка.

Значно посилилась діяльність із пропаганди економічних здобутків нашої держави, її історії, науки, культури, поглиблення регіонального співробітництва. Лише протягом 2001 — 2002 рр. у Центрі були проведені виставки-презентації Одеської, Запорізької, Дніпропетровської, Донецької, Чернігівської, Сумської, Луганської областей, окремих галузей народного господарства, успішно пройшли Дні малого та середнього бізнесу України.

Суттєво зріс художній рівень заходів, концертів, вистав, творчих вечорів, урізноманітнено тематику книжкових виставок. Колектив розвиває співробітництво з національно-культурними автономіями та регіональними громадськими осередками, надано сприяння в проведенні III Конгресу українців Росії.

Враховуючи значну роботу в справі поглиблення двосторонніх українсько-російських відносин, підвищення міжнародного авторитету нашої держави, забезпечення проведення на високому рівні офіційного прийому з нагоди річниці незалежності України оголошую подяку колективу Культурного центру України в Москві.

Щиро зичу всім здоров'я, сімейного благополуччя, нових творчих здобутків.

*З повагою, Надзвичайний і Повноважний Посол України в РФ
М. П. Білоблужський
2002 р.»*

«Шановний Володимире Юхимовичу!

Державний комітет України у справах сім'ї та молоді й Спілка жінок України висловлюють Вам особисто, Вашим заступникам і всім працівникам Культурного центру сердечну вдячність за створення ідеальних умов для експонування в рамках Днів України в Москві художніх виставок народної художниці України Л. Жоголь (гобелен) і заслуженого діяча мистецтв України Н. Божко та проведення 25 жовтня 2002 р. концерту майстрів мистецтв України за участю народних артисток України Н. Матвієнко і Г. Яблонської, заслужених артистів України Ю. Рожкова і О. Марценківського, лауреата міжнародних конкурсів флейтиста Д. Рябка (14 років), солістки Націо-

нальної опери України І. Персанової, концертмейстера О. Суворової та заслуженого діяча мистецтв України, поетеси Г. Чубач.

Надзвичайне враження залишили в усіх учасників акції теплота, турбота і щирість під час зустрічі та проводів делегації на залізничному вокзалі, кваліфікована допомога у перевезенні художніх картин.

Зичимо всім працівникам Культурного центру — дорогим нашим співвітчизникам — міцного здоров'я, подальших успіхів у плідній і такій потрібній роботі з українською і російською громадськістю, зміцненні дружби та співробітництва між народами України та Росії.

*З глибокою повагою, голова Державного комітету України
у справах сім'ї та молоді Валентина Довженко,
голова Спілки жінок України Марія Орлик
4 листопада 2002 р.»*

«Вельмишановний Володимире Юхимовичу!

Від імені Київської дитячої Академії мистецтв маю честь щиро подякувати Вам та Вашим талановитим колегам за можливість побувати у затишному куточку України на московському Арбаті — прекрасному, наповненому натхненням, енергетикою духовності й добра Українському культурному центрі.

Виставка наших юних студентів, яка розміщена у стінах Вашого мистецького храму, чудова організація прийому нашої делегації, створення умов для її плідної роботи, в тому числі участі в Міжнародній науково-практичній конференції на тему «Художня творчість та сприйняття дітей і підлітків. Проблеми XXI століття», отримання нових творчих пропозицій щодо проведення спільних українсько-російських мистецьких проектів, — свідчення високого професіоналізму працівників Центру, його зразкового рівня діяльності як посланця миру та дружнього добросусідства...

*З приємним очікуванням нових проектів та повагою,
професор, академік, ректор Академії мистецтв України,
народний артист України, член-кореспондент АПН України
М. Чембержі
18 грудня 2003 р.»*

«Шановні панове!

Хочеться щиро Вам подякувати за вчорашній чудовий ювілейний концерт у Культурному центрі України в Москві. Дуже приємною несподіванкою було запрошення такого високохудожнього колективу як вокальна формація «Пікардійська терція». Дуже цікавою та сповненою нових фактів і роздумів була розповідь М. Г. Жулинського. Нас не залишив байдужими і виступ такого видатного майстра слова,

як народний артист А. Паламаренко. А виступ хорової капели з солістом та бандуристкою («Думи мої, думи...») був сповнений такого відчуття, неначе на сцені співав старовинний співець-бандурист.

Спасибі велике!

*Родина Овсяннікових,
17 березня 2004 р.»*

«Президентська Рада Української асоціації творчої інтелігенції (УАТІ) «Світ культури» має приємну нагоду привітати осередок повноважних і самовідданих представників української культури на теренах Російської Федерації із новорічно-різдвяними святами та Святом Йордану, а також зі світлим Днем Соборності нашої рідної неньки-України і початком давноочікуваної нової політичної ери в нашій державі — з приходом нової демократичної влади та появою на світовому політичному Олімпі нового Народного Президента України Віктора Андрійовича Ющенка!

Щиро зичимо щасливої новорічної зорі і ясної погоди, міцного коня і широкої дороги. Хай наша спільна мистецька, культурницька співпраця наповнює душі співвітчизників в Україні та за її межами світлом і радістю, любов'ю та надією.

З вірою пройдемо всі наші випробування і дочекаємося світлого воскресіння України!

*З повагою, Президент УАТІ, народний артист України,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка,
професор Б. Ю. Яновський,
перший віце-Президент УАТІ, заслужений діяч мистецтв України,
письменник, професор, лауреат Державної літературно-мистецької
премії імені І. П. Котляревського В. В. Неволов»*

«Правление Московского объединения социальной защиты пенсионеров и инвалидов (МОСЗ) приносит огромную благодарность Вам — работникам Храма Культуры за возможность слушать концерты на благотворительных началах нашим членам — одиноким, малообеспеченным пенсионерам и инвалидам, за огромную помощь, которую Вы оказывали нам в театральный сезон 2004 — 2005 гг.

Низкий поклон Вам и самые теплые слова за Вашу поддержку в наше очень сложное время, ведь мы стремимся бороться с невзгодами и недугами, не поддаваясь им, с помощью искусства, несущего добро и высокие идеалы.

Здоровья Вам, счастья и благополучия!

От имени всех членов нашего Общества с уважением и благодарностью,

*председатель Правления МОСЗ Г. П. Козлова,
член Правления А. Т. Титкина»*

«Издательство „ОЛМА-ПРЕСС“ высоко ценит многолетнее сотрудничество и надеемся, что и в дальнейшем мы будем совместно проводить такие проекты, как книжная выставка, состоявшаяся в Культурном центре в честь празднования Дня славянской письменности и культуры в мае 2005 г. Уверен, что такие акции, как «Диалог культур», проведенный Культурным центром Украины в Москве, будут способствовать укреплению культурных связей между народами, знакомству украинских читателей с новыми книгами российских издательств.

Книги, демонстрировавшиеся на этой выставке, мы дарим Культурному центру Украины в знак уважения и признательности за партнерство в культурных проектах.

*Генеральный директор
И. А. Ельченинов»*

«Выражаем искреннюю признательность за переданные в библиотеку Военной академии Генерального штаба Вооруженных сил Российской Федерации юбилейное издание книги Т. Шевченко «Я так ее, я так люблю...» и книгу «Михаил Грушевский: „Я основался в Москве, Арбат, 55“».

Надеемся, что эти книги найдут своих благодарных читателей.

*С уважением и признательностью,
заместитель начальника академии
по учебной работе,
генерал-лейтенант Г. Борисов,
заведующая библиотекой В. Пьянкова»*

«Вельмишановний Володимире Юхимовичу!»

У мого улюбленого поета Василя Симоненка, котрого Олесь Гончар справедливо назвав витязем української поезії, є прекрасний вірш «Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха зі старою хатою». А в цій поезії — дуже проникливі, зігріті теплом поетового серця рядки про сільську українську хату, з якої виходили у широкий світ герої, вчені, поети, прозаїки, співачки і співаки:

Ти була мені наче мати,
ти служила мені як могла —
кожна кроквочка, кожна лата
не жаліла для нас тепла.

Ці слова з повним правом можна адресувати Культурному центру України в Москві — великої і дуже гостинної Української Хати, яка воістину не жаліє для нас, московських українців, як зрештою і для багатьох росіян, свого тепла. Дякуючи цьому затишному, охайному,

що аж сяє чистотою, Дому, ми не відчуваємо себе якоюсь там „діаспорою“, якимсь чужорідним тілом в іншому етнічному середовищі, а справжніми, повноцінними українцями. Передовсім тому, що в цьому теплому Домі лунає мелодійне українське слово, пісня, музика, рідна материнська мова, котра за доказами маститих вчених відіграє чи не найголовнішу роль в духовному становленні людини, формуванні її емоційного та інтелектуального світу. У моїй пам'яті досі збереглися вичитані дуже давно слова геніального Гоголя, записані в його нотатках перед поїздкою на Батьківщину: «На днях еду на Україну, чтобы назвучаться малороссийской речью». Наводжу ці слова для того, щоб сказати: аби назвучатися рідним словом, нам зовсім не обов'язково їхати на свою Батьківщину, досить регулярно ходити до свого Дому, Храму Українства на Арбаті, 9, де проводяться заходи, що задовольняють найвибагливіші смаки українців-москвичів: концерти за участю майстрів мистецтв України та Росії, художні виставки і літературно-мистецькі вечори, презентації кінофільмів і книг.

Ось і я 30 січня 2005 р. презентував у Центрі свою нову книгу «Чарівний лірик із Борзни. Життя і поетика Анатолія Олійника» про талановитого піснетворця, що мов болід, яскраво спалахнув на літературному небі України у 20-30-х роках минулого століття. Його шанував і називав своїм другом уже славетний тоді Володимир Сосюра. На думку багатьох українських письменників, він міг стати класиком, якби довшим була його земна путь (не дожив до 34), якби не різні переслідування, „добровільні заслання“ в глухе село на Вінниччині і до далекої Кара-Калпакії, куди він змушений був себе відправити. Я й досі перебуваю у великому духовному піднесенні від цієї виключно теплої презентації. Заслуговує найвищої похвали проект „Повернення забутих імен“, у рамках якого вона проходила. Це ж свята справа: Україна, часткою якої ви є, не припускає аби імена її обдарованих синів покрилися попелом забуття! Дуже зворушило й те, що з Чернігівщини — батьківщини поета — спеціально приїхала представник відділу в справах преси та інформації О. І. Гончар, що є вельмовним доказом поваги керівників місцевих органів влади як до пам'яті свого талановитого земляка, так і до Культурного центру України в Москві.

Моя глибока дяка Вам, вельмишановний Володимире Юхимовичу, а також Юрію Миколайовичу Василенку, Людмилі Михайлівні Мельник, всім, хто був причетним до презентації! Дякую від себе і від імені рецензента моєї книги, поетового сина Олега Анатолійовича Олійника! На презентації була присутня в повному складі вся його велика рідня, винятково талановита українська династія.

Хай же завжди тепліє вечірній вогник у вікнах нашої Української Господи!

*Уродженець Вінниччини,
випускник Шевченкового вузу в Києві 1961 р., літературознавець,
критик, журналіст, автор книг з питань літературознавства, краєзнавства, спогадів Речмедін Анатолій Петрович»*

«Доброго дня Вам, Володимире Юхимовичу!»

У першу чергу хочу подякувати редакції газети «Флот України» — у № 6, від 11 — 17 лютого 2006 р., на восьмій сторінці якої подано матеріал про життя Культурного центру України в Москві.

З великим задоволенням я прочитав розповідь Тамари Дяченко про життя нашого Культурного центру в серці російської столиці, а також про перебування там наших земляків і не тільки, адже це неабиякий захист мешканців української національності в Росії.

Пане Володимире, Ваш колектив є носієм етносу українського народу, нашої мови, звичаїв і, нарешті, культури, яку вшановує і поважає весь світ... Хочу наголосити, якщо в нашій державі Україні є хоча б сотня людей, що вірять в неї, творять її основу, вона має велике майбутнє. Ваш колектив — із тієї сотні.

Низький уклін Вашому колективу — колегам за спільний вклад у розвиток нашої Батьківщини — УКРАЇНИ.

*З повагою,
Олександр Семененко,
м. Київ»*

«Культурный центр Украины в Москве»

Приношу искреннюю благодарность за плодотворные занятия на Курсах украинского языка, интересные мероприятия в Культурном центре Украины в Москве и познавательные книги.

*С уважением, филолог-славист,
слушатель Курсов украинского языка
в Культурном центре Украины в Москве
М. Б. Тупицин-Фурсов
24 мая 2006 г.»*

«Уважаемый Владимир Ефимович!»

Администрация Ялтинской центральной городской библиотеки им. А. П. Чехова благодарит Вас за подаренные экземпляры Ваших книг. Книги вызвали большой интерес у ялтинцев, читателей библиотеки.

Надеемся на дальнейшее сотрудничество и готовы оказать помощь в популяризации Ваших книг и деятельности Культурного центра Украины в Москве.

*С уважением,
директор Центральной библиотечной системы
Т. А. Приступа
4 августа 2006 г.»*

«Культурная общественность Северного административного округа города Москвы присоединяется к братскому украинскому народу в связи с отмечающимися в этом году 165-летием со дня рождения и 95-летием со дня смерти Николая Витальевича Лысенко, автора 11 опер, в том числе «Рождественская ночь», «Наталка Полтавка», «Тарас Бульба» и других известных произведений.

Желаем коллективу Культурного центра творческих успехов, здоровья и счастья.

3 июля 2007 г.»

«Вельмишановний пане Володимире!

Щиро дякуємо Вам за чудовий подарунок — книгу «Тарас Шевченко: „Мое перебування в Москві“», яка посяде почесне місце в фонді нашої бібліотеки, поповнить Шевченкіану села та району.

Немає сумніву, що книга ця прислужиться численним шанувальникам величчя й таланту нашого національного поета-пророка, всім тим, кому зараз не байдужа доля українського слова, рідної культури.

Безименська сільська бібліотека комплектується літературою, але в обмеженій кількості. Використовуємо різні шляхи позабюджетного поповнення фонду, яким користуються на узбережжі Азовського моря відпочиваючи з усіх усюд нашої держави. Багато творів дарують наші земляки, які проживають також і в Москві.

Розуміємо, що Ви — дуже зайнята людина, яка виконує державну справу за межами нашої країни. Однак, сподіваємося на Вашу, пане Володимире, допомогу в поповненні фонду українки нашої бібліотеки за рахунок виданих Вами книг, що надасть змогу перетворити Безименську сільську бібліотеку в сучасний просвітницький центр села.

Щиро дякуємо Вам, пане Володимире, від адміністрації та наших читачів, шанувальників таланту Тараса Шевченка за Вашу почесну працю й пам'ять про нашого національного поета.

*З повагою, вдячністю та побажаннями успіхів,
завідуюча бібліотекою Л. Г. Лавриновська
7 вересня 2007 р.»*

«Совет ветеранов Можайского района г. Москвы, Центр социального обслуживания района «Можайский» и Администрация детского дома «Пансион семейного воспитания» выражают глубокую признательность за чуткое отношение к нам.

Мы чувствуем постоянную связь и Вашу заботу о нас. Вы поддерживаете нас в это трудное время. Огромное вам спасибо.

Желаем вам больших успехов в Вашей творческой работе и здоровья. Счастья и мира Вашим семьям.

Надеемся на дальнейшее сотрудничество между нами.

С глубоким уважением, директор ЦСО «Можайский»

В. Н. Важенин,

председатель Совета ветеранов Можайского района

Т. П. Королевнина,

директор детского дома А. А. Васильев

14 декабря 2007 г.»

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Позвольте выразить Вам искреннюю признательность за оказанную помощь в проведении Дней Луганской области в Культурном центре Украины в Москве в связи с 70-летием ее образования.

Осуществление проекта «Украинские землячества в Культурном центре Украины в Москве» дало возможность ознакомиться широкому кругу представителей других землячеств, общественности Москвы с культурными и экономическими достижениями луганчан.

Просим Вас, уважаемый Владимир Ефимович, выразить нашу благодарность сотрудникам Центра. Персонально заместителю генерального директора Ткачу П. И., сотрудникам Бондарук Л. П., Новикову Ю. А. Пользуясь случаем, просим принять наши поздравления с Днем России. Желаем Вам здоровья, счастья, благополучия, дальнейших успехов в деле укрепления дружбы российского и украинского народов. Надеемся на дальнейшее сотрудничество.

С уважением,

председатель областной госадминистрации

А. Н. Антипов

2008 год.»

«Шановний Володимире Юхимовичу!

Нижньокамська національно-культурна автономія «Українське товариство „Вербиченька“» 21 березня 2008 р. в Культурному центрі України в Москві (Арбат, 9, стр. 1) провела презентацію своєї діяльності.

У презентації взяли участь: радник Посольства України в Російській Федерації Ольга Дарибогова, представники Товариства української культури «Славутич» (Москва), серед яких доктор медичних наук, професор Тарас Дудко, представники Регіональної татарської національно-культурної автономії м. Москви на чолі з головою РТНКА генерал-полковником Расимом Акчурінім, численна українська і татарська громадськість м. Москви та її районів. У презентації

взяли участь гості з України: директор Міжнародного інституту освіти, культури і зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» Ірина Ключковська та її заступник Марія Галік.

За відгуками численних гостей і учасників захід пройшов надзвичайно вдало. Було відзначено, що для розвитку української організації в Нижньокамську, як і в Татарстані в цілому, створено сприятливі умови.

Гості мали змогу докладно ознайомитися з інформативними матеріалами про багаторічну діяльність нашого товариства і недільної школи за представленими альбомами, фотозвітами, буклетами про заходи, афішами до проведених свят. Серед них матеріали про життєвий шлях і творчу працю легендарної української співачки Оксани Петрусенко, інформаційні буклети, журнали, книги про місто Нижньокамськ, Республіку Татарстан і, зокрема, Асоціацію національно-культурних об'єднань Татарстану.

Володимире Юхимовичу, висловлюємо Вам, а також працівникам Культурного центру України в Москві щире вдячність за розуміння наших проблем, підтримку українського руху в Росії і допомогу в підготовці цього заходу.

*Голова Нижньокамської національно-культурної автономії
«Українське товариство „Вербиченька“» Є. Савченко»*

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Уважаемые сотрудники Культурного центра Украины в Москве!

Выражаем вам огромную благодарность за участие в V Международном фестивале национальных театров «Москва — город мира».

*Заместитель руководителя Департамента
культуры города Москвы*

А. С. Попова,

председатель жюри, народный артист СССР

Н. А. Сличенко,

председатель ЦМКП «Москва — город мира»,

заслуженный работник культуры России и Украины

В. И. Скопенко,

директор Фестиваля национальных театров

В. А. Федорченко

2008 г.»

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Правление Московского объединения социальной защиты пенсионеров и инвалидов приносит огромную благодарность Вам — работникам Храма Культуры за возможность слушать концерты на благотворительных началах одиноким, малообеспеченным пенсио-

нерам и инвалидам, за огромную помощь, которую вы оказали нам в театральный сезон 2007-2008 гг.

Низкий поклон и самые теплые слова за Вашу поддержку. Здоровья Вам, счастья и благополучия!

*Председатель Правления МОСЗ И. Б. Надымашина,
член Правления А. Т. Титкина
8 марта 2008 г.»*

Региональная общественная организация «Севастопольское землячество»

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Правление РОО «Севастопольское землячество» в городе Москве награждает Почетной грамотой Вас и вверенный Вам коллектив Культурного центра Украины в Москве за многогранную, большую работу, помощь Землячеству, которое делает все, чтобы славянские народы жили в мире и дружбе во славу народов мира.

*Председатель Правления И. И. Кириленко
28 января 2009 г.»*

«Вельмишановний Володимире Юхимовичу та колектив Культурного центру України в Москві!

Колектив музею однієї книги — «Кобзаря» Т. Г. Шевченка у м. Черкаси висловлює Вам найширші привітання з нагоди отримання почесного звання лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Упродовж років завдяки Вашій праці шевченківська тема звучала поза межами нашої держави, породжуючи віру в краще майбуття серед наших колишніх співгромадян, а нині — мешканців Москви. Тож зичимо подальшого процвітання та успіхів Культурному центру як осередку духовності, що об'єднав серця широкі українців. А Вам особисто, пане Володимире, бажаємо життєвого й творчого довголіття, міцного здоров'я, оптимізму, добра і радості.

*З найкращими побажаннями й надією на майбутню співпрацю,
колектив музею «Кобзаря» Т. Г. Шевченка
11 березня 2009 р.»*

Екатерининское общество г. Цербсте

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Позвольте поблагодарить Вас и Ваш коллектив в лице Людмилы Гильмановой, Олеси Задорожной, Ларисы Верхняцкой, Юрия Безкровного, Алексея Кичатого за подготовку и организацию встречи-вечера украинцев, живущих в Москве, со мной, Валентином Назаренко, представителем украинской диаспоры в Германии, посвященной моему отцу, известному химику-аналитику Василию Назаренко, столетний юбилей которого отмечали в сентябре 2008 года.

Желаю Вам и Вашему коллективу успехов и всего самого наилучшего в Вашей просветительской и культурной деятельности на благо нашей Украины!

*С искренним уважением,
заместитель председателя Екатеринбургского общества г. Цербсте,
доктор Валентин Назаренко
март 2009 г.»*

«Вельмишановний Володимире Юхимовичу!

Прийміть найширші вітання та щонайкращі побажання з нагоди достойного поцінування Україною Вашої титанічної праці й присудження Вам Національної премії України імені Тараса Шевченка!

Роки Вашої плідної наукової та громадської діяльності є серйозною віхою в розвитку української історичної та культурознавчої думки.

Завдяки Вашим монографіям, науковим розвідкам і публіцистичним статтям, знаним не лише українською спільнотою, але й світовим товариством, самостійна ненька-Україна повернула собі правдиві сторінки власної історії, дослідила „білі“ плями, які були приречені на довічне забуття.

Дозвольте, шановний Володимире Юхимовичу, побажати Вам наснаги, енергії, плідних успіхів та вагомих досягнень у всіх Ваших починаннях.

*З великою повагою,
Василь Бабенко, Володимир Дорошенко
9 квітня 2009 р.»*

«Многоуважаемый Владимир Ефимович!

1 и 2 апреля 2009 года в Театре им. Вл. Маяковского состоялась премьера спектакля «Как поссорились...» по повести Н. В. Гоголя об Иване Ивановиче и Иване Никифоровиче. Культурный центр Украины в Москве любезно откликнулся на нашу просьбу про-

консультировать нас по ряду вопросов в процессе работы над этим спектаклем и оказал нам неоценимую помощь. Мы хотели бы горячо поблагодарить Вас и Ваших сотрудников Л. В. Гильманову и И. В. Марченко, непосредственно к которым мы обращались за советами. Очень приятно было в их лице встретить людей, глубоко понимающих и любящих театральное искусство.

Мы искренне рады тому, что имели возможность поработать с Вами и надеемся на новое сотрудничество в будущем. Вы всегда желанный гость в нашем театре!

*С уважением,
художественный руководитель театра, народный артист России,
лауреат Государственных премий России
С. Н. Арцибашев
апрель 2009 г.»*

«Шановний Володимире Юхимовичу!

Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва висловлює Вам свою вдячність за проведену зустріч із заступником Голови Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва С. І. Свищевою в рамках її робочої поїздки до Москви, а також висловити ширі побажання успіхів у Вашій праці. Налагодження й розвиток двостороннього співробітництва між Україною та Російською Федерацією в гуманітарній сфері набуває особливої актуальності з огляду на необхідність створення сприятливих соціально-економічних умов для людей у наших країнах, які є стратегічними партнерами.

Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва висловлює надію на подальше плідне співробітництво з Культурним центром України в Москві і, зі свого боку, готовий надавати всіляку підтримку його діяльності.

*З повагою,
голова О. В. Кужель
24 червня 2009 р.»*

«Администрация Пролетарского района г. Твери выражает Вам свою искреннюю благодарность и признательность за Ваш огромный вклад в интернациональное и патриотическое воспитание молодежи России и Украины.

Благодарим Вас и сотрудников Культурного центра за душевное тепло, радушный прием школьников нашего города на Московском международном фестивале, посвященном 195-й годовщине рождения Т. Г. Шевченко. Вы уже третий год гостеприимно принимаете наших воспитанников и награждаете дипломами и денежными премиями.

Желаем Вам отличного здоровья, семейного счастья, процветания, исполнения всех Ваших заветных желаний.

*Администрация Пролетарского района г. Твери
Калачин В. Н., Доронина Н. И.
июнь 2009 г.»*

«Уважаемый Владимир Ефимович!

Благодарим Вас и Ваш коллектив за активное участие в подготовке и проведении Фестиваля украинской культуры «Сорочинская ярмарка в Москве», посвященный 200-летию Николая Васильевича Гоголя.

*С уважением,
сопредседатель Объединения украинцев России В. Ф. Семененко,
председатель оргкомитета,
заслуженный работник культуры РФ и Украины,
председатель РОО «Украинцы Москвы» В. И. Скопенко
18-20 сентября 2009 г.»*

«Шановний Володимире Юхимовичу!

Поздоровляємо Вас і всіх працівників Культурного центру України зі святом 65-річчя визволення України від фашистських загарбників!

Висловлюємо Вам особисто подяку за постійну роботу з видання творів, що пропагують українську культуру і духовність і які висвітлюють історичні факти з різних періодів життя видатних українців у Москві й Росії, їх значну роль в розвитку нашої спільної культурної спадщини.

*З глибокою повагою,
Перший віце-президент
Конгресу національних об'єднань Росії,
генеральний директор «Укроінформ» Олексій Григорович
28 жовтня 2009 р.»*

«Глубокоуважаемый Владимир Ефимович!

Вот уже девятый год Творческое объединение по эстетическому воспитанию молодежи „Музыкальная юность“ и Культурный центр Украины в Москве осуществляют совместный проект для молодежи — абонемент „Юные таланты нового века“. За это время было проведено более 50 концертных программ с охватом слушателей свыше 15 тысяч, в которых приняли участие лучшие детские художественные коллективы Москвы и Московской области.

Проект „Юные таланты нового века“ получил положительную оценку Департамента культуры города Москвы и средств массовой информации.

2009 год завершился программой „Рождественская сказка“ в исполнении лауреата Всероссийских и Международных конкурсов Детского хора радио и телевидения России. В программе концерта прозвучали украинские рождественские канты и колядки, русские и украинские народные песни.

Особую благодарность хочется выразить сотрудникам административных и технических служб Культурного центра за четкую работу и оперативное решение всех возникающих вопросов.

Творческое объединение по эстетическому воспитанию молодежи „Музыкальная юность“ и Детский хор радио и телевидения России от всего сердца поздравляет коллектив Культурного центра Украины в Москве и Вас лично с новым 2010 годом!

Надеемся на дальнейшее плодотворное сотрудничество во имя культурного единения России и Украины.

С пожеланиями дальнейших творческих успехов и процветания!

С Новым 2010 годом, в котором наш совместный проект „Юные таланты нового века“ будет праздновать 10-летний юбилей!

*Директор Творческого объединения „Музыкальная юность“,
заместитель председателя Правления Московского музыкального общества, заслуженный работник культуры России О. О. Добриков,
директор Детского хора радио и телевидения России Е. А. Шумилова
25 декабря 2009 г.»*

«Шановний Володимире Юхимовичу!

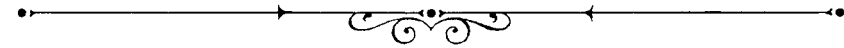
Національна парламентська бібліотека України вітає Культурний центр України в Москві з наданням статусу національного!

Ваша багаторічна праця, спрямована на задоволення культурних і мовних потреб українців, які проживають у Російській Федерації, а також Ваша ініціатива й творчий пошук, які зробили вагомий внесок в розвиток українсько-російського співробітництва в сфері культури, освіти і науки, популяризацію вітчизняної історії та національного культурного надбання, заслужено поціновані Україною.

Зичимо колективу Національного культурного центру України в Москві й Вам особисто, щастя, невичерпних життєвих сил, подальших успіхів і наснаги в реалізації творчих задумів на благо української культури.

*З повагою, генеральний директор, заслужений працівник культури
України, віце-президент УБА
В. І. Вилегжаніна
16.02.2010 р.»*

«Вельмишановний Володимире Юхимовичу!»

Колектив музею однієї книги — «Кобзаря» Т. Г. Шевченка висловлює Вам та Вашому колективу слова найщирішої подяки за надіслані видання: «Тарас Шевченко: „Мій великий друг Шепкін“» та «Українська душа Москви».

Для нас ці книги мають неабияку цінність, адже відкривають незнані сторінки московської Шевченкіани. Окрім того, ми намагаємось збирати всі видання творів лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка.

Дуже приємно, що ви не тільки працюєте на „славу нашої прекрасної України“, невтомно складаючи мозаїку московських біографій видатних українців, але й проводите активну видавничу діяльність, не забуваючи при цьому і наш музей.

*З найкращими побажаннями й надією на майбутню працю,
колектив музею «Кобзаря» Т. Г. Шевченка
29.04.2010 р.»*

Федеральный музей профессионального образования

«Выражаем глубокую благодарность Культурному центру Украины в Москве за содействие в организации концерта «Славянский букет», посвященного Дню славянской письменности и культуры, прошедшего в рамках проекта Министерства культуры Российской Федерации».

*Директор ГУ ФМПО, кандидат педагогических наук
Т. А. Тарханова
май 2010 г.»*

«Ми відчуваємо себе тут, як вдома»

Актриса і режисер Любов Богдан зняла документальний фільм про Культурний центр. Вона звернулася до багатьох відомих в Україні і Росії людей, які добре знають його роботу, з проханням сказати кілька слів з цього приводу. Подаємо короткі витяги з деяких інтерв'ю.

Микола Білоблочкий, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Російській Федерації:

Без перебільшення можна сказати, що Культурний центр — це національна гордість України, гордість нашої політичної, культурної, дипломатичної, наукової еліти... Президент України і Уряд України зробили все можливе для того, щоб ми мали можливість сьогодні проводити серйозну культурницьку й інформаційну роботу в Росії. Все це робиться, і Центр все більше набирає міжнародного авторитету. До нього приходять знані люди, відомі діячі науки, культури, мис-

тецтва, політики... Культурний центр України в Москві має велику перспективу плідної діяльності...

Юрій Богуцький, Міністр культури і мистецтв України, академік Академії мистецтв України:

Сьогодні Центр посідає помітне місце в культурному житті Москви, є своєрідним зв'язуючим містком між Україною і Росією. Через Центр багато робиться для пропагування української культури, ведеться про неї розповідь — врівноважена, спокійна і, разом з тим, глибока, значуща... Культурний центр став осередком української громадськості, діаспори, земляцтв... Мені приємно, що працівники Центру роблять все можливе для того, щоб відвідувачі почувалися в ньому комфортно. Я часто буваю в Культурному центрі і відчуваю гордість за те, що в Москві, на Арбаті, Україна має такий культурний заклад...

Іван Курас, віце-президент НАН України, директор Інституту етнополітичних досліджень НАН України, народний депутат України, академік НАН України:

Головне, що Культурний центр нарешті набув того звучання, тих функцій, які в свій час закладалися в проекті його створення, коли мріялося, що ми матимемо таку ланку нашої присутності в російській столиці... Центр нарешті відповідає своєму призначенню, нашим надіям і сподіванням... У Центрі склався дружній колектив на чолі з Володимиром Мельниченком, який має значний досвід роботи в гуманітарній і науковій сферах, у музейній діяльності. Тому немає сумніву, що відповідальні завдання, які стоять перед Центром, будуть з честю реалізовані.

Петро Чуприна, генеральний директор Національного академічного театру опери і балету України ім. Т. Г. Шевченка, народний артист України:

У Культурному центрі побували практично всі наші виконавці, і провідні й молоді, навіть важко всіх перелічити... Ми всі дуже радіємо, що є такий Культурний центр у Москві, де ми шоразу відчуваємо гостинність господаря Центру, всіх працівників... Ми відчуваємо себе тут, як вдома... Ми тішимся тим, що маємо в Москві таке прекрасне духовне представництво, поважне і повноважне...

Богдан Ступка, художній керівник Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, народний артист України:

Всі мої друзі, які побували в Культурному центрі в Москві, говорили, що Україна дуже достойно представлена. Центр пропагує високе мистецтво України. Культурні заходи проходять там надзвичайно цікаво...

Я бажаю, щоб він залишався саме Українським культурним центром. Звичайно, всі напрями в суспільстві важливі — політичні, економічні, військові, але без культури не буде ні економіки, ні дипломатії, нічого не буде.

Так що будемо любити цей Культурний центр, будемо поважати те, що робить його колектив. А робиться там дуже і дуже багато.

Олександр Голобородько, артист Державного академічного драматичного театру ім. Моссовета, народний артист Росії і України:

У Культурному центрі України в Москві до всіх ставляться уважно, всім гостям влаштовують прекрасний прийом, все роблять красиво... Тут присутній інтелігентний український дух, дуже сучасний, дуже розумний, який сприяє зближенню двох країн...

Віктор Андріянов, член Спілки письменників Росії, журналіст:

Арбат, 9 — одна з моїх улюблених адрес. Майже всі, хто цікавиться Україною, тепер уже знають, що тут Український культурний центр. Я приходжу сюди з радістю, аби почути українських майстрів мистецтв, зустрітися зі старими товаришами, земляками-донбасівцями. Мені хотілося б підкреслити, що в останні роки... цей Центр здобув друге дихання, це дійсно український дім, який наближує до москвичів українську культуру і знайомить їх з життям України...

Лариса Кадочникова, артистка Національного академічного театру російської драми ім. Лесі Українки, народна артистка України:

Відчуваєш гордість, що в центрі Москви, на Арбаті, на розкішному Старому Арбаті є такий куточок України, світлий, чистий... І дай Бог, щоб він жив і працював, щоб виставлялися українські художники, виступали з концертами артисти. Це дуже здорово... Виставка моїх робіт у Центрі залишилася в пам'яті, як світлий епізод мого життя... Я можу лише подякувати...

Вадим Ілєнко, кінорежисер, народний артист України:

Мій фільм у Культурному центрі був чудово прийнятий, аудиторія була дуже цікавою... Ми зачаровані самим будинком — таким доглянутим, красивим і, головне, людьми, які нас приймали... Взагалі залишилися найкращі враження...

Галина Черноба, солістка Большого театру Росії, заслужена артистка Росії і України:

Ми щасливі з того, що в Москві працює такий чудовий Культурний центр України... Його добре знають у Москві... тут дуже приємно, тут дуже гарна аура... Дай Бог, щоб ми обростали хорошими людьми, щоб до нас приходили талановиті виконавці...

3 «Книги відзивів почесних гостей»

Хочу побажати головного!

Стати дійсно центром всього Українського.

*Президент України Л. Кучма
2 лютого 1998 р.*

Культурний центр України в Москві — заклад унікальний. Його відкриття — визначна подія у житті українського і російського народів.

Переконалий, що Центр сприятиме подальшому розвитку дружніх зв'язків між народами України і Російської Федерації, відіграватиме велику роль у задоволенні культурних потреб і запитів української діаспори в Росії.

Бажаю співробітникам Центру, усім шанувальникам української культури, які гуртуються навколо нього, щастя, добра і злагоди.

*Прем'єр-міністр України В. П. Пустовойтенко
27 листопада 1998 р.*

Открытие Культурного центра Украины в Москве — событие огромной значимости в отношениях между нашими двумя дружественными странами и народами. Это праздник не только для украинцев, но и для россиян.

Отныне в столице Российской Федерации появилась новая возможность ознакомиться с жизнеутверждающим искусством многонационального народа Украины.

Уверена, что Украинский культурный центр внесет свой вклад в сохранение и развитие общего культурного наследия, укрепление связей между народами Украины и России.

Поздравляю с началом работы Центра и желаю творческих успехов, здоровья и счастья украинским друзьям.

*Заместитель Председателя Правительства
Российской Федерации
В. И. Матвиенко
27 октября 1998 г.*

Тут країною дихає кожний метр.
Нехай процвітає Культурний центр.

*З повагою, вдячністю
А. Толстоухов*

Бажаю усім, хто доклав зусиль, вклав душу у створення Центру — добра, щастя, наснаги, здоров'я.

Нехай все у вас буде гаразд.

*Ю. Богуцький
16 жовтня 1999 р.*

Життя коротке — мистецтво вічне!
Удачі!

*З повагою, Б. Ступка
3 лютого 2000 р.*

З побажаннями Культурному центру України завжди бути яскравим острівцем України як для українців, так і його гостей.

*Герой України, льотчик-космонавт України
Леонід Каденюк
17 лютого 2000 р.*

Колись я проходив Арбатом і мріяв про Український культурний центр у Москві. Тепер ця мрія збулася. Тепер спільними силами все треба зробити, щоб Український культурний центр зібрав потужні українські сили — щоб наша доля нас не цуралася!

Сподіваюсь, що й українська діаспора в Росії теж тут матиме свій приросток...

Скільки б ми себе не ляjali, а все ж на дещо здобулися — маємо Український культурний центр! Здоров'я йому і наснаги!

*Від серця, Іван Драч
22 серпня 2000 р.*

Три символічні слова — Український, бо представляє Україну. Культурний — бо представляє культуру. Центр — бо завжди є в центрі всіх культурних і політичних подій!

Хай святиться у цих стінах ім'я України! Напередодні 10-річчя Незалежності — у день Конституції — *Лесь Танюк, Голова Комітету ВР з питань культури. 28. 06. 2001 р. Будьмо!*

Мої милі і рідні земляки-колеги! Велике щастя, радість і допомога мати такий центр Української культури в Росії. Дякую і низько вклоняюсь за Вашу працю, яка так потрібна великим народам — Українському і Російському.

Ваш Микола Гнатюк

Моїм щирим друзям, моїм українцям! Бажаю щастя, добра, благополуччя і любові одне до одного. Пишаймося тим, що нас народила прекрасна Україна.

Я для тебе Вкраїно,
Віддам своє серце і душу,
Я тобі заспіваю про все,
Що печалить, болить,
Я з тобою лише

В цьому світі повік бути мушу,
Лиш у церкві твоїй
Моя совість, як свічка згорить.
В добрий час.
Дай Боже зустрітись знову.

*Ваша А. Кудлай
20 квітня 2002 р.*

Багато разів був у цьому чудовому будинку. Глибоко символічно, що він знаходиться на славетному Арбаті, де бували і працювали знамениті діячі культури Росії та України. Колектив будинку робить прекрасну справу, яку високо цінує весь народ.

Щастя вам і процвітання бажаю разом з широю подякою.

*Б. Патон
18 грудня 2002 р.*

Очень рада, что мне посчастливилось побывать в Вашем Центре. Как будто побывала на Украине. Желаю, чтобы всегда у вас были интересные встречи с нашими земляками!

*Клара Лучко
19 грудня 2002 р.*

Вже багато років я живу в Москві, але ніколи, ні на мить не забував про Батьківщину, про те, **що я найперший український космонавт**. З роками ностальгія за рідною землею зростає, тому все частіше буваю в Культурному центрі. Тут особливо гостро відчуваю свою причетність до України, тут український дух, тут звучить українська мова, слово Сковороди, Котляревського і Шевченка. У Центрі завжди зустрінеш людей, які люблять Україну і якими вона гордиться. Сюди тягнуться й наші друзі — російські діячі культури і науки.

Особлива, тепла атмосфера, яку відчуваєш, як тільки переступаєш поріг, створюється Вами — колективом Центру і його керівником. Ви — подвижники важливої справи, яку Вам доручила Українська держава.

Знаю, що генеральний директор Центру написав книгу про Вашу роботу, яку назвав: «Україна на Арбаті, 9». Хороша й точна назва.

Ви справді добилися того, що Україна постійно й гідно представлена на Арбаті, 9.

*З любов'ю,
Ваш П. Попович, льотчик-космонавт,
двічі Герой Радянського Союзу*

Огромное спасибо этому Дому, красивому, уютному и теплому! Это большая честь для меня быть здесь. Желаю всем обитателям

этого Дома, хозяевам и гостям, всяческого благополучия. Буду счастлива вновь прийти сюда.

*Народная артистка РСФСР
Ев. Симонова
январь 2004 г.*

Одна моя, як українка, мрія збулася: постав в центрі Москви, в центрі Росії Український центр! Це перша ластівка, яка звістила про утвердження Великої України, про яку мріяв Михайло Грушевський в книзі «На порозі нової України». Символічно, що тут, на Старому Арбаті, мешкав Михайло Грушевський і висока честь генеральному директору Українського культурного центру Володимирі Мельниченку, що він виводив з глибоких московських архівів справу М. С. Грушевського, встановив місце проживання і написав про московський (перший московський) період його життя і наукової діяльності.

Свято з нагоди 190-річчя від дня народження Тараса Шевченка в Українському культурному центрі мене зворушило, наповнило великою надією на розвій українського духу, культури, мови в Москві. Скільки прийшло поважних гостей, як професійно зазвучали українські і російські голоси, до сліз втішили дітки — майбутні повпреди України в Росії.

Я вірю, що Український культурний центр у Москві буде своєрідним пілотним проектом, який стимулює появу таких культурно-інформаційних центрів у Парижі, Нью-Йорку, в Берліні та Лондоні, у Варшаві та Делі.

Український прапор на Старому Арбаті розгортає російський вітер. Він кличе до Українського культурного центру і дітей України, і тих, хто прагне пізнати Україну, кого хвилює і манить українська пісня, хто дивиться на Україну словом і мрією Тараса Шевченка: «В Україну ідіть, діти, в нашу Україну».

*Академік НАН України
Микола Жулинський
17 березня 2004 р.*

З великим задоволенням відзначаю важливу роль Культурного центру України в Москві у зміцненні та поглибленні українсько-російського співробітництва.

Перекоаний, що цей осередок української духовності і культури в Центрі російської столиці місті Москві і надалі слугуватиме великій благодійній справі подальшого зближення двосторонніх зв'язків між нашими народами і країнами.

*Прем'єр-міністр України
В. Ф. Янукович*

Культурний центр — осердя України в Росії.
Так тримати!

*Щиро — Вол. Литвин
Голова ВР України
07 грудня 2005 р.*

Дорогі, рідні наші земляки,
які керують таким чудовим домом, що пахне нашою солов'їною Україною!!!

З великою вдячністю хочеться звернутися до Вас. Те, що Ви робите для людей — українців, які живуть тут у Москві, честь Вам і хвала!

Бережіть цей куточок затишку. Нам у Вас дійсно дуже затишно. Дя-ку-ю! За Україну, за Івана Миколайчука, за його пам'ять!

Дя-кую!

*Марія Миколайчук
07 вересня 2006 р.*

Ми побували у Вашому, ні, у нашому Культурному центрі України і відчули щиро розмову душі і розуму на добро, на щастя і добробут нашої землі.

Нехай Бог всіх нас рясно благословить! До зустрічі!

*Валентина Ковальська
07 вересня 2006 р.*

Мені сьогодні з Вами було так добре, неначе і ночі не було, і довгої дороги. Але такої щирої розмови не нап'єшся ніде — тільки з рідними людьми і за Духом, і за відповідальністю. Здається, що ти в Центрі Неба...

*Народна артистка України
Ніна Матвієнко
07 вересня 2006 р.*

Любі мої «російські українці»!

Ви не уявляєте собі, що значить ваша постійна присутність в політиці, економіці та поведінці Росії.

Росія була б зовсім іншою і ще «незручнішою» для України.

Спасибі Вам за цей тихий подвиг!

Хай Божа рука осіяє кожного з вас!

*Володимир Яворівський
07 листопада 2006 р.*

Дорогі українці, яких доля закинула до наших близьких друзів, росіян.

Радий, що зберігаєте культуру, історію, традиції своїх предків. Щасливий, що почуваете себе повноправними громадяна-

ми Росії. Країни, яка дає можливість почуватись Вам українцями.

Ви робите хорошу справу. Хай щастить всім українцям Росії.

*З повагою до Вас, В. Балага
31 січня 2007 р.*

Відчуваю себе щасливою та натхненною після знайомства з чудовим колективом.

Щастя, долі і любові нам — українцям.

*З повагою, Р. Богатирьова
30 січня 2008 р.*

Дякую за нагоду виступити в Українському центрі на Арбаті на вечорі пам'яті Василя Стуса.

Велика честь і велика відповідальність.

Щастя вам!

*Роман Семисад
31 січня 2008 р.*

Бажаю завжди мати певність, що всі світи існують для нас! Хай всі українці Росії завжди квітнуть, завжди живуть на «повну», а все життя «крутиться» довкола Культурного центру України в Москві — бо справді: довкола кого ж іншого?

Щиро. Дякую за тепло сердець.

*Д. Стус,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка
31 січня 2008 р.*

Дорогі друзі! Дорогі українці!

На цьому клаптику української землі вдячний кожному, хто зберіг мову, національну пам'ять.

Славні люди ті, хто горнеться до всього українського.

Бажаю гарної долі і всілякого щастя!

Слава Україні!

*В. Ющенко
13 грудня 2008 р.*

Велике спасибі і доземний уклін керівництву і працівникам Культурного центру України в Москві за шире шанування творчості Олеса Гончара і прекрасний вечір, приурочений 20-літтю від дня народження великого Майстра українського Слова.

Маю всі підстави поклонитися всім українцям Москви за любов до Олеса Гончара від його родини: дружини Валентини Данилівни, дочки Людмили, внучки Лесі і передати в дарунок «Що-

денники» О. Гончара та спогади про нього дружини, а також інші книги.

Хай Бог благословить кожен Ваш крок і день український на російській землі во славу України і на добросусідство з Росією.

Схиляю голову.

*Галина Тарасюк,
письменник, лауреат Державної премії ім. О. Гончара
8 квітня 2008 р.*

Дорогі мої, щирі, милі українці!

Я дякую Богу за радість від зустрічі та спілкування з Вами. Спасибі вам за роботу, яку Ви проводите, прославляючи Україну.

Щастя, добра, любові, процвітання!

*З надією на нові зустрічі, Наталія Шелепицька,
заслужена артистка України
27 червня 2008 р.*

Культурний центр України в Москві — золота перлина Українства. А керівник Культурного Володимир Мельниченко — Божою милістю дослідник історії перебування Українців в Росії від Т. Шевченка до сьогодні.

*Микола Мащенко,
народний артист України,
кінорежисер, академік АМУ
2008 р.*

На відміну від охочекомонних, котрі розписуються в любові до неньки галасливо, декоративно і безпредметно абстрактно, — Культурний центр України в Москві своїми реальними справами в пропаганді духовних надбань нашої Держави, діє щоденно і подвижницьки. І значною чинністю — завдяки його директорові, який стояв при колісці цієї Інституції, Володимир Юхимовичу Мельниченку та його славному гурту талановитих особистостей.

Від себе особисто і багатотисячних симпатиків Українського фонду культури з доземною шанобою схиляюся перед цим справді подвижницьким колективом!

Хай щастить Вам, дорогі побратими і посестри, завжди й у всьому!

Будьмо!

*Од серця,
Б.Олійник
17 жовтня 2008 р.*

РОЗДІЛ VIII

Спасибо прекрасному центру украинской культуры за возможность увидеть фильм «Три осколка зеркала» Альбины Афониной.

С Украиной связана вся жизнь Арсения Тарковского. В Кировограде (бывшем Елисаветграде) прошло детство и юность поэта.

*С уважением и любовью,
М. Тарковская
02 жовтня 2008 г.*

Культурный центр Украины в Москве, который посещаю уже не первый раз, оставляет очень хорошее впечатление! Это важный и нужный Украинский центр в самом центре Москвы! Ведет большую просветительскую работу!

Огромное спасибо коллективу Центра и особенно его директору г-ну Мельниченко Владимиру Ефимовичу!

*С уважением, В. Черномырдин
12 января 2010 г.*

Дорогий Володимире Юхимовичу!

Безмежно вдячний Вам за можливість виступити на сцені Національного Українського Дому в Москві.

Враження від Вашої діяльності на ниві української науки і культури вражають.

Здоров'я, сили волі й творчого натхнення Вам і всім співробітникам Дому!

*Уклінно і назавжди Ваш,
народний артист України
Богдан Козак
16 березня 2010 р.*

Післяслово

Півтора століття тому Тарас Шевченко у листі до Михайла Максимовича побажав йому довголіття та здоров'я «на славу нашої преславної України». Якщо вдуматися, Тарас Григорович мимохідь, але з геніальною простотою і поетичною точністю сформулював ідею, заради якої творили в Москві, Петербурзі та в усій Росії знамениті українці, такі як Микола Гоголь, Михайло Щепкін, Михайло Максимович, Осип Бодянський, Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, а після них ще багато відомих і маловідомих патріотів України. У наш час їх духовним наступником є Національний культурний центр України в Москві, який на початку ХХІ століття започаткував у Росії системну пропаганду української культури й духовності та серйозну науково-дослідну роботу з українознавства.

Історичне значення цієї розмаїтої й масштабної діяльності повною мірою виявиться й стане зрозумілим у майбутньому, і ми залишаємо в цій книзі живі документальні свідчення про колектив Національного культурного центру, який самовіддано працює «на славу нашої преславної України».

*Володимир Мельниченко,
генеральний директор
Національного культурного центру
України в Москві,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка*

ЗМІСТ

<i>Передслово від генерального директора</i>	3
РОЗДІЛ I. «Ідея створення Культурного центру України в Москві була геніальною» (інтерв'ю з генеральним директором Володимиром Мельниченком).....	6
РОЗДІЛ II. Московські стежки Тараса Шевченка (проект «Тарас Шевченко»)	24
РОЗДІЛ III. Дім українців Росії (проекти: «Діаспора», «Українські земляцтва в Національному культурному центрі України в Москві»).....	51
РОЗДІЛ IV. Іпостасі національного мистецтва (проекти: «Художні виставки», «Українське кіно», «Україна театральна», «Діалог культур»)	73
РОЗДІЛ V. Живі знаки української духовності (проект «Презентація»)	110
РОЗДІЛ VI. Московські діти вивчають українську (проекти: «Українська недільна школа», «Діти в Національному культурному центрі України в Москві»).....	150
РОЗДІЛ VII. Духовні вершини українськості (представляємо лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка)	161
РОЗДІЛ VIII. «Хай святиться у цих стінах ім'я України!» (відзиви та вітання на адресу Національного центру)	193
<i>Післяслово</i>	235

Публіцистичне видання

Овсянникова Ассоль Олексіївна
Безкровний Юрій Олександрович

**НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР
У МОСКВІ ТА ДУХОВНА ЕЛІТА УКРАЇНИ**

Відповідальний за випуск *М. Кулькова*
Художній редактор *А. Гладишев*
Технічний редактор *Н. Ремизова*
Комп'ютерна верстка *О. Тарвід*
Коректор *С. Волощенко*

Підписано до друку 15.09.10.
Формат 60×90 ¹/₁₆. Гарнітура «NewtonС».
Офсетний друк. Умовн. друк. арк. 15,0. Тираж 1000 прим.
Видання. № 10–10040. Замовлення № .

ЗАТ «ОЛМА Медиа Групп»
129626, г. Москва, Проспект Мира, д. 102, стр. 12.
Почтовый адрес: 143421, Московская область, Красногорский район,
26-й км автодороги «Балтия», комплекс ООО «Вега Лайн», стр. 3.
www.olmamedia.ru

Отпечатано с готовых файлов заказчика
в ОАО «ИПК «Ульяновский Дом печати»
432980, г. Ульяновск, ул. Гончарова, 14

